

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

ПОВИДИШ ВЛАДИСЛАВ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 342.9:355/359

ДИСЕРТАЦІЯ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДЕРЖАВНОГО ЗАМОВЛЕННЯ ДЛЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне
право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ В. В. Повидиш

(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий консультант **Куркова Ксенія Миколаївна,**

доктор юридичних наук, професор

Київ – 2023

АНОТАЦІЯ

Повидиш В.В. **Адміністративно-правове забезпечення державного замовлення для обороноздатності України.** – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2023.

У дисертації на основі аналізу теорії та практики адміністративного права, норм національного та інтегрованого законодавства, практики діяльності суб'єктів управління, розкрито адміністративно-правове забезпечення державного замовлення для обороноздатності України, а також визначено напрямки побудови нової моделі правового забезпечення оборонного замовлення. Основними з яких є такі:

Визначено, що перспективи розвитку адміністративно-правових засад формування ДОЗ в Україні пов'язані з подальшим удосконаленням законодавства у цій сфері, зокрема, можливі такі напрями удосконалення: запровадження системи стратегічного планування ДОЗ; запровадження системи моніторингу виконання ДОЗ; підвищення ефективності використання коштів, передбачених на ДОЗ. Встановлено, що війна України з Російською Федерацією вплинула на систему забезпечення державних оборонних замовлень (ДОЗ) в Україні в декількох аспектах. По-перше, війна призвела до збільшення обсягів та номенклатури продукції оборонного призначення, яка потребує закупівлі. Це пов'язано з необхідністю поповнення запасів Збройних Сил України та інших військових формувань, а також з потребою в нових видах озброєння та військової техніки для ведення бойових дій. По-друге, війна призвела до виникнення нових проблем у сфері ДОЗ. Зокрема, виникли проблеми з постачанням продукції оборонного призначення з-за кордону, а також з організацією виробництва в Україні. По-третє, війна призвела до внесення змін до законодавства України у

сфері ДОЗ. Зокрема, було прийнято низку нормативно-правових актів, які спрямовані на спрощення та прискорення процедури оборонних закупівель, а також на посилення контролю за їх проведенням.

Визначено, що основними детермінантами сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні, на наш погляд, основними такими детермінантами в Україні є: 1) зовнішня політика держави; 2) внутрішня політика держави; 3) економічні та технологічні фактори.

Встановлено, що в умовах посилення геополітичних загроз Україні необхідно підвищувати обороноздатність країни, що вимагає збільшення обсягів оборонних закупівель. Це, у свою чергу, зумовлює необхідність удосконалення адміністративно-правового забезпечення цього процесу. Інтеграція України до міжнародних систем військово-технічного співробітництва. Україна активно співпрацює з країнами НАТО та іншими партнерами у сфері оборонної промисловості. Це зумовлює необхідність приведення законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів у сфері оборонних закупівель. А відтак, геополітичне середовище та зовнішні зв'язки країни можуть впливати на необхідність покращення військових здатностей.

Визначено, що адміністративні правовідносини щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні – це система юридичних відносин між суб'єктами, які виникають у процесі здійснення державної політики у сфері оборони та включають органи влади, підприємства оборонно-промислового комплексу, науково-дослідні установи, а також інші учасники, що забезпечують виготовлення та постачання військової техніки, зброї, та інших оборонних засобів. Ці правовідносини охоплюють такі аспекти, як закупівля та постачання військової техніки, розробка та впровадження нових технологій в галузі оборони, контроль за якістю та відповідністю виробленої продукції, а також забезпечення конфіденційності та захисту інформації відносно оборонно-промислового комплексу. Встановлено, що в сучасних умовах, де державна безпека має велике значення, адміністративні правовідносини в галузі забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення є ключовим

елементом для забезпечення ефективного функціонування оборонно-промислового комплексу та здатності країни до відповіді на потенційні загрози.

Сформовано, що основні ознаки адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні становлять: 1) специфічний предмет; 2) суб'єкти; 3) спеціальне нормативно-правове регулювання; 4) особливості контролю та нагляду; 5) залежність від стратегічних планів; 6) юридична відповідальність.

Розкрито, що зміст адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні являє собою взаємодію між державними органами, підприємствами оборонно-промислового комплексу, науковими установами, а також іншими суб'єктами, яка спрямована на забезпечення ефективної реалізації стратегічних завдань у сфері оборони України. Така взаємодія (зміст) охоплює: визначення обсягів та номенклатури продукції, робіт і послуг, що закуповуються за державним оборонним замовленням; визначення виконавців державного оборонного замовлення; укладення договорів про державний оборонний замовлення; виконання договорів про державний оборонний замовлення; контроль за виконанням договорів про державний оборонний замовлення; несення відповідальності за порушення встановлених правил та умов.

Встановлено, що державне оборонне замовлення відображає ідею використання запиту держави як стратегічного інструменту у сфері оборони та безпеки. Державне оборонне замовлення вказує на важливість інтеграції оборонного замовлення у загальну стратегію розвитку економіки та безпеки країни, стимулює розвиток оборонної промисловості, та є важливим інструментом для досягнення стратегічних цілей та забезпечення національної безпеки. Державне оборонне замовлення передбачає ретельне планування та координацію оборонних закупівель з загальнонаціональними стратегічними завданнями, формуючи зв'язок між оборонними потребами та соціально-економічним розвитком країни.

Розкрито, що державне оборонне замовлення є системним інструментом функціонування спеціальної правової, адміністративної та інформаційної платформи для формування, забезпечення та реалізації запиту держави у формі спеціальних закупівель різних товарів, робіт та послуг, призначених для сфери оборони та безпеки, підтримки оборонної індустрії, та створення умов для сталого розвитку країни.

Визначено, що державне оборонне замовлення передбачає залучення ресурсів на підтримку інноваційних рішень у сфері оборони, та включає в себе процеси планування, вибору постачальників, контролю та оцінки результатів для забезпечення національної безпеки та підтримки військово-промислового комплексу. Державне оборонне замовлення в Україні має на меті не лише стимулювання розвитку оборонної галузі, але і сприяння інноваціям, технологічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності в глобальному контексті.

Визначено, що суб'єктом адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні можна вважати визначений орган чи структуру, який в рамках своєї компетенції здійснює координацію, планування, контроль, взаємодію та прийняття відповідних рішень для забезпечення ефективності та належного виконання державних оборонних замовлень, враховуючи потреби та інтереси національної безпеки та оборони.

Визначено, що до системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні в першу чергу входять наступні ключові суб'єкти: 1) Кабінет Міністрів України; 2) головний орган у сфері планування оборонних закупівель; 3) головний орган у сфері планування оборонних закупівель; 4) головний орган у сфері здійснення оборонних закупівель; 5) уповноважений орган з державного гарантування якості; 6) міжнародні спеціалізовані організації; 7) в деяких окремих випадках – громадськість.

Сформовано, що законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні – це комплексна система

нормативних та підзаконних актів, що трансформуються у відповідний механізм правового регулювання, та врегульовують аспекти оборонних закупівель та забезпечення обороноздатності в Україні, включаючи правовий статус суб'єктів, процедури оборонних закупівель, адміністративну відповідальність, та впровадження міжнародних стандартів з метою забезпечення національної безпеки та відповідності публічному інтересу. Загальний зміст законодавчого забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні полягає в створенні системи правил і норм, які дозволяють забезпечити ефективно та безпечно здійснення закупівель для потреб оборони країни, з метою зміцнення обороноздатності та забезпечення національної безпеки. Зміст законодавчого забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні поділяється в залежності від врегулювання основних категорій: 1) специфіки та методики реалізації оборонних закупівель; 2) специфіки здійснення публічних закупівель; 3) правового статусу суб'єктів державного оборонного замовлення; 4) відповідальності у сфері оборонних закупівель; 5) міжнародних стандартів та практик.

Розкрито, що законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні умовно можна поділити на такі категорії: 1) спеціалізований законодавчий акт забезпечення державного замовлення для обороноздатності (Закон України «Про оборонні закупівлі»); 2) законодавчі акти у сфері публічних закупівель («Про публічні закупівлі», Цивільним кодекс України, Господарський кодекс України); 3) акти, які визначають статус суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного замовлення для гарантованого забезпечення потреб оборони; 4) загальні та спеціальні акти, які встановлюють особливості та методику реалізації механізму адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України; 5) акти, що встановлюють порядок та умови адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення; 6) акти впровадження міжнародних

стандартів та практик щодо дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони.

Визначено, що Уряд України відіграє велике значення для національної безпеки та обороноздатності країни шляхом виконання таких завдань: 1) забезпечення національної безпеки; 2) координація оборонних заходів; 3) управління розвитком Збройних Сил України; 4) забезпечення соціального захисту військовослужбовців; 5) господарська діяльність військового сектору; 6) управління щодо озброєння та військової техніки; 7) міжнародна співпраця. Уряд України відіграє важливу роль у забезпеченні оборони України, забезпечуючи координацію та виконання оборонних заходів, фінансову підтримку, розвиток військових сил та забезпечення соціального захисту військовослужбовців, сприяння міжнародній співпраці та участі в миротворчих місіях, що загалом спрямоване на забезпечення національної безпеки та стабільності не лише в Україні, а й у європейському регіоні та світі загалом.

Встановлено, що Кабінет Міністрів України як суб'єкт загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні має ключову роль у формуванні та виконанні стратегічних планів та політики в галузі оборонних закупівель, а також у забезпеченні виконання цих закупівель з урахуванням національної безпеки та оборони України. Кабінет Міністрів визначає державних замовників у сфері оборонних закупівель, затверджує положення та порядки, пов'язані з оборонними закупівлями, здійснює управління компенсаційними (офсетними) договорами та контролює систему закупівель.

Визначено, що Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України є центральним органом виконавчої влади, що має чітко визначені завдання та функції, які включають у себе формування та реалізацію державної політики у різних сферах промисловості, включаючи важливі сфери, такі як військово-промисловий комплекс, оборонно-промисловий комплекс та космічна діяльність. Міністерство має важливу роль у забезпеченні національної безпеки, економічного та технологічного розвитку України, є основним суб'єктом

військово-промислового співробітництва та співпраці щодо розвитку стратегічних галузей промисловості.

Сформовано, що правовий статус Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України у сфері забезпечення державного оборонного замовлення – це комплексне правове становище суб'єкта забезпечення системи оборонних закупівель, що об'єднує трьохелементний статус центрального органу виконавчої влади, головного органу у сфері планування оборонних закупівель та державного замовника у сфері оборони, та включає структурні елементи (функції, мету, завдання, повноваження, відповідальність, умови взаємодії), що інтегруються у відповідну галузеву компетенцію щодо забезпечення національної безпеки та оборонно-промислового розвитку країни.

Визначено, що адміністративно-правове забезпечення державного оборонного замовлення в Україні вимагає специфічних галузевих та спеціальних компетенцій від різних суб'єктів. Суб'єкти галузевої компетенції відповідають за загальне управління та розроблення політики у сфері оборони та розвитку оборонної промисловості, відповідно суб'єкти спеціальної компетенції виконують спеціальні та конкретні завдання у правовому аспекті державного оборонного замовлення. До системи суб'єктів галузевої компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні віднесено: – Міністерство оборони України; – Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України. До системи суб'єктів спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні віднесено: – Антимонопольний комітет України; – усіх державних замовників у сфері оборони.

Розкрито, що Міністерство оборони України є основним суб'єктом галузевої компетенції у сфері адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні та має широкий спектр повноважень щодо: формування та реалізації державної політики щодо національної безпеки в військовій сфері, оборони та військового будівництва як у мирний час, так і в особливий період; забезпечення функціонування системи

оборонних закупівель; взаємодії у сфері функціонування системи оборонних закупівель; забезпечення якості оборонних товарів, робіт і послуг.

Визначено, що Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України як суб'єкт галузевої компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні відповідає за планування та контроль оборонних закупівель, формування та виконання державної політики у сфері оборонної промисловості та стратегії військово-промислового комплексу, координації діяльності державних замовників, інформування громадськості щодо стану оборонної промисловості, співпраці у сфері оборонних закупівель.

Розкрито, що Антимонопольний комітет України є суб'єктом спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, та має визначені повноваження щодо контролю за оборонними закупівлями, розгляду скарг на порушення законодавства у цій сфері, утворення комісій для розгляду скарг, затвердження регламенту роботи комісій, інші повноваження, спрямовані на забезпечення додержання закону та захисту прав і законних інтересів учасників державного оборонного замовлення.

Встановлено, що державні замовники є суб'єктами спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, що обумовлено завданнями їх правового становище: 1) планування оборонних закупівель; 2) організація та здійснення закупівель; 3) контроль якості та гарантування відповідності; 4) оцінювання ризиків; 5) внутрішньодержавне та міжнародне співробітництво; 6) боротьба з корупцією. Визначено, що державні замовники відіграють ключову роль у забезпеченні національної безпеки та оборони, та несуть велику відповідальність перед суспільством та державою у забезпеченні надійності та ефективності оборонних ресурсів.

Розкрито форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні як сформовані зовнішні волевиявлення владних суб'єктів державного оборонного замовлення, що проявляють їх юридично-

значущу адміністративну та організаційну діяльність щодо врегулювання оборонних закупівель, організаційних процесів та юридичних процедур задля якісного, оптимального та дієвого функціонування системи оборонних закупівель, захисту прав і інтересів суб'єктів господарювання у контексті державного оборонного замовлення, та гарантування національної безпеки та територіальної цілісності України. Визначено види форм адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні.

Розкрито що адміністративно-правове забезпечення державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення в Україні - це система нормативно-правових та управлінських заходів, спрямованих на створення ефективного механізму контролю, регулювання та забезпечення високої якості та відповідності виробів, робіт і послуг оборонного призначення визначеним стандартам, технічним вимогам та стратегічним цілям національної безпеки, яка може включати в себе розробку та впровадження нормативно-правових актів, механізмів аудиту, системи відповідальності, а також забезпечення прозорості та взаємодії між відповідними органами та суб'єктами господарювання у сфері оборони.

Сформовано, що для підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення в Україні необхідно: 1) продовжувати удосконалювати законодавство у цій сфері (впровадження міжнародних стандартів якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, а також посилення контролю за їх виконанням); 2) розширити практику використання сучасних методів і засобів контролю якості (це дозволить забезпечити більш ефективне виявлення та усунення неякісних товарів, робіт і послуг); 3) посилити співпрацю між державними органами та суб'єктами, які беруть участь у забезпеченні якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що дозволить забезпечити більш ефективне управління; 4) зміцнити і вдосконалити контрольні та наглядові механізми; 5) залучати висококваліфікованих фахівців даної галузі; 6) забезпечити

належне фінансування реформування гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення.

Визначено, що планування, як інструмент адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні являє собою системний процес, що розробляється та реалізується суб'єктами публічної адміністрації через прийняття адміністративних актів. Цей процес охоплює визначення стратегічних цілей, конкретних завдань та ефективних заходів, спрямованих на забезпечення обороноздатності країни. У контексті державного оборонного замовлення, планування базується на визначенні потреб та пріоритетів сектору безпеки і оборони, а також враховує обсяги фінансових ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань. Головними ознаками такого планування є: 1) чітке визначення стратегічних цілей, які передбачаються досягти в сфері оборони; 2) конкретизація завдань, необхідних для виконання стратегічних цілей та забезпечення безпеки країни; 3) розроблення ефективних заходів, спрямованих на виконання завдань з урахуванням ресурсів, доступних для сектору оборони; 4) забезпечення ефективності та результативності дій суб'єктів публічної адміністрації у сфері оборони.

Сформовано, що громадський контроль як інструмент адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні являє собою діяльність громадян, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства, спрямована на забезпечення прозорості, ефективності та законності у сфері виконання державного оборонного замовлення, а також на захист прав і інтересів громадян та держави. Головними ознаками такого контролю визначено: 1) громадський контроль виявляється через активну участь громадян, громадських об'єднань та інститутів громадянського суспільства, що дозволяє залучити широкий спектр думок та досвіду для ефективного спостереження за діяльністю владних структур; 2) громадський контроль спрямований на сферу державного оборонного замовлення, включаючи закупівлі, використання бюджетних коштів, технологічний розвиток та інші аспекти, що визначають безпеку країни; 3) основною метою громадського

контролю є забезпечення публічного інтересу, зокрема в сфері національної безпеки та державного оборонного замовлення.; 4) громадський контроль здійснюється в рамках закону та передбачених законодавством формах, забезпечуючи легітимність його проведення та результатів; 5) громадський контроль може взаємодіяти з іншими формами контролю, забезпечуючи комплексний підхід до забезпечення ефективності та законності у сфері оборони; б) громадський контроль сприяє виявленню проблем, вдосконаленню процесів та забезпеченню високої якості прийняття та реалізації управлінських рішень в сфері державного оборонного замовлення.

Визначено, що адміністративний примус, як метод забезпечення державного оборонного замовлення являє собою систему правових і адміністративних заходів для забезпечення виконання обов'язків і вимог, пов'язаних із здійсненням державного оборонного замовлення. Встановлено, що адміністративний примус, як метод забезпечення державного оборонного замовлення, має на меті забезпечення безперебійного, ефективного та оперативного функціонування військово-промислового комплексу та інших важливих секторів, які забезпечують виробництво, постачання та розвиток засобів військової техніки, а також науково-дослідних інститутів та організацій, що займаються розробкою нових технологій для потреб оборони.

Розкрито інформаційно-аналітичне забезпечення державного оборонного замовлення в Україні як комплекс організаційно-правових систематичних заходів, спрямованих на збір, обробку, аналіз та узагальнення інформаційних матеріалів з метою забезпечення ефективного планування, координації, моніторингу та контролю виконання державних оборонних замовлень, що включає використання сучасних інформаційних технологій, аналітичних методів та експертних оцінок, сприяючи ефективному управлінню в межах оборонного сектору держави. Сформовано роль інформаційно-аналітичного забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, що полягає у захисті територіальної цілісності та суверенітету, забезпечені прийняття обґрунтованих рішень, плануванні та координації, моніторингу та контролю, розвитку внутрішніх та зовнішніх

потенціалів, забезпеченні безпеки інформації, розвитку інформаційної бази, забезпеченні ефективної комунікації, підтримці наукових досліджень, інновацій та технологічного розвитку.

Визначено, що в загальному розумінні термін юридична відповідальність являє собою систему певних санкцій, які визначаються нормативно-правовими актами та застосовуються державою для регулювання поведінки суб'єктів, а також спрямована на забезпечення відповідності їхніх дій встановленим законом стандартам. Такі заходи можуть включати в себе, як покарання за правопорушення так і заохочення до дотримання правових норм.

Сформовано, що правову категорію «адміністративна відповідальність» слід розглядати, як специфічну форму юридичної відповідальності, що визначається адміністративно-правовими нормами та передбачає систему адміністративних правовідносин. Вона є результатом реагування держави на адміністративні правопорушення, виражається у застосуванні адміністративних стягнень та заходів впливу (в тому числі примусу), спрямованих на забезпечення відповідності діяльності суб'єктів адміністративного права встановленим загальним законам та нормам.

Підкреслено, що адміністративна відповідальність за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення - це форма юридичної відповідальності, що визначається адміністративно-правовими нормами та передбачає систему адміністративних заходів, спрямованих на забезпечення дотримання суб'єктами адміністративного права вимог законодавства з питань державного оборонного замовлення, задля ефективного функціонування інституту оборонних закупівель.

Розкрито, що об'єктом адміністративних правопорушень у сфері державного оборонного замовлення завжди будуть виступати правовідносини у сфері оборонних закупівель. Об'єктивну сторону таких правопорушень становлять безпосередні дії суб'єктів правопорушення, які полягають в наступному: -придбання товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення передбачених законодавством видів (процедур) закупівель; -

укладення державних контрактів (договорів), що передбачають оплату державним замовником у сфері оборони, товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення передбачених законодавством видів (процедур) закупівель; - розділення державним замовником предмета закупівлі на частини; - невиконання або неналежного виконання державного контракту (договору); - ухилення від укладення державного контракту (договору) або договору про закупівлю. Суб'єктами даного виду правопорушень можуть бути уповноважена особа державного замовника, керівник державного замовника, виконавець оборонного замовлення, учасник відбору, виконавці державних контрактів (договорів). Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так й у формі необережності.

Розкрито, що захід адміністративної відповідальності, яка передбачена за вчинення адміністративних правопорушень у сфері оборонного замовлення полягає в накладенні на суб'єктів таких правопорушень адміністративних стягнень саме у вигляді штрафу, який є грошовим стягненням, що накладається на уповноважену особу державного замовника, керівника державного замовника, виконавця оборонного замовлення, учасник відбору, а також виконавця державного контракту (договору) за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених законодавством. Розмір штрафу може змінюватися в залежності від завданих збитків, а також з урахуванням того факту чи піддавалася особа, що вчинила адміністративне правопорушення адміністративному стягненню за такі ж порушення протягом року.

Підкреслено, що для підвищення ефективності адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із забезпеченням оборонного замовлення необхідно вдосконалювати законодавче регулювання адміністративної відповідальності за правопорушення в цій сфері, зокрема, шляхом розширення переліку правопорушень, посилення санкцій, забезпечення більшої прозорості та ефективності їх застосування; підвищення рівня правосвідомості суб'єктів господарювання, які беруть участь у виконанні

оборонного замовлення, посилення контролю за дотриманням законодавства у сфері забезпечення оборонного замовлення.

Розкрито, що фінансово-правова база забезпечення потреб оборони в Україні представляє собою систему правових норм і механізмів, спрямованих на забезпечення фінансування та ефективне використання ресурсів для зміцнення національної безпеки і обороноздатності країни.

Сформовано, що головними проблемами фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони в Україні є: 1) недостатній рівень фінансування (обсяг видатків на оборону в Україні є одним з найнижчих у світі, що не дозволяє належним чином забезпечити потреби оборони країни, а обмежені бюджетні асигнування на оборону не завжди відповідають реальним потребам та завданням сил оборони); 2) неефективне використання фінансових ресурсів (недостатня ефективність у використанні виділених коштів, що може бути зумовлено корупцією, слабкою управлінською системою чи неспроможністю належним чином спрямовувати кошти на розвиток та підтримку сил оборони); 3) недосконалість законодавства та управління (відсутність чіткого та ефективного правового та управлінського механізму може призводити до неефективного використання ресурсів та порушень у системі закупівель); 4) високий рівень корупції (проблема корупції в Україні може значно впливати на ефективність використання бюджетних ресурсів для потреб оборони); 5) нестабільність бюджетного процесу (постійні зміни та невизначеність у плануванні та виділенні коштів можуть ускладнювати стратегічне планування та розвиток оборонного сектору); 6) відсутність прозорості та аудиту (недостатня відкритість та аудит фінансових процесів у сфері оборони може створювати умови для корупційних практик та неефективного використання коштів).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що визначені в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції впроваджено та надалі може бути використано в: науково-дослідній роботі – наукові висновки можуть бути використані для формування теорії адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України; законотворчій сфері –

напрацювання можуть бути використані для удосконалення правового регулювання забезпечення державного замовлення для обороноздатності України із врахуванням євроінтеграційних процесів; – освітньому процесі – під час підготовки та проведення лекцій, навчальних семінарських та практичних занять для здобувачів вищої освіти.

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративні правовідносини, адміністративно-правове забезпечення, державне оборонне замовлення, інформаційно-аналітичне забезпечення, методи, повноваження, примус, публічний інтерес, суб'єкт, форми, громадський контроль, планування, оптимізація, публічний інтерес.

SUMMARY

Povydysh V. Administrative and legal support of the state order for the defense capability of Ukraine. – *Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of Doctor of Juridical Science in specialty 12.00.07 «Administrative Law and Process; Finance Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2023.

The dissertation, based on the analysis of the theory and practice of administrative law, the norms of national and integrated legislation, and the practice of management entities, reveals the administrative and legal support of the state order for the defense capability of Ukraine, and also defines the directions for building a new model of legal support for the defense order. The main ones are the following:

It was determined that the prospects for the development of the administrative and legal foundations of the formation of the DOZ in Ukraine are related to the further improvement of the legislation in this area, in particular, the following areas of improvement are possible: - introduction of the strategic planning system of the DOZ; - introduction of a system for monitoring the implementation of the DOZ; - increasing the efficiency of the use of funds provided for the DOZ. It has been established that Ukraine's war with the Russian Federation affected the system of securing state defense orders (SOD) in Ukraine in several aspects. First, the war led to an increase in the volume and range of defense products that require procurement. This is due to the need to replenish the reserves of the Armed Forces of Ukraine and other military formations, as well as the need for new types of weapons and military equipment for conducting hostilities. Secondly, the war led to the emergence of new problems in the field of DOZ. In particular, there were problems with the supply of defense products from abroad, as well as with the organization of production in Ukraine. Thirdly, the war led to amendments to the legislation of Ukraine in the field of DOZ. In particular, a number of normative legal acts were adopted, which are aimed at simplifying and speeding up the defense procurement procedure, as well as strengthening control over their implementation.

It was determined that the main determinants of the modern genesis of the administrative and legal support of the state defense order in Ukraine, in our opinion, the main such determinants in Ukraine are: 1) the foreign policy of the state; 2) the internal policy of the state; 3) economic and technological factors.

It was established that in the conditions of increasing geopolitical threats, Ukraine needs to increase the country's defense capability, which requires an increase in the volume of defense purchases. This, in turn, makes it necessary to improve the administrative and legal provision of this process. Ukraine's integration into international systems of military-technical cooperation. Ukraine actively cooperates with NATO countries and other partners in the field of defense industry. This necessitates bringing Ukrainian legislation into line with international standards in the field of defense procurement. Therefore, the geopolitical environment and foreign relations of the country can influence the need to improve military capabilities.

It was determined that administrative legal relations regarding the provision and implementation of a state defense order in Ukraine is a system of legal relations between subjects that arise in the process of implementing state policy in the field of defense and include government bodies, enterprises of the defense-industrial complex, scientific research institutions, as well as other participants providing production and supply of military equipment, weapons, and other defense means. These legal relations cover such aspects as the procurement and supply of military equipment, the development and implementation of new technologies in the field of defense, control over the quality and conformity of manufactured products, as well as ensuring the confidentiality and protection of information related to the defense-industrial complex. It was established that in modern conditions, where state security is of great importance, administrative legal relations in the field of provision and implementation of the state defense order are a key element for ensuring the effective functioning of the defense-industrial complex and the country's ability to respond to potential threats.

It was established that the main features of administrative legal relations regarding the provision and implementation of the state defense order in Ukraine are:

1) Specific subject; 2) Subjects; 3) Special legal regulation; 4) Features of control and supervision; 5) Dependence on strategic plans; 6) Legal responsibility.

It was revealed that the content of administrative legal relations regarding the provision and implementation of the state defense order in Ukraine is an interaction between state bodies, enterprises of the defense-industrial complex, scientific institutions, as well as other subjects, which is aimed at ensuring the effective implementation of strategic tasks in the sphere of defense of Ukraine. Such interaction (content) covers: - determination of volumes and nomenclature of products, works and services procured under the state defense order; - determination of executors of the state defense order; - conclusion of contracts on the state defense order; - execution of contracts on the state defense order; - control over the execution of contracts on the state defense order; - bearing responsibility for violation of established rules and conditions.

It is established that the state defense order reflects the idea of using the state's request as a strategic tool in the field of defense and security. The state defense order indicates the importance of integrating the defense order into the general strategy of the country's economic and security development, stimulates the development of the defense industry, and is an important tool for achieving strategic goals and ensuring national security. State defense procurement involves careful planning and coordination of defense purchases with national strategic objectives, forming a link between defense needs and the socio-economic development of the country.

It was revealed that the state defense order is a system tool for the operation of a special legal, administrative and information platform for the formation, provision and implementation of the state's request in the form of special purchases of various goods, works and services intended for the sphere of defense and security, support of the defense industry, and the creation of conditions for sustainable development of the country.

It was determined that the state defense order involves attracting resources to support innovative solutions in the field of defense, and includes the processes of planning, selecting suppliers, monitoring and evaluating results to ensure national security and support the military-industrial complex. The state defense order in Ukraine

aims not only to stimulate the development of the defense industry, but also to promote innovation, technological development and increase competitiveness in the global context.

It was determined that the subject of administrative and legal support of a state defense order in Ukraine can be considered a specified body or structure that, within its competence, carries out coordination, planning, control, interaction and making appropriate decisions to ensure the efficiency and proper execution of state defense orders, taking into account needs and interests of national security and defense.

It was determined that the system of subjects of administrative and legal support of the state defense order in Ukraine primarily includes the following key subjects: 1) the Cabinet of Ministers of Ukraine; 2) the main body in the field of defense procurement planning; 3) the main body in the field of defense procurement planning; 4) the main body in the field of defense procurement; 5) authorized body for state quality assurance; 6) international specialized organizations; 7) in some individual cases – the public.

It has been established that the legislative support for the functioning of the subjects of the state defense order in Ukraine is a complex system of normative and by-laws that are transformed into the appropriate mechanism of legal regulation and regulate aspects of defense procurement and ensuring defense capability in Ukraine, including the legal status of the subjects, procedures defense procurement, administrative responsibility, and the implementation of international standards in order to ensure national security and compliance with the public interest. The general content of the legislative support for the functioning of the subjects of the state defense order in Ukraine is to create a system of rules and regulations that allow for effective and safe procurement for the country's defense needs, with the aim of strengthening defense capabilities and ensuring national security. The content of legislative support for the functioning of subjects of state defense orders in Ukraine is divided depending on the regulation of the main categories: 1) specifics and methods of implementation of defense procurement; 2) specifics of public procurement; 3) legal status of the subjects

of the state defense order; 4) responsibility in the field of defense procurement; 5) international standards and practices.

It has been revealed that the legislative support for the functioning of subjects of the state defense order in Ukraine can be conventionally divided into the following categories: 1) a specialized legislative act on the support of the state order for defense capability (Law of Ukraine "On Defense Procurement"); 2) legislative acts in the field of public procurement ("On public procurement", Civil Code of Ukraine, Economic Code of Ukraine); 3) acts that determine the status of subjects of administrative and legal regulation of the state order for the guaranteed provision of defense needs; 4) general and special acts that establish the specifics and methods of implementation of the mechanism of administrative and legal support of the state order for the defense capability of Ukraine; 5) acts establishing the procedure and conditions of administrative responsibility for violation of legislation on state defense orders; 6) acts of implementation of international standards and practices regarding observance of public interest as a priority in ensuring defense needs.

It was determined that the Government of Ukraine plays a great role in the national security and defense capability of the country by performing the following tasks: 1) ensuring national security; 2) coordination of defense measures; 3) management of the development of the Armed Forces of Ukraine; 4) provision of social protection for military personnel; 5) economic activity of the military sector; 6) management of armaments and military equipment; 7) international cooperation. The Government of Ukraine plays an important role in ensuring the defense of Ukraine, providing coordination and implementation of defense measures, financial support, development of military forces and provision of social protection for servicemen, promotion of international cooperation and participation in peacekeeping missions, which is generally aimed at ensuring national security and stability not only in Ukraine, but also in the European region and the world in general.

It has been established that the Cabinet of Ministers of Ukraine, as a subject of general competence regarding the administrative and legal support of the state defense order in Ukraine, has a key role in the formation and implementation of strategic plans

and policies in the field of defense procurement, as well as in ensuring the implementation of these procurements taking into account national security and defense of Ukraine. The Cabinet of Ministers determines state customers in the field of defense procurement, approves provisions and procedures related to defense procurement, manages compensation (offset) contracts and controls the procurement system.

It was determined that the Ministry of Strategic Industries of Ukraine is the central body of the executive power, which has clearly defined tasks and functions, which include the formation and implementation of state policy in various spheres of industry, including important spheres such as the military-industrial complex, defense - industrial complex and space activity. The Ministry plays an important role in ensuring national security, economic and technological development of Ukraine, is the main subject of military-industrial cooperation and cooperation in the development of strategic industries.

It has been established that the legal status of the Ministry of Strategic Industries of Ukraine in the field of state defense procurement is a complex legal position of the subject of the defense procurement system, which combines the three-element status of the central executive body, the main body in the field of defense procurement planning and of the state customer in the field of defense, and includes structural elements (functions, goals, tasks, powers, responsibilities, conditions of interaction) that are integrated into the relevant industry competence to ensure national security and defense-industrial development of the country.

It was determined that the administrative and legal support of the state defense order in Ukraine requires specific branch and special competencies from various subjects. Subjects of sectoral competence are responsible for general management and policy development in the field of defense and development of the defense industry, respectively, subjects of special competence perform special and specific tasks in the legal aspect of the state defense order. The system of subjects of sectoral competence regarding the administrative and legal support of the state defense order in Ukraine includes: – Ministry of Defense of Ukraine; - Ministry of Strategic Industries of Ukraine. The system of subjects of special competence regarding the administrative and

legal support of the state defense order in Ukraine includes: – Antimonopoly Committee of Ukraine; - all state customers in the field of defense.

It was revealed that the Ministry of Defense of Ukraine is the main subject of sectoral competence in the field of administrative and legal support of the state defense order in Ukraine and has a wide range of powers in relation to: the formation and implementation of state policy regarding national security in the military sphere, defense and military construction both in peace time, and in a special period; ensuring the functioning of the defense procurement system; interactions in the field of functioning of the defense procurement system; ensuring the quality of defense goods, works and services.

It was determined that the Ministry of Strategic Industries of Ukraine, as a subject of sectoral competence regarding the administrative and legal support of the state defense order in Ukraine, is responsible for the planning and control of defense purchases, the formation and implementation of state policy in the field of defense industry and the strategy of the military-industrial complex, and the coordination of activities government customers, informing the public about the state of the defense industry, cooperation in the field of defense procurement.

It was revealed that the Antimonopoly Committee of Ukraine is a subject of special competence regarding the administrative and legal support of the state defense order in Ukraine, and has certain powers to control defense purchases, consider complaints about violations of legislation in this area, form commissions to consider complaints, approve regulations work of commissions, other powers aimed at ensuring compliance with the law and protection of the rights and legitimate interests of participants in the state defense order.

It has been established that state customers are subjects of special competence regarding the administrative and legal support of state defense orders in Ukraine, which is due to the tasks of their legal position: 1) planning of defense purchases; 2) organization and procurement; 3) quality control and compliance assurance; 4) risk assessment; 5) domestic and international cooperation; 6) fight against corruption. It was determined that state customers play a key role in ensuring national security and

defense, and bear a great responsibility to society and the state in ensuring the reliability and efficiency of defense resources.

The forms of administrative and legal support of the state defense order in Ukraine are revealed as external manifestations of the will of the powerful subjects of the state defense order, which manifest their legally significant administrative and organizational activities regarding the regulation of defense purchases, organizational processes and legal procedures for high-quality, optimal and effective functioning systems of defense procurement, protection of the rights and interests of business entities in the context of the state defense order, and guaranteeing the national security and territorial integrity of Ukraine. The types of forms of administrative and legal support of the state defense order in Ukraine are defined.

It was revealed that the administrative and legal provision of the state guarantee of the quality of goods, works and services for defense purposes in Ukraine is a system of regulatory and administrative measures aimed at creating an effective mechanism of control, regulation and ensuring the high quality and compliance of products, works and services for defense purposes with the specified standards, technical requirements and strategic goals of national security, which may include the development and implementation of normative legal acts, audit mechanisms, accountability systems, as well as ensuring transparency and interaction between relevant bodies and business entities in the field of defense.

It was established that in order to increase the effectiveness of the administrative and legal provision of the state guarantee of the quality of goods, works and services for defense purposes in Ukraine, it is necessary to: 1) continue to improve the legislation in this area (implementation of international standards for the quality of goods, works and services for defense purposes, as well as strengthening control over their execution); 2) expand the practice of using modern methods and means of quality control (this will allow more effective detection and elimination of low-quality goods, works and services); 3) strengthen cooperation between state bodies and entities involved in ensuring the quality of goods, works and services for defense purposes, which will allow for more effective management; 4) strengthen and improve control and

supervision mechanisms; 5) attract highly qualified specialists in this field; 6) ensure adequate financing of reforming the quality assurance of defense goods, works and services.

It was determined that planning, as a tool for administrative and legal support of the state defense order in Ukraine, is a systemic process that is developed and implemented by subjects of public administration through the adoption of administrative acts. This process covers the definition of strategic goals, specific tasks and effective measures aimed at ensuring the country's defense capability. In the context of the state defense order, planning is based on determining the needs and priorities of the security and defense sector, and also takes into account the amount of financial resources necessary for the effective performance of tasks. The main features of such planning are: 1) a clear definition of the strategic goals that are expected to be achieved in the field of defense; 2) specification of the tasks necessary to fulfill strategic goals and ensure the security of the country; 3) development of effective measures aimed at accomplishing tasks taking into account the resources available to the defense sector; 4) ensuring the effectiveness and efficiency of the actions of public administration subjects in the field of defense.

It has been established that public control as a tool for administrative and legal support of a state defense order in Ukraine is an activity of citizens, public associations and other institutions of civil society, aimed at ensuring transparency, efficiency and legality in the field of execution of a state defense order, as well as protection rights and interests of citizens and the state. The main features of such control are defined as: 1) Public control is manifested through the active participation of citizens, public associations and institutions of civil society, which allows attracting a wide range of opinions and experiences for effective monitoring of the activities of power structures; 2) Public control is aimed at the sphere of state defense procurement, including procurement, use of budget funds, technological development and other aspects that determine the country's security; 3) The main purpose of public control is to ensure public interest, in particular in the field of national security and state defense orders.; 4) Public control is carried out within the framework of the law and the forms

prescribed by the law, ensuring the legitimacy of its conduct and results; 5) Public control can interact with other forms of control, providing a comprehensive approach to ensuring efficiency and legality in the field of defense; 6) Public control helps to identify problems, improve processes and ensure high quality of management decision-making and implementation in the field of state defense procurement.

It was determined that administrative coercion, as a method of ensuring a state defense order, is a system of legal and administrative measures to ensure the fulfillment of duties and requirements related to the implementation of a state defense order. It has been established that administrative coercion, as a method of securing state defense orders, aims to ensure the smooth, efficient and operational functioning of the military-industrial complex and other important sectors that ensure the production, supply and development of military equipment, as well as research institutes and organizations engaged in the development of new technologies for defense needs.

The information and analytical support of the state defense order in Ukraine is revealed as a complex of organizational and legal systematic measures aimed at the collection, processing, analysis and summarization of information materials in order to ensure effective planning, coordination, monitoring and control of the execution of state defense orders, which includes the use of modern information technologies, analytical methods and expert assessments, contributing to effective management within the defense sector of the state. The role of information and analytical support of the state defense order in Ukraine has been formed, which consists in the protection of territorial integrity and sovereignty, ensuring the adoption of reasoned decisions, planning and coordination, monitoring and control, development of internal and external potentials, ensuring information security, development of the information base, ensuring effective communication, support of scientific research, innovation and technological development.

It was determined that, in a general sense, the term legal responsibility represents a system of certain sanctions, which are determined by normative legal acts and applied by the state to regulate the behavior of subjects, as well as aimed at ensuring compliance

of their actions with standards established by law. Such measures may include both punishment for offenses and encouragement to comply with legal norms.

It was established that the legal category "administrative responsibility" should be considered as a specific form of legal responsibility, which is defined by administrative and legal norms and provides for a system of administrative legal relations. It is the result of the state's response to administrative offenses, expressed in the application of administrative fines and influence measures (including coercion) aimed at ensuring compliance of the activities of administrative law subjects with established general laws and norms.

It is emphasized that administrative responsibility for violation of legislation on state defense procurement is a form of legal responsibility defined by administrative and legal norms and provides for a system of administrative measures aimed at ensuring compliance by subjects of administrative law with the requirements of legislation on state defense procurement, for the sake of effective functioning of the defense procurement institute.

It was revealed that the object of administrative offenses in the field of state defense orders will always be legal relations in the field of defense procurement. The objective side of such offenses are the direct actions of the subjects of the offense, which consist of the following: - purchase of goods, works and services of defense purpose before/without carrying out the types (procedures) of procurement prescribed by law; - conclusion of state contracts (agreements), which provide for payment by the state customer in the field of defense, goods, works and services of defense purpose before/without carrying out the types (procedures) of procurement provided for by law; - division of the procurement subject into parts by the state customer; - failure to perform or improper performance of a state contract (agreement); - evading the conclusion of a state contract (agreement) or a purchase agreement. Subjects of this type of offense can be the authorized person of the state customer, the manager of the state customer, the executor of the defense order, a participant in the selection, executors of state contracts (agreements). The subjective side of the offense is determined by the

attitude to the consequences and is characterized by the presence of guilt both in the form of intent and in the form of carelessness.

It has been revealed that the measure of administrative responsibility, which is provided for the commission of administrative offenses in the field of defense orders, consists in imposing on the subjects of such offenses administrative fines in the form of a fine, which is a monetary fine imposed on the authorized person of the state customer, the head of the state customer, executor of the defense order, participant in the selection, as well as the executor of the state contract (agreement) for administrative offenses in cases and in the amount established by law. The size of the fine may vary depending on the damage caused, as well as taking into account the fact whether the person who committed the administrative offense was subjected to administrative fines for the same violations during the year.

It is emphasized that in order to increase the effectiveness of administrative responsibility for offenses related to the provision of a defense order, it is necessary to improve the legislative regulation of administrative responsibility for offenses in this area, in particular, by expanding the list of offenses, strengthening sanctions, ensuring greater transparency and effectiveness of their application; raising the level of legal awareness of business entities that participate in the execution of a defense order, strengthening control over compliance with legislation in the field of defense order provision.

It was revealed that the financial and legal framework for providing defense needs in Ukraine is a system of legal norms and mechanisms aimed at ensuring funding and effective use of resources to strengthen the country's national security and defense capabilities.

It was established that the main problems of the financial and legal framework for ensuring defense needs in Ukraine are: 1) an insufficient level of funding (the volume of defense expenditures in Ukraine is one of the lowest in the world, which does not allow to adequately provide for the country's defense needs, and limited budget allocations for defense do not always meet the real needs and tasks of the defense forces); 2) inefficient use of financial resources (insufficient efficiency in the use of allocated funds, which

may be caused by corruption, a weak management system, or the inability to properly allocate funds to the development and support of the defense forces); 3) imperfection of legislation and management (the absence of a clear and effective legal and management mechanism can lead to inefficient use of resources and violations in the procurement system); 4) high level of corruption (the problem of corruption in Ukraine can significantly affect the efficiency of using budget resources for defense needs); 5) instability of the budget process (constant changes and uncertainty in planning and allocation of funds can complicate strategic planning and development of the defense sector); 6) lack of transparency and audit (insufficient openness and audit of financial processes in the field of defense can create conditions for corrupt practices and inefficient use of funds).

Keywords: administrative responsibility, administrative legal relations, administrative and legal support, state defense order, information and analytical support, methods, powers, coercion, public interest, subject, forms, public control, planning, optimization, public interest.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

Статті в періодичних наукових фахових виданнях України:

1. Повидиш В. В. Основні детермінанти сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 1(103). Т. 2. С. 138–142.
2. Повидиш В. В. Сучасне поняття адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 2(104). Т. 2. С. 210–215.
3. Повидиш В. В. Новітній зміст державного оборонного замовлення як об'єкту адміністративно-правового забезпечення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 3(105). С. 531–535.
4. Повидиш В. В. Виокремлення повноважень суб'єкта загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 4(106). Т. 1. С. 272–278.
5. Повидиш В. В. Форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 5(107). С. 256–261.
6. Повидиш В. В. Адміністративний примус як метод забезпечення державного оборонного замовлення. *Юридична наука*. 2020. № 6(108). С. 433–435.
7. Повидиш В. В. Концептуальні засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення. *Юридична наука*. 2020. № 7(109). С. 378–384.
8. Повидиш В. В. Заходи адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із забезпеченням державного оборонного замовлення. *Юридична наука*. 2020. № 8(110). С. 336–340.
9. Повидиш В. В. Громадський контроль як інструмент адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 9(111). С. 329–334.

10. Повидиш В. В. Планування як інструмент адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 10(112). С. 209–215.

11. Повидиш В. В. Повноваження суб'єктів галузевої та спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення. *Правова позиція*. 2021. № 3(32). С. 135–139.

12. Повидиш В. В. Теоретичні підходи до формулювання змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2021. № 4(74). С. 195–199.

13. Повидиш В. В. Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 327–332.

14. Повидиш В. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2022. Т. 33(72). № 4. С. 58–64.

15. Повидиш В. В. Правовий статус міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України у сфері забезпечення державного оборонного замовлення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 588–590.

16. Повидиш В. В. Законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні. *Правові новели*. 2022. № 17. С. 245–251.

17. Повидиш В. В. Адміністративно-правове забезпечення державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення в Україні. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 122–126.

18. Повидиш В. В. Сучасні проблеми фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони в Україні. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 407–411.

19. Повидиш В. В. Юридичний склад адміністративних правопорушень у сфері державного оборонного замовлення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 475–477.

20. Повидиш В. В. Адміністративно-правові засади формування державного оборонного замовлення в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 4. С. 166–169.

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав:

21. Yevdokimenko S., Naumova A. Yakymchuk S. & **Povydysh V.** (2020). Foreign experience of administrative and legal support of citizens' rights by prosecutor's offices and possibilities of its use in Ukraine. *Amazonia Investiga*. Vol. 9. Issue 27. pp. 544–551. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.27.03.58> (**Web of Science**).

22. Panova O., Tanko A., **Povydysh V.** & Aliksieieva O. (2020). Law Enforcement Agencies in the System of Entities of Protection and Defense of Human Rights. *Amazonia Investiga*. Vol. 9. Issue 30. pp. 77–83. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.30.06.8> (**Web of Science**).

23. **Povydysh V.**, Makarchuk V., Nakonechna I., Tsybulnyk N., & Kobko Y. (2023). Administrative coercion as the method for providing State defense order. *Cuestiones Politicas*. Vol. 41. № 78. pp. 579–594. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4178.40> (**Web of Science**).

24. **Povydysh V.**, Kobko Y., Svyrydenko S., Nironka I., & Dobroskok A. (2023). Information and analytical support of the state defense order in Ukraine. *Amazonia Investiga*. Vol 12. № 65. pp. 59–67. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.65.05.6> (**Web of Science**).

25. **Povydysh V.**, Truba R., Skakun, I., Hryha, M., & Demenko, D. (2023). Types of administrative and legal support for the State defense order in Ukraine. *Amazonia Investiga*. Vol. 12. № 66. pp. 155–162. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.66.06.15> (**Web of Science**).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

26. Повидиш В. В. Державне оборонне замовлення як системний інструмент адміністративно-правового забезпечення: сучасне формування сутності. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12–13 серп. 2020 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 77–80.

27. Повидиш В. В. Новітній зміст законодавчого забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 51–55.

28. Повидиш В. В. Оновлена роль інформаційно-аналітичного забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 січ. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 72–75.

29. Повидиш В. В. Війна та її вплив на формування адміністративно-правових засад державного оборонного замовлення в Україні. *Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–22 лют. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 39–41.

30. Повидиш В. В. Напрямки оновлення адміністративного примусу як методу забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Актуальні проблеми взаємодії правової науки та практики її застосування*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 берез. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 118–120.

31. Повидиш В. В. Сучасні форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ,

14–15 черв. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 47–51.

32. Повидиш В. В. Новітнє поняття інформаційно-аналітичного забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 жовт. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 121–123.

33. Повидиш В. В. Аналіз сучасних наукових підходів до формування поняття адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. *Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 лют. 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 127–130.

34. Повидиш В. В. Основні напрямки впливу на формування сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 31–33.

35. Повидиш В. В. Оновлені наукові виклики до формулювання змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 44–46.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	37
ВСТУП.....	38
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗАМОВЛЕННЯ ДЛЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ УКРАЇНИ.....	52
1.1. Адміністративно-правові засади формування державного оборонного замовлення: стан та перспективи розвитку	52
1.2. Основні детермінанти сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення	63
1.3. Особливості змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення	81
1.4. Державне оборонне замовлення як об'єкт адміністративно-правового забезпечення.....	99
Висновки до розділу 1	111
РОЗДІЛ II. СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗАМОВЛЕННЯ ДЛЯ ГАРАНТОВАНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ ОБОРОНИ.....	115
2.1. Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення	115
2.2. Законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення	127
2.3. Виокремлення повноважень суб'єктів загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення	136
2.4. Повноваження суб'єктів галузевої та спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення	149
Висновки до розділу 2	163
РОЗДІЛ III. МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗАМОВЛЕННЯ ДЛЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ УКРАЇНИ	167
3.1. Форми адміністративно-правового забезпечення оборонного замовлення	167
3.2. Методи адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення.....	185
3.3. Адміністративного примус як визначальний інструмент державного оборонного замовлення	196

3.4. Інформаційно-аналітичне забезпечення державного оборонного замовлення	206
Висновки до розділу 3	215
РОЗДІЛ IV. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОГО ОБОРОННОГО ЗАМОВЛЕННЯ	220
4.1. Концептуальні засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення	220
4.2. Юридичний склад адміністративних правопорушень у сфері державного оборонного замовлення	232
4.3. Процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язаних із забезпеченням державного оборонного замовлення	243
Висновки до розділу 4	249
РОЗДІЛ 5 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГАРАНТОВАНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ ОБОРОНИ	253
5.1. Доктринальні засади оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення	253
5.2. Напрями удосконалення нормативної бази адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення	267
5.3. Напрями удосконалення фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони	284
5.4. Використання міжнародного досвіду дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони	297
Висновки до розділу 5	311
ВИСНОВКИ	318
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	325
ДОДАТКИ	358

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

КМУ – Кабінет Міністрів України

МОУ – Міністерство оборони України

ЗСУ – Збройні Сили України

АМКУ – Антимонопольний комітет України

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

РЕЄСТР - електронний реєстр учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів)

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Конституція України проголошує, що Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава. Її територія є цілісною і недоторканою. Ці положення є базисом для формування системи національної безпеки та оборони, її основними цінностями та пріоритетами. Будь-яка правова держава спрямовує всі свої сили та ресурси на захист своєї території і Україна не є винятком. Війна з росією вимагає надпотужних сил, які щодня витрачає наша країна та її громадяни. І лише в синергії між державою та її громадянами можна перемогти агресора, тому на цьому рівні рівень взаємодовіри має бути максимально високим.

Матеріальні ресурси, які використовує наша держава у цій війні досить часто стають причиною для громадських суперечок, що знижує суспільну довіру. Оборонні закупівлі є одним із найбільших джерел видатків державного бюджету, тому важливо, щоб ці кошти витрачалися ефективно та прозоро. Крім того, державне оборонне замовлення є одним із основних інструментів реалізації державної політики у сфері національної безпеки та оборони, що спрямоване на задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів у озброєнні, військовій техніці та інших матеріальних засобах, а тому ефективність забезпечення державного оборонного замовлення безпосередньо впливає на здатність країни захистити свою незалежність та суверенітет.

У сучасному геополітичному контексті, коли світ зіштовхується з різноманітними загрозами, від терористичних актів, збройних конфліктів до кібератак, важливість ефективного та прозорого механізму управління державним оборонним комплексом є надкритичним. Сучасне правове та організаційне забезпечення державного оборонного замовлення має бути побудоване на дотриманні принципів законності, прозорості, конкурентності та ефективності. В Україні новітні питання адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення вирізняються необхідністю адаптації до сучасних

технологічних та інформаційних викликів. Забезпечення кібербезпеки, розвиток штучного інтелекту, вивчення та застосування передових технологій у військовій сфері – усе це вимагає відповідної правової бази та адаптованих адміністративних процесів. При цьому також важливо враховувати глобальний характер сучасних загроз та забезпечувати взаємодію із міжнародними партнерами. Співпраця в галузі військової науки та техніки, обмін інформацією та координація заходів є ключовими компонентами успішного забезпечення державного оборонного замовлення в умовах сучасних викликів.

Окремо слід вказати результати соціологічного опитування Центру Разумкова щодо суспільно-політичної орієнтації громадян України у 2023 році, які вказують, що за необхідності вибирати, що є важливішим – свобода чи рівність, 75% опитаних вибирають свободу. Але, якщо вибирати між свободою і безпекою, то українці частіше вибирають безпеку (54,5%, а 44% вибирають свободу)¹. Це опитування виражає суспільну необхідність у забезпеченні безпеки, у великій площині якої, одним із елементів є державне оборонне замовлення, що в новітніх умовах потребує конкретних заходів та засад щодо вдосконалення правового забезпечення, враховуючи діючі внутрішні виклики та глобальні загрози.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Теорія адміністративного права знаходиться у тісному симбіозі зі сферою національної безпеки та оборони, відповідно досить вагома частка новітніх досліджень була присвячена реалізації відповідної державної політики, серед яких виділяються Т. Шумейко², Є. Кобко³, А. Мосейко⁴, С. Чумаченко⁵, В. Сокурєнко⁶. Серед

¹ Суспільно-політичні орієнтації громадян України (травень 2023р.). Центр Разумкова: офіційний веб-сайт. 2023. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/suspilnopolitychni-orientatsii-gromadian-ukrainy-traven-2023r>

² Шумейко Т. А. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2022. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/84033558-c4b3-49a8-b412-e8f0ae81db75/content>

³ Кобко Є. В. Адміністративно-правовий механізм забезпечення національної безпеки держави : реф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 : 08 – Право; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2023. 400 с.

⁴ Мосейко А. Публічне адміністрування у сфері національної безпеки України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя, 2019. 17 с.

⁵ Чумаченко С. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. - Харків : [б. в.], 2017. 212 с.

сучасних досліджень стосовно забезпечення обороноздатності слід відзначити також наукові праці В. Пашинського⁷ щодо формування теорії та практики адміністративно-правового забезпечення оборони України та О. Зубко⁸ щодо визначення адміністративно-правового регулювання оборонно-промислового комплексу України.

Інші окремі загальні та спеціальні питання змісту адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України були розкриті у працях таких вчених, як: В. Авер'янов, О. Андрійко, М. Баюк, В. Бевзенко, А. Берлач, Ю. Битяк, Ю. Ващенко, О. Ведмідь, С. Галака, Ю. Гаруст, В. Горбачук, О. Гришуткін, О. Деменєв, С. Денисюк, О. Джафарова, О. Дніпров, О. Дрозд, І. Дронін, М. Дунаєвський, Д. Журавльов, І. Залюбовська, В. Зьолка, Р. Калюжний, Ю. Кліменко, О. Кобзар, А. Колодій, Т. Коломоєць, В. Колпаков, Є. Красников, К. Кулагін, М. Куницька-Іляш, О. Курепіна, В. Курило, К. Куркова, Ю. Кучинський, Г. Литовченко, Л. Миськів, А. Манжула, С. Осауленко, О. Панова, М. Перепелиця, О. Петришин, Р. Сербин, Є. Соболюк, В. Сокурєнко, Х. Солнцева, О. Солонець, Л. Сорока, С. Стеценко, В. Теремецький, П. Толок, О. Усаченко, О. Харитоновна, М. Цвік, С. Чумаченко, Р. Шаповал, І. Школьник, Є. Ярусевич та інших.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертаційна робота узгоджується з положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 року; Стратегії національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни», затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020; Стратегії кібербезпеки України «Безпечний кіберпростір – запорука успішного розвитку країни», затвердженої Указом Президента України

⁶ Сокурєнко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні. – На правах рукопису: автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. Харків, 2016. 40 с.

⁷ Пашинський В. Й. Адміністративно-правове забезпечення оборони України: теорія і практика: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України. Київ, 2020. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/ee5/dis_Pashynskiy_V.Yo..pdf

⁸ Зубко О. М. Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2018. 22 с.

від 26 серпня 2021 року № 447/2021; Стратегії воєнної безпеки України «Воєнна безпека – всеохоплююча оборона», затвердженої Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021; Стратегії розвитку оборонно-промислового комплексу України, затвердженої Указом Президента України від 20 серпня 2021 року № 372/2021. Обрана тема дисертаційної роботи спрямована на виконання основних положень плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. *Мета* наукової роботи полягає в тому, щоб на основі комплексного новітнього аналізу теорії адміністративного права, норм чинного спеціалізованого законодавства, практики діяльності суб'єктів сфери оборони, сформулювати та вдосконалити засади адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України.

Для досягнення поставленої мети в роботі заплановано розв'язати такі *завдання*:

- схарактеризувати адміністративно-правові засади формування державного оборонного замовлення в Україні;
- визначити генезу адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні;
- розкрити зміст адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні;
- схарактеризувати державне оборонне замовлення як об'єкт адміністративно-правового забезпечення;
- розкрити систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні;
- окреслити законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні;

- визначити завдання Уряду України як суб'єкта загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення;
- схарактеризувати статус Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України у сфері забезпечення державного оборонного замовлення як суб'єкта галузевої компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення;
- визначити форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні;
- розкрити методи адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення;
- визначити роль застосування адміністративного примусу як інструменту державного оборонного замовлення в Україні;
- розкрити інформаційне забезпечення державного оборонного замовлення;
- сформувані новітні концептуальні засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення в Україні;
- розкрити склад адміністративних правопорушень у сфері державного оборонного замовлення в Україні;
- з'ясувати процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язаних із забезпеченням державного оборонного замовлення;
- визначити доктринальні засади оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні;
- розкрити напрямки удосконалення нормативної бази адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні;
- сформувані загальні напрями удосконалення фінансово-правової бази для забезпечення потреб у обороні в Україні;
- визначити напрямки використання міжнародного досвіду дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері формування та реалізації адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України.

Предмет дослідження – адміністративно-правове забезпечення державного замовлення для обороноздатності України.

Методи дослідження. При формуванні новітніх засад адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України використовувалася взаємодоповнююча сукупність методів наукового пізнання.

Діалектичний підхід дав можливість теоретично сформулювати адміністративно-правові засади формування державного оборонного замовлення, виділити основні детермінанти сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення та визначити сутність державного оборонного замовлення як об'єкта адміністративно-правового забезпечення (підрозділи 1.1, 1.2, 1.4). Особливості змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення були виявлені завдяки *логіко-юридичному* методу (підрозділ 1.3).

Системно-структурний та *функціональний* методи дослідження дозволили визначити особливості формування та взаємодії суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного замовлення для гарантованого забезпечення потреб оборони (розділ 2). Метод *класифікації* використано при виокремленні повноважень суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення (підрозділи 2.3, 2.4).

У абсолютній більшості роботи було використано *формально-юридичний* метод як основу для дослідження правових норм в аналізованій сфері (розділи 2, 3, 4, 5). *Інструментально-правовий* метод дозволив здійснити характеристику адміністративно-правового механізму забезпечення державного замовлення для обороноздатності України (розділ 3). Методи *аналізу* та *синтезу* застосовувалися щодо визначення елементів механізму адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України (розділи 3, 4).

За допомогою *порівняльно-правового* методу здійснено аналіз міжнародного досвіду дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони (підрозділ 5.4). Методи *теоретико-правового прогнозування* та *правотворчості* були застосовані при формуванні шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання гарантованого забезпечення потреб оборони в Україні (розділ 5). *Соціолого-правовий* метод використано при проведенні авторського соціологічного опитування у сфері забезпечення державного оборонного замовлення (додаток Б до дисертації).

Емпіричну базу дисертації становлять узагальнення практики та звіти діяльності Міністерства оборони України, Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України, Антимонопольного комітету України, дані з Єдиного державного реєстру судових рішень, офіційні інтегровані звіти міжнародних організацій у сфері забезпечення державного замовлення для обороноздатності України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є новітнім дослідженням юридичної науки, у якому комплексно сформовано та теоретично розроблено засади адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України з урахуванням сучасних політико-економічних та військових умов. Наукову новизну дисертаційної роботи формують такі висновки, узагальнення та пропозиції, зокрема:

уперше:

– комплексно встановлено вплив війни України з російською федерацією на систему забезпечення державних оборонних замовлень, що сформувала максимальне збільшення обсягів та номенклатури продукції оборонного призначення та відповідної необхідності внесення змін до законодавства України у сфері оборонних закупівель в напрямку спрощення та прискорення процедури оборонних закупівель, посилення контролю за їх проведенням, введення новітніх засад оптимізації забезпечення державного оборонного замовлення;

– визначено, що державне оборонне замовлення відображає ідею використання запиту держави як стратегічного інструменту у сфері оборони та

безпеки, вказуючи таким чином на важливість інтеграції потреб оборони у загальну стратегію розвитку економіки країни та формуючи зв'язок між оборонними потребами та соціально-економічним розвитком країни;

– виявлено, що адміністративно-правове забезпечення державного оборонного замовлення в Україні вимагає специфічних галузевих та спеціальних компетенцій від різних суб'єктів з формуванням у суб'єктів галузевої компетенції можливості загального управління та розроблення політики у сфері оборони та розвитку оборонної промисловості та компетенції спеціальних суб'єктів щодо виконання окремих та конкретних завдань у правовому полі здійснення оборонних закупівель;

– розкрито інформаційно-аналітичне забезпечення державного оборонного замовлення в Україні як комплекс організаційно-правових систематичних заходів, спрямованих на збір, обробку, аналіз та узагальнення інформаційних матеріалів з метою забезпечення ефективного планування, координації, моніторингу та контролю виконання державних оборонних замовлень, що включає використання сучасних інформаційних технологій, аналітичних методів та експертних оцінок, сприяючи ефективному управлінню в межах оборонного сектору держави;

– з урахуванням умов активної війни сформовано новітні доктринальні засади оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні як основні напрямки, що включають цифровізацію, інтеграцію штучного інтелекту, використання міжнародного досвіду, глобального та міждержавного військового співробітництва, стимулювання інновацій у сфері оборони, розвиток кадрового потенціалу, державно-приватного партнерства та взаємодії із громадськістю, трансформацію контролю за якістю та безпекою державних оборонних замовлень та впровадження інновацій щодо забезпечення державного оборонного замовлення;

– в умовах активного виникнення кризових явищ та ситуацій як напрямок удосконалення фінансово-правової бази для забезпечення потреб в обороні в Україні запропоновано планування та впровадження системи фінансового «сталого» резерву як новітньої та ефективної системи фінансового

гарантування найбільш необхідних оборонних замовлень у випадку екстрених ситуацій для швидкого мобілізаційного реагування на загрози національної безпеки;

– сформовано напрями, які можуть сприяти удосконаленню нормативної бази адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, що є ключовим завданням для забезпечення ефективності та прозорості в галузі оборонної промисловості, які полягають в транспарентності та відкритості процесів проведення державного оборонного замовлення, стимулюванні інновацій та впровадженні новітніх технологій, гнучкості нормативно-правової бази із здатністю адаптуватися до швидких змін у сучасному світі, ефективному контролю за витратами щодо державного оборонного замовлення, зміцненні співпраці із міжнародними партнерами у сфері оборонного замовлення та розвитку людських ресурсів щодо забезпечення високого рівня кваліфікації фахівців у сфері оборонної промисловості;

удосконалено:

– розуміння основних детермінантів сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні, до яких віднесено особливості зовнішньої та внутрішньої політики держави та найбільш впливові економічні та технологічні фактори;

– наукове трактування адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні як системи юридичних відносин між визначеними суб'єктами, які виникають у процесі формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки оборони шляхом використання оборонних закупівель як спеціального інструменту забезпечення публічного інтересу;

– наукові положення щодо становища суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні як визначених державних, міжнародних та громадських органів та структур, що в рамках власної компетенції здійснюють правове регулювання, організаційне та інформаційне

забезпечення щодо оптимального та належного виконання державних оборонних замовлень, враховуючи потреби та інтереси національної безпеки та оборони;

– наукові положення щодо ролі Кабінету Міністрів України як суб'єкта загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, що полягає у формуванні та виконанні стратегічних планів та політики в галузі оборонних закупівель, а також у забезпеченні виконання цих закупівель з урахуванням вимог національної безпеки та оборони України;

– зміст громадського контролю як методу адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, що являє собою активну діяльність громадян, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства, спрямовану на забезпечення прозорості, ефективності та законності у сфері виконання державного оборонного замовлення, а також захист прав і інтересів громадян та держави;

– наукове розуміння адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення як форми юридичної відповідальності, що визначається адміністративно-правовими нормами та передбачає систему адміністративних заходів, спрямованих на забезпечення дотримання суб'єктами адміністративного права вимог законодавства з питань державного оборонного замовлення задля ефективного функціонування інституту оборонних закупівель;

отримали подальшого розвитку:

– положення щодо виокремлення змісту законодавчого забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні в залежності від врегулювання основних категорій: 1) специфіки та методики реалізації оборонних закупівель; 2) специфіки здійснення публічних закупівель; 3) правового статусу суб'єктів державного оборонного замовлення; 4) відповідальності у сфері оборонних закупівель; 5) міжнародних стандартів та практик;

– розуміння форм адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні як сформованих зовнішніх волевиявлень владних суб'єктів державного оборонного замовлення, що проявляють їх юридично-значущу адміністративну та організаційну діяльність щодо врегулювання оборонних закупівель, організаційних процесів та юридичних процедур задля якісного, оптимального та дієвого функціонування системи оборонних закупівель, захисту прав і інтересів суб'єктів господарювання у контексті державного оборонного замовлення та гарантування національної безпеки та територіальної цілісності України;

– положення щодо адміністративного примусу як методу забезпечення державного оборонного замовлення, що є нормативно-визначеною системою правових та адміністративно-організаційних заходів впливу в разі порушення законодавчих вимог, що застосовуються уповноваженими органами до відповідних суб'єктів з метою забезпечення безперервного, ефективного та оперативного функціонування військово-промислового комплексу та інших важливих секторів оборони;

– наукові положення щодо об'єктивної сторони адміністративних правопорушень у сфері державного оборонного замовлення, що виражається у вчиненні безпосередніх дії щодо порушення процедури придбання товарів, робіт і послуг оборонного призначення, порушення або невиконання умов державних контрактів, порушення порядку розділення предмета закупівлі на частини та ухилення від укладення відповідних закупівельних договорів;

– напрямки підвищення ефективності адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із забезпеченням оборонного замовлення в Україні шляхом: розширення переліку правопорушень, посилення санкцій, забезпечення більшої прозорості та ефективності їх застосування; підвищення рівня правосвідомості суб'єктів господарювання, які беруть участь у виконанні оборонного замовлення; посилення контролю за дотриманням законодавства у сфері забезпечення оборонного замовлення;

– напрямки впровадження міжнародного досвіду дотримання публічного інтересу відносно системи забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, що включає публічне обговорення проектів державних оборонних замовлень, проведення конкурсних процедур з відкритим доступом для всіх зацікавлених учасників, публічне інформування про результати виконання державних оборонних замовлень, розробку та впровадження ефективних систем управління державними оборонними замовленнями, запровадження механізмів стимулювання інновацій та розвитку вітчизняного оборонно-промислового комплексу, запобігання корупції, державну підтримки підприємств оборонно-промислового комплексу, запровадження механізмів стимулювання співпраці між підприємствами оборонно-промислового комплексу та науковими установами, запровадження механізмів інтеграції оборонно-промислового комплексу в світову економіку.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконане здобувачем самостійно. Усі висновки та положення, які сформульовані в дисертації та складають її наукову новизну, розроблені автором самостійно на основі власних досліджень. В наукових працях, опублікованих у співавторстві, є значний внесок здобувача. Зокрема, у роботах: Yevdokimenko S., Naumova A. Yakymchuk S., Povudysh V. Foreign experience of administrative and legal support of citizens' rights by prosecutor's offices and possibilities of its use in Ukraine – автором здійснено компаративістичний аналіз правоохоронних органів (органів прокуратури) в аспекті у сфері забезпечення прав громадян; Panova O., Tanko A., Povudysh V., Aliksieieva O. Law Enforcement Agencies in the System of Entities of Protection and Defense of Human Rights – автором здійснено аналіз ролі правоохоронних органів у системі захисту прав і свобод людини; Povudysh V., Makarchuk V., Nakonechna I., Tsybulnyk N., Kobko Y. Administrative coercion as the method for providing State defense order – автором охарактеризовано адміністративний примус як спосіб забезпечення державного оборонного замовлення; Povudysh V., Kobko Y., Svyrydenko S., Nironka I., Dobroskok A. Information and analytical support of the state defense order in Ukraine – розкрито

зміст інформаційно-аналітичного забезпечення державного оборонного замовлення в Україні; Povydysh V., Truba R., Skakun, I., Hryha, M., Demenko, D. Types of administrative and legal support for the State defense order in Ukraine – системно проаналізовано види адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні.

Наукові результати та висновки, які виносилися на захист кандидатської дисертації, повторно на захист не виносяться.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що визначені в дисертації теоретичні положення, висновки і пропозиції впроваджено та надалі може бути використано в:

– *науково-дослідній роботі* – наукові висновки можуть бути використані для формування теоретичних аспектів забезпечення державного оборонного замовлення в Україні (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *законотворчій сфері* – результати дисертаційного дослідження можуть бути використані для вдосконалення правового регулювання забезпечення державного оборонного замовлення в Україні з урахуванням політичного курсу України;

– *освітньому процесі* – під час підготовки та проведення лекцій, навчальних семінарських та практичних занять для здобувачів вищої освіти навчальної дисципліни «Актуальні проблеми теорії адміністративного права та адміністративного процесу», при підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, а також у контексті інших суміжних дисциплін (акт упровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на десяти міжнародних науково-практичних конференціях: «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.), «Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 22–23 вересня 2021 р.), «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну

діяльність» (м. Київ, 19–20 січня 2022 р.), «Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики» (м. Київ, 21–22 лютого 2022 р.), «Актуальні проблеми взаємодії правової науки та практики її застосування» (м. Київ, 16–17 березня 2022 р.), «Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі» (м. Київ, 14–15 червня 2022 р.), «Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.), «Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 15–16 лютого 2023 р.), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення» (м. Київ, 13–14 березня 2023 р.), «Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства» (м. Київ, 20–21 квітня 2023 р.).

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, що містять дев'ятнадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 373 сторінки. Робота містить список використаних джерел із 315 найменувань на 33 сторінках.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗАМОВЛЕННЯ ДЛЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ УКРАЇНИ

1.1. Адміністративно-правові засади формування державного оборонного замовлення: стан та перспективи розвитку.

У сучасних умовах Україна стикається з рядом важливих проблем у сфері формування державного оборонного замовлення. Недостатня координація між різними структурами та відомствами, що відповідають за цей процес, що може призводити до дублювання функцій та невпевненості у визначенні пріоритетів. Відсутність ефективного механізму взаємодії може ускладнювати прийняття стратегічних рішень та сприяти невпевненості в національній безпеці.

Оборонне замовлення в плановій економіці є найважливішим елементом державної економічної політики. За відсутності приватної власності, природним чином стимулюючої підприємницьку ініціативу, державне оборонне замовлення стає своєрідним засобом стимулювання розвитку фундаментальної та галузевої науки, промислового і технологічного оснащення оборонної промисловості. З загальноекономічних позицій державне оборонне замовлення було засобом забезпечення зайнятості населення, способом створення значної кількості робочих місць по всьому життєвому циклу воєнної техніки — від проектування до використання виробів за призначенням та їх утилізації. При чому в силу ефекту мультиплікатора зайнятість забезпечується не тільки в оборонних, але і в суміжних з ними галузях народного господарства [271, с. 95–98].

Відомо, що теоретичною базою економічної політики, в якій державне оборонне замовлення є одночасно і метою і засобом підтримки стійкого функціонування економічної системи держави, що ставить в центр економічного процесу не споживання, а виробництво. Нині, як і раніше, в центрі боротьби між прихильниками ліберально монетаристської та інституційної моделей

реформування економіки України знаходиться питання про форми державного втручання в економічне життя. Як відзначають дослідники в ХХ ст. економічна роль держави суттєво змінилася. Про це свідчать показники зростання державних витрат, у тому числі соціальних [271, с. 95–98]. В економічній теорії значна увага приділяється аналізу тісно пов'язаних проблем контрактів, що виникають при громадських і приватних закупівлях, при регулюванні та стимулюванні фірм, при організації та менеджменті. Наприкінці минулого тисячоліття економічна теорія почала визнавати, що при аналізі багатьох економічних проблем корисно розуміти природу обмеженої інформації, наявної в економічних учасників, і роль економічних інститутів для стимулювання бажаної стратегічної поведінки учасників [271, с. 95–98]

При оборонних або військових закупівлях уряд, як правило, зіштовхується з надзвичайно складною багатогранною проблемою стимулів. По-перше, оборонні фірми мають приватну інформацію. По-друге, не всі дії цих фірм підлягають моніторингу. Тому процеси таких закупівель відбуваються за невизначеності, а довгострокові контракти з цими фірмами не містять повної інформації, що ускладнює їх втілення. Велика частина процесу закупівлі відбувається в ситуації двосторонньої монополії, де обидві сторони ринку виявляють обережність до здійснення конкретних інвестицій, знижуючи свою переговорну владу. Оскільки ключовим результатом процесу закупівлі є дослідження і розробки, то важко об'єктивно вимірювати якість нових ідей, що ускладнює проблему стимулювання. Крім того, на практиці уряд є не одним раціональним учасником, а складною ієрархічною інституцією, що має свої проблеми стимулів між ієрархічними рівнями з відповідними наслідками для стосунків уряду з оборонними фірмами [47, с. 36–39].

Досліджуючи адміністративно-правові засади формування державного оборонного замовлення, перш за все, слід визначити, що собою являє правова категорія «адміністративно-правові засади». Так, в тлумачних словниках, з приводу поняття «засади», у контексті обраної тематики дослідження, слід виділити наступні їх варіації: 1) вихідні положення, основний закон якої-небудь

науки, теорії, наукової системи, напряму та інші; 2) особливість, правило або спосіб, покладені в основу створення, здійснення або діяльності чого-небудь; 3) переконання, норма, правило, яким хто-небудь керується в житті, поведінці; 4) основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується що-небудь; вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду, правило поведінки [17;147 с. 891]. Правова категорія «засади» у контексті філософії та загальної логіки, означає достатню і (або) необхідну умову для чого-небудь: буття, пізнання, думки, діяльності. Тобто, як філософська категорія, засади – це вихідні положення, що детермінують і фіксують об'єктивні закономірності формуванні і розвитку якогось процесу чи явища. У цьому значенні засади характеризуються тим, що: 1) мають об'єктивний характер; 2) реалізуються (об'єктивуються) на глибинному рівні; 3) справджуються на основі закону необхідності. Розкриваючи виділені ознаки засад, відмітимо, що під об'єктивною обумовленістю розуміється їх відповідність характеру суспільних відносин, економічним, політичним, ідеологічним процесам, що мають місце у суспільстві [17, с. 242].

В свою чергу, В. В. Назаров та Г. М. Омеляненко вказують, що «засада» – це основне вихідне положення будь-якої наукової системи, теорії ідеологічного напряму. У той же час, автори зазначають, що засадою може визнаватися не кожне положення, а лише головні, вихідні моменти, на яких, у свою чергу, ґрунтуються більш детальні положення [121, с. 31].

Що стосується терміну «адміністративно-правові засади», то, на думку Н. С. Панової, мова йде про сукупність адміністративно-правових норм, які визначають основні цінності, принципи, завдання, форми та методи розвитку нормотворчої і розпорядчої діяльності органів виконавчої влади з метою вдосконалення їхнього владно-організуючого впливу на відповідні суспільні відносини і процеси, та оптимізації внутрішньоорганізаційної діяльності державних органів щодо забезпечення належного виконання покладених на них завдань, функцій і повноважень [167, с. 9]. Поряд з цим, автори В. О. Криволапчук та В. М. Клименко, аналізуючи адміністративно-правові засади діяльності державної служби охорони при МВС України, вказують, що адміністративно-правові засади

є засобом включення органу влади до сфери права, умовою легітимізації його діяльності; завдяки нормативно-правовому регулюванню здійснено закріплення характеристик органу влади як державного органу; нормативно-правові засади закріплюють орган влади як суб'єкт адміністративного права та адміністративно-правових відносин; змістом адміністративно-правових засад органу влади є його правовий статус, якого закріплено у положеннях чинного законодавства України [120, с. 9]. Д. Г. Забрда в своїй науковій праці дійшов висновку, що «адміністративно-правові засади» - сукупність закріплених у нормах адміністративного права параметрів (характеристик) суспільного явища та правовідносин, що потребують урегулювання за допомогою адміністративно-правових засобів. У змісті адміністративно-правових засад автором пропонується виокремлювати категоріальний; нормативний; інституційний; інструментально-технологічний елементи. Так, категоріальна складова, на думку автора, передбачає висвітлення понять і ознак явища, змодельованих у правових актах, порівняння її з правовим і соціальним буттям і формування науково-правової категорії, що адекватно відображає правову реальність. При цьому, в основу їх формування автор відносить адміністративно-правові концепції, здобутки вітчизняного і зарубіжного адміністративного права, в тому числі й методологію. Нормативна складова, на думку автора, пов'язана із систематизацією нормативно-правових актів, які містять правову основу регулювання відповідних суспільних відносин, та виокремлення серед них тих, що містять адміністративноправові норми, а також їх подальшим аналізом. Інституційний елемент стосується окреслення системи суб'єктів відповідних правовідносин, визначення серед них основних і головних, характеристики їх адміністративноправового статусу, розкриття особливостей координації і взаємодії, в тому числі й у міжнародних відносинах. Інструментально-технологічна складова стосується форм (правотворчої, правозастосовної (регулятивної і правоохоронної)) і методів (правових і неправових) діяльності суб'єктів реалізації норм адміністративного права [73, с. 49].

Аналізуючи вищевказане, на нашу думку, під адміністративно правовими засадами державного оборонного замовлення слід розуміти основні норми і принципи, які регулюють організацію та функціонування системи державного замовлення що стосується виробництва та постачання військової техніки, зброї, спеціального обладнання та інших об'єктів для потреб оборони країни.

Варто відзначити, що серед науковців поширеною є думка, відповідно до якої, через близькість лексичного значення, практично повністю ототожнюються поняття «засада» і «принцип» [34], а тому логічно буде відзначити думку О. В. Марцеляка, який вказує, що останнім часом у чинному законодавстві та науковій літературі поряд із латинським терміном «принцип», який є терміном-інтернаціоналізмом, усе частіше вживається властивий саме українській мові термін «засада». Як власне український, автохтонний мовний засіб, термін «засада» цілком відповідає терміну «принцип». Автор акцентує увагу на тому, що поняття «засада» слід вважати найбільш природним для нашого (українського) терміновживання, як дещо віддалене від латинського та майже синонімічне слову «закон» [143, с. 38–39]. На думку В. Ф. Залужного, наразі не існує єдиного підходу до розуміння адміністративно-правових засад. Натомість, найчастіше використовується інтегративний підхід, суть якого полягає у ототожненні зазначеного поняття із поняттям принципів; основних напрямів; організаційно-правового забезпечення, організаційно-правового механізму [76, с. 100].

Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина - їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства - його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави - її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища - від надзвичайних ситуацій. Основними принципами, що визначають порядок формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони, є: 1) верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили; 2)

дотримання норм міжнародного права, участь в інтересах України у міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки, міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки; 3) розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони [225].

Для реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони необхідно використовувати різні інструменти, механізми, засоби та дії, одним із яких є державні оборонні закупівлі. В 2020 році був прийнятий Закон України «Про оборонні закупівлі» від 17 липня 2020 року № 808-ІХ, що визначає загальні правові засади планування, порядок формування обсягів та особливостей здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони, а також порядок здійснення державного і демократичного цивільного контролю у сфері оборонних закупівель [226]. Окрім того, загрози національній безпеці України та відповідні пріоритети державної політики у сферах національної безпеки і оборони визначаються у Стратегії національної безпеки України, Стратегії воєнної безпеки України, Стратегії кібербезпеки України, інших документах з питань національної безпеки і оборони, які схвалюються Радою національної безпеки і оборони України і затверджуються указами Президента України [225].

Згідно Закону України «Про оборонні закупівлі», оборонні закупівлі здійснюються на основі таких принципів (засад): - своєчасність та відповідність прийнятим рішенням щодо захисту національних інтересів України, забезпечення потреб безпеки і оборони; - послідовність прийняття та виконання рішень щодо розроблення, закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення, систематичність їх виконання; - конкурентність; - ефективність використання коштів, результативність; - відкритість та прозорість (крім відомостей, що становлять державну таємницю і розголошення яких може завдати шкоди національній безпеці); - запобігання корупції, зловживанням та дискримінації; - цілісність, узгодженість, системність планування та фінансування оборонних

закупівель, урахування пріоритетів і обмежень, встановлених державними програмами у сферах національної безпеки і оборони [226].

Однак, є низка проблем, які потребують вирішення для подальшого розвитку адміністративно-правових засад формування державного оборонного замовлення в Україні. Зокрема, на нашу думку, необхідно: - удосконалити порядок формування та реалізації державного оборонного замовлення, зокрема, запровадити систему планування державного оборонного замовлення на середньострокову та довгострокову перспективу; - посилити контроль за виконанням оборонного замовлення, зокрема, запровадити систему моніторингу виконання такого замовлення; - підвищити ефективність використання коштів, передбачених на державне оборонне замовлення.

А головними принципами на основі яких мають функціонувати суб'єкти адміністративно-правового регулювання державного замовлення, механізм адміністративно-правового забезпечення державного замовлення та інститут адміністративної відповідальності є: законність; транспарентність; своєчасність; оптимальність; ефективність; конкурентність; запобігання корупції та зловживанням; запобігання дискримінації; інноваційність та інші.

У відповідності із нормами профільного нормативно-правового акту, планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення є складовою оборонного планування та здійснюється відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» та цього Закону з урахуванням обсягів видатків, необхідних для фінансування сектору безпеки і оборони. При цьому, основою для планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення є потреби, пріоритети сектору безпеки і оборони, обсяги фінансових ресурсів, необхідних для їх задоволення, передбачені стратегіями, іншими стратегічними документами та державними програмами у сферах національної безпеки і оборони, розвиток складових сектору безпеки і оборони, зокрема оснащення їх сучасним озброєнням і військовою технікою, створення необхідних запасів матеріально-технічних засобів та необхідних для цього потужностей оборонно-промислового комплексу, реалізація інших заходів з посилення

обороздатності держави. Зазначається, що Державні замовники за середньострокового бюджетного планування оборонних закупівель подають до головного органу у сфері здійснення оборонних закупівель пропозиції до державних програм у сферах національної безпеки і оборони [226].

Варто звернути увагу, що за короткострокового бюджетного планування оборонних закупівель державні замовники складають трирічний та річний плани закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, вносять зміни до них. Ці плани та зміни до них попередньо погоджуються з комітетом Верховної Ради України, до повноважень якого належать питання національної безпеки, оборони та розвідки. Закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення здійснюються державними замовниками відповідно до річного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення із застосуванням Єдиного закупівельного словника, кодів та назв інших відповідних класифікаторів предмета закупівлі (за наявності). Річний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення та зміни до нього публікуються на офіційному веб-сайті головного органу у сфері планування оборонних закупівель. Оборонні закупівлі за закритими закупівлями на поточний рік здійснюються державними замовниками відповідно до затвердженого зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями [226].

Аналізуючи вищевказані норми законодавства, можна констатувати, що планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення в Україні є важливим елементом оборонного планування. Воно здійснюється з урахуванням потреб, пріоритетів сектору безпеки і оборони, обсягів фінансових ресурсів, необхідних для їх задоволення, а також розвитку складових сектору безпеки і оборони. В цілому, можна сказати, що планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення в Україні є досить ефективним механізмом, який забезпечує відповідність закупівель потребам сектору безпеки і оборони та ефективне використання бюджетних коштів. Однак, існують деякі недоліки, які можна усунути для підвищення ефективності цього механізму. Зокрема, можна вдосконалити процедуру погодження планів закупівель із комітетом Верховної

Ради України, щоб зробити її більш швидкою та ефективною. Також можна було б запровадити механізм моніторингу виконання планів закупівель, щоб забезпечити їх своєчасне виконання.

Для планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення та підготовки до проведення закупівель державні замовники можуть проводити маркетингові дослідження ринку товарів, робіт і послуг, попередні ринкові консультації з метою аналізу ринку, у тому числі запитувати та отримувати від суб'єктів господарювання рекомендації та інформацію. Такі рекомендації та інформація можуть використовуватися державним замовником під час підготовки до проведення закупівлі. Трирічний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення складається у формі відкритих даних і містить інформацію про перелік (номенклатуру), обсяги товарів, робіт і послуг оборонного призначення та обсяги коштів, передбачених на зазначені цілі, доступ до якої не обмежений [226]. Однак, все ж таки порядок планування, формування, особливості розміщення, коригування оборонних закупівель, здійснення контролю та звітування про виконання, оприлюднення інформації про оборонні закупівлі визначає Кабінет Міністрів України [226].

Головний орган у сфері планування оборонних закупівель на підставі поданих державними замовниками пропозицій до зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями розробляє у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, проект зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями відповідно до: завдань і заходів, визначених державними програмами у сферах національної безпеки і оборони, іншими документами оборонного планування розвитку складових сектору безпеки і оборони та оборонно-промислового комплексу; завдань, визначених Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, Радою національної безпеки і оборони України як такі, що мають особливо важливе значення для забезпечення національної безпеки і оборони; нагальних потреб державних замовників [226].

Тобто, планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення має деякі особливості, які відрізняють його від планування закупівель інших товарів, робіт і послуг. Зокрема, це пов'язано з тим, що оборонні закупівлі часто стосуються секретної інформації та мають важливе значення для забезпечення національної безпеки і оборони.

Державна політика у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва спрямована на створення сучасних, мобільних і боєдатних сил оборони, які стануть невід'ємною складовою вільної, заможної, демократичної і правової України, користуватимуться повагою в суспільстві та в іноземних партнерів і міжнародних організацій, спільно з іншими складовими сектору безпеки і оборони, органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями та суспільством забезпечать всеохоплюючу оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Досягнення цілей державної політики у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва з урахуванням умов та обмежень здійснюватиметься шляхом формування та реалізації, зокрема, прозорих і ефективних оборонних закупівель, що забезпечать підтримання існуючих та довгострокових інвестицій у розвиток майбутньої військової інфраструктури, повне задоволення потреб у поточному забезпеченні Збройних Сил України, інших складових сил оборони та створення необхідних для виконання покладених завдань запасів матеріальних засобів [262].

Згідно Стратегії воєнної безпеки України оснащення Збройних Сил України та інших складових сил оборони новітнім озброєнням, військовою і спеціальною технікою та забезпечення ракетами і боєприпасами здійснюватиметься з урахуванням нарощування можливостей національної оборонної промисловості, поступового збільшення обсягів фінансування потреб оборони України, нарощування можливостей закупівлі за імпортом та залучення інвестицій. Передбачається закупівля окремих високотехнологічних систем озброєння, військової та спеціальної техніки за кордоном за умови додаткового фінансування [226].

Слід підкреслити, що війна України з Російською Федерацією вплинула на систему забезпечення державних оборонних замовлень в Україні в декількох аспектах. По-перше, війна призвела до збільшення обсягів та номенклатури продукції оборонного призначення, яка потребує закупівлі. Це пов'язано з необхідністю поповнення запасів Збройних Сил України та інших військових формувань, а також з потребою в нових видах озброєння та військової техніки для ведення бойових дій. По-друге, війна призвела до виникнення нових проблем у сфері державного оборонного замовлення. Зокрема, виникли проблеми з постачанням продукції оборонного призначення з-за кордону, а також з організацією виробництва в Україні. По-третє, війна призвела до внесення змін до законодавства України у сфері державного оборонного замовлення. Зокрема, було прийнято низку нормативно-правових актів, які спрямовані на спрощення та прискорення процедури оборонних закупівель, а також на посилення контролю за їх проведенням. В свою чергу, зміни у сфері оборонних закупівель, спричинені війною, сприяють підвищенню ефективності системи оборонних закупівель та забезпеченню обороноздатності України. Конкретними прикладами того, як війна вплинула на систему оборонних закупівель в Україні можна виділити наступні: - в 2022 році обсяг оборонних закупівель для Збройних Сил України збільшився вдвічі порівняно з 2021 роком; - в 2022 році Україна отримала від іноземних партнерів військову допомогу на суму понад 20 мільярдів доларів США; - в 2022 році Україна прийняла низку нормативно-правових актів, які спрямовані на спрощення та прискорення процедури оборонних закупівель.

Таким чином, адміністративно правові засади формування державного оборонного замовлення в Україні за своєю сутністю є правовими ідеями, принципами та нормами. За своїм змістом адміністративно правові засади формування державного оборонного замовлення в Україні включають: 1) суб'єкти адміністративно-правового регулювання державного замовлення; 2) механізм адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України; 3) адміністративну відповідальність за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення; 4) шляхи

удосконалення адміністративно-правового регулювання гарантованого забезпечення потреб оборони.

Отже, адміністративно правові засади формування державного оборонного замовлення в Україні – це основні ідеї, принципи та норми, які визначають та регулюють організацію діяльності суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення, функціонування системи державного замовлення та інституту адміністративної відповідальності, процес створення засад оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення задля гарантованого забезпечення потреб оборони та дотримання публічного інтересу як пріоритету держави та суспільства.

1.2. Основні детермінанти сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення.

Розвиток системи оборони української держави як невід'ємної складової самої держави нерозривно пов'язаний з розвитком та існуванням різних форм державності та права українського народу. В умовах нинішньої російської військової агресії забезпечення оборони України, реалізація завдань оборонної держави можливі при врахуванні історичного досвіду створення системи оборони Української держави на різних етапах її розвитку, попередніх помилок і прорахунків та ефективному адміністративно-правовому забезпеченні основних напрямів оборонної реформи [171].

Перш ніж дослідити детермінанти сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення, вважаємо за необхідне спершу дати визначення такій правовій категорії, як адміністративно-правове забезпечення державного оборонного замовлення.

Так, в Академічному тлумачному словнику «забезпечення» визначається як задоволення когось, чогось у якихось потребах, створення надійних умов для здійснення чого-небудь; гарантування чогось: забезпечення промисловості

енергоносіями, забезпечення міцного миру; матеріальні засоби до існування: матеріальне забезпечення, пенсійне забезпечення, соціальне забезпечення. З іншого боку, забезпечення – це надання або створення матеріальних засобів; охорона когось- чогось-небудь від небезпеки; гарантування чогось [295, с. 400]. Існує думка, що поняття «забезпечення» слід розглядати у двох значеннях: як діяльність уповноважених державою органів щодо здійснення своїх функцій; як результат цієї діяльності, що виражається у фактичній реалізації правових приписів, прав і свобод громадян [14, с. 7].

Що стосується розуміння сутності терміну «правове забезпечення», то теоретики права визначають його як здійснюване державою за допомогою правових норм, приписів і сукупності засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорону, реалізацію і розвиток [132, с. 392]. Дещо схожу позицію висловив А. Олійник, на думку якого, правове забезпечення – це вплив на права і свободи громадян за допомогою певних юридичних засобів, насамперед норм права [162, с. 55]. Обширною та вартою уваги є думка М. М. Прохоренко, який вважає, що правове забезпечення – це сукупність організаційно-правових заходів стосовно нормативного врегулювання, належного застосування та реалізації правових норм з метою забезпечення законності в діяльності органу державної влади. Автор вказує, що до змісту правового забезпечення належать заходи щодо: нормативного врегулювання – комплекс заходів стосовно прийняття, зміни чи скасування уповноваженими суб'єктами актів відповідно до встановленої процедури; нормативного застосування – здійснювана у процедурно-процесуальному порядку владно-організаційна діяльність уповноважених органів, посадових осіб щодо винесення ними індивідуально-правових рішень; реалізації норм – додержання, виконання та використання суб'єктами правових норм у практичній діяльності [235, с. 251–254]. Науковець В.В. Галуцько досліджуючи природу правового забезпечення, зазначає, що проблема правового забезпечення характеризується такими рисами: - має цілеспрямований характер, оскільки постає певним регулятором суспільних відносин, упорядковуючи їх за допомогою права на рівні суспільства; - має

організаційний та упорядковувачий характер, тобто здійснюється за допомогою певних засобів; - спрямовано на досягнення певних цілей, а тому має регулятивний характер; - має певний предмет і сферу правового впливу, які усвідомлюються людьми і суспільством та мають для них певне значення; - здійснюється певними методами, які координують діяльність суб'єктів права або реалізуються за допомогою їх субординаційної підлеглості у процесі виконання або використання норм права; - має визначені стадії, які передбачають правову регламентацію суспільних відносин, виникнення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків та їх реалізацію [244; 35, с. 116–118]. Автори юридичної енциклопедії термін «правове забезпечення» розглядають, як здійснюваний державою за допомогою всіх юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою упорядкування, закріплення, охорони й розвитку, а також вплив на поведінку та свідомість громадян шляхом проголошення їх прав та обов'язків, установлення певних дозволів і заборон, затвердження певних правових актів тощо [244; 211, с. 369]. Більш індивідуальний підхід проявив О. Є. Костюченко та зазначив, що характеризуючи ключові ознаки правового забезпечення, слід сказати: «якщо виключити норми права, які утворюють правові умови реалізації прав і свобод, то відповідно забезпечення втратить нормативність й перестане бути правовим, у разі виключення засобів реалізації прав і свобод закріплені норми права втратять свою дієвість, відсутність гарантій нівелює обов'язок держави створити умови користування правами і свободами, виключення охорони унеможливує попередження порушень прав і свобод, відсутність захисту зробить неможливим відновлення порушених прав. Виключення з необхідних ознак безперервної діяльності суб'єктів права загалом робить неможливим весь процес забезпечення, починаючи від створення правових умов реалізації прав і свобод і завершуючи охороною цих прав і свобод, а у крайньому випадку і захистом порушених прав. Таким чином, автор сформував своє визначення, відповідно до якого, правове забезпечення – це безперервна діяльність суб'єктів права, в межах їх компетенції, зі створення правових умов, усіма правовими засобами щодо закріплення, реалізації, гарантування, охорони та захисту прав і

свобод осіб та їх груп» [244; 117, с. 15]. На думку М. І. Карпенка, під правовим забезпеченням діяльності військ (сил) слід розуміти систему заходів, що здійснюється офіцерами і працівниками юридичної служби Збройних Сил України щодо виконання своїх службових обов'язків з метою повсюдного дотримання особовим складом законності і правопорядку, забезпечення та захисту прав і законних інтересів Збройних Сил України, соціального та правового захисту військовослужбовців, членів їх сімей і працівників Збройних Сил України [93]. З точки зору, В. В. Шульгіна, правове забезпечення – це комплекс правових заходів та засобів, що здійснюються юридичними службами (фахівцями-юристами) Міністерства оборони України та Збройними Силами України з метою участі в реалізації державної правової політики у сфері оборони і військового будівництва, головним змістом яких є розроблення проектів законів України, інших нормативно-правових актів, міжнародних договорів, господарських договорів (контрактів), забезпечення захисту законних інтересів військових організацій і координації діяльності Збройних Сил України, усебічного юридичного супроводу діяльності військ (сил), які спрямовані на неухильне дотримання, правильне виконання, використання, застосування та запобігання невиконанню вимог законів й інших нормативно-правових актів, нормативних документів службовими особами під час виконання покладених на них завдань і функціональних обов'язків [288, с. 76].

Що стосується наступної правової категорії «адміністративно-правове забезпечення», то науковець О. М. Гумін визначає, що адміністративно-правове забезпечення варто розглядати в широкому та вузькому розуміннях, зокрема: у широкому розумінні адміністративно-правове забезпечення – це упорядкування суспільних відносин уповноваженими на те державою органами, їх юридичне закріплення за допомогою правових норм, охорона, реалізація і розвиток. Вузьке визначення адміністративно-правового забезпечення буде змінюватися залежно від того, про які суспільні відносини йтиметься [51, с. 50]. Є.Є. Колесников визначає адміністративно-правове забезпечення як здійснюване державою за допомогою спеціального механізму упорядкування суспільних відносин, їх

юридичне закріплення, охорона, реалізація та розвиток. З цього він робить висновок, що адміністративно-правове забезпечення захисту прав споживачів є впливом держави на суспільні відносини з метою впорядкування, захисту та охорони відносин між органами влади, споживачами та суб'єктами господарювання, що здійснюється за допомогою норм права та через спеціальний механізм [101, с. 434]. Шопіна І.М. визначає адміністративно-правове забезпечення через його співвідношення з поняттям «адміністративно-правове регулювання». На її думку, саме збільшення ролі людини в розвитку адміністративного права зумовлює втрату провідної ролі адміністративно-правового регулювання, тоді як адміністративно-правове забезпечення зміщує акцент прийняття рішення від держави до громадянського суспільства. Тобто адміністративно-правове регулювання формує мету регулювання суспільних відносин органами держави через імперативний метод, а адміністративно-правове забезпечення формує конкретну норму права за системою публічного адміністрування. У процесі адміністративно-правового забезпечення, як відзначає І. М. Шопіна, держава лише змінює чи створює за допомогою правових засобів умови, за наявності яких мета таких суб'єктів може бути досягнута ефективніше [50; 287, с. 143]. А відтак, на думку авторки, адміністративно-правове забезпечення – це система адміністративно-правових засобів і способів і процедур їх легалізації, що здійснюється з метою створення умов для всебічної реалізації прав, свобод та інтересів людини, громадянського суспільства, суб'єктів підприємницької діяльності, інших суб'єктів адміністративно-правових відносин [50; 287, с. 143–144].

Аналізуючи думки науковців через призму державного оборонного замовлення, ми дійшли висновку, що адміністративно-правове забезпечення державного оборонного замовлення – це сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з формуванням, виконанням та контролем виконання державного оборонного замовлення та спрямовані на забезпечення ефективного виконання державного оборонного замовлення, а також підвищення оборонного потенціалу держави.

При цьому, адміністративно-правове забезпечення державного оборонного замовлення охоплює регулювання організаційних, правових, процедурних та інших аспектів, пов'язаних з державним оборонним замовленням з метою забезпечення його ефективного функціонування та відповідності стратегічним оборонним потребам країни та включає в себе розробку і вдосконалення нормативно-правового базису, координацію дій між різними органами та суб'єктами, забезпечення фінансового та матеріального забезпечення, а також врахування принципів відкритості та прозорості у вирішенні питань державного оборонного замовлення.

При цьому, основною метою адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення є створення надійної та ефективної системи, яка гарантує високу якість та відповідність військової техніки стратегічним завданням та потребам національної безпеки.

В науковій літературі, з точки зору історичного аспекту питання розвитку організаційно-правових форм оборони держави виділяють такі основні етапи розвитку військової організації держави: від найдавніших часів до утворення і розпаду Київської Русі (VI-VII тис. до н.е. – VII-XII ст. н.е.); військова організація на українських землях під час перебування у складі Литовського князівства (XIII-XVI ст.); військове будівництво часів українського козацтва (XVIXVIII ст.); військове будівництво у період активізації державотворчих процесів на території України на початку XX ст. (1917-1921 рр.); воєнна організація незалежної України (1991- 2012 рр.) [53; 210, с. 40].

Як зазначається в наукових джерелах, період нашої державності VI-XVI ст. започаткували східнослов'янські племена, які у VI-VIII ст. створили спочатку племенні союзи, а потім союз племен, на основі якого, в процесі політичної консолідації східних слов'ян наприкінці IX ст. утворюється велика, відносно єдина Давньоруська держава – Київська Русь [53; 89, с. 43-44]. Наступним періодом державного будівництва в Україні (XVI-XVIII ст.), та створення системи оборони держави розпочинається із виникненням козацтва та заснуванням у XVI

ст. Запорозької Січі, яка мала власні законодавчі та виборні виконавчі органи, оригінальну систему судочинства та права [53; 88, с. 6].

Тобто, в даний проміжок часу військова організація була доволі розвиненою та відповідала вимогам оборонних потреб держави, яка переважно базувалася на племінному поділі суспільства, військова організація мала яскраво виражений демократичний та мобільний характер, що в свою чергу, дозволило ефективно захищати державу від зовнішніх ворогів. При цьому, особливостями такої військової організації в цей період часу можна виділити етнічну неоднорідність населення, географічне розташування та конкретні історичні умови, що також зумовило розвиток військової організації.

Після цього, реалізовувався процес розбудови Української держави, який характеризується багатодержавністю [53; 88, с. 8], припадає на початок ХХ ст. (1917-1921 рр.), коли в результаті розвалу Російської імперії, активізуються державотворчі процеси в Україні. Вихідною точкою відродження української державності стало створення 17 березня 1917 р. у Києві Української Центральної Ради (УЦР), як крайового органу влади. Незважаючи на те, що військове будівництво традиційно вважається «ахилесовою п'ятою» УЦР [53; 114, с. 49; 90, с. 60], державотворчі процеси спонукали до створення збройних сил та системи оборони держави. З самого початку УЦР висунула і підтримувала гасло українізації армії, відіграла ключову роль в організації українських військових з'їздів та створенні організаційних форм для керівництва обороною держави. В УНР для керівництва військовим будівництвом, у листопаді 1917 р. створено Генеральний секретаріат військових справ, який утворив Генеральний військовий штаб та затвердив його організаційну структуру. Паралельно із створенням державних органів управління обороною держави закладалися правові основи військового будівництва. Так, у грудні 1917 р. був прийнятий закон «Про відстрочення призову на військову службу і відкомандирування з неї громадян Української Республіки», потім закон «Про утворення Комітету по демобілізації армії». В січні 1918 р. прийнято тимчасовий закон про утворення українського народного війська, який передбачав демобілізувати тодішню армію та замінити її

народною міліцією. Цей закон юридично закріпив перемогу тих, хто виступав проти регулярної армії, зруйнував організаційно-правові основи оборони держави, мав негативні наслідки для УНР, яка виявилася незахищеною перед більшовицькими військами, що наступали, і залишила Київ. Після повернення до Києва в березні 1918 р., Центральна Рада змінює військову концепцію, проводить реорганізацію Військового Міністерства, Генерального військового штабу та розробляє план організації регулярної армії на основі територіального набору [53; 90, с. 62].

Для цього періоду, на нашу думку, характерними рисами є нестабільна політична ситуація, адже в цей період в Україні відбувалося бурхливе політичне життя, що позначилося і на військовому будівництві. Уряди УНР змінювалися один за одним, що негативно позначалося на ефективності військової реформи. Також в суспільстві та серед військових діячів точилися дискусії про те, якими повинні бути збройні сили України: регулярними чи народними. Такі суперечки призвели до того, що в 1918 р. було прийнято закон про створення народного війська, який фактично зруйнував організаційно-правові основи оборони держави. Більше того, внаслідок Першої світової війни та громадянської війни Україна була виснажена. Це позначилося на кількості та якості військових кадрів, а також на забезпеченні військ зброєю та боєприпасами.

На нашу думку, вірно підмітив у своїй праці О. Підмогильний, який зазначив, що протягом усього періоду існування системи державних закупівель в Україні не було ухвалено жодного консолідованого нормативно-правового акту, що зміг би всебічно охопити всі нюанси організації та здійснення державних тендерів для забезпечення сталого розвитку самої системи загалом, що не сприяло ефективності її розвитку» [177, с. 65].

Як результат, повноцінний процес формування вітчизняного законодавства в сфері державного оборонного замовлення почав набирати свої обороти після отримання Україною незалежності. При цьому, К. Починок вірно зазначив, що Україна, яка проголосила себе незалежною державою, опинилася наодинці з рядом проблем, зокрема у сфері державних замовлень (закупівель) [166; 213, с.

72–73]. З цього моменту, державне замовлення було введено колишніми союзними органами управління з метою вдосконалення директивного планування, перетворення централізованих методів керівництва [166; 59, с. 12]. У радянському законодавстві механізм формування та доведення до виконавців державних замовлень був недосконалим. Порядок формування державних замовлень у 1989–1990 рр. регулювався Тимчасовим положенням про порядок формування державних замовлень, затвердженим Постановою Ради Міністрів СРСР від 25 липня 1988 р., відповідно до якого склад державних замовлень на 1990 р. мав бути доведений до міністерств, відомств, Рад міністрів союзних республік і міжгалузевих державних об'єднань за десять місяців до початку планового періоду [166; 59, с. 12]. Поняття «державні замовлення» як праобраз сучасного поняття «державні закупівлі» було вперше вжито у Держплані СРСР під час розроблення проекту народногосподарського плану на 1988 рік. Головною причиною введення цієї економічної категорії було те, що вже із середини 80 х років Держплан СРСР у масштабах усього народногосподарського комплексу не міг повністю збалансувати планові завдання з виробництва продукції з наявними матеріальними ресурсами. Він змушений був здійснити кроки в напрямі децентралізації дійсної системи. Така ідеологія щодо державного замовлення існувала до 1993 року, включаючи перші роки незалежності України [166; 59, с. 12–13].

Аналізуючи вищевказане, можна виділити такі характерні риси періоду становлення системи державних замовлень в Україні: - недосконалість нормативно-правової бази; - децентралізований характер управління; - значний вплив зовнішніх чинників.

Підсумовуючи, можна сказати, що становлення системи державних замовлень в Україні було складним і тривалим процесом. На цей процес впливали як внутрішні, так і зовнішні фактори однак, в цей період були закладені основи сучасної системи державних закупівель, яка продовжує розвиватися та вдосконалюватися.

Вважається, що протягом 1991–1993 рр. в Україні було закладено організаційно-правові засади системи оборони і безпеки та створено необхідні умови для адміністративно-правового забезпечення оборонної функції держави. Було створено відповідні органи державної влади, ЗС України, інші військові формування, органи військового управління, систему забезпечення, елементи оборонно-промислового комплексу та систему законодавства, яка регулювала їх діяльність. Система законодавства складалася із законодавства двох рівнів, власне законів, які визначали основи системи оборони та підзаконних нормативно-правових актів, прийнятих на виконання цих законів [170; 172, с. 46].

Остаточо організаційно-правове закріплення системи безпеки і оборони держави відбулося з прийняттям 28 червня 1996 р. Верховною Радою Конституції України, яка на вищому законодавчому рівні визначила оборону, захист суверенітету і територіальної цілісності України найважливішою функцією держави, справою всього Українського народу та поклала її виконання на ЗС України. Завданнями інших військових формувань та правоохоронних органів держави Конституція України визначила забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України. У подальшому адміністративно-правове забезпечення оборони, насамперед, було зосереджено на реформуванні системи оборони держави, ЗС України та інших військових формувань, оптимізації їх штатної чисельності, організаційно-штатної структури, органів військового управління, правовому забезпеченні цих процесів шляхом удосконалення нормативно-правових актів. Для цього розроблялися державні програми розвитку ЗС. У січні 1997 р. Президент України затвердив Державну програму будівництва та розвитку ЗС України на період до 2005 року [170; 219]. На її виконання, протягом 1997–2000 рр. розроблено та прийнято 25 законів, які врегульовували питання організації оборони, правового режиму надзвичайного та воєнного стану, участі в миротворчих операціях [170; 210, с. 62]. У 2006 році було затверджено нову Державну програму розвитку ЗС України на 2006–2011 роки, яка передбачала подальше вдосконалення організаційної структури, системи та органів військового управління. У 2011 р. прийнято Державну програму

реформування ЗС України на 2011–2015 роки, яка передбачала вдосконалення системи управління та оборонного планування, створення ефективної системи управління оборонними ресурсами [170; 146; 18].

Як бачимо, період 1991-2015 рр. в історії України був відзначений значними змінами в сфері оборони і безпеки. З розпадом Радянського Союзу Україна отримала незалежність і була змушена самостійно формувати свою систему оборони і безпеки. Цей процес був складним і тривалим, але в цілому він був успішним. Було створено відповідні органи державної влади, Збройні сили України (ЗС України), інші військові формування, органи військового управління, систему забезпечення, елементи оборонно-промислового комплексу та систему законодавства, яка регулювала їх діяльність. Ключовим законодавчим актом, який визначив організаційно-правові засади системи оборони і безпеки України, стала Конституція України, прийнята в 1996 році. В подальшому адміністративно-правове забезпечення оборони України було зосереджено на реформуванні системи оборони держави, ЗС України та інших військових формувань. У 2006 році було затверджено нову Державну програму розвитку ЗС України на 2006-2011 роки, яка передбачала подальше вдосконалення організаційної структури, системи та органів військового управління ЗС України.

Загалом, для організаційно-правового забезпечення оборони і безпеки України в період 1991-2015 рр. були характерні такі риси: - формування нової системи оборони і безпеки на основі демократичних засад; - приведення нормативно-правової бази в галузі оборони і безпеки у відповідність до Конституції України; - реформування ЗС України та інших військових формувань з метою їх оптимізації та підвищення ефективності.

Грунтовно досліджував адміністративно-правове забезпечення оборони України В. Й Пашинський, який в своїй праці дійшов висновку, що через різні об'єктивні та суб'єктивні причини, насамперед, через невизначеність з основним цивілізаційним вектором розвитку України щодо приєднання до міжнародних регіональних безпекових організацій, відсутність політичної волі, необхідних ресурсів, жодної Державної програми не було виконано. Унаслідок цього ЗС

України як основний елемент системи національної безпеки і оборони держави було скорочено до критичного мінімуму, вони втратили свою боєздатність та виявилися неготовими до відсічі збройній агресії. З початком неоголошеної війни та анексії Автономної Республіки Крим Росією ЗС України виявилися неготовими до оборони держави, захисту її суверенітету і територіальної цілісності. Це призвело до продовження «гібридної війни» та подальшої російської агресії на сході України і поставило під загрозу саме існування Української держави. За таких умов українська влада була змушена вжити термінових та надзвичайних заходів для забезпечення оборони держави. Фактично заново довелося відновлювати ЗС України та Службу безпеки України (далі - СБУ), створювати НГУ [170; 171].

На нашу думку, сучасна генеза адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні спрямована на врахування сучасних геополітичних та безпекових викликів, а також на вдосконалення системи оборонної політики та взаємодії між різними суб'єктами, відповідальними за цей процес. Країні необхідна адаптація до нових загроз та ризиків з урахуванням досвіду останніх років. Спрямованість на адаптацію відображається у вдосконаленні системи державно-оборонного замовлення для надання армії сучасного та високотехнологічного озброєння, необхідного для ведення успішних операцій.

Говорячи про сучасну генезу адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні, то варто підкреслити, що така генеза визначається динамікою політичних та економічних процесів, а також відповідно до внутрішніх та зовнішніх загроз, що стоять перед країною. Період після отримання незалежності в 1991 році став визначальним для формування системи державно-оборонного замовлення в Україні. На той момент, країна спрямовувала зусилля на реформування свого господарства та військового потенціалу. У наступні десятиліття, враховуючи зміни в геополітичних умовах та внутрішньої політики, Україна поступово вдосконалювала свої адміністративно-правові механізми у сфері оборони. Під час останніх років, особливо після подій 2014

року, пов'язаних із захопленням Криму та конфліктом на сході країни, Україна внесла зміни в свою стратегію безпеки. Чинні на той час закони та інші нормативно-правові акти були переглянуті та доповнені для врахування нових викликів та загроз. Зокрема, були удосконалені механізми формування державно-оборонного замовлення, враховуючи потреби Збройних Сил України в сучасному високотехнологічному озброєнні та військовій техніці.

Сучасний світовий розвиток базується на зростанні значення інтеграційних процесів, які відображаються й на пошуку Україною свого місця у міжнародному співтоваристві. На сучасному етапі Україна визначила напрям розвитку своєї зовнішньої політики як шлях інтеграції в Європейський Союз (ЄС). Євроінтеграція є ключовим напрямком зовнішньополітичної стратегії України. Однак, процес євроінтеграції в Україні триває десятиліттями. Зокрема отримання членства в Європейському Союзі постійно відкладалось через бюрократичні процедури, геополітичні та ідейні вагання національного політичного істеблїшменту. Ситуація докорінно змінилася 24 лютого 2022 року в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. Адже, подібні дії не залишили альтернатив для вибору вектору зовнішньої політики. У зв'язку з цим, 28 лютого 2022 року Україна подала заявку на вступ України в Європейський Союз за спрощеною (прискореною) процедурою [85, с. 50–55].

Ці та інші складні соціально-політичні умови зумовлюють потребу в наукових викликах у сфері забезпечення національної безпеки, однією із складових яких є ефективне та прозоре забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. Досліджуючи основні детермінанти сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні, на наш погляд, основними такими детермінантами в Україні є: 1) зовнішня політика держави; 2) внутрішня політика держави; 3) економічні та технологічні фактори.

До особливостей євроінтеграційної зовнішньої політики України в умовах військової агресії належать її прискорений характер, тиск зовнішніх обставин, декларація намірів союзників у боротьбі проти агресора. Однак, еволюційність та

спадковість євроінтеграційної політики свідчить, що рішення про інтеграцію до ЄС не є ситуативною відповіддю на зовнішню загрозу національному суверенітету та територіальній цілісності. Сучасний етап зовнішньої політики є результатом її попередніх етапів. Водночас, схвальне ставлення представників міжнародних організацій до «прискореної процедури» вступу України до ЄС демонструє підтримку світової спільноти, однак не означає порушення встановлених правил та етапів цього процесу [85, с. 50–55].

Для ефективності інтеграційних процесів має бути врахована сукупність факторів поточного суспільно-політичного становища, конкурентоспроможність української економіки, формування привабливого внутрішнього і зовнішнього іміджу України як члена європейського співтовариства на міжнародній арені. Серед пріоритетних напрямів державно-політичного сприяння євроінтеграції варто надати національному брендингу, розробці програми відновлення та стимулюванню розвитку вітчизняної економіки, проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення щодо потенційних переваг інтеграції до ЄС [85, с. 50–55].

Багатовекторність, яка тривалий час реалізовувалась українською елітою першого ешелону, передусім через маневрування між РФ та ЄС, не могла слугувати формуванню й реалізації чіткої української зовнішньополітичної стратегії, спрямованої на входження в клуб цивілізованих держав. За даними експертних оцінок криза східного зовнішньополітичного напрямку України викликана, здебільшого, зовнішнім (об'єктивним) чинником — прагненням Росії зберегти Україну в сфері свого геополітичного впливу, а також не допустити її зближення з НАТО та ЄС. Інструментом реалізації такої політики Росії щодо України стала окупація Криму та збройна агресія Росії проти України на Донеччині і Луганщині у контексті ведення гібридної війни. Наступним етапом імперської політики Росії стала відкрита агресія проти України 24 лютого 2022 р., метою якої є ліквідація української державності з подальшим відновленням СРСР через підпорядкування більшості пострадянських країн. Попри все Україні вдалося зламати стратегію імперського реваншизму Москви, а також забезпечити

транзит до набуття геополітичної суб'єктності завдяки опору забойних сил та громадянського суспільства. Все це посилює рішучість ЄС щодо перспектив надання Україні статусу кандидата на членство в Євросоюзі. Все ж Україні необхідно забезпечувати динаміку активності союзницького діалогу із колективним Заходом задля реалізації подальшого протистояння російській агресії та звільнення всієї території від окупації. Водночас Україні не слід відмовлятися від стратегії повноправного набуття членства в НАТО на тлі збереження імперської загрози з боку РФ [110, с. 162].

Таким чином, в умовах посилення геополітичних загроз Україні необхідно підвищувати обороноздатність країни, що вимагає збільшення обсягів оборонних закупівель. Це, в свою чергу, зумовлює необхідність удосконалення адміністративно-правового забезпечення цього процесу. Інтеграція України до міжнародних систем військово-технічного співробітництва. Україна активно співпрацює з країнами НАТО та іншими партнерами у сфері оборонної промисловості. А відтак, існує необхідність приведення законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів у сфері оборонних закупівель.

Війна завжди впливає на істотно знижений рівень економічної безпеки держави, регіонів, галузей, компаній і домогосподарств, окремих її складових (демографічний, енергетичний, промислово/промисловий, харчовий, інноваційний, зовнішньоекономічний, фінансовий (у тому числі бюджетний), податки, митна, валютна, інвестиційна, боргова, інфляційна, безпека нерухомості, фінансова безпека банківського сектору, а також страхування / фондові ринки), а також соціальна, екологічна, інформаційна безпека). Безперечно, що такі події під час воєнного стану в Україні вимагають оновлення публічної економічної політики та розробки державних механізмів економіки тилу. Нинішнє повномасштабне вторгнення, яке є продовженням восьмирічної російсько-української війни, красномовно свідчить про це [33, с. 67–75].

В рамках публічної економічної політики 21 квітня 2022 року Указом Президента України було створено Національну раду з питань відбудови України з наслідків війни, основні напрями роботи якої: розробка плану заходів щодо

післявоєнної відбудови та розвитку України. промислова інфраструктура та житло, енергетична інфраструктура, зв'язок, військова інфраструктура та військово-промисловий комплекс; структурна модернізація та перезапуск економіки; заходи щодо подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, незахищених верств населення, осіб, які опинилися у складній життєвій ситуації внаслідок війни, реставрації та збереження пам'яток культури; визначення та розробка пропозицій щодо першочергових реформ, прийняття та впровадження їх необхідних у воєнний та повоєнний період; підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, їх прийняття та реалізація необхідні для ефективної діяльності та відбудови України у воєнний та повоєнний період [33, с. 67–75].

Існує і Урядовий план післявоєнного відновлення України, який включає: вступ України до ЄС у 2024 році, повний доступ до ринків G7 та ЄС із скасуванням усіх квот та імпорتنих мит; досягти енергетичної залежності за рахунок збільшення енергетичних потужностей за рахунок будівництва нових атомних електростанцій та виробництва чистої енергії, самозабезпечення за 3-5 років, зниження енергоспоживання за рахунок термо-модернізації, будівництва установок для забезпечення попиту на паливо), переходу від експорту сировини до переробки (переробки) кукурудзи на біоетанол, спирт, крохмаль, виробництва білків, що використовуються в косметиці, фармацевтичній та харчовій промисловості, готових металевих виробів) та розвитку військової техніки (формування потужного військово-промислового комплексу), що забезпечує швидке матеріально-технічне забезпечення за 72 години з України до Європи. Для цього потрібні партнерські відносини з європейцями та американцями у сфері передачі технологій та доступу до фінансових ресурсів, зокрема урядів-партнерів, які надають державні гарантії своїм компаніям для залучення коштів для інвестицій в Україну, які покриватимуть ризики країни та дозволять інвестувати у великі промислові проекти [33, с. 67–75].

Вищевказані фактори свідчать про те, що Україні вкрай необхідне утвердження демократичних цінностей, принципів верховенства права та

прозорості у сфері державних закупівель вимагає реформування системи оборонних закупівель. Це, в свою чергу, може полягати у вдосконаленні нормативно-правової бази, механізмів реалізації оборонного замовлення та підвищення ефективності контролю за його виконанням. Що стосується економічних та технологічних факторів, то перш за все потрібно констатувати, що успішне виконання оборонного замовлення потребує належного фінансового забезпечення, а тому важливо забезпечити стабільність фінансування оборонних закупівель та ефективне використання державних коштів. Доступність фінансування для військових програм і закупівель озброєння визначає обсяги та темпи реалізації державно-оборонного замовлення. В свою чергу, розвиток оборонно-промислового комплексу в країні, наявність технологічних можливостей для виробництва озброєння і техніки впливає на генезу замовлення. Варто підкреслити, що електронні закупівлі є ефективним механізмом, який сприяє підвищенню прозорості та конкурентоспроможності оборонних закупівель. Уряд України активно впроваджує електронні закупівлі у сфері оборонних закупівель. Сучасні технології дозволяють підвищити ефективність оборонних закупівель, зокрема, за рахунок автоматизації процесів планування, здійснення та контролю за виконанням оборонного замовлення. Також надзвичайно важливим фактором виступає кадровий потенціал. Тобто, наявність висококваліфікованих спеціалістів і військових кадрів впливає на ефективність розробки та впровадження державно-оборонного замовлення.

Усе вищевикладене дає можливість стверджувати, що:

- адміністративно-правове забезпечення державного оборонного замовлення – це сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з формуванням, виконанням та контролем виконання державного оборонного замовлення та спрямовані на забезпечення ефективного виконання державного оборонного замовлення, а також підвищення оборонного потенціалу держави.

- адміністративно-правове забезпечення державного оборонного замовлення охоплює регулювання організаційних, правових, процедурних та інших аспектів, пов'язаних з державним оборонним замовленням з метою забезпечення його

ефективного функціонування та відповідності стратегічним оборонним потребам країни та включає в себе розробку і вдосконалення нормативно-правового базису, координацію дій між різними органами та суб'єктами, забезпечення фінансового та матеріального забезпечення, а також врахування принципів відкритості та прозорості у вирішенні питань державного оборонного замовлення.

- основною метою адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення є створення надійної та ефективної системи, яка гарантує високу якість та відповідність військової техніки стратегічним завданням та потребам національної безпеки.

- складні соціально-політичні умови зумовлюють потребу в наукових викликах у сфері забезпечення національної безпеки, однією із складових яких є ефективно та прозоре забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. Основними детермінантами сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні є: 1) зовнішня політика держави; 2) внутрішня політика держави; 3) економічні та технологічні фактори.

- в умовах посилення геополітичних загроз Україні необхідно підвищувати обороноздатність країни, що вимагає збільшення обсягів оборонних закупівель, що, у свою чергу, зумовлює необхідність удосконалення адміністративно-правового забезпечення цього процесу. Інтеграція України до міжнародних систем військово-технічного співробітництва зумовлює необхідність приведення законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів у сфері оборонних закупівель. А відтак геополітичне середовище та зовнішні зв'язки країни можуть впливати на необхідність покращення військових здатностей.

Отже, генеза адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні визначається комплексом факторів та детермінантів. При цьому, вивчення детермінантів генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні дозволяє краще зрозуміти особливості його формування та розвитку, що, в свою чергу, може бути корисним для розробки заходів щодо подальшого удосконалення такої системи. Досліджені детермінанти взаємодіють і формують систему

адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні, а також піддаються змінам відповідно до політичних, економічних та технологічних зрушень в країні та світі.

1.3. Особливості змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення.

Проблема визначення поняття та змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні виникає з кількох ключових аспектів, а саме: - відсутність чіткого визначення адміністративних правовідносин, пов'язаних із забезпеченням та реалізацією державного оборонного замовлення, у загальному контексті адміністративного права України ускладнює їхнє розуміння та регулювання; - законодавство щодо державного оборонного замовлення складається з різних нормативно-правових актів, що може призводити до розкиданості та неефективності правового регулювання адміністративних відносин в цій сфері; - відсутність чіткого визначення прав та обов'язків суб'єктів адміністративних правовідносин у контексті державного оборонного замовлення, що в свою чергу, може призводити до невизначеності, нерівності сторін, а також може створювати простір для корупційних ризиків.

В юридичній науці в цілому і окремих її галузях, мабуть, немає більш дискусійного питання, ніж питання про сутність і особливості правових відносин. Це пояснюється тим, що проблема правових відносин взагалі є кардинальною для правової теорії, і, крім того, дає уявлення про предмет відповідної галузі. Саме у правових відносинах найбільш яскраве відображення знаходять специфічні особливості механізму правового впливу на суспільні відносини [273, с. 3]. То ж природним є те, що на всіх етапах розвитку юридичної науки цим питанням приділялася значна увага як у контексті дослідження загальних проблем визначення поняття та встановлення його сутності, так і у тих наукових розвідках,

спеціальним предметом яких були власне правовідносини як правова категорія, співвідношення останніх з іншими видами суспільних відносин, структура, підстави виникнення та механізм їхнього функціонування [273, с. 3].

Належне теоретичне опрацювання низки питань, пов'язаних із цими відносинами, їх відповідна практична реалізація безпосередньо спрямовані на забезпечення вдосконалення механізму адміністративно-правового регулювання, а також можуть бути покладені в основу підвищення ефективності діяльності державних органів влади всіх рівнів [283, с. 1116–1122].

Розв'язання цих та інших суміжних проблем, передбачає створення єдиної та консолідованої правової бази, яка чітко визначатиме та регулюватиме адміністративні правовідносини у сфері державного оборонного замовлення.

Автори підручника про адміністративне право України зазначають, що предметом адміністративного права України є суспільні відносини, які виникають між суб'єктами публічної адміністрації та приватними особами. За змістом предмет адміністративного права складається з надання адміністративних послуг і здійснення виконавчої та розпорядчої діяльності публічної адміністрацією. Відносини, що складають предмет адміністративного права окреслюється: 1) відносинами, що виникають у зв'язку із забезпеченням публічною адміністрацією прав і свобод та законних інтересів приватних осіб у процесі надання адміністративних послуг; 2) адміністративною діяльністю публічної адміністрації щодо здійснення виконавчої та розпорядчої (публічної управлінської) діяльності: а) у процесі виконавчої діяльності публічна адміністрація забезпечує публічне виконання законів на території всієї держави; б) розпорядча діяльність полягає в ухваленні суб'єктами публічної адміністрації підзаконних нормативно-правових актів на основі та з виконання законів [10, с. 24–25].

Доцільно зазначено, що відносини, в яких учасники суспільних відносин виступають носіями прав і обов'язків відповідно до норм права, становлять одну з найважливіших сфер суспільного життя. Правовідносини виникають, змінюються або припиняються скрізь, де діє право. Вони супроводжують людину протягом усього її життя. Правовідносини є юридичним виразом різноманітних суспільних

відносин, вони виникають на основі економічних, політичних, моральних, духовних, майнових, культурних та інших відносин за допомогою врегулювання їх правом. Так, фактичні сімейні відносини в результаті їх правового врегулювання набули виразу шлюбно-сімейних правовідносин, економічні — господарських, політичні — відносин з управління державними справами [276, с. 334].

Деякі автори зазначають, що поняття правовідносин є багатоплановим і визначення та характеристика його можливі на кількох рівнях. Для того, щоб повною мірою враховувати всі рівні існування та функціонування правових понять і адекватно відобразити можливості їх багатозначного визначення на різних ступінях ієрархії правових наук пропонується розглядати правовідносини: 1) на рівні загальної теорії права; 2) на рівні теорії (методології) тієї чи іншої галузі права; 3) на рівні застосування конкретної норми відповідної галузі права [273, с. 28]. Теоретики права сформулювали, що «правовідносини» — це суспільні відносини, які є юридичним виразом фактичних суспільних відносин, де одна сторона на основі правових норм вимагає від іншої сторони виконання певних дій або утримання від них, а інша сторона повинна виконати ці вимоги, що охороняються державою [276, с. 335].

Для визначення поняття та правової природи правових відносин, як вважає О. Харитонova, увага звертається на аналіз тих рис, які є визначальними для цієї категорії на рівні галузі адміністративного права. Йдеться, передусім, про таку характерну рису, властиву для всіх публічних правовідносин взагалі, як те, що вони є свого роду «первинними» стосовно суспільних (владних) відносин. Робиться висновок, що правові відносини у галузі публічного права взагалі, а отже і в галузі адміністративного права зокрема, що є головним проявом права публічного на рівні національному, виникають, змінюються та припиняються тільки на підставі (за умови наявності) правових норм, що містяться в актах законодавства, котрі безпосередньо породжують правові відносини і реалізуються через них. Між цими явищами (нормою, що встановлена актом адміністративного законодавства та адміністративно-правовими відносинами) існує причинний

зв'язок. Саме у публічних, зокрема, адміністративно-правових відносинах досягається мета правової норми, проявляється її реальна сила та ефективність. Публічні (адміністративні) правовідносини більш тісно пов'язані з державними інституціями та державним примусом, ніж будь-які інші правовідносини, які теж зазвичай забезпечуються і охороняються державою на відміну від суспільних відносин, що знаходяться за межами дії права і такого захисту та забезпечення не мають. Такий зв'язок набирає ознак кумулятивності внаслідок специфічних властивостей публічних правовідносин [273, с. 20].

Таким чином, під терміном «правовідносини» необхідно розуміти систему суспільних відносин, які виникають, змінюються та припиняються внаслідок дії права. Тобто, це юридичний вираз різноманітних суспільних взаємодій, властивих конкретній галузі права, що виникають на основі економічних, політичних, моральних, культурних, та інших відносин, регульованих правовими нормами. У більш загальному контексті, правовідносини є різновекторним вираженням впливу правових норм на суспільні відносини, де одна сторона, враховуючи встановлені норми, може вимагати від іншої сторони виконання певних дій чи утримання від них.

Е. Шевченко вважає, що «адміністративно-правове відношення» – це врегульовані адміністративно-правовими нормами на засадах «потреба – послуга» взаємовідносини (взаємозв'язки), що виникають в сфері публічного (державного і самоврядного) управління, між органами державного управління та іншими суб'єктами адміністративного права по реалізації їх суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, що здійснюються в особливому правовому режимі забезпечення їх законності з боку держави [283, с. 1116–1122].

Для формулювання поняття адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні необхідно навести приклад трактувань адміністративних відносин інших сфер правового регулювання, зокрема, Ю. Кліменко визначає, що адміністративно-правові відносини в сфері відповідальності за правопорушення, вчинені в галузі трудових відносин – це врегульовані нормами адміністративного права та

забезпечувані, охоронювані державою суспільні відносини, учасники яких наділені правами, обов'язками та зобов'язаннями в площині публічного управління сферою праці та зайнятості населення, забезпечення владою соціально-економічних прав громадян, застосування заходів примусу (адміністративної відповідальності) у випадку порушення встановлених правил поведінки [96, с. 189–195]. Адміністративно-правові відносини, що виникають у судовій системі, О. Литовченко визначає як сукупність, врегульованих нормами матеріального і процедурно-процесуального адміністративного права, суспільних відносин, що складаються та реалізуються як в процесі відправлення судами адміністративного судочинства, так і під час здійснення ними інших зовнішньо та внутрішньо-організаційних функцій, в ході яких реалізуються їх (судів) владні повноваження, безпосередньо не пов'язані із розглядом судових справ [137, с. 73–78]. Адміністративні правовідносини, що виникають у сфері використання військового майна, Ю. Кучинський визначив як регламентовані нормами адміністративного законодавства суспільні правовідносини, зміст яких складають права та обов'язки суб'єктів цих правовідносин щодо здійснення управління та створення організаційно-правових умов для забезпечення належного використання військового майна, а також цільового та функціонального використання такого майна. Адміністративні правовідносини є обов'язковою складовою діяльності Збройних Сил України щодо використання військового майна, в той час як інші – можуть виникати, але не є обов'язковими (господарські, міжнародні тощо). Основними критеріями відмежування адміністративних від інших видів правовідносин, які виникають у сфері використання військового майна, є їх особливості, які в найбільшій мірі виявляються у специфіці структурних елементів: змісті та об'єкті, а в деяких випадках – суб'єктах [131, с. 77–81].

Аналізуючи позиції науковців щодо адміністративних правовідносин в різних сферах, а також норми чинного законодавства, можна зробити висновок, що адміністративні правовідносини щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні – це система юридичних відносин між

суб'єктами, які виникають у процесі здійснення державної політики у сфері оборони та включають органи влади, підприємства оборонно-промислового комплексу, науково-дослідні установи, а також інші учасники, що забезпечують виготовлення та постачання військової техніки, зброї, та інших оборонних засобів. Ці правовідносини охоплюють такі аспекти, як закупівля та постачання військової техніки, розробка та впровадження нових технологій в галузі оборони, контроль за якістю та відповідністю виробленої продукції, а також забезпечення конфіденційності та захисту інформації відносно оборонно-промислового комплексу.

В сучасних умовах, де державна безпека має велике значення, адміністративні правовідносини в галузі забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення є ключовим елементом для забезпечення ефективного функціонування оборонно-промислового комплексу та здатності країни до відповіді на потенційні загрози.

Існує думку, що перед Україною після набуття незалежності постала нагальна проблема трансформації адміністративної системи, успадкованої від радянських часів, у якісно нову систему, що ґрунтується на принципах правової, соціально орієнтованої демократичної держави. Багато складових елементів механізму державного управління в Україні характеризуються на сьогодні як такі, що гальмують суспільний розвиток, організуючий вплив яких на суспільні процеси не задовольняє потреб динамічного розвитку громадянського суспільства [276, с. 3].

Оскільки адміністративне право є однією з основних галузей вітчизняного права, втіленням права публічного на національному рівні, що несе головне навантаження публічно-правового регулювання управлінської діяльності, воно водночас виступає основним засобом юридичного супроводження процесу адміністративної реформи. Разом із тим, сучасне адміністративне право України також потребує зміни його теоретичного підґрунтя, формування нової доктрини, яка відповідає б вимогам становлення й розвитку демократичної правової держави. Таким чином, на противагу колишній доктринальній традиції, сучасне

адміністративне право має стати галуззю законодавства, спрямованою на забезпечення й захист прав людини. Тому виникає нагальна необхідність теоретичного опрацювання відповідних проблем адміністративного права, створення сучасного теоретичного підґрунтя розвитку цієї галузі, уточнення системи та структури адміністративно-правових відносин, підстав їх виникнення тощо [276, с. 3].

Новітні тенденції науки адміністративного права, демонструють, що предметом галузі є власне не тільки відносини державно-владного управління (згідно радянської правотворчої та правозастосовної традиції), а й людино-орієнтована діяльність публічної адміністрації, зокрема по забезпеченню інтересів і потреб осіб, надання сервісних послуг, інших адміністративних зобов'язань публічної адміністрації перед суспільством; відповідальність влади перед соціумом за бездіяльність чи порушення прав приватних суб'єктів. Зазначені тенденції в повній мірі стосуються і окремих інститутів та підінститутів адміністративного права [96, с. 189–195].

Вітчизняні вчені з теорії держави і права зазначають, що найхарактернішими ознаками правовідносин як особливого виду суспільних відносин є те, що: 1) це суспільні відносини, які виникають тільки між людьми та їх об'єднаннями і безпосередньо пов'язані з їх діяльністю та поведінкою. Власник майна може реалізувати свою правомочність тільки у відносинах з іншими людьми. Він може продати, подарувати, віддати майно у володіння іншої особи, а також вимагати додержання свого права власності від людей і організацій; 2) це ідеологічні відносини, оскільки до свого виникнення вони проходять крізь свідомість людей, в якій складається модель майбутніх стосунків з огляду на існуючі загальнолюдські цінності і суспільні пріоритети; 3) вони виступають юридичним виразом економічних, політичних, сімейних та інших відносин, впливають на суспільні відносини, що склалися на їх ґрунті. Так, існують економічні відносини і правовідносини, що склалися у зв'язку з правовим регулюванням господарської діяльності суб'єктів права, які неминуче впливають на економічні відносини; 4) вони виникають, припиняються або змінюються на

основі правових норм, які впливають на поведінку людей і через неї реалізуються; 5) суб'єкти правовідносин пов'язані між собою суб'єктивними правами і юридичними обов'язками. Сторони в правовідносинах виступають як уповноважені і зобов'язані особи, де права та інтереси одних осіб можуть бути реалізовані через виконання обов'язків іншими; 6) взаємна поведінка учасників правовідносин індивідуалізована і чітко визначена. Суб'єкти правовідносин (державні органи, фізичні або юридичні особи), як правило, відомі заздалегідь, їх дії скоординовані ще до початку цих відносин, чого немає в інших суспільних відносинах; 7) вольовий характер правовідносин обумовлений тим, що вони виникають і реалізуються на основі волевиявлення хоча б одного з їх учасників, обов'язково проходячи крізь їх свідомість і виражаючи їх волю [276, с. 335–337].

Адміністративно-правові відносини, як і будь-які інші правові відносини, мають низку характерних рис (ознак, особливостей), пов'язаних з юридичним механізмом їх регулювання; при цьому ряд управлінських характеристик додатково відображає специфіку адміністративного права, відмінну від інших галузей права [96, с. 189–195].

Що стосується основних ознак адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні, то такими ознаками, на нашу думку, є: 1) специфічний предмет (адміністративні правовідносини в галузі забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні охоплюють відносини, пов'язані з розробленням, виробництвом, закупівлею та постачанням військової техніки, зброї та інших оборонних засобів); 2) суб'єкти (учасниками таких правовідносин є державні органи, підприємства оборонно-промислового комплексу, а також науково-дослідні установи); 3) спеціальне нормативно-правове регулювання (адміністративні правовідносини визначаються рядом нормативно-правових актів, зокрема законів, постанов, розпоряджень, які визначають порядок формування та виконання державного оборонного замовлення); 4) особливості контролю та нагляду (адміністративні правовідносини включають механізми контролю за використанням бюджетних коштів, виконанням угод, а також забезпечують

стеження за якістю та технічними характеристиками оборонної продукції); 5) залежність від стратегічних планів (ці правовідносини тісно пов'язані зі стратегічними документами та планами розвитку оборонної галузі, враховуючи стратегічні вимоги та потреби національної безпеки); б) юридична відповідальність (у разі порушень або невиконання зобов'язань, що випливають із цих правовідносин, передбачена відповідальність, що може включати штрафи або інші види санкцій, передбачені законодавством).

Цікавою є думка Е. Шевченко, який визначаючи особливості адміністративно-правових відносин, акцентує увагу на пріоритетному значенні та ролі в них суб'єкта адміністративного права та робить наступні висновки: – за своєю сутністю вони є взаємовідносинами (взаємозв'язками) між органами державного управління та іншими суб'єктами адміністративного права; – в залежності від об'єкта регулювання ці відносини відображують структуру механізму державного управління (механізм забезпечення потреб особи, механізм діяльності держави; механізм охорони та захисту прав особи); – правовідносини мають рівні реалізації, що сприяє виявленню їх специфіки та особливості методу, який переважає в регулюванні відповідного рівня адміністративно-правових відносин: публічно-сервісного – потреба-забезпечення (відносини особи та держави), організаційно-розпорядчого – влада-підпорядкування (відносини між органами державного управління), рівня охорони та захисту – арбітральний (змагальний) (відносини між органами державного управління та приватними особами); – адміністративно-правові відносини характеризують діяльність адміністративних судів як явище, що реалізується через упорядковану систему взаємозв'язків між їх учасниками, де ці відносини мають власну правову форму існування (здійснення адміністративного судочинства); – у зв'язку з функціонуванням адміністративних судів слід виділяти дві підгрупи адміністративно-правових відносин (змістовні та організаційні), які відображують аспекти діяльності цього судового органу [283, с. 1116–1122].

Однак, для формулювання змісту та особливостей адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного

замовлення в Україні необхідно навести та врахувати приклад трактувань адміністративних відносин інших сфер правового регулювання, зокрема, правові відносини, що виникають у сфері адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері праці, в цілому характеризуються спільним для галузі адміністративного права сукупністю особливостей правовідносин, скорегованою на специфіку явища відповідальності та правопорушень в сфері трудових відносин. До числа цих особливостей Ю. Кліменко відносить: 1) виникають в сфері публічного управління відносинами праці та зайнятості населення; 2) забезпечені можливістю застосування заходів державного примусу; 3) однією зі сторін обов'язково є орган влади з управлінськими повноваженнями (органи Державної служби України з питань праці, Державної служби з питань надзвичайних ситуацій, Фонд соціального захисту інвалідів та його відділення, виконавчі органи місцевих рад, суди адміністративної юрисдикції); 4) виникають з підстав та умов, визначених адміністративно-правовими нормами, при чому частина цих норм характеризується подвійною правовою природою (адміністративне та трудове право); 5) спори за участі фізичних осіб (працівників, посадових осіб) вирішуються в судовому порядку; за участі юридичних осіб як роботодавців – в адміністративному та судовому порядку; 6) наявність конкретного суспільного зв'язку у сфері праці та зайнятості громадян, що врегульований адміністративно-правовою нормою; 7) виникають за ініціативи суб'єкта управлінської діяльності, адміністративні повноваження якого одночасно є його публічними обов'язками та зобов'язаннями; 8) протиправна поведінка зумовлює відповідальність порушника перед державою; 9) основною підставою виникнення є протиправна поведінка фізичної або юридичної особи; 10) характеризуються юридичною нерівністю сторін [96, с. 189–195].

Адміністративні правовідносини, що складаються та відбуваються у судовій системі характеризував О. Литовченко, який визначає, що вони володіють тими ж ознаками, що й будь-які інші адміністративно-правові відносини а саме: а) вони є різновидом правовідносин, а отже їм притаманні усі основні властивості останніх; б) мають державно-владну природу, яка проявляється у двох аспектах: по-перше,

у тому, що як мінімум одна із сторін є суб'єктом державно-владної діяльності; по-друге, пов'язані із реалізацією владних повноважень; в) їм властивий управлінський характер; г) можуть виникати з ініціативи лише водніє сторони і без згоди на це іншої; в) як правило сторони перебувають у нерівному правовому становищі. До специфічних властивостей досліджуваних адміністративно-правових відносин вчений відносить хіба що те, що однією зі сторін у них завжди виступає суд, а отже вони пов'язані або із відправленням судочинства, або із здійсненням судовими органами організаційно-управлінських функцій, спрямованих на забезпечення нормальної діяльності судової системи, як взагалі, так і її окремих ланок [137, с. 73–78].

Таким чином, аналізуючи погляди вчених, в нас є можливість визначити зміст адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. Так, під змістом адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні необхідно розуміти взаємодію між державними органами, підприємствами оборонно-промислового комплексу, науковими установами, а також іншими суб'єктами, яка спрямована на забезпечення ефективної реалізації стратегічних завдань у сфері оборони України.

Така взаємодія (зміст), на нашу думку, охоплює: - визначення обсягів та номенклатури продукції, робіт і послуг, що закуповуються за державним оборонним замовленням; - визначення виконавців державного оборонного замовлення; - укладення договорів про державне оборонне замовлення; - виконання договорів про державне оборонне замовлення; - контроль за виконанням договорів про державне оборонне замовлення; - несення відповідальності за порушення встановлених правил та умов.

На нашу думку, процес укладення договорів про державне оборонне замовлення є важливим елементом змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення, а тому було б доцільно розглянути його більш детально. Відомо, що 17 липня 2020 року на зміну Закону України «Про державне оборонне замовлення» № 464-XIV було

прийнято Закон України «Про оборонні закупівлі» № 808-IX, яким законодавець і визначив особливості процесу укладення договорів, що стосуються оборонного замовлення. Так, відповідно до Закону України «Про оборонні закупівлі», оборонні закупівлі є здійсненням державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг, призначених для виконання державних програм у сферах національної безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони. В свою чергу, в розумінні законодавця, державний контракт (договір) –це угода, укладена у письмовій формі державним замовником від імені держави з виконавцем відповідно до затверджених планів закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення [226].

Стаття 16 Закону України «Про оборонні закупівлі» зазначає, що придбання державними замовниками товарів, робіт і послуг може здійснюватися шляхом застосування однієї з таких закупівель: 1) закрыта закупівля (яка в свою чергу може бути у вигляді переговорів або поетапних переговорів); 2) торги з обмеженою участю; 3) спрощені торги із застосуванням електронної системи закупівель [226].

При цьому, всі вищевказані оборонні закупівлі здійснюються у порядку та на умовах, які визначені Законом України «Про оборонні закупівлі» та Законом України «Про публічні закупівлі».

Досить доцільно В. С. Щербина та Т. В. Боднар в своїй праці звертають увагу на те, що державний контракт (договір) так само, як і договір про закупівлю в разі публічних закупівель, не є самостійним видом господарського договору, оскільки це може бути або договір купівлі-продажу (поставки), або один із видів підрядних договорів, або договір про надання послуг (переліки товарів, робіт або послуг, що можуть бути предметом оборонної закупівлі, визначені відповідно в пунктах 34, 27 та 21 Закону України «Про публічні закупівлі»). А тому державний контракт (договір) і договір про закупівлю, на погляд авторів, слід зараховувати до категорії «суспільних» договорів (їх можна було б іменувати публічними, проте ця назва в іншому розумінні вживається в статті 633 Цивільного кодексу

України), покликаних задовольняти суспільні (державні) потреби, а не потреби конкретних суб'єктів («приватні» договори), незалежно від того, чи останні укладаються для цілей підприємницької (господарської) діяльності, чи є договорами споживання в розумінні статті 45 Закону України «Про міжнародне приватне право». На думку науковців, виокремлення зазначених договорів в окрему категорію (групу однорідних договорів) зумовлено наявністю в них спільних ознак і водночас відмінністю від інших договорів [289, с. 81].

А тому автори зазначають, що суспільний (публічний) характер державного контракту (договору), який є чи не найголовнішою його ознакою й особливістю, підтверджується, зокрема: – спеціальним регулюванням відносин щодо укладення, зміни та виконання державного контракту (договору), яке здійснюється, головним чином, нормами Закону України «Про оборонні закупівлі»); – укладенням державного контракту (договору) відповідно до затверджених планів закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення (ч.ч. 5, 6 ст. 9 Закону України «Про оборонні закупівлі»); – здійсненням державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг, призначених для виконання державних програм у сферах національної безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони (п. 21 ст. 1 Закону України «Про оборонні закупівлі»); – визначенням у законі обов'язків виконавця державного контракту (договору) з оборонних закупівель (ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оборонні закупівлі»); – забезпеченням контролю виконання державного контракту (договору) представництвами державних замовників (ч. 2 ст. 39 Закону України «Про оборонні закупівлі»); – заходами щодо державного гарантування якості (ч. 3 ст. 39 Закону України «Про оборонні закупівлі») [226; 289, с. 81].

Ще цікавою особливістю укладення державних контрактів (договорів) в сфері оборонних закупівель є те, що законодавець пропонує впровадження та використання офсетних договорів. Офсетний договір в розумінні Закону України «Про оборонні закупівлі» - це укладений між офсетним бенефіціаром та іноземним виконавцем зовнішньоекономічний договір (контракт), що визначає

предмет та вартість офсетного зобов'язання, яке іноземний виконавець повинен виконати на території України. В свою чергу, офсетний бенефіціар - державний замовник, інший суб'єкт незалежно від форми власності, який отримує компенсацію за компенсаційним (офсетним) договором та відбір якого здійснюється офсетною комісією за поданням державного замовника [226].

Компенсаційний (офсетний) договір тісно пов'язаний із зовнішньоекономічним договором (контрактом) з оборонних закупівель. Основне призначення так званих офсетів у разі відкриття внутрішнього ринку оборонної продукції для міжнародних тендерів – протекція національних інтересів (розвиток оборонної промисловості та економіки, залучення нових технологій, розвиток наукового потенціалу тощо) [165, с. 10].

Стаття 12 Закону України «Про оборонні закупівлі» визначає, що при здійсненні закупівель, в яких беруть участь іноземні суб'єкти господарювання (інші іноземні юридичні особи), умови укладення державних контрактів (договорів) можуть передбачати одержання Україною в особі офсетного бенефіціара відповідної компенсації. У разі здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом в іноземної юридичної особи на суму, що перевищує 5 мільйонів євро, обов'язковою умовою такої закупівлі є одержання Україною в особі офсетного бенефіціара відповідної компенсації. Одержання Україною компенсацій здійснюється шляхом укладення та виконання компенсаційного (офсетного) договору. При цьому, види компенсацій за офсетними договорами визначаються Кабінетом Міністрів України. Координацію діяльності державних замовників щодо укладення, виконання та здійснення контролю за виконанням офсетних договорів здійснює офсетна комісія. Склад офсетної комісії та положення про неї затверджуються Кабінетом Міністрів України. В умовах особливого періоду, у разі введення надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях компенсаційні (офсетні) договори можуть не укладатися. Рішення про неукладення компенсаційного (офсетного)

договору приймається Кабінетом Міністрів України за поданням державного замовника [226].

Не будемо детально розглядати питання офсетних договорів, проте вважаємо за необхідне зазначити, що більш детально визначає основні засади укладення, виконання та здійснення контролю за виконанням компенсаційних (офсетних) договорів в Україні – «Порядок укладення компенсаційних (офсетних) договорів», який затверджений Постановою Кабінету Міністрів України №432 від 20 квітня 2011 року [222].

Ще однією особливістю укладення державних оборонних контрактів в умовах сьогодення, можна виділити здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану.

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану» від 11 листопада 2022 року №1275 було затверджено «Порядок визначення предмета закупівлі під час здійснення закупівель продуктів харчування, послуг із забезпечення комплектами продуктів харчування, послуг щодо забезпечення харчуванням та послуг з організації харчування для особового складу Збройних Сил», який встановлює правила визначення державним замовником предмета закупівлі під час здійснення закупівель продуктів харчування, послуг із забезпечення комплектами продуктів харчування, послуг щодо забезпечення харчуванням та послуг з організації харчування для особового складу Збройних Сил та «Особливості здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану», які встановлюють порядок та умови здійснення оборонних закупівель для державних замовників у сфері оборони, служб державного замовника, а також військових частин, організацій (установ, закладів), що уповноважуються рішенням державного замовника у сфері оборони на здійснення закупівель та укладення державних контрактів (договорів), із забезпеченням захищеності державних замовників від воєнних загроз на період дії правового режиму воєнного стану [60].

Тобто, укладення договорів про державне оборонне замовлення в Україні і є частково особливостями змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення та визначаються комплексом факторів, які включають технічні, фінансові, стратегічні та міжнародні аспекти, адже при їх укладенні потрібно враховувати специфіку оборонно-промислового комплексу та національних потреб у забезпеченні безпеки, що дозволяє забезпечити ефективну та надійну оборонну систему країни.

Таким чином, до особливостей укладення договорів про державне оборонне замовлення в Україні можна віднести: - спеціальний суб'єктний склад; - спеціальний предмет договору; - спеціальний порядок укладення договору; - спеціальний порядок виконання договору.

Поряд з цим, на нашу думку, виконання чи невиконання договорів про державне оборонне замовлення в Україні також є частково особливостями змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення, яке першочергово залежить від фінансової стійкості та ефективності фінансування оборонних програм країни, а тому, на нашу думку, забезпечення сталого фінансування виробництва та модернізації військової техніки є ключовим елементом у забезпеченні успішного виконання договорів. Однак, особливості виконання чи невиконання договорів про державне оборонне замовлення в Україні, ми будемо розглядати в Розділі 4 дисертації через призму адміністративно-правової відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення.

Усе вищевикладене дає можливість стверджувати, що:

- «правовідносини» - це система суспільних відносин, які виникають, змінюються та припиняються внаслідок дії права. Тобто, це юридичний вираз різноманітних суспільних взаємодій, властивих конкретній галузі права, що виникають на основі економічних, політичних, моральних, культурних, та інших відносин, регульованих правовими нормами. У більш загальному контексті, правовідносини є різновекторним вираженням впливу правових норм на суспільні

відносини, де одна сторона, враховуючи встановлені норми, може вимагати від іншої сторони виконання певних дій чи утримання від них.

- «адміністративні правовідносини щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні» – це система юридичних відносин між суб'єктами, які виникають у процесі здійснення державної політики у сфері оборони та включають органи влади, підприємства оборонно-промислового комплексу, науково-дослідні установи, а також інші учасники, що забезпечують виготовлення та постачання військової техніки, зброї, та інших оборонних засобів. Ці правовідносини охоплюють такі аспекти, як закупівля та постачання військової техніки, розробка та впровадження нових технологій в галузі оборони, контроль за якістю та відповідністю виробленої продукції, а також забезпечення конфіденційності та захисту інформації відносно оборонно-промислового комплексу.

- основними ознаками адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні є: 1) специфічний предмет (адміністративні правовідносини в галузі забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні охоплюють відносини, пов'язані з розробленням, виробництвом, закупівлею та постачанням військової техніки, зброї та інших оборонних засобів); 2) суб'єкти (учасниками таких правовідносин є державні органи, підприємства оборонно-промислового комплексу, а також науково-дослідні установи); 3) спеціальне нормативно-правове регулювання (адміністративні правовідносини визначаються рядом нормативно-правових актів, зокрема законів, постанов, розпоряджень, які визначають порядок формування та виконання державного оборонного замовлення); 4) особливості контролю та нагляду (адміністративні правовідносини включають механізми контролю за використанням бюджетних коштів, виконанням угод, а також забезпечують стеження за якістю та технічними характеристиками оборонної продукції); 5) залежність від стратегічних планів (ці правовідносини тісно пов'язані зі стратегічними документами та планами розвитку оборонної галузі, враховуючи стратегічні вимоги та потреби національної безпеки); 6) юридична

відповідальність (у разі порушень або невиконання зобов'язань, що випливають із цих правовідносин, передбачена відповідальність, що може включати штрафи або інші види санкцій, передбачені законодавством).

- процес укладення договорів про державне оборонне замовлення в Україні є важливим елементом змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення та визначаються комплексом факторів, які включають технічні, фінансові, стратегічні та міжнародні аспекти, адже при їх укладенні потрібно враховувати специфіку оборонно-промислового комплексу та національних потреб у забезпеченні безпеки, що дозволяє забезпечити ефективну та надійну оборонну систему країни.

- особливостями укладення договорів про державне оборонне замовлення в Україні є: - спеціальний суб'єктний склад; - спеціальний предмет договору; - спеціальний порядок укладення договору; - спеціальний порядок виконання договору.

- виконання чи невиконання договорів про державне оборонне замовлення в Україні також є частково особливостями змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення, яке першочергово залежить від фінансової стійкості та ефективності фінансування оборонних програм країни, а тому, на нашу думку, забезпечення сталого фінансування виробництва та модернізації військової техніки є ключовим елементом у забезпеченні успішного виконання договорів.

Отже, зміст адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні в загальному розумінні являє собою взаємодію між державними органами, підприємствами оборонно-промислового комплексу, науковими установами, а також іншими суб'єктами, що спрямована на забезпечення ефективної реалізації стратегічних завдань у сфері оборони України. Зміст адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні охоплює права та обов'язки учасників таких правовідносин, що у комплексній взаємодії формують такий склад: потреби оборони (визначення обсягів та номенклатури продукції,

робіт і послуг, що закуповуються за державним оборонним замовленням); суб'єкти (визначення виконавців державного оборонного замовлення, інших учасників таких правовідносин); діяльність щодо укладення та виконання державних контрактів (договорів); контроль за виконанням державних контрактів (договорів); адміністративна відповідальність за порушення встановлених правил та умов.

1.4. Державне оборонне замовлення як об'єкт адміністративно-правового забезпечення.

Сучасний світ характеризується геополітичною нестабільністю та зростаючими загрозами для національної безпеки. Розвиток нових технологій та інновацій у галузі оборони є важливим завданням для забезпечення конкурентоспроможності та ефективності військово-промислового комплексу. Державне оборонне замовлення стає ключовим інструментом забезпечення військової готовності та захисту національних інтересів.

Досліджуючи державне оборонне замовлення як об'єкт адміністративно-правового забезпечення, спершу необхідно визначити із такою правовою категорією, як об'єкт адміністративно-правового забезпечення.

Так, Академічний словник української мови визначає, що «об'єкт» – це пізнавана дійсність, що існує поза свідомістю людини і незалежно від неї. В результаті зрозуміння тих чи інших об'єктів у нас складаються певні поняття про них. Явище, предмет, особа, на які спрямована певна діяльність, увага і т. ін. [160]. У вітчизняній теорії права вчені доводять що «об'єкт правовідносин» - це матеріальні або нематеріальні блага, задля одержання, передавання або використання якого суб'єкти вступають у правовідносини. Такі об'єкти є конкретними та індивідуальними, саме потреба в об'єкті спричиняє виникнення правового зв'язку між суб'єктами, викликає появу і реалізацію їх прав та обов'язків. Залежно від специфіки блага виділяють такі види об'єктів

правовідносин: природні об'єкти; речі у тому числі гроші та цінні папери; рухоме і нерухоме майно; немайнові блага; особисті та спеціальні результати дій у тому числі послуги і результати робіт; об'єкти права інтелектуальної власності [264, с. 227-228].

На думку С. Сливки, деякі дослідники дотримуються думки, що об'єкт протистоїть суб'єктові, інші – протилежної думки. Ці дискусії породжують випадки, в яких здійснюється намагання: об'єктом вважати людину; об'єктом вважати позаземну систему закономірностей. У першому випадку людина не може сама себе повністю дослідити, хоча активно цього домагається. Другий випадок більше схиляється до віри або невіри у позаземне існування. При дослідженні людини – це окремі прояви властивостей тіла, душі, духу, а при дослідженні позаземного існування – відомості людей, які перебували в стані клінічної смерті. Тому для конкретніших наукових дій існують предмети дослідження, оскільки об'єкт не є рівносильним об'єктивній реальності. Поширена в науці думка, що об'єкт складається із суми предметів індивідуальної чи колективної свідомості. У раціоналістичному вимірі до певної міри це не особливо суперечить дійсності. Але і тут є застереження. Воно знову стосується методологічних засад дослідника. Зрозуміло, що між поняттями предмета й об'єкта можливі декілька типів співвідношень: як окреме до ціле; що предмет міститься в межах об'єкта (і суб'єкта також); що предмет перебуває у певних відносинах з об'єктом; що об'єкт може мати декілька предметів [247].

В сучасному адміністративному праві ускладнення під час з'ясування сутності об'єкта пов'язані не скільки з відсутністю дефініцій останнього, скільки з наявністю багатьох позицій вчених, які частково суперечать одна одній. Як зауважує Є.В. Курінний, та частина суспільних потреб, що підлягає або має підлягати правовому забезпеченню, становить поняття «об'єкт права» або «об'єкт правового забезпечення». Об'єкт права, порівняно з предметом правового регулювання, відображає інтелектуальну сторону права як головного важеля реалізації суспільних потреб та інтересів. Ця категорія має бути найголовнішою в ієрархії системи основних правових елементів, адже будь-якій вольовій поведінці

має передувати процес усвідомлення досягнення поставлених цілей та виконання завдань, що спричинюють її, за результатами якого має обиратись найбільш раціональний варіант вольової поведінки, що забезпечуватиме максимальну повноту і своєчасність реалізації потреб та інтересів, які формуються в суспільстві [127, с. 72]. Досить цікавою є думка І.А. Дьоміна, який на підставі аналізу численних концепцій та наукових підходів робить висновок, що в науковій юридичній літературі розглядають об'єкт адміністративно-правових відносин, так би мовити, у двох площинах: з одного боку, об'єкти матеріального світу, тобто речі, майно, а з іншого підходу – певні дії, що являють собою характер діяльності окремих суб'єктів права, правовий інтерес, юридичні наслідки поведінки цих суб'єктів. У ракурсі його дослідження запобігання корупції як об'єкта адміністративно-правового регулювання, на його погляд, доречним було взяти за основний другий підхід до об'єкта адміністративно-правових відносин, що містить поведінку людей, певні дії. Таким чином, наведені положення теорії адміністративного права в сукупності з висвітленими вище чинниками запобігання і протидії корупції дали йому змогу сформулювати ознаки запобігання та протидії корупції як об'єкта адміністративно-правового регулювання: об'єкти правовідносин – це ті реальні соціальні блага, які задовольняють інтереси й потреби людей і з приводу яких між суб'єктами виникають, змінюються чи припиняються суб'єктивні права та юридичні обов'язки; об'єкт адміністративно-правового регулювання щодо запобігання та протидії корупції має містити визначений правовий інтерес (зацікавленість особи у здійсненні корупційних діянь, з одного боку, і отримання, наприклад винагороди, у вигляді грошових коштів, з іншого боку); об'єкти адміністративного права у сфері протидії корупції і запобігання корупції поділяються на дії працівників уповноважених на те державних органів, матеріальні предмети світу, які створені природою або людиною, національну грошову одиницю, валюту, сертифікати, лотерейні квитки та ін., продукти духовної та інтелектуальної творчості; основними об'єктами адміністративно-правового запобігання і протидії корупції є самі діяння суб'єктів публічної

адміністрації «запобігання» та «протидії» корупції; запобігання корупції – це недопущення, відвертання завчасно корупційних діянь; протидія корупції – це скеровування діяльності спеціально визначених суб'єктів публічної адміністрації проти будь-яких розпочатих корупційних проявів [68, с. 303]. В свою чергу, Д.Г. Мулявка у своєму дослідженні адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної діяльності доходить висновку, що об'єкт можна визначити як розуміння інтересів учасників суспільних відносин, втілене у вигляді вектору правового розвитку, спрямоване на досягнення суспільного блага, яким є додержання майнових і немайнових прав і свобод фізичних та юридичних осіб [150, с. 66]. Л.М. Руснак пропонує механізм адміністративно-правового забезпечення права на охорону здоров'я розуміти як цілісний комплекс динамічних дій публічної адміністрації, що спрямовані на відновлення порушених прав населення, усунення перешкод щодо їх здійснення засобами адміністративного права з можливістю застосування заходів адміністративного примусу й притягнення винних до адміністративної відповідальності. Автор серед основних елементів механізму адміністративно-правового забезпечення права на охорону здоров'я населення виділяє: норми адміністративного права; джерела адміністративного права; форми й методи діяльності публічної адміністрації щодо захисту права й адміністративні процедури в цій сфері [50; 238, с. 96–97]. Поряд з цим, О.М. Гумін до основних елементів адміністративно-правового забезпечення відносить: об'єкт, суб'єкт, норми адміністративного права, адміністративно-правові відносини та їх зміст, гарантії, заходи, засоби, форми, методи адміністративно-правового забезпечення [50; 51, с. 50].

Куркова К.М. досліджуючи науково-технологічний розвиток як об'єкт адміністративно-правового забезпечення дійшла висновку, що науково-технологічний розвиток як об'єкт адміністративно-правового забезпечення, з одного боку, це – поступальний та безперервний процес якісних перетворень усіх сфер суспільного життя шляхом використання та застосування теоретичних та практичних знань з метою вирішення конкретних соціально-економічних та екологічних завдань та забезпечення сталого розвитку суспільства в цілому; а з

іншої сторони – об'єктом адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку є суспільні відносини щодо яких здійснюється забезпечувальний вплив з боку держави в особі уповноважених органів влади, що виникають, змінюються та припиняються у сферах наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, трансферу технологій та інтелектуальної власності [130].

Токарева К.С. у своїй праці щодо об'єкта відносин у сфері медіації, зазначає, що такі об'єктом виступають спірні правовідносини певного виду або комплекс спірних відносин різних видів, розбіжності щодо спору, з метою врегулювання яких здійснюється ця процедура. На думку авторки, об'єктом відносин у сфері здійснення медіації як об'єкта адміністративно-правового регулювання є адміністративно-правові, митні, податкові, виборчі спори, спори щодо публічної служби та інші, тобто спори, пов'язані із оскарженням рішень суб'єктів владних повноважень, з приводу прийняття, проходження публічної служби, звільнення з публічної служби, щодо правовідносин, пов'язаних із виборчим процесом чи процесом референдуму тощо [269].

Таким чином, об'єкт адміністративно-правового забезпечення являє суспільні відносини, які виникають, змінюються та припиняються на основі та в інтересах публічного інтересу та підлягають регулюванню і охороні в рамках певної адміністративно-правової діяльності. Такими об'єктами можуть бути суспільні відносини у сфері забезпечення національної безпеки, правопорядку, охорони здоров'я, освіти, культури, економічного розвитку, відносини у сфері діяльності підприємств, установ та організацій та інших важливих сферах життєдіяльності суспільства.

Державне замовлення як форма господарювання в розвинених країнах є невід'ємною складовою регулювання економіки і одним із засобів реалізації стратегічних планів та програм розвитку економіки, науки і техніки, створення суспільних благ та розв'язання соціальних проблем населення. Держава усе більше стає рівноправним суб'єктом ринкових відносин. Виконуючи роль найбільшого замовника, вона активно залучає бізнес усіх форм власності як підрядника для реалізації своїх економічних і соціальних цілей, вступаючи з

останнім у договірні відносини. Така взаємодія охоплює широкий спектр контрактів – від простих – на постачання певних товарів, до складних – на виконання великих, комплексних проектів [94, с. 28–50].

Ю. Кіндзерський вказує, що системи державного замовлення і державних закупівель у їх теперішній інституційній конструкції хоча і можуть бути ідентифіковані як засоби державного регулювання економіки, проте за вектором і масштабом свого регуляторного впливу на її суб'єктів та суспільство загалом вони значною мірою є деструктивними і дестимулюючими. Державний ринок, кількісним відображенням якого є обсяги державних закупівель, хоча і становить третину ВВП країни, не надає стійких і тривалих позитивних імпульсів для розвитку та переструктурування внутрішнього виробництва, його пристосування до розв'язання гострих соціально-економічних проблем країни. Система державного замовлення в Україні використовується лише як засіб законодавчого оформлення деяких державних витрат, які значною мірою не мають належного економічного обґрунтування і не прив'язані до цілей і завдань розвитку країни. Водночас система державних закупівель, яка мала б бути лише проміжною ланкою системи державного замовлення, за своїми масштабами незрівнянно більша від останньої, повністю відокремлена і незалежна від неї, що є парадоксом у світовій практиці державного господарювання. Вона не забезпечує раціональне, економічно обґрунтоване й ефективне з позицій національного господарства використання державних коштів [94, с. 28–50].

І. Школьник були сформовані базові елементи системи державних закупівель, відповідно до яких, в Україні в даному напрямку складаються досить негативні тенденції, що пов'язані із значною частотою зміни законодавчої бази. Дана ситуація може привести до розвалу навіть недосконалої існуючої системи державних закупівель; організаційна структура управління, яка б чітко та прозоро визначала функціональні обов'язки органів управління, що задіяні в системі державних закупівель; інформаційна інфраструктура. В даному напрямку актуальним є впровадження новітніх інформаційних технологій, що дозволило б максимально дотримуватись принципів прозорості та відкритості процесу закупівель;

державний та громадський нагляд (контроль) у сфері державних закупівель; кадрове забезпечення, що сприятиме підвищенню рівня професійної підготовки фахівців, задіяних у роботі тендерних комітетів; міжнародне співробітництво, яке створювало б умови для максимальної адаптації вітчизняної системи державних закупівель до тендерного законодавства країн-членів Європейського Союзу [286, с. 7]. О. О. Усаченко визначає, що оборонне замовлення в плановій економіці є найважливішим елементом державної економічної політики. За відсутності приватної власності, природним чином стимулюючої підприємницьку ініціативу, оборонне замовлення стає своєрідним засобом стимулювання розвитку фундаментальної та галузевої науки, промислового і технологічного оснащення оборонної промисловості. З загальноекономічних позицій оборонне замовлення був засобом забезпечення зайнятості населення, способом створення значної кількості робочих місць по всьому життєвому циклу воєнної техніки — від проектування до використання виробів за призначенням та їх утилізації. При чому в силу ефекту мультиплікатора зайнятість забезпечується не тільки в оборонних, але і в суміжних з ними галузях народного господарства. Відомо, що теоретичною базою економічної політики, в якій оборонне замовлення є одночасно і метою і засобом підтримки стійкого функціонування економічної системи держави, що ставить в центр економічного процесу не споживання, а виробництво. Нині, як і раніше, в центрі боротьби між прихильниками ліберально монетаристської та інституційної моделей реформування економіки України знаходиться питання про форми державного втручання в економічне життя. Як відзначають дослідники в ХХ ст. економічна роль держави суттєво змінилася. Про це свідчать показники зростання державних витрат, у тому числі соціальних [271, с. 98].

Можна підкреслити, що державне оборонне замовлення передбачає залучення ресурсів на підтримку інноваційних рішень у сфері оборони, та включає в себе процеси планування, вибору постачальників, контролю та оцінки результатів для забезпечення національної безпеки та підтримки військово-промислового комплексу. Державне оборонне замовлення в Україні має на меті не лише стимулювання розвитку оборонної галузі, але і сприяння інноваціям,

технологічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності в глобальному контексті.

Нами визначено, що адміністративно-правове забезпечення державного оборонного замовлення являє собою сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з формуванням, виконанням та контролем виконання державного оборонного замовлення та спрямовані на забезпечення ефективного виконання державного оборонного замовлення, а також підвищення оборонного потенціалу держави, тому пропонуємо поверхнево проаналізувати ключові аспекти нормативно-правових актів в сфері державного оборонного замовлення.

Державне оборонне замовлення як об'єкт адміністративно-правового забезпечення знайшло своє закріплення в Конституції України, Законі України «Про оборону України», Законі України «Про оборонні закупівлі», а також інших нормативно-правових актах.

Конституція України закріплює за державою право на визначення обсягу і змісту оборонного замовлення, а також право на створення Збройних Сил України, а також інших військових формувань.

Закон України «Про оборону України» встановлює засади оборони України, а також повноваження органів державної влади, основні функції та завдання органів військового управління, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб, права та обов'язки громадян України у сфері оборони. Законом передбачено, що оборона України - система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту [227].

Закон України «Про оборону України» передбачає, що Кабінет Міністрів України здійснює передбачені законодавством заходи у сфері оборонних закупівель для потреб Збройних Сил України, інших військових формувань. Міністерство оборони України виступає, відповідно до визначених Генеральним штабом Збройних Сил України потреб, вимог та пріоритетів, державним

замовником при здійсненні оборонних закупівель, а також на поставку матеріальних цінностей до мобілізаційного резерву Збройних Сил України. Інші військові формування, утворені відповідно до законів України, та відповідні правоохоронні органи здійснюють разом із Збройними Силами України підготовку та забезпечують готовність до спільних дій з метою оборони, беруть участь у створенні єдиної системи управління та всебічного забезпечення на особливий період; узгоджують з Генеральним штабом оперативно-стратегічні вимоги до озброєння та військової техніки, військово-технічного майна, його якісні та кількісні показники, спільно з Міністерством оборони України розробляють державну програму розвитку озброєння і військової техніки та формують показники для здійснення оборонних закупівель. Міністерства, центральні та інші органи виконавчої влади у взаємодії з Міністерством оборони України у межах своїх повноважень забезпечують здійснення оборонних закупівель. Підприємства, установи та організації усіх форм власності виконують державні контракти (договори), укладені за результатами проведення оборонних закупівель, в тому числі проводять наукові дослідження та виконують розробки у сфері оборони, створюють і підтримують у готовності мобілізаційні потужності, зберігають матеріальні цінності мобілізаційного резерву, а також здійснюють на договірних засадах виробництво і поставки Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, та правоохоронним органам продукції, виконують інші роботи, надають комунально-побутові та інші послуги, що не передбачені державними контрактами (договорами) з оборонних закупівель [227].

Відповідно до Закону України «Про оборонні закупівлі» від 17 липня 2020 року № 808-IX «оборонні закупівлі» – це здійснення державним замовником закупівель товарів, робіт і послуг, призначених для виконання державних програм у сферах національної безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони [226].

Закон України «Про оборонні закупівлі» визначає загальні правові засади планування, порядок формування обсягів та особливостей здійснення закупівель

товарів, робіт і послуг оборонного призначення для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони, а також порядок здійснення державного і демократичного цивільного контролю у сфері оборонних закупівель. Метою Закону є визначення правових засад для забезпечення матеріально-технічних і наукових потреб сектору безпеки і оборони держави шляхом ефективного та прозорого здійснення оборонних закупівель із дотриманням заходів захисту національних інтересів, створення конкурентного середовища, запобігання корупції у сфері оборонних закупівель, розвитку добросовісної конкуренції, а також ефективного та прозорого планування, реалізації і контролю за здійсненням оборонних закупівель. Варто зазначити, що Закон України «Про оборонні закупівлі» також передбачає гармонізацію законодавства України у сфері оборонних закупівель з положеннями Директиви 2009/81/ЄС відповідно до Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [226].

Також хотілося б відмітити, що в умовах сьогодення, Постановою Кабінету Міністрів України «Про реалізацію експериментального проекту щодо виробництва, закупівлі та постачання боєприпасів до безпілотних систем та бойових частин безпілотних систем» від 21 липня 2023 року №763 було затверджено Порядок реалізації експериментального проекту щодо виробництва, закупівлі та постачання боєприпасів до безпілотних систем та бойових частин безпілотних систем, який визначає механізм реалізації експериментального проекту щодо розроблення, виробництва, закупівлі та постачання боєприпасів до безпілотних систем та бойових частин безпілотних систем для сил безпеки та оборони України в частині встановлення організаційних, технологічних та інших вимог до провадження господарської діяльності у відповідній сфері. Метою експериментального проекту є сприяння розробленню, виробництву, закупівлі та постачанню боєприпасів до безпілотних систем та бойових частин безпілотних систем шляхом встановлення на період реалізації експериментального проекту

особливого порядку розроблення та виробництва боєприпасів до безпілотних систем та бойових частин безпілотних систем [229].

Поряд з цим, актуальною є також Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення контролю за якістю товарів, робіт і послуг оборонного призначення на всіх етапах їх розроблення, виробництва, модернізації, ремонту та утилізації, а також за цільовим використанням коштів» від 28 липня 2021 року №781, якою затверджено Порядок здійснення контролю за якістю товарів, робіт і послуг оборонного призначення на всіх етапах їх розроблення, виробництва, модернізації, ремонту та утилізації, а також за цільовим використанням коштів, який визначає механізм здійснення контролю за якістю товарів, робіт і послуг оборонного призначення на всіх етапах їх розроблення, виробництва, модернізації, ремонту та утилізації, а також контроль за цільовим використанням коштів. Контроль за якістю товарів, робіт і послуг оборонного призначення на всіх етапах їх розроблення, виробництва, модернізації, ремонту та утилізації, а також контроль за цільовим використанням коштів здійснюють представництва державних замовників у сфері оборони [220].

Таким чином, державне оборонне замовлення відображає ідею використання запиту держави як стратегічного інструменту у сфері оборони та безпеки. Державне оборонне замовлення вказує на важливість інтеграції оборонного замовлення у загальну стратегію розвитку економіки та безпеки країни, стимулює розвиток оборонної промисловості, та є важливим інструментом для досягнення стратегічних цілей та забезпечення національної безпеки. Державне оборонне замовлення передбачає ретельне планування та координацію оборонних закупівель з загальнонаціональними стратегічними завданнями, формуючи зв'язок між оборонними потребами та соціально-економічним розвитком країни.

Державне оборонне замовлення є системним інструментом функціонування спеціальної правової, адміністративної та інформаційної платформи для формування, забезпечення та реалізації запиту держави у формі спеціальних закупівель різних товарів, робіт та послуг, призначених для сфери оборони та

безпеки, підтримки оборонної індустрії та створення умов для сталого розвитку країни.

Усе вищевикладене дає можливість стверджувати, що:

- державне оборонне замовлення відображає ідею використання запиту держави як стратегічного інструменту у сфері оборони та безпеки. Державне оборонне замовлення вказує на важливість інтеграції оборонного замовлення у загальну стратегію розвитку економіки та безпеки країни, стимулює розвиток оборонної промисловості, та є важливим інструментом для досягнення стратегічних цілей та забезпечення національної безпеки. Державне оборонне замовлення передбачає ретельне планування та координацію оборонних закупівель з загальнонаціональними стратегічними завданнями, формуючи зв'язок між оборонними потребами та соціально-економічним розвитком країни.

- державне оборонне замовлення є системним інструментом функціонування спеціальної правової, адміністративної та інформаційної платформи для формування, забезпечення та реалізації запиту держави у формі спеціальних закупівель різних товарів, робіт та послуг, призначених для сфери оборони та безпеки, підтримки оборонної індустрії та створення умов для сталого розвитку країни.

- об'єкт адміністративно-правового забезпечення являє суспільні відносини, які виникають, змінюються та припиняються на основі та в інтересах публічного інтересу та підлягають регулюванню і охороні в рамках певної адміністративно-правової діяльності. Такими об'єктами можуть бути суспільні відносини у сфері забезпечення національної безпеки, правопорядку, охорони здоров'я, освіти, культури, економічного розвитку, відносини у сфері діяльності підприємств, установ та організацій та інших важливих сферах життєдіяльності суспільства.

- державне оборонне замовлення передбачає залучення ресурсів на підтримку інноваційних рішень у сфері оборони, та включає в себе процеси планування, вибору постачальників, контролю та оцінки результатів для забезпечення національної безпеки та підтримки військово-промислового комплексу. Державне оборонне замовлення в Україні має на меті не лише

стимулювання розвитку оборонної галузі, але і сприяння інноваціям, технологічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності в глобальному контексті.

Отже, державне оборонне замовлення як об'єкт адміністративно-правового забезпечення є матеріальною дією та результатом діяльності суб'єктів права, що виникає, змінюється та припиняється на основі та в інтересах публічного інтересу та підлягає регулюванню, забезпеченню та охороні в рамках адміністративно-правової та спеціальної оборонно-військової діяльності.

Висновки до розділу 1

1. Розкрито, що адміністративно правові засади формування державного оборонного замовлення в Україні за своєю сутністю є правовими ідеями, принципами та нормами. За своїм змістом адміністративно правові засади формування державного оборонного замовлення в Україні включають: 1) суб'єкти адміністративно-правового регулювання державного замовлення; 2) механізм адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України; 3) адміністративну відповідальність за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення; 4) шляхи удосконалення адміністративно-правового регулювання гарантованого забезпечення потреб оборони. Встановлено, що в практичному розумінні адміністративно-правові засади державного оборонного замовлення в Україні – це основні норми, які регулюють організацію та функціонування системи державного замовлення, що стосується виробництва та постачання військової техніки, зброї, спеціального обладнання та інших об'єктів для потреб оборони країни.

2. Визначено принципи на основі яких мають функціонувати суб'єкти адміністративно-правового регулювання державного замовлення, механізм адміністративно-правового забезпечення державного замовлення та інститут адміністративної відповідальності, до яких віднесено: законність;

транспарентність; своєчасність; оптимальність; ефективність; конкурентність; запобігання корупції та зловживанням; запобігання дискримінації; інноваційність та інші.

3. Розкрито, що шляхи розвитку адміністративно-правових засад формування державних оборонних замовлень в Україні пов'язані з подальшою оптимізацією адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення, удосконаленням нормативної та фінансово-правової бази адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення, використанням міжнародного досвіду дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони.

4. Встановлено, що війна України з російською федерацією вплинула на систему забезпечення державних оборонних замовлень в Україні в декількох аспектах. По-перше, війна призвела до збільшення обсягів та номенклатури продукції оборонного призначення, яка потребує закупівлі, що пов'язано з необхідністю поповнення запасів Збройних Сил України та інших військових формувань, а також з потребою в нових видах озброєння та військової техніки для ведення бойових дій. По-друге, війна призвела до виникнення нових проблем у сфері державних оборонних замовлень. Зокрема виникли проблеми з постачанням продукції оборонного призначення з-за кордону, а також з організацією виробництва в Україні. По-третє, війна призвела до внесення змін до законодавства України у сфері державних оборонних замовлень, зокрема було прийнято низку нормативно-правових актів, які спрямовані на спрощення та прискорення процедури оборонних закупівель, а також на посилення контролю за їх проведенням.

5. Визначено, що адміністративно-правове забезпечення державного оборонного замовлення – це сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з формуванням, виконанням та контролем виконання державного оборонного замовлення та спрямовані на забезпечення ефективного виконання державного оборонного замовлення, а також підвищення оборонного потенціалу держави.

6. Встановлено, що адміністративно-правове забезпечення державного оборонного замовлення охоплює регулювання організаційних, правових, процедурних та інших аспектів, пов'язаних з державним оборонним замовленням з метою забезпечення його ефективного функціонування та відповідності стратегічним оборонним потребам країни та включає в себе розробку і вдосконалення нормативно-правового базису, координацію дій між різними органами та суб'єктами, забезпечення фінансового та матеріального забезпечення, а також врахування принципів відкритості та прозорості у вирішенні питань державного оборонного замовлення.

7. Підкреслено, що основною метою адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення є створення надійної та ефективної системи, яка гарантує високу якість та відповідність військової техніки стратегічним завданням та потребам національної безпеки.

8. Встановлено, що в умовах посилення геополітичних загроз Україні необхідно підвищувати обороноздатність країни, що вимагає збільшення обсягів оборонних закупівель, що, у свою чергу, зумовлює необхідність удосконалення адміністративно-правового забезпечення цього процесу. Інтеграція України до міжнародних систем військово-технічного співробітництва зумовлює необхідність приведення законодавства України у відповідність до міжнародних стандартів у сфері оборонних закупівель. А відтак геополітичне середовище та зовнішні зв'язки країни можуть впливати на необхідність покращення військових здатностей.

9. Сформовано, що основними ознаками адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні є: 1) специфічний предмет; 2) спеціальні суб'єкти; 3) спеціальне нормативно-правове регулювання; 4) особливості здійснення контролю; 5) залежність від стратегічних планів; 6) юридична відповідальність.

10. Визначено, що особливості укладення договорів про державне оборонне замовлення в Україні визначаються комплексом факторів, які включають технічні, фінансові, стратегічні та міжнародні аспекти, адже при їх укладенні

потрібно враховувати специфіку оборонно-промислового комплексу та національних потреб у забезпеченні безпеки, що дозволяє забезпечити ефективну та надійну оборонну систему країни. До особливостей укладення договорів про державне оборонне замовлення в Україні віднесено: спеціальний суб'єктний склад; спеціальний предмет договору; спеціальний порядок укладення договору; спеціальний порядок виконання договору.

11. Встановлено, що виконання договорів про державне оборонне замовлення залежить від фінансової стійкості та ефективності фінансування оборонних програм. Підкреслено, що забезпечення сталого фінансування виробництва та модернізації військової техніки є ключовим елементом у забезпеченні успішного виконання договорів.

12. Визначено, що об'єкт адміністративно-правового забезпечення являє суспільні відносини, які виникають, змінюються та припиняються на основі та в інтересах публічного інтересу та підлягають регулюванню і охороні в рамках певної адміністративно-правової діяльності. Такими об'єктами можуть бути суспільні відносини у сфері забезпечення національної безпеки, правопорядку, охорони здоров'я, освіти, культури, економічного розвитку, відносини у сфері діяльності підприємств, установ та організацій та інших важливих сферах життєдіяльності суспільства.

13. Розкрито, що державне оборонне замовлення є системним інструментом функціонування спеціальної правової, адміністративної та інформаційної платформи для формування, забезпечення та реалізації запиту держави у формі спеціальних закупівель різних товарів, робіт та послуг, призначених для сфери оборони та безпеки, підтримки оборонної індустрії та створення умов для сталого розвитку країни.

РОЗДІЛ 2.

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗАМОВЛЕННЯ ДЛЯ ГАРАНТОВАНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ ОБОРОНИ

2.1. Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення.

На сьогодні основною проблемою, яка потребує розв'язання, є відсутність в Україні системи державного гарантування якості, яка б реалізувала механізми оцінки відповідності процесів забезпечення якості товарів оборонного призначення відповідно до Закону України «Про оборонні закупівлі» та забезпечила взаємне державне гарантування якості у сфері експортно-імпортних поставок товарів оборонного призначення відповідно до стандартів НАТО серії AQAP, зокрема: невизначеність політики з питань якості щодо товарів, робіт і послуг оборонного призначення; несформованість нормативно-правової та нормативної бази щодо функціонування системи державного гарантування якості; відсутність організаційної основи системи державного гарантування якості та кваліфікованих фахівців з державного гарантування якості; відсутність відповідних національних і військових стандартів та методичних документів щодо державного гарантування якості; недостатнє інформаційне забезпечення державних замовників у сфері оборони та виконавців державних контрактів (договорів) з питань державних закупівель та з питань функціонування системи державного гарантування якості [112].

Досліджуючи систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні варто зазначити, що існує недостатня координація та взаємодія між державними органами, непрозорість у взаємовідносинах з підприємствами оборонно-промислового комплексу, обмежена участь приватного сектору та наукових установ, а також недостатній контроль за виконанням оборонного замовлення та непослідовність в

нормативному регулюванні цієї сфери, що в майбутньому негативно впливає на ефективність державного оборонного замовлення, зокрема на своєчасність та якість виконання оборонних замовлень.

В науковій літературі «суб'єкт» (від лат. *subjectum* – те, що лежить внизу, перебуває в основі) у загальному розумінні тлумачиться як істота, здатна до пізнання навколишнього світу, об'єктивної дійсності й до цілеспрямованої діяльності; особа, група осіб, організація, яким належить активна роль у певному процесі, акті; особа або організація як носій певних прав і обов'язків [173; 250, с. 814]. В свою чергу, в юридичній науці категорія «суб'єкт» традиційно постає у двох аспектах: як суб'єкт права і як суб'єкт правовідносин. Суб'єкт права – це потенційний учасник правовідносин, розглянутий законодавцем у статичному стані, з погляду володіння ним правосуб'єктністю [173; 161, с. 586], учасник суспільних відносин, який на підставі чинного законодавства визнається носієм суб'єктивних прав і відповідних обов'язків [173; 277, с. 16], конструкція, що уособлює людське начало в системі права, є її первинним (вихідним) елементом, що об'єднує (синтезує) індивідуально-особистісне з безособистісним, формально-юридичним у ній [173; 75, с. 149].

Досліджуючи систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, перш за все варто зазначити, що адміністративно-правове забезпечення розглядається як один із видів правового забезпечення та розуміється у двох значеннях: у широкому розумінні адміністративно-правове забезпечення – це упорядкування суспільних відносин уповноваженими на те державою органами, їх юридичне закріплення за допомогою правових норм, охорона, реалізація і розвиток; а вузьке визначення адміністративно-правового забезпечення буде змінюватися залежно від того, про які суспільні відносини йтиметься [51; с. 50].

Шаповал Р.В. та Солнцева Х.В. зазначають, що говорячи про суб'єкта адміністративно-правового забезпечення, необхідно розуміти осіб, уповноважених державою на упорядкування суспільних відносин через їх юридичне закріплення, охорону, реалізацію і розвиток. Враховуючи

вищезазначене, автори запропонували наступне визначення суб'єкта адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення: особа, що є носієм конкретних прав та обов'язків, які становлять зміст правовідносин, що виникають, змінюються чи припиняються з приводу планування, формування, розміщення та виконання державного оборонного замовлення, та реалізує їх з метою забезпечення постачання (закупівлі) продукції, робіт і послуг для задоволення військових потреб силових відомств України в озброєнні, військовій техніці, інших матеріальних засобах та забезпечення національної безпеки і оборони [281]. Пашинський В.Й. в своїй праці зазначає, що систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення оборони України складають суб'єкти публічного управління, які за допомогою адміністративно-правових засобів, методів і процедур визначають та організують реалізацію державної політики у сфері оборони, що охоплює всі сфери суспільного життя і направлена на підготовку до оборони держави, її збройного захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту [173]. Панова О.О. характеризує безпосередньо суб'єктів, що здійснюють забезпечення публічної безпеки, зазначила, що їх можна класифікувати за певними ознаками. По-перше, залежно від ролі в житті суспільства: державні органи та громадськість. По-друге, державні органи, що забезпечують публічну безпеку у відповідності до компетенційного впливу, можемо поділити на суб'єктів загальної компетенції та суб'єктів, наділених загальною компетенцією. По-третє, представники громадськості, в залежності від принципу прийняття рішень поділяються на колегіальні (громадські організації) та одноособові (т. т. у правовідносинах, що відбуваються у сфері забезпечення публічної безпеки, особа реалізує одноособово надані їй конституційні права). По-четверте, державні органи у відповідності до загального поділу влади поділяються на органи законодавчої, виконавчої та судової влади [168].

Доволі широку класифікацію суб'єктів адміністративного права, з якою можна погодитися визначила Т. О. Мацелик, яка вказує наступні варіанти класифікаційного розподілу суб'єктів адміністративного права: 1) за

організаційно-правовою формою: індивідуальні та колективні; 2) за зовнішньою відокремленістю: фізичні особи; юридичні особи; колективні суб'єкти, що не мають статусу юридичної особи; 3) за характером повноважень: суб'єкти, наділені владними повноваженнями, та суб'єкти, не наділені владними повноваженнями; 4) за ступенем участі в публічному управлінні: а) суб'єкти, чий інтереси і права підлягають реалізації і захисту в публічному управлінні (громадяни, іноземці, особи без громадянства, біженці, підприємства, установи, організації, громадські об'єднання); б) суб'єкти, які безпосередньо реалізують надані їм повноваження з метою забезпечення належного порядку управління (органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи, Президент України); в) суб'єкти, які опосередковано (через власний апарат) беруть участь у публічному управлінні (апарат Верховної Ради України, комітети Верховної Ради, державна судова адміністрація, керівники державних підприємств, установ, організацій); 5) за аксіологічним критерієм: первинні (органи публічної адміністрації та індивіди) і вторинні (підприємства, установи, організації усіх форм власності (у тому числі міжнародні та іноземні), релігійні організації, громадські об'єднання); 6) за сферами виникнення та функціонування: суб'єкти публічного права та суб'єкти приватного права [144, с. 174–175].

На думку вчених-адміністративістів, суб'єкти публічного адміністрування (публічна адміністрація) мають певну організаційну структуру публічного адміністрування, під яким розуміється органічно єдина та чинна система органів державного управління, передусім органів виконавчої влади та владних структур місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, а також установ, організацій, окремих недержавних структур, які відповідно до законодавства здійснюють публічні управлінські функції з метою задоволення публічного інтересу. До основних суб'єктів публічної адміністрації автори відносять: 1) органи виконавчої влади¹; 2) суб'єкти місцевого самоврядування; 3) суб'єкти делегованих повноважень: а) громадські об'єднання; б) інші суб'єкти під час здійснення делегованих законодавством виконавчих функцій. При цьому зазначають, що формально до органів виконавчої влади не належать СБУ, НАБУ,

НАЗК, ЦВК, Державна судова адміністрація, Комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення тощо, проте вони виконують вагомі виконавчі функції у спеціальних сферах адміністративної діяльності та ін. Звісно, що такі органи можна віднести до органів виконавчої влади не організаційно, а лише функціонально (в окремих випадках та при виконанні деяких повноважень, коли вони діють як суб'єкт публічного адміністрування) [9].

До загальних ознак суб'єктів публічної адміністрації автори відносять наступні: 1) за своєю юридичною природою суб'єкт публічної адміністрації є зобов'язальним перед приватними особами і має якнайповніше задовольняти права, свободи та законні інтереси приватних осіб, публічний інтерес суспільства загалом; 2) їх адміністративна діяльність є обмеженою принципом «зв'язаності правом» – вони можуть діяти виключно у спосіб і порядок передбачений Конституцією та законами України¹, що відповідає другому принципу правового регулювання – суб'єкту публічної адміністрації заборонено все крім того, що прямо дозволено законом; 3) первинною компетенцією є адміністративні обов'язки, а похідною – адміністративні права, що надаються суб'єкту в мінімальних межах для ефективного виконання обов'язків; 4) суб'єктам притаманна адміністративна правоздатність – потенційна здатність мати адміністративні обов'язки і права у сфері публічного адміністрування та адміністративна дієздатність – здатність виконувати адміністративні обов'язки та реалізувати з їх виконання свої адміністративні права у сфері публічного адміністрування, що загалом формує основу адміністративно-правового статусу суб'єкта публічної адміністрації [9].

Адміністративна правоздатність суб'єкта публічної адміністрації – це його здатність мати суб'єктивні адміністративні обов'язки і права у сфері публічного адміністрування, які передбачені нормами адміністративного права. Правоздатність починає існувати з моменту створення (призначення на посаду) суб'єкта публічної адміністрації, а припиняється з моменту його ліквідації (звільнення з посади). Адміністративна дієздатність суб'єкта публічної

адміністрації – це юридична здатність суб'єкта публічної адміністрації своїми адміністративними діями самостійно реалізовувати набуті адміністративні обов'язки і права та нести за них відповідальність. Складовою дієздатності є адміністративна деліктоздатність суб'єкта публічної адміністрації, що виражається в його юридичній здатності самостійно усвідомлювати свої вчинки та їх суспільно небезпечні (шкідливі) результати, відповідати за свої протиправні дії й нести за них юридичну відповідальність. Для юридичних осіб публічної адміністрації правосуб'єктність, як правило, єдина – вона виникає з моменту створення (державної реєстрації) юридичної особи, припиняється з моменту ліквідації (виключення з державного реєстру) та відзначається спеціальним публічним характером. Адміністративна дієздатність посадових осіб суб'єктів публічної адміністрації виникає з моменту призначення на посаду, хоча часто після цього ще потребується прийняття відповідної присяги [9].

Таким чином, під суб'єктом адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні можна вважати визначений орган чи структуру, який в рамках своєї компетенції здійснює координацію, планування, контроль, взаємодію та прийняття відповідних рішень для забезпечення ефективності та належного виконання державних оборонних замовлень, враховуючи потреби та інтереси національної безпеки та оборони.

На нашу думку, важливо підкреслити, що суб'єкт адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення має здійснювати свою діяльність з метою забезпечення ефективності та належного виконання державних оборонних замовлень, враховуючи потреби та інтереси національної безпеки та оборони. Тобто, діяльність суб'єкта має бути спрямована на досягнення таких цілей, як: - забезпечення обороноздатності України; - задоволення потреб силових відомств у матеріально-технічних засобах; - розвиток оборонно-промислового комплексу; - підвищення ефективності використання державних коштів, виділених на виконання державного оборонного замовлення. Суб'єкт адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення має повноваження щодо координації, планування, контролю,

взаємодії та прийняття відповідних рішень у сфері державного оборонного замовлення. Тобто, суб'єкт має право: - координувати діяльність органів державної влади, підприємств, установ та організацій у сфері державного оборонного замовлення; - розробляти плани і програми виконання державного оборонного замовлення; - контролювати виконання державного оборонного замовлення; - взаємодіяти з підприємствами, установами та організаціями, які беруть участь у виконанні державного оборонного замовлення; - приймати рішення у сфері державного оборонного замовлення.

В свою чергу, система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення являє собою сукупність суб'єктів публічного права, які беруть участь у регулюванні певного роду суспільних відносин наявними у них адміністративно-правовими засобами, що передбачені законодавством. Встановлено, що систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення можна поділити на органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які є основними суб'єктами адміністративно-правового забезпечення, оскільки здійснюють публічно-владні функції та мають широкий спектр повноважень у сфері адміністративного регулювання, а також інші суб'єкти публічного права, до яких можна віднести підприємства, установи та організації, які належать до сфери управління держави або місцевого самоврядування.

Беззаперечно, найбільш владно-розпорядчим суб'єктом адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні є Кабінет Міністрів України. Згідно Закону України «Про оборонні закупівлі» Кабінет Міністрів України: 1) затверджує: зведений трирічний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями та внесення змін до нього; порядок розроблення, освоєння та випуску нових видів продукції оборонного призначення, а також припинення випуску існуючих видів такої продукції; схвалені рішенням Ради національної безпеки і оборони України основні показники закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями, зміни до них, на плановий бюджетний період та орієнтовні показники обсягів закупівель товарів, робіт і послуг оборонного

призначення за закритими закупівлями на наступні за плановим два бюджетні періоди; типові форми державного контракту (договору) за закритими закупівлями з урахуванням норм закону; порядок проведення випробування зразків озброєнь та військової техніки; положення про уповноважений орган з державного гарантування якості та порядок проведення робіт з державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення; 2) визначає: державних замовників у сфері оборони; критерії та методики оцінювання найбільш економічно вигідної пропозиції учасника закупівлі; заходи з економічної підтримки та стимулювання підприємств - виконавців державних контрактів (договорів); порядок формування очікуваної вартості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, закупівля яких здійснюється за неконкурентною процедурою; порядок проведення переговорів та укладення державного контракту (договору) з єдиним виконавцем; порядок створення та функціонування Реєстру, порядок внесення суб'єктів господарювання до Реєстру; порядок планування, формування, особливості розміщення, коригування оборонних закупівель, здійснення контролю та звітування про їх виконання, а також оприлюднення інформації про оборонні закупівлі; порядок укладення компенсаційних (офсетних) договорів та види компенсацій; зміни розрахункової ціни в єдиного виконавця у разі закупівлі фундаментальних наукових, прикладних досліджень, експериментальних розробок, а також науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, що здійснюється за неконкурентною процедурою; порядок ведення типового реєстру конструкторської документації на озброєння, військову та спеціальну техніку; 3) вирішує інші питання у сфері оборонних закупівель у межах повноважень, визначених Конституцією України та іншими законами України [226].

Сторонами будь-якого договору у сфері закупівель є замовник та виконавець. Державні замовники у сфері оборони – це визначені Кабінетом Міністрів України центральні органи виконавчої влади, інші державні органи, військові формування, утворені відповідно до законів України [226]. Також є безпосередні виконавці державного контракту (договору) з оборонних закупівель.

Також до системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні належить:

– головний орган у сфері планування оборонних закупівель – це визначений Кабінетом Міністрів України центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [226]. Згідно законодавства, Мінстратегпром є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну політику у сфері державного оборонного замовлення, у сфері оборонно-промислового комплексу, у літакобудівній галузі та забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності (далі - стратегічні галузі промисловості) [208];

– головний орган у сфері здійснення оборонних закупівель – це центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та в особливий період [226]. Згідно законодавства, Міноборони є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період [209];

– уповноважений орган з державного гарантування якості – орган, уповноважений Кабінетом Міністрів України на оцінювання відповідності процесів забезпечення якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення вимогам, встановленим державним замовникам при здійсненні оборонних закупівель [226]. На сьогодні вже зроблено перші кроки щодо створення національної системи державного гарантування якості, зокрема: постановою Кабінету Міністрів України від 16 червня 2021 р. № 622 «Про уповноважений орган з державного гарантування якості» (Офіційний вісник України, 2021 р., № 50, ст. 3084) визначено уповноважений орган з державного гарантування якості (Міністерство оборони є уповноваженим органом з державного гарантування

якості) [231]; розпочато роботу із запровадження національних і військових стандартів щодо державного гарантування якості; започатковано навчання фахівців з державного гарантування якості. Здійснення зазначених заходів є важливим, але недостатнім кроком для створення системи державного гарантування якості. Створення та забезпечення функціонування системи державного гарантування якості вимагає комплексного і системного підходу до вирішення всіх проблемних питань на державному рівні та у сфері оборонно-промислового комплексу [112].

Законодавець також закріплює, що державні замовники, учасники закупівель і головні органи у сфері планування та здійснення оборонних закупівель повинні сприяти залученню громадськості до здійснення контролю у сфері оборонних закупівель відповідно до законів України «Про громадські об'єднання», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації» і «Про інформацію» з дотриманням вимог, встановлених законодавством про державну таємницю [226].

Як зазначено в профільному нормативно-правовому акті, окрему роль відіграють міжнародні спеціалізовані організації, їх представництва, що здійснюють закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення як спеціалізовані фонди, підприємства, установи та організації, програми міжнародних військових продажів, перелік яких визначений Кабінетом Міністрів України, які надають послуги із закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення на підставі відповідних угод та відповідно до внутрішніх правил і процедур таких організацій [226]. Закупівля товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом для забезпечення потреб державного замовника може здійснюватися шляхом: 1) закупівлі державним замовником (або уповноваженим ним суб'єктом господарювання) через міжнародні спеціалізовані організації, їх представництва, що здійснюють закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення; 2) укладення державного контракту (договору) або договору про закупівлю відповідно до видів закупівель; 3) укладення державним замовником державного контракту (договору) з іноземним або вітчизняним суб'єктом

господарювання, якому в установленому законодавством порядку надані повноваження на право здійснення імпорту товарів, робіт і послуг оборонного призначення, у тому числі товарів, робіт і послуг оборонного призначення, які містять відомості, що становлять державну таємницю [226].

Усе вищевказане дає можливість підкреслити, що:

- суб'єктом адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні можна вважати визначений орган чи структуру, який в рамках своєї компетенції здійснює координацію, планування, контроль, взаємодію та прийняття відповідних рішень для забезпечення ефективності та належного виконання державних оборонних замовлень, враховуючи потреби та інтереси національної безпеки та оборони.

- суб'єкт адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення має здійснювати свою діяльність з метою забезпечення ефективності та належного виконання державних оборонних замовлень, враховуючи потреби та інтереси національної безпеки та оборони. Тобто, діяльність суб'єкта має бути спрямована на досягнення таких цілей, як: - забезпечення обороноздатності України; - задоволення потреб силових відомств у матеріально-технічних засобах; - розвиток оборонно-промислового комплексу; - підвищення ефективності використання державних коштів, виділених на виконання державного оборонного замовлення. Суб'єкт адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення має повноваження щодо координації, планування, контролю, взаємодії та прийняття відповідних рішень у сфері державного оборонного замовлення. Тобто, суб'єкт має право: - координувати діяльність органів державної влади, підприємств, установ та організацій у сфері державного оборонного замовлення; - розробляти плани і програми виконання державного оборонного замовлення; - контролювати виконання державного оборонного замовлення; - взаємодіяти з підприємствами, установами та організаціями, які беруть участь у виконанні державного оборонного замовлення; - приймати рішення у сфері державного оборонного замовлення.

- система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення являє собою сукупність суб'єктів публічного права, які беруть участь у регулюванні певного роду суспільних відносин наявними у них адміністративно-правовими засобами, що передбачені законодавством. Встановлено, що систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення можна поділити на органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які є основними суб'єктами адміністративно-правового забезпечення, оскільки здійснюють публічно-владні функції та мають широкий спектр повноважень у сфері адміністративного регулювання, а також інші суб'єкти публічного права, до яких можна віднести підприємства, установи та організації, які належать до сфери управління держави або місцевого самоврядування.

- суб'єкти адміністративно-правового забезпечення можуть бути як юридичними, так і фізичними особами. Юридичні особи, які є суб'єктами адміністративно-правового забезпечення, мають спеціальний публічно-правовий статус. Фізичні особи, які є суб'єктами адміністративно-правового забезпечення, мають загальний публічно-правовий статус. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення можуть діяти як самостійно, так і у взаємодії з іншими суб'єктами. Так, наприклад, органи державної влади та органи місцевого самоврядування часто діють спільно у сфері реалізації публічно-владних функцій.

Отже, до системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні в першу чергу входять наступні ключові суб'єкти: 1) Кабінет Міністрів України; 2) головний орган у сфері планування оборонних закупівель; 3) головний орган у сфері планування оборонних закупівель; 4) головний орган у сфері здійснення оборонних закупівель; 5) уповноважений орган з державного гарантування якості; 6) міжнародні спеціалізовані організації; 7) в деяких окремих випадках – громадськість.

2.2. Законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення.

Досліджуючи поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні, К. Куркова зазначила, що головним обов'язком держави є створення належних умов для функціонування та розвитку суспільства, зокрема й забезпечення науково-технологічного вектора такого розвитку. При зміні парадигми державного управління до аспектів служіння народу – публічного адміністрування усе більшого кола суспільних відносин – на перший план висуваються нові завдання держави, продиктовані сучасними економічними та соціально-політичними умовами, ідеологічними настановами та зміною світових глобальних орієнтирів. За таких умов акцент робиться не на регулюванні суспільних відносин та управлінні справами соціуму, а саме на забезпеченні їх належного розвитку в тому векторі, який проголошений на найвищому рівні та підкріплений примусом. На думку авторки, це обумовлює виникнення особливого напрямку діяльності публічної адміністрації – адміністративно-правового забезпечення, що відрізняється від усталених адміністративною доктриною категорій «управління», «регулювання», концепційно-сутнісним змістом охоплюючи певне коло суспільних відносин, які вимагають підтримки в належному розвитку [128].

В загальному розумінні нормативно-правове забезпечення національної безпеки складають формування та підтримка його нормативно-правової бази як юридичного засобу досягнення реальної упорядкованості системи національної безпеки. Авторами зазначається, що нормативна база являє собою організаційно-функціональний образ системи національної безпеки, виражений юридичною мовою, і який відповідає її цільовому призначенню. При цьому правові норми забезпечують моделювання як самої системи національної безпеки, так і її підсистем, нормування та формалізацію їх функціональних, організаційних та інформаційних структур, а також самі виконують інформаційну функцію. Вихідною, управляючою, правовою інформацією для функціонування системи

національної безпеки є Конституція України, а також закони та підзаконні нормативні акти, що визначають функції та завдання державних і недержавних суб'єктів сил забезпечення національної безпеки як в цілому, так і по конкретних напрямках їх діяльності, підсистемах і рівнях управління. Нормативно-правове забезпечення національної безпеки визначається, як процес створення і підтримки в необхідних межах конструктивних організаційно-функціональних характеристик системи національної безпеки за допомогою впорядковуючого впливу нормативно-правових засобів. Система нормативно-правового забезпечення національної безпеки являє собою сукупність законів і підзаконних нормативних актів, які створюють нормативно-правове поле для функціонування системи національної безпеки і виконання нею свого призначення [113].

В Україні гостро існує проблема корупції та недобросовісних практик у галузі оборонних закупівель, що може включати хабарництво, підкуп та інші корупційні дії, які можуть спричинити недобросовісні дії під час закупівель та порушити національну безпеку. Деякі оборонні закупівлі можуть бути проведені без належного рівня конкуренції через обмежений коло постачальників або інші обставини.

Вище зазначені та інші проблеми створюють виклики для ефективного функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні і вимагають системних заходів для їх вирішення з метою підвищення обороноздатності країни та забезпечення національної безпеки.

Законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні умовно можна поділити на такі категорії:

1) спеціалізований законодавчий акт забезпечення державного замовлення для обороноздатності (Закон України «Про оборонні закупівлі»);

2) законодавчі акти у сфері публічних закупівель («Про публічні закупівлі», Цивільним кодекс України, Господарський кодекс України);

3) акти, які визначають статус суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного замовлення для гарантованого забезпечення потреб оборони;

4) загальні та спеціальні акти, які встановлюють особливості та методику реалізації механізму адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України;

5) акти, що встановлюють порядок та умови адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення;

б) акти впровадження міжнародних стандартів та практик щодо дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони.

Основним Законом України щодо забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні є Закон України «Про оборонні закупівлі», що визначає загальні правові засади планування, порядок формування обсягів та особливостей здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення для забезпечення потреб сектору безпеки і оборони, а також інших товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони, а також порядок здійснення державного і демократичного цивільного контролю у сфері оборонних закупівель. Метою Закону України «Про оборонні закупівлі» є визначення правових засад для забезпечення матеріально-технічних і наукових потреб сектору безпеки і оборони держави шляхом ефективного та прозорого здійснення оборонних закупівель із дотриманням заходів захисту національних інтересів, створення конкурентного середовища, запобігання корупції у сфері оборонних закупівель, розвитку добросовісної конкуренції, а також ефективного та прозорого планування, реалізації і контролю за здійсненням оборонних закупівель [226].

Закупівля товарів, робіт і послуг здійснюється державними замовниками відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про оборонні закупівлі». Метою Закону України «Про публічні закупівлі» є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції [226; 231].

До актів, які визначають статус суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного замовлення для гарантованого забезпечення потреб оборони слід віднести:

– Закон України «Про Кабінет Міністрів України» від 27 лютого 2014 року № 794-VII, що відповідно до Конституції України визначає організацію, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України. Законом встановлено, що Кабінет Міністрів України (Уряд України) є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів [224];

– постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство оборони України» від 26 листопада 2014 р. № 671, яким визначено, що Міноборони є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період [209];

– постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України» від 7 вересня 2020 р. № 819, яким визначено, що Мінстратегпром є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну політику у сфері державного оборонного замовлення, у сфері оборонно-промислового комплексу, у літакобудівній галузі та забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності (далі - стратегічні галузі промисловості) [208];

– постанову Кабінету Міністрів України «Про уповноважений орган з державного гарантування якості» від 16 червня 2021 р. № 622 [231] тощо.

Щодо загальних та спеціальних актів, які встановлюють особливості та методичку реалізації механізму адміністративно-правового забезпечення

державного замовлення для обороноздатності України слід вказати, що законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні встановлюється Цивільним і Господарським кодексами України, у законах України «Про національну безпеку України», «Про оборону України», «Про державну таємницю», «Про Збройні Сили України», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про правовий режим воєнного стану», «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» та інших законодавчих актах України [226].

Закупівля товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом здійснюється відповідно до Закону України «Про оборонні закупівлі» з урахуванням вимог законів України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання», «Про санкції», інших законодавчих актів, що регулюють зазначені питання [226].

Державні замовники, учасники закупівель і головні органи у сфері планування та здійснення оборонних закупівель повинні сприяти залученню громадськості до здійснення контролю у сфері оборонних закупівель відповідно до законів України «Про громадські об'єднання», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації» і «Про інформацію» з дотриманням вимог, встановлених законодавством про державну таємницю [226]. Обробка в Реєстрі інформації з обмеженим доступом та інформації, що становить державну таємницю, здійснюється відповідно до законів України «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» та «Про державну таємницю» [226].

Щодо підзаконного врегулювання, то ними є правові акти прийняті суб'єктами забезпечення державного оборонного замовлення в Україні (наприклад, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції створення системи державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення» від 1 листопада 2022 р. № 976-р [112];

постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення випробувань зразків озброєння та військової техніки» від 17 лютого 2021 р. № 159 [212] тощо).

Окрему групу становлять акти, що встановлюють порядок та умови адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення. Відповідно до законодавства, оскарження рішень, дій чи бездіяльності державного замовника під час застосування закритих закупівель, здійснюється у судовому порядку відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України [226].

Також складовою таких актів є Кодекс України про адміністративні правопорушення. Згідно статті 164-14 «Порушення законодавства про закупівлі», порушення порядку визначення предмета закупівлі; несвоєчасне надання або ненадання замовником роз'яснень щодо змісту тендерної документації; тендерна документація складена не у відповідності із вимогами закону; розмір забезпечення тендерної пропозиції, встановлений у тендерній документації, перевищує межі, визначені законом; неоприлюднення або порушення строків оприлюднення інформації про закупівлі; неоприлюднення або порушення порядку оприлюднення інформації про закупівлі, що здійснюються відповідно до положень Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)"; ненадання інформації, документів у випадках, передбачених законом; порушення строків розгляду тендерної пропозиції - тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Придбання товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель відповідно до вимог закону; застосування

конкурентного діалогу або торгів з обмеженою участю, або переговорної процедури закупівлі на умовах, не передбачених законом; невідхилення тендерних пропозицій, які підлягали відхиленню відповідно до закону; відхилення тендерних пропозицій на підставах, не передбачених законом або не у відповідності до вимог закону (безпідставне відхилення); укладення з учасником, який став переможцем процедури закупівлі, договору про закупівлю, умови якого не відповідають вимогам тендерної документації та/або тендерної пропозиції переможця процедури закупівлі; внесення змін до істотних умов договору про закупівлю у випадках, не передбачених законом; внесення недостовірних персональних даних до електронної системи закупівель та неоновлення у разі їх зміни; порушення строків оприлюднення тендерної документації - тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від тисячі п'ятсот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Невиконання рішення Антимонопольного комітету України як органу оскарження за результатами розгляду скарг суб'єктів оскарження, подання яких передбачено законом, - тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від двох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Укладення договорів, які передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель, визначених законом, - тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від двох до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [99].

Окрему групу становлять акти впровадження міжнародних стандартів та практик щодо дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони, прикладом можна назвати постанову Кабінету Міністрів України «Про виконання резолюцій Ради Безпеки ООН щодо Лівійської Арабської Джамагирії» від 18 квітня 2012 р. № 302, якою встановлено заборону органам

влади, підприємствам, установам та організаціям, іншим юридичним та фізичним особам на: 1) прямого чи непрямого постачання, продажу або передачі Лівійській Арабській Джамагирії будь-яких виробів військового призначення; надання Лівійській Арабській Джамагирії технічної допомоги, навчання, фінансової та іншої допомоги, пов'язаної із провадженням військової діяльності або наданням, технічним обслуговуванням чи використанням озброєнь та пов'язаних з ними матеріальних засобів, у тому числі щодо направлення озброєних найманців. 2) придбання фізичними та юридичними особами, що перебувають під юрисдикцією України, у Лівійській Арабській Джамагирії будь-якого виду озброєнь та пов'язаних з ними матеріальних засобів незалежно від країни їх походження або перевезення таких озброєнь і засобів з використанням морських чи повітряних суден під Державним прапором України [216].

Загальний зміст законодавчого забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні полягає у створенні системи правил і норм, які дозволяють забезпечити ефективно та безпечно здійснення закупівель для потреб оборони країни, з метою зміцнення обороноздатності та забезпечення національної безпеки.

Законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні умовно поділено на такі категорії: 1) спеціалізований законодавчий акт забезпечення державного замовлення для обороноздатності (Закон України «Про оборонні закупівлі»); 2) законодавчі акти у сфері публічних закупівель («Про публічні закупівлі», Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України); 3) акти, які визначають статус суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного замовлення для гарантованого забезпечення потреб оборони; 4) загальні та спеціальні акти, які встановлюють особливості та методичку реалізації механізму адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України; 5) акти, що встановлюють порядок та умови адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення; 6) акти

впровадження міжнародних стандартів та практик щодо дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони.

Усе вищевикладене дозволяє сформулювати, що:

- законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні умовно поділено на такі категорії: 1) спеціалізований законодавчий акт забезпечення державного замовлення для обороноздатності (Закон України «Про оборонні закупівлі»); 2) законодавчі акти у сфері публічних закупівель («Про публічні закупівлі», Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України); 3) акти, які визначають статус суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного замовлення для гарантованого забезпечення потреб оборони; 4) загальні та спеціальні акти, які встановлюють особливості та методику реалізації механізму адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України; 5) акти, що встановлюють порядок та умови адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення; 6) акти впровадження міжнародних стандартів та практик щодо дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони.

- загальний зміст законодавчого забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні полягає у створенні системи правил і норм, які дозволяють забезпечити ефективне та безпечне здійснення закупівель для потреб оборони країни, з метою зміцнення обороноздатності та забезпечення національної безпеки.

—зміст законодавчого забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні в залежності від врегулювання основних категорій залежить від: 1) специфіки та методики реалізації оборонних закупівель; 2) специфіки здійснення публічних закупівель; 3) правового статусу суб'єктів державного оборонного замовлення; 4) відповідальності у сфері оборонних закупівель; 5) міжнародних стандартів та практик.

Отже, законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні – це комплексна система нормативних та

підзаконних актів, що трансформуються у відповідний механізм правового регулювання, врегульовують аспекти оборонних закупівель та забезпечення обороноздатності в Україні, включаючи правовий статус суб'єктів, процедури оборонних закупівель, адміністративну відповідальність та впровадження міжнародних стандартів з метою забезпечення національної безпеки та відповідності публічному інтересу.

2.3. Виокремлення повноважень суб'єктів загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення.

Забезпечення надійної й ефективної оборони – одне з найважливіших завдань будь-якої держави. В Україні процес переходу до нової системи економічних, політичних, соціальних, духовних і військово-політичних відносин в умовах глибоких змін геополітичної картини у світі, системної кризи українського суспільства, активізації спроб обмежити вплив України щодо вирішення кардинальних питань міжнародного життя, наявність комплексу внутрішніх і зовнішніх загроз безпеки актуалізували проблему оборони. Виявивши ініціативу й активність у процесі роззброєння і зміцнення заходів довіри, Україна не була підтримана провідними державами світу і сама виявилася уразливою з ряду питань в оборонному відношенні [82, с. 3].

Сьогодні оборона включає не тільки захист від зовнішньої військової загрози, як це розумілося раніше, а є цілим комплексом як внутрішніх, так і зовнішніх політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних та інших складових. Виняткову важливість останнім часом отримала правова складова оборони. Право все частіше розглядається як основний засіб для врівноважування використання несилових (політичних) і воєнно-силових методів вирішення завдань оборони [82, с. 6].

Дослідження повноважень суб'єкта загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні виявляється у необхідності ретельного вивчення та аналізу ролі та функцій цього суб'єкта для забезпечення ефективної, прозорої та координованої реалізації стратегічних завдань у сфері оборони, що є ключовим у контексті змін у політичних та геостратегічних умовах, забезпечення національної безпеки та консолідації зусиль різних суб'єктів для вдосконалення системи оборонного замовлення в країні.

Неодноразово підкреслювалося багатьма авторами, що проблеми компетенції завжди вирішувалися в історії та в сучасному світі як інструмент побудови публічних інститутів. Але при цьому народ як єдине джерело влади завжди залишався осторонь. Саме норма Конституції України, яка проголошує, що народ є «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні» передбачає її «компетенційний вимір», тобто підкреслює, що народ є соціальним джерелом усіх компетенцій [255; 39, с. 70]. Так, характеризуючи компетенцію органів виконавчої влади, доцільно враховувати характер не лише прав й обов'язків, а й деяких інших складових їх правового статусу, насамперед завдань і функцій (хоч текстуально вони можуть і не розмежовуватись). Тим більше, що найчастіше фіксація повноважень тісно переплетена з функціями [255; 122, с. 82].

Авторитетний український вчений-адміністративіст В.Б. Авер'янов доцільно зазначав, що компетенція суб'єкта, як його права й обов'язки, є базовим елементом змісту правового статусу кожного органу, що доповнюється завданнями та функціями цього суб'єкта, а також характером його взаємозв'язків з іншими органами тощо [2, с. 247; 267]. Підтримуючи вищевказане твердження, А.В. Солонар зазначає, що завдання, функції, повноваження та компетенція суб'єкта «перебувають між собою у взаємозв'язку»: «Усі державні чи недержавні органи створено з певною метою діяльності»; «саме в завданнях останніх і відображається ця мета», проте «без функцій, завдяки яким реалізуються поставлені перед органом завдання, мета залишається лише на папері». З огляду на цю логіку робиться висновок, що «для виконання функцій кожний орган

наділяється тими правами й обов'язками, які можна окреслити поняттям повноваження». У свою чергу, сукупність перерахованих структурних елементів складає собою поняття компетенції [253, с. 255; 267]. Поряд з цим, у наукових розробках обґрунтовуються підходи, в яких компетенція інтерпретується як феномен, що сукупно охоплює, наприклад: функції та повноваження суб'єкта [15, с. 114; 130; 267] (або ж є сукупністю елементів, що містять дані про призначення суб'єкта, цілі, задачі та предмет його відання) тощо [15, с. 125; 267].

Вважається, що основні повноваження та функції органів публічної влади визначаються Конституцією або/та законами. У частині 2 статті 19 Конституції України визначено, що «органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законодавчими актами» [29; 111]. Суб'єкти публічної служби мають право вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене зі сфери їхньої компетенції. Деякими науковцями до сфери загальної компетенції обласних державних адміністрацій варто віднести питання контролю за дотриманням законодавства, організацію заходів загальнодержавного спрямування. За органами місцевого самоврядування варто закріпити функції надання громадських послуг, задоволення культурних, освітніх та інших потреб населення [29; 141]. Визначення та реалізація компетенцій органів публічної влади за предметною ознакою базується за предметами відання, утвердженими в нормативному полі, на основі яких відбувається визначення повноважень, тобто прав та обов'язків. Отже, предметний складник у компетенції органів публічної влади знаходиться в площині визначення та закріпленні предметів відання. Передумовою до формування предметної компетенції є загальна компетенція, що зазвичай визначається на конституційному рівні або/та законами. Передумовою визначення загальної компетенції органів публічної влади є їхні основні функції та завдання. Тобто в запропонованій схемі «функція – компетенція – статус – діяльність» зображено послідовність утвердження для застосування компетенційного підходу в діяльності органів публічної влади та закладено основу для подальшої розробки теоретико-методологічної бази в практиці діяльності

органів публічної влади. Предмети відання розкриті в роботі як основа для аналізу предметної компетенції, як основний напрям діяльності, що проявляється у функціях і функціональному призначенні органів публічної влади. Предмети відання багатьох суб'єктів перетинаються, що є цілком прийнятним і логічним, але їхні повноваження є виключно індивідуальними, навіть коли функція декількох суб'єктів є загальною для всіх. Під предметом відання місцевого самоврядування розуміються сфери місцевого життя, у межах яких діє передбачений законом, а отже, і юридична компетентний у них орган. Отже, як визначили автори, предмет відання як структурний елемент категорії компетенція є способом юридичного зазначення тих сфер місцевого життя, які визначаються як предмет дій органу місцевого самоврядування [29].

З іншої сторони, існує позиція, що компетенція органу виконавчої влади вичерпується його повноваженнями. На думку Н. О. Армаш, компетенція – це елемент правового статусу, який устанавлює сукупність юридично закріплених прав та обов'язків органу виконавчої влади або його керівника, реалізація яких забезпечує виконання їх основних функцій [13, с. 49; 255]. Проте, є й вчені, які ставлять знак рівності між поняттями компетенції та правоздатності, стверджуючи, що компетенція органу чи посадової особи є поняття, аналогічне правоздатності фізичної особи. Однак, не можна погодитися з такою точкою зору із двох причин. По-перше, ототожнення правоздатності і компетенції призводить до висновку, що компетенція органу, стосується всіх його прав та обов'язків, в тому числі й тих, що витікають із норм цивільного права, а також із договірних відносин. Насправді ж компетенція, хоч і охоплює реальні права й обов'язки, однак можливість їх придбання при певних юридичних фактах, наприклад, при укладенні цивільно-правового договору, не є компетенцією. Правові норми, що адресуються органам, визначають не тільки їх компетенцію, але й принципи діяльності, мету, завдання. Зрештою, орган може мати права юридичної особи, які теж не входять до його компетенції, хоча разом із нею визначають правовий статус того чи іншого органу. Керуючись компетенцією, орган завжди діє саме як владний. Часто компетенція визначається як сукупність всіх повноважень (прав і

обов'язків), якими в конкретній галузі своєї діяльності наділений будь-який орган, громадська організація чи посадова особа [91, с. 34; 255].

Таким чином, можна визначити, що суб'єкт загальної компетенції - це суб'єкт публічного управління, який має широкі повноваження у різних сферах суспільного життя та здійснює загальне керівництво і координацію діяльності органів галузевої та функціональної компетенції, підприємств, установ, організацій та інших об'єктів.

На нашу думку, характерними ознаками суб'єкта загальної компетенції є: - має повноваження у різних сферах суспільного життя, що не є обмежені певною галуззю або функцією; - здійснює загальне керівництво і координацію діяльності органів галузевої та функціональної компетенції, підприємств, установ, організацій та інших об'єктів; - займає центральне місце в системі публічного управління; - мають високий політико-правовий статус, що виражається у їхньому положенні в системі органів державної влади, їхніх повноваженнях та правах; - мають складну інституційну структуру, яка включає в себе різні органи та підрозділи, що забезпечують реалізацію їхніх повноважень; - їх діяльність характеризується широким спектром функцій, які вони виконують у системі публічного управління, якими можуть бути законодавча функція, нормативно-правова функція, планова функція, координаційна функція, контрольна функція.

Тобто, суб'єкти загальної компетенції відіграють важливу роль у системі публічного управління. Вони забезпечують загальне керівництво і координацію діяльності інших суб'єктів публічного управління, забезпечують реалізацію державної політики в різних сферах суспільного життя. В Україні до суб'єктів загальної компетенції можна віднести: Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Раду національної безпеки, державні адміністрації, органи місцевого самоврядування тощо.

Аналізуючи спеціальне законодавство, можна з впевненістю виокремити суб'єкта загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні – Кабінет Міністрів України.

Приведення адміністративно-правового статусу Кабінету Міністрів України у відповідність до цілей та пріоритетів сучасного розвитку України, докорінних змін у змісті його діяльності та компетенції як вищого органу в системі органів виконавчої влади та вдосконалення функцій, контрольної діяльності, форм та методів у сфері державного управління значною мірою залежить від науково теоретичних напрацювань і створення цілісної теоретичної бази щодо органів виконавчої влади [164, с. 3].

Кабінет Міністрів України (Уряд України) є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України [224].

Відповідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» до основних завдань Кабінету Міністрів України належать: 1) забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції та законів України, актів Президента України; 2) вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості; 3) забезпечення проведення бюджетної, фінансової, цінової, інвестиційної, у тому числі амортизаційної, податкової, структурно-галузевої політики; політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; 4) розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, культурного розвитку, охорони довкілля, а також розроблення, затвердження і виконання інших державних цільових програм; 5) забезпечення розвитку і державної підтримки науково-технічного та інноваційного потенціалу держави;

б) забезпечення рівних умов для розвитку всіх форм власності; здійснення управління об'єктами державної власності відповідно до закону; 7) здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби із злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій; 8) організація і забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності, митної справи; 9) спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю [224].

Шляхом реалізації державних управлінських функцій забезпечуються: а) створення та реорганізація органів управління, формування структури апарату управління, управлінських підрозділів, встановлення взаємозв'язків між управлінськими структурами, створення організаційних механізмів у сферах управління; б) визначення мети, напрямів, завдань, засобів реалізації соціальних, економічних, політичних, культурних програм; в) вироблення довгострокових завдань із передбачуваними наслідками; г) узгодження діяльності органів управління, їх посадових осіб, керівників інших управлінських структур, органів державної влади та місцевого самоврядування; д) визначення певних правил поведінки і діяльності у конкретній сфері підпорядкованого об'єкта; ж) встановлення конкретних процедур управління (сертифікація, ліцензування, оподаткування, реєстрація тощо); з) механізм контролю, координаційної діяльності, формулювання завдань управлінської діяльності, організація роботи з кадрами апарату, яка включає в себе підготовку, підбір і розстановку, ротацію кадрів, їх перепідготовку, підвищення кваліфікації, заохочення і накладення стягнень та інші функції [164, с. 13].

Функціональна спрямованість Кабінету Міністрів України має як загальний, так і спеціальний характер. До загальних функцій Кабінету Міністрів України відносяться функції, які пов'язані з процесами державного управління. Це – функції організації, планування, координації, державного регулювання, контролю, організації роботи з кадрами, інформаційного забезпечення урядової діяльності, сутність, мета і завдання яких розкриваються у дослідженні. Спеціальні функції

Кабінету Міністрів України поділяють на види залежно від сфер управління (вирізняють функції державного управління в адміністративно-політичній, економічній, соціальній та гуманітарній сферах). Спеціальні функції Кабінету Міністрів України є численними й різноманітними, вони відображають особливості взаємодії конкретних суб'єктів і об'єктів державного управління [164, с. 13–15].

КМУ як вищий орган виконавчої влади в країні наділяється Законом України «Про оборону України» військово-адміністративними повноваженнями, які спрямовані на забезпечення поточних потреб оборони. КМУ контролює виконання законів у сфері оборони, здійснює відповідно до законів інші заходи щодо забезпечення обороноздатності України, координує і контролює їх виконання та несе, в межах своїх повноважень, відповідальність за забезпечення оборони України [82, с. 8].

Повноваження КМУ у сфері оборони В. Зьолка розуміє як сукупність нерозривно пов'язаних і взаємообумовлених, закріплених у Конституції та законах України прав і обов'язків, необхідних для ефективного вирішення завдань щодо забезпечення оборони держави, які носять об'єктивний і постійно діючий характер, тому що обумовлені об'єктивною потребою оборони країни і держави та реально існуючими зовнішніми і внутрішніми загрозами. З позиції вченого, класифікацію повноважень КМУ у сфері оборони можна здійснювати за такими критеріями: функціональним призначенням органів виконавчої влади в цілому, КМУ зокрема (виконавчі, розпорядчі і контрольні повноваження); часом дії (постійні і тимчасові (виняткові)); юридичною силою (ті, що наділені вищою юридичною силою внаслідок їхнього закріплення в Основному Законі України та інші, тобто ті, що закріплені в інших нормативно-правових актах); спрямованістю. Одним з найоптимальніших критеріїв класифікації повноважень органів виконавчої влади у сфері оборони є спрямованість їх діяльності на регулювання суспільних відносин [82, с. 14].

Згідно Закону України «Про оборону України» Кабінет Міністрів України: забезпечує в межах своєї компетенції державний суверенітет України, здійснення

внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України у сфері оборони держави; визначає потреби в оборонних витратах, забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України щодо фінансування заходів у сфері оборони у визначених обсягах; організовує розроблення і виконання державних програм розвитку Збройних Сил України, інших військових формувань та розвитку озброєння і військової техніки, інших програм (планів) з питань оборони; здійснює передбачені законодавством заходи у сфері оборонних закупівель для потреб Збройних Сил України, інших військових формувань; встановлює порядок надання Збройним Силам України, іншим військовим формуванням у користування державного майна; здійснює загальнодержавні заходи щодо забезпечення живучості важливих об'єктів національної економіки, об'єктів критичної інфраструктури та державного управління у воєнний час; забезпечує комплектування особовим складом Збройних Сил України, інших військових формувань та відповідних правоохоронних органів, здійснює заходи, пов'язані з підготовкою та проведенням призову громадян України на строкову військову службу; здійснює згідно із законодавством України заходи з мобілізаційної підготовки та мобілізації, територіальної оборони, створення державного матеріального резерву, резервного фонду грошових коштів, інших резервів для забезпечення потреб оборони держави; організовує підготовку населення і території держави до оборони; вирішує питання щодо врегулювання діяльності місцевих органів військового управління (територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки), допризовної та призовної підготовки, підготовки призовників з військово-технічних спеціальностей, ведення військового обліку призовників, військовозобов'язаних та резервістів, виконання військово-транспортного обов'язку; встановлює відповідно до закону порядок і терміни повного відшкодування вартості об'єктів права приватної власності, що згідно із законом відчужувалися у зв'язку із здійсненням заходів правового режиму воєнного стану; утворює, реорганізовує, ліквідує науково-дослідні установи Збройних Сил України, інших військових формувань і військові

навчальні заклади та військові кафедри (відділення, факультети) інших державних вищих навчальних закладів; забезпечує реалізацію права на соціально-економічний захист військовослужбовців та осіб, звільнених у запас або у відставку, членів їх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки; здійснює у визначених законом випадках регулювання господарської діяльності у Збройних Силах України та інших військових формуваннях; встановлює відповідно до закону порядок реалізації та утилізації озброєння, військової техніки, іншого майна Збройних Сил України та інших військових формувань і правоохоронних органів, а також утилізації металобрухту, який утворився в них; забезпечує здійснення передбачених законодавством заходів щодо цивільного захисту України, надання військової допомоги іншим державам, направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав, допуску та умов перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України та участі України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки; установлює порядок здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими в особливий період відповідно до норм міжнародного права; установлює порядок тримання військовополонених в особливий період відповідно до норм міжнародного права;); контролює виконання законів у сфері оборони, здійснює відповідно до законів інші заходи щодо забезпечення обороноздатності України, координує і контролює їх виконання та несе, в межах своїх повноважень, відповідальність за забезпечення оборони України [227].

Відповідно до Закону України «Про оборонні закупівлі» Кабінет Міністрів України: 1) затверджує: зведений трирічний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями та внесення змін до нього; порядок розроблення, освоєння та випуску нових видів продукції оборонного призначення, а також припинення випуску існуючих видів такої продукції; схвалені рішенням Ради національної безпеки і оборони України

основні показники закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями, зміни до них, на плановий бюджетний період та орієнтовні показники обсягів закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями на наступні за плановим два бюджетні періоди; типові форми державного контракту (договору) за закритими закупівлями з урахуванням норм закону; порядок проведення випробування зразків озброєнь та військової техніки; положення про уповноважений орган з державного гарантування якості та порядок проведення робіт з державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення; 2) визначає: державних замовників у сфері оборони; критерії та методики оцінювання найбільш економічно вигідної пропозиції учасника закупівлі; заходи з економічної підтримки та стимулювання підприємств виконавців державних контрактів (договорів); порядок формування очікуваної вартості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, закупівля яких здійснюється за неконкурентною процедурою; порядок проведення переговорів та укладення державного контракту (договору) з єдиним виконавцем; порядок створення та функціонування Реєстру, порядок внесення суб'єктів господарювання до Реєстру; порядок планування, формування, особливості розміщення, коригування оборонних закупівель, здійснення контролю та звітування про їх виконання, а також оприлюднення інформації про оборонні закупівлі; порядок укладення компенсаційних (офсетних) договорів та види компенсацій; зміни розрахункової ціни в єдиного виконавця у разі закупівлі фундаментальних наукових, прикладних досліджень, експериментальних розробок, а також науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, що здійснюється за неконкурентною процедурою; порядок ведення типового реєстру конструкторської документації на озброєння, військову та спеціальну техніку; 3) вирішує інші питання у сфері оборонних закупівель у межах повноважень, визначених Конституцією України, цим Законом та іншими законами України [226].

Кабінет Міністрів України має повноваження у сфері укладення офсетних договорів, зокрема, види компенсацій за офсетними договорами визначаються

Кабінетом Міністрів України. Одним із видів компенсацій за офсетними договорами може бути визначена локалізація виробництва. Координацію діяльності державних замовників щодо укладення, виконання та здійснення контролю за виконанням офсетних договорів здійснює офсетна комісія. Склад офсетної комісії та положення про неї затверджуються Кабінетом Міністрів України. В умовах особливого періоду, у разі введення надзвичайного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях компенсаційні (офсетні) договори можуть не укладатися. Рішення про неукладення компенсаційного (офсетного) договору приймається Кабінетом Міністрів України за поданням державного замовника [226].

Загалом, Уряд України відіграє велике значення для національної безпеки та обороноздатності країни шляхом виконання таких завдань: 1) забезпечення національної безпеки; 2) координація оборонних заходів; 3) управління розвитком Збройних Сил України; 4) забезпечення соціального захисту військовослужбовців; 5) господарська діяльність військового сектору; 6) управління щодо озброєння та військової техніки; 7) міжнародна співпраця. Уряд України відіграє важливу роль у забезпеченні оборони України, забезпечуючи координацію та виконання оборонних заходів, фінансову підтримку, розвиток військових сил та забезпечення соціального захисту військовослужбовців, сприяння міжнародній співпраці та участі в миротворчих місіях, що загалом спрямоване на забезпечення національної безпеки та стабільності не лише в Україні, а й у європейському регіоні та світі загалом.

Усе вищевказане дає змогу стверджувати, що:

- суб'єкт загальної компетенції - це суб'єкт публічного управління, який має широкі повноваження у різних сферах суспільного життя та здійснює загальне керівництво і координацію діяльності органів галузевої та функціональної компетенції, підприємств, установ, організацій та інших об'єктів.

- характерними ознаками суб'єкта загальної компетенції є: - має повноваження у різних сферах суспільного життя, що не є обмежені певною галуззю або функцією; - здійснює загальне керівництво і координацію діяльності органів галузевої та функціональної компетенції, підприємств, установ, організацій та інших об'єктів; - займає центральне місце в системі публічного управління; - мають високий політико-правовий статус, що виражається у їхньому положенні в системі органів державної влади, їхніх повноваженнях та правах; - мають складну інституційну структуру, яка включає в себе різні органи та підрозділи, що забезпечують реалізацію їхніх повноважень; - їх діяльність характеризується широким спектром функцій, які вони виконують у системі публічного управління, якими можуть бути законодавча функція, нормативно-правова функція, планова функція, координаційна функція, контрольна функція.

- суб'єкти загальної компетенції відіграють важливу роль у системі публічного управління. Вони забезпечують загальне керівництво і координацію діяльності інших суб'єктів публічного управління, забезпечують реалізацію державної політики в різних сферах суспільного життя. В Україні до суб'єктів загальної компетенції можна віднести: Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Раду національної безпеки, державні адміністрації, органи місцевого самоврядування тощо.

- суб'єктом загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні є Кабінет Міністрів України функціональна роль якого полягає у формуванні та виконанні стратегічних планів та політики в галузі оборонних закупівель, а також у забезпеченні виконання цих закупівель з урахуванням вимог національної безпеки та оборони України.

Таким чином, Кабінет Міністрів України як суб'єкт загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні відіграє велике значення для національної безпеки та обороноздатності країни шляхом виконання таких завдань: 1) забезпечення національної безпеки; 2) координація оборонних заходів; 3) управління розвитком

Збройних Сил України; 4) забезпечення соціального захисту військовослужбовців; 5) господарська діяльність військового сектору; б) управління щодо озброєння та військової техніки; 7) міжнародна співпраця. Уряд України відіграє важливу роль у забезпеченні оборони України, забезпечуючи координацію та виконання оборонних заходів, фінансову підтримку, розвиток військових сил та забезпечення соціального захисту військовослужбовців, сприяння міжнародній співпраці та участі в миротворчих місіях, що загалом спрямоване на забезпечення національної безпеки та стабільності не лише в Україні, а й у європейському регіоні та світі загалом.

2.4. Повноваження суб'єктів галузевої та спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення.

Оборонні закупівлі мають критичне значення для національної безпеки, тому на сьогоднішній день наявність сучасного та ефективного військового обладнання та технологій становить стратегічну перевагу для конкретної країни в умовах різних загроз. Тому дослідження у галузі оборонних закупівель є актуальними через їх вплив на національну безпеку, ефективність витрат, технологічну інновацію та глобальну співпрацю, а також для підтримки прозорості та боротьби з корупцією.

Одним з чинників все ще не високого рівня та не сформованості належної системи національної безпеки та безпеки пріоритетних галузей національної економіки України є недосконалість державної політики в цій сфері. При цьому недоліки державного управління характерні для базових його функцій, що закономірно позначається поширенні системних вад безпеки. Зокрема, відсутність стратегічних планових документів та плану заходів з реалізації стратегій і програм розвитку та зміцнення безпеки пріоритетних галузей (функція планування) призвела до неузгодженості процесів їх економічного розвитку та

забезпечення фінансової безпеки, що призводить до погіршення значень не лише окремих індикаторів безпеки, але й до «просідання» цілісних складових (структурних компонент); не сформованість повноцінної організаційно-управлінської системи менеджменту розвитку та гарантування безпеки пріоритетних галузей (функція організації) спричинила дестабілізацію і диспаритет засадничих положень безпеки, з-поміж яких – самодостатність, стабільність, стійкість, ефективність та здатність системи до відновлення; недосконалість вітчизняних інституційно-правових норм, зокрема в частині повноцінних стимулів для створення локальних інтегрованих структур, технологічної модернізації, цифровізації бізнес-процесів тощо (функція мотивації) обумовила превалювання захисної стратегії безпеки, тоді як повноцінна реалізація потенціалу стратегічних видів діяльності можлива лише за наступальної тактики зміцнення конкурентоспроможності; не використання засобів аналізування розвитку і безпеки пріоритетних галузей, а також якості і ефективності державної політики в цій сфері (функція контролю) унеможливила вдосконалення системи менеджменту зміцнення фінансової безпеки –основи подальшого поступу –пріоритетних галузей національної економіки України через відсутність інформаційно-аналітичних даних про реальний стан, причини і чинники розвитку ситуації [126].

Органами галузевої компетенції вважаються міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні підприємства, установи, інші структури і відповідно керують певною галуззю, місцеві органи цих міністерств, інших центральних органів виконавчої влади. Особливістю цих органів є те, що організаційна діяльність суб'єктів адміністративно-правового регулювання не виходить за межі їх компетенції, а їх головне завдання полягає у безпосередньому забезпеченні потреб суспільства в продукції чи послугах [115, с. 27; 142, с. 39–43].

Здійснення переважно однієї й тієї ж функції державного управління покладається на органи спеціальної (функціональної або міжгалузевої) компетенції, до яких належать органи, що реалізують виконавчу, контрольно-

наглядову, регулятивну, реєстраційно-дозвільну функції. Органи спеціальної компетенції здійснюють галузеве та міжгалузеве функціональне (надвідомче) державне управління [257, с. 464; 142, с. 39–43]. Такі органи забезпечують реалізацію державної політики у певній сфері, здійснюють керівництво з питань, які мають загальний характер для всіх чи багатьох галузей господарства [142, с. 39–43].

Отже, адміністративно-правове забезпечення державного оборонного замовлення в Україні вимагає специфічних галузевих та спеціальних компетенцій від різних суб'єктів. Суб'єкти галузевої компетенції відповідають за загальне управління та розроблення політики у сфері оборони та розвитку оборонної промисловості, відповідно суб'єкти спеціальної компетенції виконують спеціальні та конкретні завдання у правовому аспекті державного оборонного замовлення.

На наш погляд, до системи суб'єктів галузевої компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні належить:

- Міністерство оборони України;
- Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України.

До системи суб'єктів спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні належить:

- Антимонопольний комітет України;
- усіх державних замовників у сфері оборони: Міністерство внутрішніх справ, Міністерство економіки, Міністерство юстиції, Державну службу з надзвичайних ситуацій, Службу безпеки, Службу зовнішньої розвідки, Державне космічне агентство, Адміністрацію Державної прикордонної служби, Адміністрацію Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, Головне управління розвідки Міністерства оборони, Управління державної охорони, Національне антикорупційне бюро, Національну гвардію, Національну поліцію, Державну спеціальну службу транспорту, Державне бюро розслідувань, Державну судову адміністрацію [176].

Відповідно до законодавства, Міноборони є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період [209].

Міноборони є головним органом у сфері здійснення оборонних закупівель, та відповідно до законодавства має такі повноваження: 1) веде облік товарів, робіт і послуг оборонного призначення; 2) визначає орган кодифікації, здійснює нормативно-правове регулювання у сфері кодифікації та кодифікацію товарів оборонного призначення; 3) визначає методику розрахунку вартості життєвого циклу товарів, робіт і послуг оборонного призначення, визначає категорії товарів, робіт і послуг оборонного призначення, до яких вони застосовуються; 4) розробляє та подає на затвердження Кабінету Міністрів України порядок проведення випробувань зразків озброєнь та військової техніки; 5) розробляє методологію формування потреб на товари, роботи і послуги оборонного призначення; 6) погоджує пропозиції державних замовників щодо виконання робіт з розроблення нових видів озброєння, військової та спеціальної техніки, їх складових частин, а також модернізації зазначених товарів з метою уникнення дублювання таких робіт; 7) взаємодіє з органами державної влади та громадськими організаціями щодо запобігання проявам корупції у сфері оборонних закупівель; 8) встановлює з урахуванням відповідних ризиків вимоги до якості, життєвого циклу, уніфікації товарів оборонного призначення; 9) погоджує за середньострокового бюджетного планування оборонних закупівель пропозиції державних замовників до державних програм у сферах національної безпеки і оборони [226].

Також Міністерство оборони є уповноваженим органом з державного гарантування якості, що уповноважений Кабінетом Міністрів України на оцінювання відповідності процесів забезпечення якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення вимогам, встановленим державним замовникам при здійсненні оборонних закупівель [226].

Отже, Міністерство оборони України є основним суб'єктом галузевої компетенції у сфері адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні та має широкий спектр повноважень щодо: формування та реалізації державної політики щодо національної безпеки в військовій сфері, оборони та військового будівництва як у мирний час, так і в особливий період; забезпечення функціонування системи оборонних закупівель; взаємодії у сфері функціонування системи оборонних закупівель; забезпечення якості оборонних товарів, робіт і послуг.

Відповідно до законодавства, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України (далі – Мінстратегпром) є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну політику у сфері державного оборонного замовлення, у сфері оборонно-промислового комплексу, у літакобудівній галузі та забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності (далі - стратегічні галузі промисловості) [208].

Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України є головним органом у сфері планування оборонних закупівель.

Таким чином, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України як суб'єкт галузевої компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні відповідає за планування та контроль оборонних закупівель, формування та виконання державної політики у сфері оборонної промисловості та стратегії військово-промислового комплексу, координації діяльності державних замовників, інформування громадськості щодо стану оборонної промисловості, співпраці у сфері оборонних закупівель.

Оскарження дій, рішень чи бездіяльності у сфері оборонних закупівель здійснюється або у судовому порядку або відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі». Згідно законодавства, орган оскарження є Антимонопольний комітет України. Антимонопольний комітет України як орган оскарження з метою

неупередженого та ефективного захисту прав і законних інтересів осіб, пов'язаних з участю у процедурах закупівлі, утворює Комісію (комісії) з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель та здійснює інші повноваження, визначені Законом України «Про публічні закупівлі» та Законом України "Про Антимонопольний комітет України". Рішення Комісії з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель ухвалюються від імені Антимонопольного комітету України. Повноваження, порядок утворення та функціонування Комісії з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель встановлюються відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» та Закону України "Про Антимонопольний комітет України" [228].

Антимонопольний комітет України як орган оскарження у сфері публічних закупівель має повноваження, визначені Законом України "Про публічні закупівлі", а також такі повноваження: 1) утворювати Комісію (комісії) з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель; 2) визначати кількість комісій з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель; 3) затверджувати та оприлюднювати узагальнену практику розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель; 4) затверджувати та оприлюднювати Регламент роботи Комісії з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель; 5) затверджувати та оприлюднювати методичні рекомендації для Комісії з розгляду скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель щодо специфіки розгляду комісіями скарг [215].

Отже, Антимонопольний комітет України є суб'єктом спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, та має визначені повноваження щодо контролю за оборонними закупівлями, розгляду скарг на порушення законодавства у цій сфері, утворення комісій для розгляду скарг, затвердження регламенту роботи комісій, інші повноваження, спрямовані на забезпечення додержання закону та захисту прав і законних інтересів учасників державного оборонного замовлення.

Щодо державних замовників, то на підставі Закону України «Про оборонні закупівлі» державний замовник здійснює планування оборонних закупівель, на підставі чого: 1) формує пропозиції до зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями відповідно до державних програм та надсилає їх до головного органу у сфері планування оборонних закупівель у встановлений зазначеним органом строк; 2) складає та затверджує трирічний та річний плани закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, вносить зміни до них. Ці плани та зміни до них попередньо погоджуються з комітетом Верховної Ради України, до повноважень якого належать питання національної безпеки, оборони та розвідки; 3) організовує та здійснює закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення; 4) подає звіти про результати здійснення закупівель, укладання та виконання державних контрактів (договорів) головному органу у сфері планування оборонних закупівель, у визначений ним строк; 5) укладає договори про закупівлю та державні контракти (договори), у тому числі за імпортом; 6) забезпечує оплату відповідно до умов державних контрактів (договорів), у тому числі попередню оплату (авансування); 7) надає виконавцям державних контрактів (договорів) технічну специфікацію; 8) організовує випробування (державні, міжвідомчі, визначальні відомчі та інші випробування державного замовника, а у разі необхідності - сертифікацію) зразків озброєння, військової та спеціальної техніки, приймає їх на озброєння (використання), постачання, допускає до експлуатації; 9) бере участь у випробуваннях макетних, дослідних та серійних зразків (комплексів, систем) озброєння, військової та спеціальної техніки, матеріалів і комплектуючих виробів; 10) здійснює оцінювання наданої учасником відбору інформації щодо вартості життєвого циклу товарів оборонного призначення; 11) проводить оцінювання відповідності та визначає способи гарантування відповідності товарів, робіт і послуг оборонного призначення встановленим вимогам державного замовника; 12) проводить ідентифікацію та аналіз ризиків щодо товарів, робіт і послуг оборонного призначення та учасників відбору, а також безпосередньо або через закупівельну організацію подає запити на

здійснення державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення у визначеному ним порядку; 13) здійснює контроль якості товарів, робіт і послуг у разі встановлення їх відповідності вимогам законодавства та умовам державних контрактів (договорів) - забезпечує їх приймання; 14) затверджує технічну документацію на виробництво товарів оборонного призначення, замовником яких він є; 15) здійснює облік результатів науково-технічної діяльності, отриманих під час здійснення оборонних закупівель за рахунок або із залученням коштів державного бюджету; 16) здійснює ідентифікацію предметів закупівлі та готує вихідні дані для їх кодифікації; 17) звітує перед спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі статистики про укладення державних контрактів (договорів), результати їх виконання, використання бюджетних коштів; 18) здійснює перегляд ціни державного контракту (договору) за обґрунтованими пропозиціями виконавців у разі істотних змін фінансово-економічних та технічних умов виконання такого контракту (договору); 19) має право уповноважувати та в установленому законодавством порядку надавати відповідні довіреності суб'єкту господарювання, який належить до сфери його управління і якому надане право здійснювати закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення за імпортом, укладати державні контракти (договори) за імпортом виключно для забезпечення власних потреб; 20) веде реєстр конструкторської документації на озброєння, військову та спеціальну техніку, державним замовником яких він є; 21) здійснює міжнародне співробітництво у сфері оборонних закупівель; 22) взаємодіє з органами державної влади та громадськими організаціями щодо запобігання проявам корупції у сфері оборонних закупівель; 23) здійснює контроль витрат виконавця державного контракту (договору) у разі закупівлі у єдиного виконавця [226].

Отже, державні замовники є суб'єктами спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, що обумовлено завданнями їх правового становище: 1) планування оборонних закупівель; 2) організація та здійснення закупівель; 3) контроль якості

та гарантування відповідності; 4) оцінювання ризиків; 5) внутрішньодержавне та міжнародне співробітництво; 6) боротьба з корупцією. Відповідно, державні замовники відіграють ключову роль у забезпеченні національної безпеки та оборони, та несуть велику відповідальність перед суспільством та державою у забезпеченні надійності та ефективності оборонних ресурсів.

Одним із новітніх та ключових суб'єктів, що відповідає за розвиток системи національної безпеки та безпеки галузей національної економіки України є Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості, правовий статус якого є недостатньо дослідженим.

У липні 2020 року було прийняте рішення про створення Центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику. Ним стало Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості (далі – Мінстратегпром), яке призначене виконувати у нових умовах функції колишнього, анульованого у 2012 році Міністерства промислової політики України. За прийняття цього рішення майже сім років боролися представники виробничих галузей вітчизняного ОПК та експертного середовища оборонних галузей промисловості України. 7 вересня 2020 року відбулося затвердження Положення про Міністерство та почалася робота із створення Мінстратегпрому. Робота супроводжувалася виникненням різних перепон – від помилкових суджень окремих осіб до відвертої протидії певних сил серйозному реформуванню оборонної промисловості України [58].

Ключовою метою новоствореного Міністерства стало створення сприятливого бізнес-середовища для підприємств оборонної промисловості в Україні, побудова ефективної системи підготовки та використання кадрів, переоснащення виробничих потужностей для створення в Україні сучасних зразків озброєння [58].

Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України (Мінстратегпром) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Мінстратегпром є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує

формування та реалізує державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну політику у сфері державного оборонного замовлення, у сфері оборонно-промислового комплексу, у літакобудівній галузі та забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності [208].

Основними завданнями Мінстратегпрому є: 1) забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері: державної промислової політики, державної політики щодо розвитку стратегічних галузей промисловості, зокрема військово-промислової політики в оборонно-промисловому комплексі; державного оборонного замовлення; інноваційної діяльності у стратегічних галузях промисловості; здійснення управління об'єктами державної власності, які віднесені до сфери управління Мінстратегпрому в установленому законодавством порядку; 2) забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері космічної діяльності; 3) участь у межах повноважень у забезпеченні формування та реалізації державної політики у сфері: військово-технічного співробітництва; зовнішньоекономічної діяльності з питань забезпечення функціонування та розвитку стратегічних галузей промисловості України, державної інвестиційної політики у стратегічних галузях промисловості, науково-технічної діяльності у стратегічних галузях промисловості, політики з імпортозаміщення та цінової політики у стратегічних галузях промисловості; європейської інтеграції під час виконання Україною зобов'язань за міжнародними договорами України, у переговорах, спрямованих на забезпечення розвитку договірних відносин з ЄС в межах повноважень Мінстратегпрому; 4) забезпечення у стратегічних галузях промисловості: участі у формуванні державної політики щодо провадження науково-дослідної, дослідно-конструкторської, виробничої, фінансової та іншої діяльності підприємств, установ та організацій, які належать до сфери управління Мінстратегпрому, функціонування державного фонду розвитку базових і критичних технологій, підтримки інновацій в оборонно-промисловому комплексі та в інших галузях промисловості; залучення інвестицій в оборонно-промисловий комплекс, зокрема для впровадження новітніх технологій, створення

конкурентоспроможних зразків високотехнологічної промислової продукції, зокрема продукції військового призначення, укладення договорів в рамках державно-приватного партнерства відповідно до законодавства; вирішення питань з організації діяльності проведення переговорів з іноземними юридичними особами про одержання Україною компенсацій, укладення та виконання компенсаційних (офсетних) договорів з метою забезпечення узгодженості воєнно-економічної, військово-промислової і військово-технічної політики; організації роботи із створення техніки для потреб оборони та безпеки держави та інших стратегічних галузей промисловості; здійснення співробітництва з міжнародними організаціями, зокрема Організацією Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО), Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) з питань розвитку стратегічних галузей промисловості; разом з іншими центральними органами виконавчої влади відповідно до закону та в межах повноважень розвитку міжнародного воєнно-економічного, військово-промислового та військово-технічного співробітництва, підготовки та укладення міжнародних договорів з цих питань, реалізації основ військово-технічної політики України, військово-технічного співробітництва з іноземними державами та розвитку оборонно-промислового комплексу [208].

Отже, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України є центральним органом виконавчої влади, що має чітко визначені завдання та функції, які включають у себе формування та реалізацію державної політики у різних сферах промисловості, включаючи важливі сфери, такі як військово-промисловий комплекс, оборонно-промисловий комплекс та космічна діяльність. Міністерство має важливу роль у забезпеченні національної безпеки, економічного та технологічного розвитку України, є основним суб'єктом військово-промислового співробітництва та співпраці щодо розвитку стратегічних галузей промисловості.

Згідно законодавства, Мінстратегпром є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну промислову політику, державну військово-промислову політику,

державну політику у сфері державного оборонного замовлення, у сфері оборонно-промислового комплексу, у літакобудівній галузі та забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності (далі - стратегічні галузі промисловості) [208]. Головний орган у сфері планування оборонних закупівель – це визначений Кабінетом Міністрів України центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику [226].

Головний орган у сфері планування оборонних закупівель: 1) складає з урахуванням пропозицій, наданих державними замовниками, зведений трирічний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями, вносить зміни до нього та подає його після погодження комітетом Верховної Ради України, до повноважень якого належать питання національної безпеки, оборони та розвідки, в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України; 2) подає на затвердження Ради національної безпеки і оборони України основні показники закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями, зміни до них на плановий бюджетний період та орієнтовні показники обсягів закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями на наступні за плановим два бюджетні періоди; 3) координує діяльність державних замовників із планування та здійснення оборонних закупівель, внесення змін до зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями; 4) отримує від державних замовників пропозиції щодо зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями; 5) організовує роботу щодо створення Реєстру та забезпечує його функціонування; 6) надає методичну та консультаційну допомогу державним замовникам щодо організації здійснення закритих закупівель; 7) отримує від державних замовників звіти про результати здійснення оборонних закупівель, укладення та виконання державних контрактів (договорів) за закритими закупівлями; 8) розробляє порядок проведення переговорів та порядок укладення державного контракту (договору) з єдиним виконавцем; 9) інформує

Кабінет Міністрів України про хід виконання оборонних закупівель та використання бюджетних коштів за закритими закупівлями; 10) інформує громадськість про політику та правила здійснення оборонних закупівель з дотриманням вимог законодавства про державну таємницю; 11) складає та подає не пізніше 1 квітня року, наступного за звітним бюджетним періодом, до Кабінету Міністрів України щорічний звіт про результати здійснення оборонних закритих закупівель в установленому Кабінетом Міністрів України порядку [226].

Планування, формування, розміщення та виконання оборонних закупівель здійснюється шляхом проведення таких заходів: планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, у тому числі маркетингові дослідження ринку товарів, робіт і послуг оборонного призначення; розроблення показників та складення планів оборонних закупівель; формування пропозицій до зведеного трирічного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями та його затвердження; формування та ведення електронного реєстру учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів); відбір виконавців державних контрактів (договорів) та розміщення оборонних закупівель; укладення державних контрактів (договорів) за закритими закупівлями; виконання оборонних закупівель; коригування оборонних закупівель; здійснення контролю за виконанням оборонних закупівель та складення звітів про їх виконання. Окрім того, Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості є державним замовником у сфері оборони [176].

Усе вищевикладене дає можливість стверджувати, що:

- адміністративно-правове забезпечення державного оборонного замовлення в Україні вимагає специфічних галузевих та спеціальних компетенцій від різних суб'єктів. Суб'єкти галузевої компетенції відповідають за загальне управління та розроблення політики у сфері оборони та розвитку оборонної промисловості, відповідно суб'єкти спеціальної компетенції виконують спеціальні та конкретні завдання у правовому аспекті державного оборонного замовлення.

- Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України є центральним органом виконавчої влади, що має чітко визначені завдання та

функції, які включають формування та реалізацію державної політики у різних сферах промисловості, включаючи важливі сфери, такі як військово-промисловий комплекс, оборонно-промисловий комплекс та космічна діяльність. Міністерство має важливу роль у забезпеченні національної безпеки, економічного та технологічного розвитку України, є основним суб'єктом військово-промислового співробітництва та співпраці щодо розвитку стратегічних галузей промисловості.

- Міністерство оборони України є основним суб'єктом галузевої компетенції у сфері адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні та має широкий спектр повноважень щодо: формування та реалізації державної політики щодо національної безпеки в військовій сфері, оборони та військового будівництва як у мирний час, так і в особливий період; забезпечення функціонування системи оборонних закупівель; взаємодії у сфері функціонування системи оборонних закупівель; забезпечення якості оборонних товарів, робіт і послуг.

- Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України як суб'єкт галузевої компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні відповідає за планування та контроль оборонних закупівель, формування та виконання державної політики у сфері оборонної промисловості та стратегії військово-промислового комплексу, координації діяльності державних замовників, інформування громадськості щодо стану оборонної промисловості, співпраці у сфері оборонних закупівель.

- Антимонопольний комітет України є суб'єктом спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні та має визначені повноваження щодо контролю за оборонними закупівлями, розгляду скарг на порушення законодавства у цій сфері, утворення комісій для розгляду скарг, затвердження регламенту роботи комісій, інші повноваження, спрямовані на забезпечення додержання закону та захисту прав і законних інтересів учасників державного оборонного замовлення.

- державні замовники є суб'єктами спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в

Україні, що обумовлено завданнями їх правового становища: 1) планування оборонних закупівель; 2) організація та здійснення закупівель; 3) контроль якості та гарантування відповідності; 4) оцінювання ризиків; 5) внутрішньодержавне та міжнародне співробітництво; 6) боротьба з корупцією.

- державні замовники відіграють ключову роль у забезпеченні національної безпеки та оборони та несуть велику відповідальність перед суспільством та державою у забезпеченні надійності та ефективності оборонних ресурсів.

Отже, правовий статус Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України у сфері забезпечення державного оборонного замовлення – це комплексне правове становище суб'єкта забезпечення системи оборонних закупівель, що об'єднує трьохелементний статус центрального органу виконавчої влади, головного органу у сфері планування оборонних закупівель та державного замовника у сфері оборони та включає структурні елементи (функції, мету, завдання, повноваження, відповідальність, умови взаємодії), що інтегруються у відповідну галузеву компетенцію щодо забезпечення національної безпеки та оборонно-промислового розвитку країни.

Висновки до розділу 2

1. Визначено, що система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення являє собою сукупність суб'єктів публічного права, які беруть участь у регулюванні певного роду суспільних відносин наявними у них адміністративно-правовими засобами, що передбачені законодавством. Встановлено, що систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення можна поділити на органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які є основними суб'єктами адміністративно-правового забезпечення, оскільки здійснюють публічно-владні функції та мають широкий спектр повноважень у сфері адміністративного регулювання, а також інші суб'єкти публічного права, до яких можна віднести підприємства, установи та організації, які належать до сфери управління держави або місцевого самоврядування.

2. Підкреслено, що суб'єкти адміністративно-правового забезпечення можуть бути як юридичними, так і фізичними особами. Юридичні особи, які є суб'єктами адміністративно-правового забезпечення, мають спеціальний публічно-правовий статус. Фізичні особи, які є суб'єктами адміністративно-правового забезпечення, мають загальний публічно-правовий статус. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення можуть діяти як самостійно, так і у взаємодії з іншими суб'єктами. Так, наприклад, органи державної влади та органи місцевого самоврядування часто діють спільно у сфері реалізації публічно-владних функцій.

3. Розкрито, що загальний зміст законодавчого забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні полягає у створенні системи правил і норм, які дозволяють забезпечити ефективне та безпечне здійснення закупівель для потреб оборони країни, з метою зміцнення обороноздатності та забезпечення національної безпеки.

4. Законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні умовно поділено на такі категорії: 1) спеціалізований законодавчий акт забезпечення державного замовлення для обороноздатності (Закон України «Про оборонні закупівлі»); 2) законодавчі акти у сфері публічних закупівель («Про публічні закупівлі», Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України); 3) акти, які визначають статус суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного замовлення для гарантованого забезпечення потреб оборони; 4) загальні та спеціальні акти, які встановлюють особливості та методичку реалізації механізму адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України; 5) акти, що встановлюють порядок та умови адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення; 6) акти впровадження міжнародних стандартів та практик щодо дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони.

5. Встановлено, що загальна компетенція означає широкий спектр повноважень, які можуть бути призначені суб'єктам влади чи іншим учасникам в адміністративному процесі.

6. Розкрито, що суб'єктами загальної компетенції є суб'єкти публічного права, які мають широкі повноваження у сфері адміністративного регулювання та здійснюють публічно-владні функції у різних сферах життєдіяльності суспільства, що полягають в прийнятті нормативно-правових актів, здійсненні контролю, регулюванні діяльності інших суб'єктів. Суб'єкти загальної компетенції здійснюють публічно-владні функції у різних сферах життєдіяльності суспільства. Вони можуть діяти у сфері забезпечення безпеки, правопорядку, охорони здоров'я, освіти, культури, економічного розвитку тощо.

7. Сформовано, що суб'єктом загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні є Кабінет Міністрів України функціональна роль якого полягає у формуванні та виконанні стратегічних планів та політики в галузі оборонних закупівель, а також у забезпеченні виконання цих закупівель з урахуванням вимог національної безпеки та оборони України.

8. Визначено, що Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України є центральним органом виконавчої влади, що має чітко визначені завдання та функції, які включають формування та реалізацію державної політики у різних сферах промисловості, включаючи важливі сфери, такі як військово-промисловий комплекс, оборонно-промисловий комплекс та космічна діяльність. Міністерство має важливу роль у забезпеченні національної безпеки, економічного та технологічного розвитку України, є основним суб'єктом військово-промислового співробітництва та співпраці щодо розвитку стратегічних галузей промисловості.

9. Встановлено, що Міністерство оборони України є основним суб'єктом галузевої компетенції у сфері адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні та має широкий спектр повноважень щодо: формування та реалізації державної політики щодо національної безпеки в військовій сфері, оборони та військового будівництва як у мирний час, так і в особливий період; забезпечення функціонування системи оборонних закупівель; взаємодії у сфері функціонування системи оборонних закупівель; забезпечення якості оборонних товарів, робіт і послуг.

10. Встановлено, що Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України як суб'єкт галузевої компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні відповідає за планування та контроль оборонних закупівель, формування та виконання державної політики у сфері оборонної промисловості та стратегії військово-промислового комплексу, координації діяльності державних замовників, інформування громадськості щодо стану оборонної промисловості, співпраці у сфері оборонних закупівель.

11. Розкрито, що Антимонопольний комітет України є суб'єктом спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні та має визначені повноваження щодо контролю за оборонними закупівлями, розгляду скарг на порушення законодавства у цій сфері, утворення комісій для розгляду скарг, затвердження регламенту роботи комісій, інші повноваження, спрямовані на забезпечення додержання закону та захисту прав і законних інтересів учасників державного оборонного замовлення.

12. Встановлено, що державні замовники є суб'єктами спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, що обумовлено завданнями їх правового становища: 1) планування оборонних закупівель; 2) організація та здійснення закупівель; 3) контроль якості та гарантування відповідності; 4) оцінювання ризиків; 5) внутрішньодержавне та міжнародне співробітництво; 6) боротьба з корупцією.

13. Підкреслено, що державні замовники відіграють ключову роль у забезпеченні національної безпеки та оборони та несуть велику відповідальність перед суспільством та державою у забезпеченні надійності та ефективності оборонних ресурсів.

РОЗДІЛ 3.

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ЗАМОВЛЕННЯ ДЛЯ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ УКРАЇНИ

3.1. **Форми адміністративно-правового забезпечення оборонного замовлення.**

Одними з основних чинників, що гальмують процеси формування державного оборонного замовлення та процеси перебудови і розвитку оборонно-промислового комплексу в цілому, є відсутність законодавчо-правових механізмів унормування діяльності суб'єктів виробництва озброєння і військової техніки та забезпечення сприятливих умов для залучення інвестицій в оборонно-промисловий комплекс України [118, с. 17]. Також без сумніву позначається нестача коштів для фінансування Збройних сил України та інших військових формувань загалом і, особливо, для проведення активної і необхідної модернізації озброєнь і військової техніки, закупівель нових видів озброєнь [118, с. 17].

Питання ефективності нормативного забезпечення є складовою загального механізму адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України та належить до форм адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення, які в умовах всебічної нормативної трансформації, потребують сучасного наукового перегляду.

Правова форма є комплексною категорією юридичної науки, значення якої для теорії адміністративного права та практики публічного адміністрування полягає в її здатності систематизувати та узагальнювати, утворювати зв'язки як між елементами правової матерії, так і між правовими та неправовими явищами, надавати останнім юридичного значення та забезпечувати їх правовий захист. На галузевому рівні правова форма набуває інтегративних якостей, що проявляється в спроможності встановлювати стійкі зв'язки між нормами та інститутами адміністративного права, виражати ззовні, формалізувати діяльність суб'єктів публічної адміністрації, – завдяки цьому забезпечити їх вплив на наявні суспільні

відносини у сфері публічного управління, що потребують правового регулювання, надавати юридичного значення результатам діяльності учасників адміністративно-правових відносин [21, с. 26–27].

Правова форма публічного адміністрування виявляє зміст діяльності публічної адміністрації, який доцільно вбачати не лише у втіленні в життя субстрату державної волі, але і в активній участі у формуванні та реалізації норм адміністративного права самоврядних організацій та інших інститутів громадянського суспільства, побудові його зав'язків із зовнішнім середовищем. Правова форма публічного адміністрування має власну структуру, її призначення – організувати, упорядкувати зміст діяльності публічної адміністрації, забезпечити ієрархію правил поведінки, утворити та гарантувати стійкість зав'язків як між елементами адміністративного права, так і між адміністративним правом та іншими явищами суспільного життя, що потребують юридичної регламентації [21, с. 26–27].

Щодо поняття «правова форма», то в юридичній енциклопедії, за редакцією Ю. Шемшученка, «форма» наводиться у трьох різних значеннях: 1) зовнішній вигляд, обрис речі, дії тощо або зовнішній вираз певного змісту; 2) устрій, вид, тип, структура відповідних суспільних (соціальних, економічних, правових, організаційних тощо) утворень або процесів (наприклад, управління, судочинства, оплати, обміну), а також порядок чогось; 3) Однотипний одяг встановленого зразка, напр., військовослужбовця, лікаря, спортсмена [151; 7]. Натомість новий тлумачний словник наводить вже 4 різні змісти цього поняття: «1) обриси, контури, зовнішні межі предмета, що визначають його зовнішній вигляд, конфігурація; 2) пристрій, шаблон, за допомогою якого чому-небудь надають певних обрисів, якогось вигляду; 3) тип, будова, спосіб організації чого-небудь; видимість, зовнішній бік чого-небудь, що не відображає суті справи; 4) спосіб здійснення, виявлення будь-якої дії; суворо встановлений порядок у будь-якій справі» [248, с. 665; 7].

В. Білою сформовано конструктивне поняття правової форми публічного адміністрування як структурованого волевиявлення суб'єкта (відповідно до

встановленої юридичної процедури об'єктивації в адміністративному праві), уповноваженого на виконання функцій публічного адміністрування, що зумовлює настання юридичних наслідків у матеріальних і процедурно- процесуальних відносинах. Такі наслідки виникають відповідно до сфери дії, юридичної сили та юридичного змісту владних велінь, визначених компетенцією суб'єкта волевиявлення та стадією механізму адміністративно- правового регулювання [21, с. 26–27].

При формуванні сутності форм адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки України П. Яковлєвим запропоновано авторський варіант тлумачення цього поняття як визначені чинним законодавством форми юридично значущої діяльності суб'єктів державного управління у сфері регулювання процесів попередження, припинення та ліквідації наслідків посягання на інформаційну безпеку України [294, с. 242–247]. О. Зубко сформувала форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України як зовнішній вияв владно-розпорядчої, організаційної, науково-дослідної діяльності публічної адміністрації в межах визначеної компетенції для регулювання правовідносин, що виникають, змінюються та реалізуються у сфері публічного управління оборонно-промисловим комплексом України з метою гарантування національної безпеки й оборони та відповідного захисту прав, свобод і законних інтересів осіб, суспільства та держави [81, с. 15].

Таким чином, форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні – це сформовані зовнішні волевиявлення владних суб'єктів державного оборонного замовлення, що проявляють їх юридично-значущу адміністративну та організаційну діяльність щодо врегулювання оборонних закупівель, організаційних процесів та юридичних процедур задля якісного, оптимального та дієвого функціонування системи оборонних закупівель, захисту прав і інтересів суб'єктів господарювання у контексті державного оборонного замовлення, та гарантування національної безпеки та територіальної цілісності України.

Класифікація правових форм публічного адміністрування дає змогу не лише вивчити та згрупувати емпіричну множину існуючих способів зовнішньої об'єктивації діяльності публічної адміністрації, але й сприяє виявленню наявних недоліків у їх правовому регулюванні [21, с. 15–16].

На основі дослідження вже вироблених наукою адміністративного права варіантів класифікації правових форм і практики діяльності органів публічної адміністрації В. Білою запропоновано авторський поділ правових форм публічного адміністрування на класи та підкласи. Базовим критерієм класифікації правових форм публічного адміністрування названо функцію в адміністративному праві. За цим критерієм правові форми публічного адміністрування об'єднано у два великих, порівняно самостійних класи матеріальних і процедурних правових форм. Зі свого боку клас матеріальних правових форм може бути поділений на такі підкласи: нормативні акти, індивідуальні акти, акти-плани, адміністративні договори. Процедурні форми містять підкласи адміністративних процедур і адміністративних проваджень. За критерієм змісту правові форми публічного адміністрування доцільно поділяти на класи правотворчих, правозастосовних, інтерпретаційних форм. Кожен із наведених класів, крім інтерпретаційних форм, за ознакою функцій у публічному адмініструванні поділено на підкласи регулятивних, охоронних і структурних форм. До варіантів штучної класифікації правових форм запропоновано відносити такі: за ознакою спрямованості (зовнішні та внутрішньо-структурні); за ступенем юридичного вираження (основні та додаткові); за обсягом регулюючого впливу (загальнообов'язкові та індивідуальні); за суб'єктним складом (односторонні та дво- або багатосторонні) [21, с. 15–16].

До форм адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо правового регулювання оборонно-промислового комплексу України О. Зубко відносить: видання нормативних та адміністративних актів; укладення адміністративних договорів відносно об'єктів оборонно-промислового комплексу; вчинення інших юридично значущих адміністративних дій у сфері оборонно-промислового комплексу; здійснення матеріально-технічних операцій для

функціонування оборонно-промислового комплексу [81, с. 10]. При цьому, для такої форми адміністративної діяльності публічної адміністрації, як видання нормативних актів характерні такі особливості: 1) це найпоширеніша та первинна форма адміністративної діяльності, яка здійснюється широким колом суб'єктів; 2) є офіційною в публічному адмініструванні оборонно-промислового комплексу; 3) виражає волю суб'єкта, адже при її використанні утворюються, змінюються та припиняються певні правовідносини, оскільки її основою є створення норм адміністративного права у сфері оборонно-промислового комплексу; 4) спрямована на гарантування національної безпеки та оборони [81, с. 10].

Форми адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки України за правовими наслідками П. Яковлев класифікує на правові (такі, що тягнуть за собою юридичні наслідки) й організаційні (не тягнуть юридичних наслідків). Так, правовими формами є видання нормативних та індивідуальних актів із питань державного адміністрування забезпечення інформаційної безпеки (нормативні та індивідуальні) та вчинення інших юридично значущих дій у сфері інформаційних відносин. Організаційні форми представлені плануванням і здійсненням організаційних заходів і вчинення матеріально-технічних дій. Зокрема, завдяки організаційним формам адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки України реалізується кадрова політика при комплектуванні органів, які уповноважені протидіяти загрозам інформаційному суверенітету України (підготовка та розстановка кадрів тощо), забезпечується проведення відомчого та громадського контролю діяльності органів, які забезпечують інформаційну безпеку, організуються заходи, спрямовані на вдосконалення функціонування органу (обмін досвідом, проведення тематичних конференцій, професійних семінарів), проведення професійного колективного обговорення організаційних питань діяльності органу забезпечення інформаційної безпеки (наради, колегії). Здійснення організаційних дій не потребує розробки та введення в дію видання спеціальних правових актів і здійснюються у процесі повсякденної управлінської діяльності. Здійснення матеріально-технічних дій розраховане на забезпечення

ефективності управлінської діяльності у цій сфері. Зокрема, це ведення діловодства, застосування спеціальної техніки, технічне покращення матеріальної бази [294, с. 242–247].

На думку авторів підручника адміністративне право, видання нормативно-правових актів – це правотворчий підзаконний напрямок діяльності публічної адміністрації, що передбачає розпорядчу діяльність через ухвалення правил загального характеру, які породжують юридичні наслідки стосовно конкретизації та деталізації законів до стадії їх правозастосування [10].

Обов'язковою формою, на наш погляд, у сфері оборонних закупівель, є планування, так згідно Закону України «Про оборонні закупівлі» від 17 липня 2020 № 808-ІХ планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення є складовою оборонного планування та здійснюється відповідно до Закону України "Про національну безпеку України" та Закону України «Про оборонні закупівлі» з урахуванням обсягів видатків, необхідних для фінансування сектору безпеки і оборони. Основою для планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення є потреби, пріоритети сектору безпеки і оборони, обсяги фінансових ресурсів, необхідних для їх задоволення, передбачені стратегіями, іншими стратегічними документами та державними програмами у сферах національної безпеки і оборони, розвиток складових сектору безпеки і оборони, зокрема оснащення їх сучасним озброєнням і військовою технікою, створення необхідних запасів матеріально-технічних засобів та необхідних для цього потужностей оборонно-промислового комплексу, реалізація інших заходів з посилення обороноздатності держави. Порядок планування, формування, особливості розміщення, коригування оборонних закупівель, здійснення контролю та звітування про виконання, оприлюднення інформації про оборонні закупівлі визначає Кабінет Міністрів України [226].

Таким чином, існують наступні форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні:

- 1) видання нормативних актів щодо врегулювання сектору оборони та національної безпеки;

- 2) видання індивідуальних актів із питань адміністрування оборонних закупівель;
- 3) планування у сфері забезпечення оборонних закупівель;
- 4) укладення адміністративних договорів щодо функціонування системи оборонних закупівель;
- 5) організаційні форми, що полягають у здійсненні організаційних заходів та вчинення матеріально-технічних операцій.

Україна є країною з ринковою економікою в якій відсутнє централізоване планування економіки. Однак Україна є соціальною державою, в якій Уряд здійснює довгострокове й середньострокове планування соціально-економічного розвитку країни, а інші суб'єкти публічної адміністрації – середньострокове та поточне планування своєї адміністративної діяльності. За даними пошукової системи Верховної Ради України, з моменту проголошення незалежності України суб'єктами публічної адміністрації було розроблено, ухвалено й офіційно оприлюднено понад дві тисячі різноманітних планів, які за своєю юридичною природою є своєрідними інструментами публічного адміністрування [9].

Актуальність планування в контексті адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні визначається декількома ключовими аспектами: - планування дозволяє раціонально розподіляти бюджетні ресурси, визначати пріоритети та стратегічні цілі в галузі оборонної промисловості; - планування дозволяє визначати стратегічні напрямки розвитку та впровадження новітніх технологій у сфері оборони. Це допомагає підтримувати конкурентоспроможність та важливість національної оборонної галузі; - чітке планування в оборонному секторі сприяє транспарентності та управлінській відповідальності. Це важливо для підтримки довіри громадськості та міжнародних партнерів, а також для уникнення корупційних ризиків; - планування враховує зміни у геополітичному середовищі та дозволяє адаптувати стратегії оборонного замовлення до нових викликів та загроз.

Зазначена актуальність планування як форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення підкреслює важливість

систематичного та стратегічного підходу до управління оборонною галуззю для забезпечення національної безпеки України, що в свою чергу потребує постійного вивчення та вдосконалення.

План у юридичній літературі (від лат. *planum* – «рівне місце, площина»), як правило, розуміється як попередньо визначений порядок, послідовність здійснення певної програми, виконання роботи, проведення заходів тощо. Відповідно акт планування можна визначити як рішення владного суб'єкта, що визначає порядок, послідовність чи містить зв'язок подальших дій та проведення заходів. Його також можна схарактеризувати як акт бажаного [9; 292]. На думку авторів підручника адміністративне право України, основними ознаками планів, що відрізняє їх від адміністративних актів та адміністративних договорів, є те, що саме через них найбільш яскраво виражається цілевстановлення як елемент публічного адміністрування, що передбачає визначення напрямів спільної діяльності, її проміжних і кінцевих результатів, заради досягнення яких і здійснюється управлінський вплив [7].

Правильним є зауваження, що однією з найважливіших адміністративно-правових функцій стратегічного управління є стратегічне планування. План закріплюється в стратегію з моменту її формування: «стратегія відповідає схемі або плану, який об'єднує основні цілі, політику і послідовність дій в єдине ціле» [24; 77]. Стратегічне планування - це процес визначення стратегії, а також прийняття рішень про виділення ресурсів для її реалізації. Таким чином, стратегічний план допомагає мобілізувати і розподілити ресурси економічного суб'єкта, сприяючи його поступальному розвитку, підвищуючи життєздатність і сприяючи успіху [24; 77]. Відсутність стратегічного планування загрожує роздробленістю сил, інтересів і ресурсів, хаотичністю розвитку держави. Без стратегічного планування вкрай складно виробити певний набір завдань і сформулювати компетенцію для забезпечення довгострокового зростання. Основою розвитку суб'єкта стає спонтанність, хаотичність, певна вибірковість у прийнятті рішень, що неминуче супроводжується конфліктом існуючих варіантів розвитку і, як наслідок, розпиленням зусиль, коштів, часу [24; 260].

Як зазначають деякі науковці, плани в діяльності публічної адміністрації – це спеціальний інструмент її адміністративної діяльності, вони застосовуються майже у всіх сферах публічного адміністрування. Їхнє значення постійно зростає надалі під європейським впливом. Сьогодні важко уявити співробітництво України з європейськими країнами без узгоджених програм і планів. У Європейському Союзі відзначаються чотири рівні планування: політико-стратегічний рівень; стратегічний рівень; операційний рівень; тактичний рівень. сферою застосування планів є весь спектр публічного адміністрування, коли компетентний суб'єкт публічної адміністрації затверджує для себе та підпорядкованих суб'єктів завдання, які їм потрібно виконати для забезпечення прав, свобод і законних інтересів приватних осіб та публічного інтересу держави [9].

Юридичне значення плану як інструмента адміністративного права полягає в тому, що він є додатковим спеціальним засобом досягнення бажаного в майбутньому позитивного публічного результату через затвердження відповідними адміністративними актами цілеспрямованих напрямків адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації. План як інструмент адміністративного права характеризується такими ознаками: 1) це різновид адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації; 2) реалізується через затвердження суб'єктом публічної адміністрації офіційного документа, в якому сформовано уявний бажаний у майбутньому публічний результат; 3) затвердження плану здійснюється через ухвалення відповідного адміністративного акта; 4) матеріальною основою плану є документи планування в певних сферах адміністративно-правових відносин, виходячи з узагальнення сучасного стану та його спрямованості на майбутній розвиток; 5) у ньому найбільш яскраво відбивається цілевстановлення публічного адміністрування; 6) він забезпечує прозорість адміністративної діяльності публічної адміністрації; 7) у планах суб'єкти публічної адміністрації беруть на себе адміністративні зобов'язання здійснити щось користе для приватних осіб та публічного інтересу держави [9].

Таким чином, планування як форма адміністративно-правового забезпечення є процесом визначення цілей, завдань та заходів їх досягнення, що здійснюється суб'єктами публічної адміністрації у формі адміністративного акту, з метою забезпечення ефективного та результативного виконання ними своїх функцій та повноважень.

Що стосується планування як форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, то перш за все варто зазначити, що відповідно до Закону України «Про оборонні закупівлі», планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення є складовою оборонного планування та здійснюється відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» та цього Закону з урахуванням обсягів видатків, необхідних для фінансування сектору безпеки і оборони [226].

Відповідно до статті 25 Закону України «Про національну безпеку України» метою планування у сферах національної безпеки і оборони є забезпечення реалізації державної політики у цих сферах шляхом розроблення стратегій, концепцій, програм, планів розвитку органів сектору безпеки і оборони, управління ресурсами та ефективного їх розподілу. Планування у сферах національної безпеки і оборони здійснюється відповідно до таких принципів: 1) дотримання національного законодавства і міжнародних зобов'язань України; 2) демократичний цивільний контроль за сектором безпеки і оборони, відкритість інформації про державну політику, стратегічні документи, цілі, пріоритети і завдання планування, прозорість та підзвітність використання ресурсів; 3) цілісність, узгодженість, системність планування у секторі безпеки і оборони, врахування пріоритетів і обмежень, встановлених державними програмами, планами та прогнозними документами; 4) своєчасність та відповідність прийнятим рішенням щодо захисту національних інтересів України [225].

Планування у сферах національної безпеки і оборони поділяється на довгострокове (понад п'ять років), середньострокове (до п'яти років) та короткострокове (до трьох років). Документами довгострокового планування є Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України,

Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України, Стратегія кібербезпеки України, Національна розвідувальна програма. Документами середньострокового планування є інші стратегічні документи, програми щодо розвитку складових сектору безпеки і оборони, зокрема оснащення їх сучасним озброєнням і військовою технікою, створення необхідних запасів матеріально-технічних засобів та необхідних для цього потужностей оборонно-промислового комплексу, реалізація інших заходів з посилення обороноздатності держави [225].

Основою для планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення є потреби, пріоритети сектору безпеки і оборони, обсяги фінансових ресурсів, необхідних для їх задоволення, передбачені стратегіями, іншими стратегічними документами та державними програмами у сферах національної безпеки і оборони, розвиток складових сектору безпеки і оборони, зокрема оснащення їх сучасним озброєнням і військовою технікою, створення необхідних запасів матеріально-технічних засобів та необхідних для цього потужностей оборонно-промислового комплексу, реалізація інших заходів з посилення обороноздатності держави [226]. Закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення здійснюються державними замовниками відповідно до річного плану закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення із застосуванням Єдиного закупівельного словника, кодів та назв інших відповідних класифікаторів предмета закупівлі (за наявності). Річний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення та зміни до нього публікуються на офіційному веб-сайті головного органу у сфері планування оборонних закупівель [226].

Проаналізувавши думки науковців, а також норми чинного законодавства, можна дійти висновку, що планування, як форма адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні являє собою системний процес, що розробляється та реалізується суб'єктами публічної адміністрації через прийняття адміністративних актів. Цей процес охоплює визначення стратегічних цілей, конкретних завдань та ефективних заходів, спрямованих на забезпечення обороноздатності країни. У контексті державного

оборонного замовлення, планування базується на визначенні потреб та пріоритетів сектору безпеки і оборони, а також враховує обсяги фінансових ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань. Головними ознаками такого планування є: 1) чітке визначення стратегічних цілей, які передбачаються досягти в сфері оборони; 2) конкретизація завдань, необхідних для виконання стратегічних цілей та забезпечення безпеки країни; 3) розроблення ефективних заходів, спрямованих на виконання завдань з урахуванням ресурсів, доступних для сектору оборони; 4) забезпечення ефективності та результативності дій суб'єктів публічної адміністрації у сфері оборони.

Таке планування ґрунтується на принципах дотримання законодавства, демократичного цивільного контролю, системності та цілісності стратегічних рішень у секторі оборони. Результатом його виконання є річний план закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення, який враховує потреби та пріоритети, визначені стратегічними документами, і забезпечує ефективне використання фінансових ресурсів для максимального підвищення обороноздатності держави.

Починаючи з 2014 року, від початку агресії Росії та реформ в Міністерстві оборони України, постійно було чути нарікання на погану якість того, що їдять, у що одягнуті і чим воюють наші військовослужбовці. Крок за кроком ці прогалини закривали, починаючи з найнагальніших. Покращити харчування вдалося після введення принципово нового підходу — за каталогом продуктів, і в цьому році має завершитися перехід усіх військових частин на нову систему харчування. Суттєві зміни на краще у речовому забезпеченні стали можливими після значного збільшення фінансування з відповідним підвищенням вимог до якості форми, амуніції та спорядження. Проте найбільша (що логічно з огляду на нагальну необхідність заміни застарілого радянського парку озброєння та військової техніки) увага небайдужої громадськості та експертного середовища завжди прикута до випадків браку якості зразків озброєнь та військової техніки, що постачаються до Збройних Сил України [290].

Якість товарів, робіт і послуг оборонного призначення безпосередньо впливає на ефективність виконання завдань Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями. Неякісні товари, роботи і послуги оборонного призначення можуть призвести до небезпеки для життя і здоров'я військовослужбовців, а також до зниження ефективності протидії військовим загрозам, а відтак гарантування якості цих товарів, робіт і послуг є важливим фактором забезпечення безпеки держави. Державні закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення є й значним фінансовим ресурсом, а тому гарантування якості цих товарів, робіт і послуг є важливим фактором забезпечення ефективності використання державних коштів.

Актуальність адміністративно-правового забезпечення гарантування якості в оборонному секторі стає особливо важливою в умовах змін у світовому геополітичному середовищі, загострення конфліктів та розширення загроз безпеці. Забезпечення високої якості в оборонному секторі є передумовою ефективного використання оборонних ресурсів та готовності країни до вирішення сучасних викликів та загроз.

Роками «напрацьований» розрахунок на те, що військові представництва «перевірять продукцію і все одно поставлять свій штамп» не спонукає виробників ефективно впроваджувати міжнародні стандарти управління якістю. Враховуючи велику частку підприємств державної форми власності в ОПК, ми маємо певну стагнацію, коли замовник — не вимагає, а постачальник — не квапиться впроваджувати дієві системи менеджменту якості. Так і ходимо по колу. Першими цю проблему після закінчення Другої світової війни зрозуміли західні країни — насамперед Велика Британія і США. Вони почали відмовлятися від державної власності в ОПК, від контролю з боку Міністерства оборони — і почали переходити до того, чим зараз є державне гарантування якості, про яке я писав на початку. Приставка «державне» означає те, що орган, який може здійснювати перевірку виробництва на відповідність стандартам з менеджменту якості — уповноважується на це державою, і потім держави, що підписали Угоду зі стандартизації можуть обмінюватися сертифікатами і довіряти одна одній

в тому, що відповідні системи впроваджені і діють, а отже продукція буде якісною [290].

На сучасному етапі розвитку та вдосконалення оборонного сектору у різних країнах світу, з урахуванням неспровокованого широкомасштабного вторгнення Росії в Україну і, відповідно, утворення нової безпекової ситуації в Європі та світі, значна увага приділяється актуальним проблемам вдосконалення методології управління повним життєвим циклом (ЖЦ) складних і високотехнологічних зразків озброєння та військової техніки (ОВТ), при якому управління ЖЦ окремих зразків ОВТ є взаємно узгодженим і синхронізованим з динамікою змін військово-політичної, економічної, екологічної і навіть кліматичної обстановки в світі та необхідністю мати військові спроможності, здатні забезпечити гнучкість, адаптивність та стійкість до нових викликів та загроз, зокрема і гібридних [125]. Варто зазначити, що життєвий цикл оборонної продукції є сукупністю взаємопов'язаних процесів створення і послідовної зміни стану продукції військового призначення та її якісних характеристик у часі, від початку концептуальних досліджень та обґрунтування доцільності її розроблення (модернізації) до припинення її існування після вилучення з обігу і утилізації [67].

В Україні виконання оборонних закупівель здійснюється відповідно до державного контракту (договору). З метою забезпечення контролю виконання державних контрактів (договорів) державні замовники мають право розміщувати на підприємствах, в установах та організаціях, визначених виконавцями державних контрактів (договорів), свої представництва або залучати до такої роботи на договірній основі представництва інших державних замовників. Діяльність зазначених представництв провадиться відповідно до положення, що затверджується Кабінетом Міністрів України [226].

Заходи щодо державного гарантування якості здійснюються представниками уповноваженого органу з державного гарантування якості, якщо державним замовником встановлено відповідні вимоги та проведено аналіз ризиків, результати якого доводять необхідність застосування механізму державного гарантування якості. Державне гарантування якості може

здійснюватися на будь-якому етапі виконання державного контракту (договору). Виконавці державних контрактів (договорів) зобов'язані забезпечити безперешкодний доступ представників уповноваженого органу з державного гарантування якості для забезпечення здійснення ними своїх повноважень до всіх документів, процесів та інформації, пов'язаних з виконанням державного контракту (договору), з дотриманням законодавства про захист інформації з обмеженим доступом [226].

1 листопада 2022 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України №976-р було схвалено Концепцію створення системи державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення. А Міністерству оборони разом із заінтересованими центральними органами виконавчої влади в тримісячний строк розробити та подати в установленому порядку Кабінету Міністрів України проект плану заходів щодо реалізації Концепції, схваленої цим розпорядженням. Концепція створення системи державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення (далі - Концепція) визначає мету, основні принципи, шляхи вирішення проблемних питань, строки та очікувані результати щодо створення в Україні системи державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення (далі - система державного гарантування якості), спрямованої на забезпечення реалізації положень Закону України «Про оборонні закупівлі» та запровадження процедур взаємного державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення у сфері експортно-імпортних поставок [230].

Відповідно до приписів Концепції, законодавчою основою для створення системи державного гарантування якості є Конституція України, якою, зокрема, проголошено євроатлантичний курс України, і Закон України «Про оборонні закупівлі». Нормативну основу для створення системи державного гарантування якості становлять міжнародні, національні та військові стандарти щодо життєвого циклу товарів, робіт і послуг оборонного призначення, управління якістю та взаємного гарантування якості. У Концепції терміни вживаються у значенні, наведеному в Законах України «Про оборонні закупівлі» та «Про оборону

України», нормативно-правових актах Кабінету Міністрів України щодо контролю якості, міжнародних стандартів ISO з менеджменту якості та стандартів НАТО серії AQAP [230].

Існуюча в Україні система забезпечення якості товарів робіт і послуг оборонного призначення базується на застарілих підходах щодо управління якістю та орієнтована переважно на контроль якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, не враховує вимоги міжнародних стандартів і стандартів НАТО та в цілому є несумісною з аналогічними системами держав-партнерів. На сьогодні основною проблемою, яка потребує розв'язання, є відсутність в Україні системи державного гарантування якості, яка б реалізувала механізми оцінки відповідності процесів забезпечення якості товарів оборонного призначення відповідно до Закону України “Про оборонні закупівлі” та забезпечила взаємне державне гарантування якості у сфері експортно-імпорتنних поставок товарів оборонного призначення відповідно до стандартів НАТО серії AQAP, зокрема [230]: 1) невизначеність політики з питань якості щодо товарів, робіт і послуг оборонного призначення; 2) несформованість нормативно-правової та нормативної бази щодо функціонування системи державного гарантування якості; 3) відсутність організаційної основи системи державного гарантування якості та кваліфікованих фахівців з державного гарантування якості; 4) відсутність відповідних національних і військових стандартів та методичних документів щодо державного гарантування якості; 5) недостатнє інформаційне забезпечення державних замовників у сфері оборони та виконавців державних контрактів (договорів) з питань державних закупівель (далі - державні замовники та виконавці) та з питань функціонування системи державного гарантування якості [230].

Можемо зробити висновок, що адміністративно-правове забезпечення державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення в Україні - це система нормативно-правових та управлінських заходів, спрямованих на створення ефективного механізму контролю, регулювання та забезпечення високої якості та відповідності виробів, робіт і послуг оборонного призначення

визначеним стандартам, технічним вимогам та стратегічним цілям національної безпеки, яка може включати в себе розробку та впровадження нормативно-правових актів, механізмів аудиту, системи відповідальності, а також забезпечення прозорості та взаємодії між відповідними органами та суб'єктами господарювання у сфері оборони.

На нашу думку, для підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення в Україні необхідно: 1) продовжувати удосконалювати законодавство у цій сфері (впровадження міжнародних стандартів якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, а також посилення контролю за їх виконанням); 2) розширити практику використання сучасних методів і засобів контролю якості (це дозволить забезпечити більш ефективне виявлення та усунення неякісних товарів, робіт і послуг); 3) посилити співпрацю між державними органами та суб'єктами, які беруть участь у забезпеченні якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що дозволить забезпечити більш ефективне управління; 4) зміцнити і вдосконалити контрольні та наглядові механізми; 5) залучати висококваліфікованих фахівців даної галузі; 6) забезпечити належне фінансування реформування гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення.

Усе вищевикладене дозволяє сформулювати наступні висновки щодо форм адміністративно-правового забезпечення оборонного замовлення:

- форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні слід розуміти, як сформовані зовнішні волевиявлення владних суб'єктів державного оборонного замовлення, що проявляють їх юридично-значущу адміністративну та організаційну діяльність щодо врегулювання оборонних закупівель, організаційних процесів та юридичних процедур задля якісного, оптимального та дієвого функціонування системи оборонних закупівель, захисту прав і інтересів суб'єктів господарювання у контексті державного оборонного замовлення та гарантування національної безпеки та територіальної цілісності України.

- видання нормативних актів щодо врегулювання сектору оборони та національної безпеки та видання індивідуальних актів із питань адміністрування оборонних закупівель є важливими формами адміністративної діяльності суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення, що відзначаються нормотворчою діяльністю таких суб'єктів у сфері оборони та національної безпеки, в тому числі у сфері забезпечення оборонних закупівель.

- планування у сфері забезпечення оборонних закупівель, як форма адміністративно-правового забезпечення оборонного замовлення України, є одним з найважливіших елементів цієї системи, адже вона дозволяє забезпечити ефективне та прозоре використання фінансових ресурсів, що виділяються на забезпечення потреб оборони.

- планування у сфері забезпечення оборонних закупівель здійснюється на основі таких принципів: 1) принципу цільового призначення (планування має бути спрямоване на досягнення конкретних цілей забезпечення потреб оборони); 2) принципу системності (планування має здійснюватися в рамках єдиної системи державного оборонного замовлення); 3) принципу прозорості (планування має бути відкритим та доступним для громадськості); 4) принципу ефективності (планування має забезпечувати ефективне використання фінансових ресурсів).

- особливості планування у сфері забезпечення оборонних закупівель в умовах війни: 1) планування має бути більш гнучким та адаптивним, оскільки в умовах війни потреби Збройних Сил України та інших військових формувань є досить динамічними та можуть змінюватися досить швидко; 2) планування має бути більш спрямованим на забезпечення потреб оборони в найкоротші терміни, адже в умовах війни обороноздатність держави має бути забезпечена належним чином на найвищому рівні; 3) планування має бути більш спрямованим на залучення міжнародної допомоги, оскільки в умовах війни Україна потребує значної міжнародної допомоги для забезпечення потреб оборони.

- для підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення в

Україні необхідно: 1) продовжувати удосконалювати законодавство у цій сфері (впровадження міжнародних стандартів якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, а також посилення контролю за їх виконанням); 2) розширити практику використання сучасних методів і засобів контролю якості (це дозволить забезпечити більш ефективне виявлення та усунення неякісних товарів, робіт і послуг); 3) посилити співпрацю між державними органами та суб'єктами, які беруть участь у забезпеченні якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що дозволить забезпечити більш ефективне управління; 4) зміцнити і вдосконалити контрольні та наглядові механізми; 5) залучати висококваліфікованих фахівців даної галузі; 6) забезпечити належне фінансування реформування гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення.

Отже, форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні становлять: 1) видання нормативних актів щодо врегулювання сектору оборони та національної безпеки; 2) видання індивідуальних актів із питань адміністрування оборонних закупівель; 3) планування у сфері забезпечення оборонних закупівель; 4) укладення адміністративних договорів щодо функціонування системи оборонних закупівель; 5) організаційні форми, що полягають у здійсненні організаційних заходів та вчиненні матеріально-технічних операцій.

3.2. Методи адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення.

В науковій літературі вважається, що у найбільш загальному вигляді методи публічного адміністрування – це способи здійснення владно-організуючого впливу керуючих суб'єктів на керовані об'єкти. Йдеться про конкретні способи реалізації функцій управління. Звідси очевидний органічний зв'язок методів з цільовим призначенням управління. Методи управління можуть бути виявлені

тільки у сфері взаємодії суб'єктів і об'єктів управління. Це важливо відзначити, оскільки в науковій літературі методами управління називають графічні, технічні, математичні, соціологічні та інші методи. Зрозуміло, вони так або інакше пов'язані з процесом управлінського впливу (наприклад, з підготовкою управлінського рішення), однак безпосередньо цей вплив не виражають, а тому за своєю суттю не можуть розглядатися власне як методи управління. Перелічені прийоми та засоби вирішення певних завдань посідають щодо методів управління допоміжне місце, використовуються в інтересах внутрішньо-організаційного обслуговування власне управлінських процесів. У адміністративно-правовій літературі метод управління визначається приблизно однаково – як спосіб чи засіб впливу, досягнення цілей [3].

Автори підручник про адміністративне право вважають, що категорія методу управління в концентрованій формі відображає взаємозв'язок керуючих і керованих підсистем, за яким перша, що є суб'єктом управління, здійснює управлінський вплив на другу – керований об'єкт. На думку авторів, для методів управління характерні такі риси: – вони органічно пов'язані з цільовим призначенням управлінської діяльності як особливого виду практичної реалізації завдань і функцій держави; – виражають владно-організуючий (тобто управлінський) вплив органів виконавчої влади та інших суб'єктів державного управління на відповідні керовані об'єкти; – здійснюються у взаємозв'язках між суб'єктами й об'єктами державного управління; – використовуються суб'єктами державного управління як засоби реалізації закріпленої за ними компетенції і безпосередньо виражають повноваження державно-владного характеру; – завжди мають своїм адресатом відповідні керовані об'єкти (індивідуальні або колективні); – у методах управління у відповідному обсязі виявляється державний (публічний) інтерес; – адміністративно-правова форма опосередкування методів і вияв їх у правових актах управління; – вибір конкретних методів управління прямо залежить не тільки від особливостей організаційно-правового статусу суб'єктів виконавчої влади, а й насамперед від особливостей керованого об'єкта

(наприклад, від форми власності, індивідуального або колективного характеру тощо) [3].

Таким чином, в загальному розумінні методи адміністративно-правового забезпечення – це способи впливу на суспільні відносини, які регулюються нормами адміністративного права та спрямовані на забезпечення виконання завдань і функцій держави у різних сферах життєдіяльності суспільства. Методи адміністративно-правового забезпечення представляють собою систему прийнятих підходів та інструментів, спрямованих на реалізацію та забезпечення ефективного функціонування адміністративно-правової системи.

На нашу думку, методи адміністративно-правового забезпечення орієнтовані на забезпечення взаємовідносин між органами державної влади, громадянами та іншими суб'єктами адміністративно-правових відносин. Методи адміністративно-правового забезпечення включають інструменти, що забезпечують виконання та визначення прав та обов'язків, а також механізми вирішення конфліктів та захисту інтересів учасників правовідносин. Характерними ознаками методів адміністративно-правового забезпечення є: - вплив на суспільні відносини, що регулюються нормами адміністративного права; - забезпечення виконання завдань і функцій держави в різних сферах життєдіяльності суспільства; - правове регулювання нормами адміністративного права.

Поширеною є думка, що із вагомих, відносно самостійних методів адміністративного права є контроль. Контроль – це вид діяльності, який полягає в тому, що суб'єкт контролю здійснює перевірку й облік того, як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання та реалізує свої функції. Основне призначення державного контролю полягає у виявленні невідповідності його об'єкта тим чи іншим правомірним оціночним критеріям для подальшого застосування адекватних заходів реагування [38].

Метою контролю є встановлення результатів діяльності певних суб'єктів, допущених відхилень від прийнятих вимог, принципів організації, виявлення причин цих відхилень від прийнятих вимог, а також визначення шляхів подолання

перешкод для ефективного функціонування всієї системи. У сучасному розумінні контроль розглядається не тільки як засіб покарання, а й як інформаційно-аналітичний засіб. Сутність державного контролю полягає: у спостереженні за функціонуванням відповідного підконтрольного об'єкта; в одержанні об'єктивної та достовірної інформації; у вживанні заходів із запобігання й усунення порушень; у виявленні причин і умов, що сприяють правопорушенню; у вживанні заходів щодо залучення до відповідальності осіб, винних у порушенні [72]. Науковці в сфері теорії управління Н. Нижник та І. Якушик визначили поняття «контроль в управлінні» у трьох головних аспектах: 1) контроль як систематична конструктивна діяльність керівників державної служби, органів управління, як одна з основних управлінських функцій; 2) контроль як завершальна стадія процесу управління, серцевиною якої є механізм зворотного зв'язку; 3) контроль як невід'ємна складова процесу прийняття і реалізації управлінських рішень, що безперервно бере участь у цьому процесі від початку і до завершення [156, с. 44]. В адміністративному праві України контроль розглядається в широкому розумінні як один із способів забезпечення законності дисципліни в публічному адмініструванні, а саме як процес спостереження за дотриманням нормативно-правових актів різними суб'єктами адміністративного права [124, с. 155].

Аналізуючи норми чинного законодавства та позиції вітчизняних науковців, можемо дійти висновку, що до методів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні віднесено заходи та інструменти координації, контролю та адміністративного примусу. Заходи та інструменти координації у сфері адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні є основними організаційними інструментами взаємодії суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення.

Так, відповідно до Закону України «Про оборонні закупівлі» у сфері оборонних закупівель функціонує парламентський контроль у сфері оборонних закупівель, який здійснюється відповідно до законодавства України. Контроль у сфері оборонних закупівель здійснюється відповідно до положень розділу III

Закону України «Про національну безпеку України». Державні замовники, учасники закупівель і головні органи у сфері планування та здійснення оборонних закупівель повинні сприяти залученню громадськості до здійснення контролю у сфері оборонних закупівель відповідно до законів України «Про громадські об'єднання», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації» і «Про інформацію» з дотриманням вимог, встановлених законодавством про державну таємницю. Щоквартальний звіт про виконання оборонних закупівель оприлюднює головний орган у сфері планування оборонних закупівель на своєму офіційному веб-сайті протягом 30 календарних днів після отримання такого звіту від державних замовників, крім інформації про закриті закупівлі. За зверненням комітету Верховної Ради України, до повноважень якого належать питання національної безпеки, оборони та розвідки, державний замовник надає вказану у зверненні інформацію, включаючи інформацію, що становить державну таємницю, про проведену закупівлю, державні контракти (договори) про закупівлю, укладені державним замовником (службою державного замовника, військовою частиною), протягом 10 робочих днів з дня надходження відповідного звернення [226].

З норми закону випливає той факт, що в сфері адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні активно використовується метод контролю як інструмент контролюючого впливу різних за ієрархією суб'єктів, статус яких визначає вид такого контролю.

В науковій літературі в діяльнісному аспекті взаємодія найчастіше відбувається у формі координації. У найбільш універсальному розумінні (безвідносно до конкретної сфери регуляції) під координацією розуміється погодження, зведення до відповідності, установлення зв'язку, контакту в діяльності людей, між діями [32, с. 572; 92]; взаємоузгоджена діяльність кількох суб'єктів для досягнення ними спільної мети [92; 148, с. 290]. Поряд з цим, координація розглядається й багатьма юридичними галузями, які відбивають у її розумінні індивідуальні властивості як її сутності, так і правового регулювання певної взаємодії різних суб'єктів, що є предметом розгляду тієї чи іншої галузі

юриспруденції. Так, наприклад, фахівці із прокурорського нагляду зауважують, що координація діяльності у боротьбі зі злочинністю – це заходи, що організовуються прокурорами з метою забезпечення узгодженості зусиль правоохоронних органів держави, з урахуванням їх компетенції, у вирішенні спільних завдань [92; 233, с. 167]. Представники кримінологічної науки стверджують, що координація діяльності правоохоронних органів із протидії злочинності та корупції – це передбачена законом, об'єктивно зумовлена, узгоджена та постійна взаємодія з метою реалізації учасниками правоохоронної діяльності спільних заходів за найбільш пріоритетними напрямками протидії злочинним та корупційним проявам, що здійснюється під організаційним керівництвом відповідного прокурора [92; 148, с. 290].

Якщо ж розглядати правову природу «координації» з точки зору адміністративного права, то коли йдеться про координацію як певне змістове явище, то найчастіше говорять про метод координації, що є протилежним методу субординації. Так, наприклад, стверджується, що метод координації формує децентралізоване, диспозитивне регулювання, що проводиться на паритетних засадах; джерелом юридичної енергії за такого регулювання є будь-які суб'єкти правовідносин, у зв'язку із чим статус суб'єктів характеризується насамперед їх рівноправним становищем у правовідносинах [92; 106, с. 35]. Актуальну думку з приводу місця координації в адміністративно-правовому механізмі висловили В. Я. Настюк та В. В. Белєвцева. На думку авторів, «У новітній юридичній літературі щодо поняття предмета адміністративного права існують кілька різних поглядів, що сформувались у зв'язку з радикальними соціально-економічними перетвореннями, які відбулися у нашій країні останніми роками та спричинили відповідні зміни у правовій сфері, особливо стосовно сучасного визначення предмета адміністративного-правового регулювання..., < зокрема >, ... сталося перенесення центру державного впливу прямого підпорядкування на координацію діяльності суб'єктів управління у різних галузях...» [92; 153, с. 20].

Хоч ми і не визначаємо громадський контроль, як метод адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення, але хотіли б дотично

за нього вказати, адже протягом останніх років в нашій країні спостерігається позитивна динаміка змін у владно-громадських відносинах, проте варто звернути увагу на відсутність стійкого взаєморозуміння публічної влади від населення. Водночас важливою ланкою системи публічного управління є контроль. Процеси децентралізації у цій сфері паралельно мають супроводжуватись удосконаленням централізованого контролю. Передача відповідальності за прийняття рішень зверху донизу, делегування все більших повноважень нижчим суб'єктам владних повноважень об'єктивно вимагають посилення відповідної підзвітності громаді. Без цього державній системі загрожують негативні наслідки [158, с. 67–71]. Загальновідомий факт, що громадський контроль можливий лише у громадянському суспільстві, яке, у свою чергу, формується та розвивається за наявності двох основних передумов: по-перше, визнання прав, свобод та законних інтересів приватних осіб та, по-друге, існування демократично орієнтованого адміністративного права, покликаного створювати приватним особам необхідні можливості для реалізації наданих їм правомочностей, насамперед у взаємовідносинах останніх з державою. Отже, певною мірою громадянське суспільство можна вважати соціальним утворенням, протилежним державі, яке спонукає останню до створення умов, необхідних для всебічного розвитку та існування членів такого суспільства [246, с. 21].

В профільному Законі України «Про оборонні закупівлі» зазначається, що контроль у сфері оборонних закупівель здійснюється відповідно до положень розділу III Закону України «Про національну безпеку України». Державні замовники, учасники закупівель і головні органи у сфері планування та здійснення оборонних закупівель повинні сприяти залученню громадськості до здійснення контролю у сфері оборонних закупівель відповідно до законів України «Про громадські об'єднання», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації» і «Про інформацію» з дотриманням вимог, встановлених законодавством про державну таємницю [226]. В свою чергу, стаття 4 Закону України «Про національну безпеку України» передбачає, що в межах повноважень, наданих відповідно до Конституції України, сектор безпеки і

оборони підлягає демократичному цивільному контролю. Система цивільного контролю складається з контролю, що здійснюється Президентом України; контролю, що здійснюється Верховною Радою України; контролю, що здійснюється Радою національної безпеки і оборони України; контролю, що здійснюється Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування; судового контролю; громадського нагляду. Контроль здійснюється за принципами верховенства права, законності, підзвітності, прозорості, ефективності та результативності. Прозорість передбачає повне розкриття фінансової інформації щодо функціонування сектору безпеки та оборони з метою забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів з урахуванням вимог Закону України «Про державну таємницю». При цьому, законодавець зазначає, що предметом такого контролю є: 1) дотримання вимог Конституції і законів України у діяльності органів сектору безпеки і оборони, недопущення їх використання для узурпації влади, порушення прав і свобод людини і громадянина; 2) зміст і стан реалізації стратегій, доктрин, концепцій, державних програм та планів у сферах національної безпеки і оборони; 3) стан правопорядку в органах сектору безпеки і оборони, їх укомплектованість, оснащеність сучасним озброєнням, військовою і спеціальною технікою, забезпеченість необхідними запасами матеріальних засобів та готовність до виконання завдань за призначенням у мирний час та в особливий період; 4) ефективність використання ресурсів, зокрема бюджетних коштів, органами сектору безпеки і оборони [225]. Приписи Закону України «Про національну безпеку України» зазначають, що громадяни України беруть участь у здійсненні цивільного контролю через громадські об'єднання, членами яких вони є, через депутатів місцевих рад, особисто шляхом звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини або до державних органів у порядку, встановленому Конституцією України, Законом України «Про громадські об'єднання» та іншими законами України. Сфера громадського нагляду може бути обмежена виключно Законом України «Про державну таємницю». Громадським об'єднанням, зареєстрованим у встановленому законом порядку,

гарантується відповідно до Конституції і законів України, а також статутних положень можливість: 1) отримувати в установленому порядку від державних органів, зокрема від керівників складових сектору безпеки і оборони, інформацію з питань діяльності складових сектору безпеки і оборони, крім інформації з обмеженим доступом; 2) здійснювати дослідження з питань національної безпеки і оборони, публічно презентувати їх результати, створювати для цього громадські фонди, центри, колективи експертів тощо; 3) проводити громадську експертизу проектів законів, рішень, програм, представляти свої висновки і пропозиції для розгляду відповідним державним органам; 4) брати участь у громадських дискусіях та відкритих парламентських слуханнях з питань діяльності і розвитку сектору безпеки і оборони, питань правового і соціального захисту військовослужбовців та працівників розвідувальних та правоохоронних органів, зокрема звільнених у запас чи відставку, учасників бойових дій та членів їх сімей [225]. Медіа, висвітлюючи питання національної безпеки і оборони, інформують суспільство про стан захисту національних інтересів України. З метою систематичного інформування суспільства про діяльність сектору безпеки і оборони України, забезпечення обґрунтованості рішень державних органів з питань національної безпеки і оборони, про стан виконання заходів розвитку сектору безпеки і оборони періодично, але не рідше ніж раз на три роки, органами сектору безпеки і оборони видаються «Білі книги» або інші аналітичні документи (огляди, національні доповіді тощо) [225].

З приписів нормативно-правових актів в галузі оборонного замовлення зрозуміло, що законодавцем не передбачено певної спеціальної процедури щодо громадського контролю при оборонних закупівлях, а лише зазначені загальні відомості щодо сектору безпеки та оборони в цілому. Досліджуючи громадський контроль як інструмент адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, перш за все необхідно розкрити саму сутність терміну «громадський контроль».

Існує думка, що поняття «громадський контроль» увійшло в лексикон населення зовсім недавно. Упродовж останніх років велися дискусії щодо цієї

категорії. Причин появи цього терміну можна назвати багато, проте головною причиною прояву заінтересованості контролем з боку громадськості є поступовий розвиток правосвідомості громадян України, особливо молоді, яка в подальшому розбудовуватиме нашу державу [158, с. 67–71]. Ознаки громадського контролю за діяльністю публічної адміністрації, з позиції А. Неугоднікова: 1) суб'єктом здійснення громадського контролю є громадяни та громадські об'єднання, які організаційно та функціонально незалежні від об'єктів контролю; 2) об'єктом здійснення громадського контролю є сфера публічного адміністрування; 3) метою громадського контролю є забезпечення публічного інтересу; 4) громадський контроль здійснюється виключно у формах, які передбачено законом; 5) забезпечується морально-правовими заходами впливу; 6) результати громадського контролю можуть бути підставою для здійснення інших видів публічного контролю, що забезпечуються державним примусом [155, с. 66–80]

Тобто, аналізуючи норми чинного законодавства та думки науковців, громадський контроль як інструмент адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні являє собою діяльність громадян, громадських об'єднань та інших інститутів громадянського суспільства, спрямована на забезпечення прозорості, ефективності та законності у сфері виконання державного оборонного замовлення, а також на захист прав і інтересів громадян та держави.

Усе вищевикладене дозволяє сформулювати наступні висновки щодо методів адміністративно-правового забезпечення оборонного замовлення:

- загальному розумінні методи адміністративно-правового забезпечення – це способи впливу на суспільні відносини, які регулюються нормами адміністративного права та спрямовані на забезпечення виконання завдань і функцій держави у різних сферах життєдіяльності суспільства. Методи адміністративно-правового забезпечення представляють собою систему прийнятих підходів та інструментів, спрямованих на реалізацію та забезпечення ефективного функціонування адміністративно-правової системи.

- методи адміністративно-правового забезпечення орієнтовані на забезпечення взаємовідносин між органами державної влади, громадянами та іншими суб'єктами адміністративно-правових відносин. Методи адміністративно-правового забезпечення включають інструменти, що забезпечують виконання та визначення прав та обов'язків, а також механізми вирішення конфліктів та захисту інтересів учасників правовідносин. Характерними ознаками методів адміністративно-правового забезпечення є: - вплив на суспільні відносини, що регулюються нормами адміністративного права; - забезпечення виконання завдань і функцій держави в різних сферах життєдіяльності суспільства; - правове регулювання нормами адміністративного права.

- до методів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні віднесено заходи та інструменти координації, контролю та адміністративного примусу. Заходи та інструменти координації у сфері адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні є основними організаційними інструментами взаємодії суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення.

- в сфері адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні активно використовується метод контролю як інструмент контролюючого впливу різних за ієрархією суб'єктів, статус яких визначає вид такого контролю.

Отже, методи адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення являють собою інструменти та заходи адміністративного, організаційного та контролюючого впливу суб'єктів системи адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення та включають заходи та інструменти координації, контролю та адміністративного примусу, що застосовуються окремо для реалізації та забезпечення ефективного функціонування адміністративно-правової системи.

3.3. Адміністративного примус як визначальний інструмент державного оборонного замовлення.

Актуальність дослідження адміністративного примусу як інструменту забезпечення державного оборонного замовлення полягає в тому, що ефективна реалізація оборонного замовлення вимагає належного контролю, координації та забезпечення виконання обов'язків з боку підприємств, організацій та громадян, які мають відношення до оборонної сфери. Державне оборонне замовлення є складною системою планування, здійснення та контролю за виготовленням та постачанням військової продукції, зброї, техніки та послуг. Забезпечення успішної реалізації оборонного замовлення вимагає наявності ефективних інструментів, що забезпечують виконання встановлених норм, правил та обмежень. Адміністративний примус, або адміністративні заходи, виступають одним з таких інструментів. Дослідження адміністративного примусу, як інструменту забезпечення державного оборонного замовлення може сприяти впровадженню ефективних механізмів управління, які спрямовані на запобігання порушень, забезпечення виконання угод і контролю за дотриманням вимог безпеки, якості та технологічних стандартів у виробництві оборонної продукції.

В юридичній науці будь-яке визначення права містить вказівку на його обов'язкову ознаку – примусову забезпеченість з боку держави. Саме тому примус, який здійснює держава в межах та на засадах, чітко визначених законодавством, можна вважати засобом забезпечення правопорядку, дотримання вимог, визначених нормами права [105, с. 64]. В науковій літературі існує думка, що однією з проблем розуміння «адміністративного примусу» - є відсутність нормативного закріплення цього поняття та відсутність єдності понятійного апарату серед практичних працівників та дослідників. Аналізуючи наукову та навчальну літературу, можна зробити висновок, що такий стан зумовлений використанням різних ознак, що характеризують це адміністративно-правове явище під час конструювання відповідного визначення поняття науковцями, а також певна байдужість законодавця до створення відповідної дефініції. Хоча

адміністративний примус є передусім примусом правовим, бо застосування відповідних заходів суворо регламентовано законом, здійснюється на основі й на виконання нормативних приписів. Незаконне ж застосування примусових заходів є фактичним свавіллям [234; 285, с. 152]. Вчена Т.О. Коломоєць у своїй праці зазначає, що адміністративний примус – це особливий різновид державно-правового примусу, тобто визначені нормами адміністративного права способи офіційного фізичного чи психологічного впливу уповноважених державних органів (а в деяких випадках і громадських організацій) на фізичних та юридичних осіб у вигляді особистих, майнових, організаційних обмежень їхніх прав, свобод та інтересів у випадках вчинення цими особами протиправних діянь (у сфері відносин публічного характеру) або в умовах надзвичайних обставин у межах окремого адміністративного провадження задля превенції, припинення протиправних діянь, забезпечення провадження в справах про правопорушення, притягнення винних осіб до відповідальності, попередження й локалізації наслідків надзвичайних ситуацій [5, с. 66; 234]. І. П. Голосніченко визначає адміністративний примус, як спосіб цілеспрямованого впливу на поведінку громадян, а також діяльність підприємств і організацій, органів, служб та службовців апарату державної виконавчої влади в інтересах забезпечення оптимального рівня виконання вимог законодавства [40, с. 87; 55]. С.Г. Стеценко у своїй праці тлумачить адміністративний примус як вид державного примусу, що застосовується відповідними державними органами (посадовими особами) до фізичних та юридичних осіб з метою запобігання, припинення правопорушень і притягнення винних до відповідальності [258, с. 177]. Існує думка, що адміністративний примус завжди відрізнявся від інших видів державного примусу питомою вагою, високою мобільністю і здатністю адаптуватися до конкретних умов і потреб держави та права, що й зумовлювало підвищену зацікавленість учених-адміністративістів у поглибленому вивченні його потенціалу. Ще в ХІХ ст. І.Т. Тарасов та І.В. Андріївський трактували його як крайній захід, наданий виконавчій владі для застосування його у своїй діяльності [254, с. 62]. Примус є необхідним елементом соціальної організації. У докласовому суспільстві він

базувався на авторитеті старійшин, вождів племен тощо, у класовому суспільстві – на владі держави. Примус найтіснішим чином пов'язаний із державною владою і визначає якість цієї влади. Будь-яка галузь містить у собі можливість застосування примусових заходів і у своїй регулюючій дії на суспільні відносини не може обійтися без державного примусу [87, с. 158].

Варта уваги думка В.К. Колпакова, який вказує, що під адміністративним примусом треба розуміти владне, здійснюване в односторонньому порядку і в передбачених правовими нормами випадках, застосування від імені держави до суб'єктів правопорушень, по-перше, заходів попередження правопорушень, по-друге, запобіжних заходів щодо правопорушень, по-третє, заходів відповідальності за порушення нормативно-правових положень [100; 106, с. 194]. В свою чергу, А.Т. Комзюк адміністративний примус пропонує розуміє як застосування відповідними суб'єктами до осіб, які не перебувають у їх підпорядкуванні, незалежно від волі й бажання останніх, передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу морального, майнового, особистісного та іншого характеру з метою охорони суспільних відносин, що виникають у сфері державного управління, шляхом попередження і припинення правопорушень, покарання за їх вчинення [100; 107, с. 45]. З точки зору В.М. Столбового, адміністративний примус, який застосовує публічно адміністрація для регулювання зовнішніх міграційних процесів, – це владна діяльність публічної адміністрації щодо суб'єктів міграційних процесів з метою урегулювання їх відповідно до публічних інтересів, шляхом попередження і припинення правопорушень та покарання за їх вчинення [100; 259, с.83].

Адміністративному примусу як методу публічного адміністрування, на думку Ю.П. Битяка, В.В. Зуй та А.Т. Комзюка, властиві певні риси, суть яких зводиться, насамперед, до того, що його використовують органи управління та їх посадові особи і лише інколи – суди (судді) та представники окремих об'єднань громадян з метою забезпечення потрібної поведінки [20, с. 5–6; 100].

Поряд з цим автори підручника про адміністративне право сформулювали свій перелік ознак, які притаманні адміністративному примусу, зокрема серед них є

[3]: – застосування адміністративного примусу завжди поєднується із широким використанням багатогранних виховних засобів, з активним формуванням правосвідомості, нетерпимого ставлення до антигромадських вчинків; – адміністративний примус використовується в державному управлінні для охорони суспільних відносин, що виникають у цій сфері державної діяльності; – заходи адміністративного примусу застосовуються, як правило, органами виконавчої влади та їх посадовими особами без звернення до суду. Лише в окремих випадках, як виняток, їх застосування покладається на суди (суддів) і представників окремих об'єднань громадян, наділених деякими державно-владними повноваженнями; – застосовувати заходи адміністративного примусу правомочні не всі органи виконавчої влади і не всі їх посадові особи, а лише ті з них, кому таке право надано законодавчими актами (державні служби, поліція, служба безпеки, прикордонна служба, суди та ін.) [3]; – адміністративно-примусові заходи можуть застосовуватися не тільки у зв'язку із вчиненням правопорушень, а й за їх відсутності, коли необхідно їх попередити або забезпечити громадський порядок і громадську безпеку під час різних надзвичайних ситуацій (стихійного лиха, епідемій, епізоотій, аварій, катастроф тощо); – на відміну від інших видів державного примусу, які за своєю сутністю, як правило, рівнозначні відповідному виду юридичної відповідальності (наприклад, кримінально-правовий примус практично цілком збігається з кримінальною відповідальністю), адміністративний примус за змістом значно ширший за адміністративну відповідальність. Адже адміністративна відповідальність – це складова адміністративного примусу; – заходи адміністративного примусу застосовуються як до фізичних, так і до юридичних осіб (до останніх можуть застосовуватися, наприклад, такі заходи, як обмеження або заборона проведення певних робіт, зупинення діяльності різних об'єктів тощо) [3].; – адміністративний примус застосовується щодо організацій, посадових осіб і громадян, які безпосередньо не є підпорядковані органам і посадовим особам, що застосовують вплив; тобто адміністративний примус не пов'язаний із службовою підпорядкованістю, не може здійснюватися всередині тієї або іншої системи управління, а завжди має зовнішній вияв; – регулювання

адміністративного примусу, підстав, умов і порядку застосування заходів впливу здійснюється нормами адміністративного права, причому не тільки законами, а й рядом підзаконних актів; – щодо застосування заходів адміністративного примусу здійснюється відповідно до адміністративно-процесуальних норм, які на цей час закріплюються переважно на рівні підзаконних актів, і від норм матеріального права в основному не відокремлені (за винятком норм, які регулюють порядок застосування адміністративних стягнень); – заходи адміністративного примусу дуже різноманітні, вони можуть мати характер морального, майнового, особистісного впливу, допускається застосування фізичної сили і вогнепальної зброї; – заходи впливу застосовуються саме в примусовому порядку, тобто незалежно від волі й бажання суб'єкта, до якого застосовується, часто з можливістю використання для його реалізації інших примусових заходів; – застосовується адміністративний примус з потрійною метою: 1) для запобігання різним антигромадським проявам, недопущення виникнення певної протиправної ситуації; 2) для припинення розпочатого або вже вчиненого протиправного діяння та забезпечення провадження в справах про адміністративні проступки; 3) для покарання осіб, які вчинили правопорушення [3].

Таким чином, під терміном адміністративний примус слід розуміти правовий інструмент, який використовується державою для забезпечення виконання встановлених норм, вимог або рішень. Адміністративний примус являє собою комплексний підхід, який включає різні заходи та механізми контролю, регулювання та впливу на фізичних та юридичних осіб.

У вітчизняній науковій літературі під методом розуміють спосіб або засіб досягнення поставленої мети, а під адміністративно-правовими методами – способи та прийоми безпосереднього і цілеспрямованого впливу виконавчих органів (посадових осіб) на підставі закріпленої за ними компетенції, у встановлених межах та відповідній формі на підпорядковані їм органи та громадян. Унаслідок того, що одні методи мають загальний характер, притаманний усім видам державної діяльності, всім державним органам, а інші – лише окремим із них, методи управління поділяються на загальні та спеціальні.

До загальних автори відносять методи переконання та примусу, адміністративного та економічного впливу, нагляду та контролю, прямого та непрямого впливу, регулювання, керівництва та управління. При цьому вони вважають переконання та примус універсальними методами [19, с. 148]. Як доречно зазначає Кісіль З.Р., «примус» є додатковим методом державного управління, що являє собою психологічний чи фізичний вплив державних органів або посадових осіб (суб'єктів управління) на певних осіб (об'єкти управління) з метою змушення виконувати приписи правових норм. Такий метод державного управління проявляється в двох формах: судовій та адміністративній та ґрунтується на авторитеті держави і силі закону. Метод примусу спрямований на вироблення окремих форм поведінки, а також підтримання суспільної дисципліни [95, с. 204]. Доповнюючи вищевказане, слід звернути увагу на думку Дембіцької С.Л., яка зазначила, що невід'ємною складовою системи методів державного управління суспільством є метод примусу. Вказаний метод належить до найбільш жорстких та незаперечних засобів впливу, тому в діяльності органів управління та їх посадових осіб примус застосовується, як правило, у поєднанні з іншими управлінськими прийомами [57, с. 215].

Функції держави здійснюються у певних формах шляхом використання в рамках державного механізму спеціальних прийомів і методів. Правовими формами діяльності держави та її механізму є визначений законом порядок здійснення компетентними органами та особами юридично значущих дій, спрямованих на здійснення функцій держави [74, с. 85]. Вірно зазначає Дембіцька С.Л., що саме саме визначення держави та її обов'язкові ознаки, зокрема наявність публічної влади, вже передбачають можливість для забезпечення досягнення своїх завдань легального використання нею різноманітних методів, способів впливу на свідомість та поведінку осіб, у тому числі й усупереч їх бажанням, якщо дії останніх не узгоджуються із загальнообов'язковими приписами. Особі надається нормативно-регламентована й гарантована можливість вільного вибору варіанту поведінки, однак у разі недотримання нею загальнообов'язкових приписів її дії створюють певну

небезпеку (шкідливий вплив) для суспільства. З огляду на той факт, що такі випадки можуть мати непоодинокий, а можливо, й масовий характер, повинен існувати фактор стабілізації належної поведінки особи, забезпечення громадського порядку і взагалі розвитку держави. Таким фактором може й повинен виступати адміністративний примус, котрий застосовується на базі адміністративного переконання [56].

Таким чином, адміністративний примус, як метод забезпечення державного оборонного замовлення - є нормативно-визначеною системою правових та адміністративно-організаційних заходів впливу в разі порушення законодавчих вимог, що застосовуються уповноваженими органами до відповідних суб'єктів з метою забезпечення безперервного, ефективного та оперативного функціонування військово-промислового комплексу та інших важливих секторів оборони.

Адміністративний примус може включати широкий спектр заходів і контрольних механізмів, які використовуються державними органами з метою забезпечення виконання державного оборонного замовлення. Це можуть бути такі заходи, як: 1) ліцензування та реєстрація підприємств, які займаються виробництвом військової продукції та техніки; 2) встановлення обов'язкових стандартів та технічних вимог до військової продукції; 3) контроль за постачанням та розподілом військової продукції; 4) фінансовий контроль та фінансування; 5) застосування санкцій, в тому числі штрафних санкцій.; 6) аудит та перевірка.

Відповідно до чинного законодавства, а саме Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідальністю за вчинення адміністративних правопорушень в сфері оборонних закупівель передбачено адміністративні стягнення. Законодавчо закріплене визначення поняття «адміністративне стягнення», яке надається в статті 23 КУпАП, відповідно до якого адміністративне стягнення є мірою відповідальності й застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі дотримання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень

як самим правопорушником, так й іншими особами. Законодавець у статті 23 КУпАП акцентує увагу на тому, що адміністративне стягнення застосовується до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, з метою її виховання. Факт накладання адміністративного стягнення є виховним впливом. Головна мета адміністративних стягнень полягає у вихованні порушника щодо дотримання вимог закону та інших нормативно-правових актів для недопущення в подальшому порушень, а також запобігання суспільно небезпечним діям [9; 99].

Негативною обставиною та такою, що обтяжує адміністративне стягнення, є повторність вчинення адміністративного правопорушення. Згідно з п. 2 ч. 1 ст. 35 КУпАП повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, обтяжує адміністративне стягнення. У такому разі до порушника може бути застосовано більш каральну «штрафну» санкцію, передбачену нормою статті КУпАП. Повторне протягом року вчинення однорідного правопорушення, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, свідчить, що особа не стала на шлях виправлення, а застосоване раніше адміністративне стягнення вказує, що особа має стійку протиправну поведінку [9; 99].

Тобто, завдяки застосуванню адміністративних стягнень суб'єкти публічної адміністрації досягають потрібної мети – 1) покарання особи (це «міра відповідальності»), яка вчинила адміністративне правопорушення, 2) виховання її в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також 3) запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником (приватна превенція), так і іншими особами (загальна превенція). Види цих стягнень, підстави та порядок їх застосування головним чином визначено Кодексом України про адміністративні правопорушення. КУпАП України встановив такі види адміністративних стягнень: 1) попередження; 2) штраф; 3) штрафні бали; 4) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям учинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 6) конфіскація предмета, який став знаряддям учинення або безпосереднім об'єктом

адміністративного правопорушення, або грошей, одержаних в результаті вчинення такого правопорушення; 7) позбавлення спеціального права, наданого громадянину, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 8) громадські роботи; 9) виправні роботи; 10) суспільно корисні роботи; 11) адміністративний арешт; 12) арешт з утриманням на гауптвахті [9; 99].

Тобто, можна констатувати, що адміністративний примус є визначальним інструментом державного оборонного замовлення в Україні, оскільки він дозволяє забезпечити досягнення таких цілей, як: 1) забезпечення належної обороноздатності держави (адміністративний примус дозволяє забезпечити своєчасне та ефективне забезпечення потреб Збройних Сил України та інших військових формувань у озброєнні, військовій техніці та інших матеріальних засобах); 2) забезпечення прозорості та ефективності державного оборонного замовлення (адміністративний примус дозволяє забезпечити дотримання законодавства у сфері державного оборонного замовлення, а також запобігти корупції та іншим порушенням); 3) забезпечення координації дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері державного оборонного замовлення (адміністративний примус дозволяє забезпечити ефективну взаємодію між різними державними органами та органами місцевого самоврядування у сфері забезпечення потреб оборони).

Усе вищевикладене дозволяє сформулювати наступні висновки щодо адміністративного примусу як визначального інструменту державного оборонного замовлення:

- адміністративний примус як метод забезпечення державного оборонного замовлення - є нормативно-визначеною системою правових та адміністративно-організаційних заходів впливу в разі порушення законодавчих вимог, що застосовуються уповноваженими органами до відповідних суб'єктів з метою забезпечення безперебійного, ефективного та оперативного функціонування військово-промислового комплексу та інших важливих секторів оборони.

- адміністративний примус є визначальним інструментом державного оборонного замовлення в Україні, оскільки він дозволяє забезпечити досягнення таких цілей, як: 1) забезпечення належної обороноздатності держави (адміністративний примус дозволяє забезпечити своєчасне та ефективно забезпечення потреб Збройних Сил України та інших військових формувань у озброєнні, військовій техніці та інших матеріальних засобах); 2) забезпечення прозорості та ефективності державного оборонного замовлення (адміністративний примус дозволяє забезпечити дотримання законодавства у сфері державного оборонного замовлення, а також запобігти корупції та іншим порушенням); 3) забезпечення координації дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері державного оборонного замовлення (адміністративний примус дозволяє забезпечити ефективну взаємодію між різними державними органами та органами місцевого самоврядування у сфері забезпечення потреб оборони).

- впровадження ефективних механізмів адміністративного примусу у сфері державного оборонного замовлення в Україні сприятиме зміцненню обороноздатності держави та підвищенню ефективності системи державного оборонного замовлення.

Отже, особливу роль в механізмі адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України посідає застосування адміністративного примусу, як визначального інструменту державного оборонного замовлення в Україні в умовах війни, що дозволяє гарантувати виконання оборонних закупівель шляхом посилення дії адміністративного впливу суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного замовлення на процес здійснення, виконання та забезпечення оборонних закупівель, що в надскладних умовах війни є об'єктивно-зумовленим та необхідним інструментом механізму адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України.

3.4. Інформаційно-аналітичне забезпечення державного оборонного замовлення.

Питання забезпечення належного рівня обороноздатності України в умовах її протидії «гібридної» агресії з боку Російської Федерації (РФ) стоїть досить гостро. В зв'язку з цим, з позицій виконання завдання підвищення рівня спроможностей сил оборони країни та забезпечення раціонального витрачання бюджетних коштів ефективне функціонування та розвиток системи державних оборонних закупівель є нагальною проблемою державної ваги. В свою чергу, інформаційно-аналітичне забезпечення системи державних оборонних закупівель, як базова підсистема, відіграє вирішальну роль у організаційно-економічному механізмі системи державних оборонних закупівель загалом [41].

Інформаційно-аналітична діяльність безсумнівно є широкою і багатогранною сферою діяльності. Вона включає в себе підбір і систематизацію фактів щодо певного питання, їх оцінку, відбір, тлумачення, чітке й продумане викладення в усній або письмовій формі. Варто зазначити, що добування необхідних матеріалів, діяльність, пов'язана з придбанням, систематизацією, перекладом і поширенням книг та документів сюди не відноситься [31, с. 15].

Для розуміння сутності інформаційно-аналітичного забезпечення в інформаційному забезпеченні системи державного управління необхідно, передусім, опрацювати відомі теоретичні підходи до визначення цього важливого поняття, узагальнити їх та запропонувати визначення, що більш адекватно відповідає його сутності, а також обґрунтувати його роль та місце в загальній системі державного управління [241, с. 120–126].

Термін «інформаційно-аналітичне забезпечення» досить часто використовується в різних сферах діяльності держави, зокрема з питань державного управління. Загальний аналіз показує, що інформаційно-аналітичне забезпечення у складному процесі інформаційного забезпечення системи державного управління займає одне з ключових місць. Проте сьогодні відсутнє єдине розуміння цього важливого поняття, в наукових та публіцистичних статтях

воно має змістову суперечливість. Як наслідок існує проблема, яка перешкоджає як розробці методологічних засад інформаційного забезпечення в системі державного управління, так і його практичній реалізації [241, с. 120–126].

Ю. О. Саричев сформував, що інформаційно-аналітичне забезпечення – комплекс заходів, що реалізує процеси створення документованих інформаційних продуктів (аналітичних документів) на основі використання статичних інформаційних ресурсів (документованих даних та інформації), проведення розрахунків, моделювання ситуацій, їх аналізу і синтезу з метою підтримки прийняття відповідних рішень на всіх рівнях державного управління [241, с. 120–126].

Під інформаційним забезпеченням Г. Литовченко розуміє такі представлення та організація інформації, які відповідатимуть потребам користувачів інформаційних систем та вимогам автоматизованої обробки даних. Під управлінням інформаційним забезпеченням розуміє наявність чітких процесів руху інформації від моменту її створення до використання, застосування систем класифікації та кодування, створення інформаційно-логічних моделей масивів інформації, управління змінами наявних інформаційних систем, рішення рутинних завдань щодо якості функціонування інформаційних систем тощо [136, с. 123–124].

Інформаційно-аналітичне забезпечення оборонної сфери України розглядається В. Сокуреном як функціонально та структурно виділена, спеціально організована діяльність суб'єктів публічного адміністрування сферою оборони, що передбачає збір, накопичення й обробку даних; пошук, аналіз та узагальнення інформації; отримання спеціальних знань, що спрямована на якісне забезпечення їх управлінської діяльності. Система інформаційного забезпечення публічного адміністрування оборонного сектору України потребує негайного удосконалення шляхом створення в системі органів публічного адміністрування у відповідній сфері спеціального структурного підрозділу, який би акумулював усю інформацію оборонного характеру та підтримував систему зв'язку з усіма зацікавленими суб'єктами та науковими інституціями [252, с. 29–30].

Вченими П. М. Сніцаренком та Ю. О. Саричевем запропоновано нове визначення інформаційно-аналітичного забезпечення (у воєнній сфері) як комплексу заходів щодо реалізації процесів створення інформаційних продуктів (аналітичних матеріалів) на основі використання статичних інформаційних ресурсів (документованих даних та інформації), отриманих за результатами моніторингу, а також шляхом проведення розрахунків, моделювання ситуацій, аналізу і синтезу даних та інформації, з метою підтримки прийняття рішень органами військового управління всіх рівнів [251, с. 87].

Шаповал Р.В. досліджуючи інформаційно-правову складову діяльності органів Національної поліції України дійшла висновку, що Інформаційно-правова складова діяльності органів Національної поліції України, а саме її інформаційно-аналітичний аспект включає в себе не лише певний спектр дій чи бездіяльності службових та посадових осіб правоохоронних органів, але й ряд зобов'язань, які мають виконувати останні при здійсненні своїх юрисдикційних повноважень. В даному випадку мова йде про виконання положень чинного законодавства України в сфері забезпечення схоронності конфіденційної інформації (таємниці) та іншої інформації, що охороняється законом. На думку авторки, окрім службової та таємної інформації, що визнається такою, що має статус обмеженою у доступі в системі Національної поліції України, обіг аналізованого правоохоронного органу містить в собі конфіденційну інформацію, яка має захищатись при здійсненні інформаційно-аналітичної діяльності поліцейськими, адже рішення про обмеження доступу до неї крім центральних органів виконавчої влади, приймають юридичні та фізичні особи приватного права [280].

Відповідно, на наш погляд, інформаційно-аналітичне забезпечення державного оборонного замовлення в Україні – це комплекс організаційно-правових систематичних заходів, спрямованих на збір, обробку, аналіз та узагальнення інформаційних матеріалів з метою забезпечення ефективного планування, координації, моніторингу та контролю виконання державних оборонних замовлень, що включає використання сучасних інформаційних

технологій, аналітичних методів та експертних оцінок, сприяючи ефективному управлінню в межах оборонного сектору держави.

Щодо ролі та мети інформаційно-аналітичного забезпечення, то В. Сокурєнко вказав, що головною метою інформаційно-аналітичного забезпечення оборонної сфери України є всебічна науково-теоретична та інформаційна підтримка діяльності органів публічної адміністрації та громадських організацій сектору оборони на основі комплексу організаційних, дослідницьких, нормативно-правових, технічних та інших заходів [252, с. 22].

Роль інформаційно-аналітичного забезпечення полягає у виробленні аналітично обґрунтованих та документованих інформаційних продуктів, котрі надаються для прийняття управлінських рішень, які не потребують дій в реальному масштабі часу, а його місце визначається послідовністю інформаційних процесів у загальному кібернетичному контурі державного управління, зокрема воєнною сферою. Отримані результати, за умови їх впровадження у практику, дозволяють найбільш раціонально розділити сектори відповідальності та обов'язки виконавців у єдиному контурі державного управління у воєнній сфері [251, с. 87].

Вдосконалення системи управління оборонними ресурсами та стрімкий розвиток новітніх інформаційних технологій потребують застосування нових підходів як до побудови інформаційних систем управління оборонними ресурсами, так і до управління їх інформаційним забезпеченням. Контроль відповідності наданої інформації до потреб користувачів є ключовою функцією управління інформаційним забезпеченням. Інша важлива функція полягає в наданні технологій, на базі яких узгоджуються інтереси всіх сторін, залучених в інформаційну діяльність. Складність управління інформаційним забезпеченням у сфері управління оборонними ресурсами визначається постійними змінами функціонального середовища, появою нових цілей і пошуку нових рішень. Зміни в функціональному середовищі потребують зміни процесів управління для забезпечення відповідності новим вимогам множини учасників, що залучені до створення і використання інформаційних ресурсів [136, с. 123–124].

Інформаційно-аналітичне забезпечення сфери оборони здійснюється через інформаційно-аналітичну діяльність – особливий напрям інформаційної діяльності, пов'язаний з виявленням, опрацюванням, збереженням та поширенням інформації переважно у сфері управлінської, політичної та економічної діяльності. Проте для сфери оборони важливим є не стільки своєчасне ознайомлення з первинною інформацією, скільки випереджувальне виявлення проблемних ситуацій і прогноз розвитку подій. Саме необхідність передбачення, виявлення та прогноз тенденцій розвитку ситуації обумовлює застосування різних аналітичних методик опрацювання вихідної інформації. З'ясування можливих шляхів розвитку ситуації потребує не тільки узагальнення виявленої інформації, але і її оцінки [252, с. 22].

Інформаційно-аналітичне забезпечення тісно взаємодіє з моніторингом стану як з окремим видом інформаційного забезпечення в системі державного управління, його роль полягає у виробленні аналітично обґрунтованих пропозицій щодо прийняття ефективних державних управлінських рішень (на підставі наявних інформаційних ресурсів, що отримуються за допомогою інформаційної інфраструктури), а його місце визначається характером завдання щодо оцінки та прогнозування стану (розвитку) об'єкта (процесу) державного управління [241, с. 120–126].

Окрім того, інформаційно-технологічні нововведення в публічному адмініструванні загалом та публічному адмініструванні сферою оборони зокрема повинні мати комплексний характер, бути пов'язані з одночасним і погодженим використанням інформаційних, організаційних, правових, соціально-психологічних, кадрових, технічних і багатьох інших факторів. Усе це вимагає комплексного підходу, якісної зміни як системи роботи з інформацією, так і функціональної й організаційної структур управління, складу та структури всієї управлінської діяльності у сфері оборони. Формування сучасної інформаційно-аналітичної та програмно-технічної систем підтримки управлінських рішень надасть можливість суб'єктам публічної адміністрації сектору оборони оперативно аналізувати та оцінювати ситуацію в усіх напрямках оборонної

діяльності держави. Для цього слід здійснити інтеграцію вже існуючих інформаційних систем органів публічного адміністрування сферою оборони в Україні, тобто створити єдину інформаційно-телекомунікаційну систему збору, обробки та передачі даних, необхідних для прийняття стратегічно важливих рішень в адміністративно-політичній сфері публічного управління держави [252, с. 22].

Основним інструментальним складником інформаційно-аналітичного забезпечення державного оборонного замовлення в Україні є реєстр учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів).

Згідно Закону України «Про оборонні закупівлі» від 17 липня 2020 № 808-IX Реєстр створюється як автоматизована система. Реєстр ведеться з метою моніторингу інформації про виконані державні контракти (договори), підтримання в актуальному стані і забезпечення прозорості відомостей щодо учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів), об'єктивності оцінювання, відбору і повторного оцінювання виконавців державних контрактів (договорів), зважаючи на їх здатність виробляти та постачати товари, виконувати роботи та надавати послуги відповідно до потреб державних замовників. Реєстр забезпечує систематизацію та здійснення ретроспективного аналізу даних щодо суб'єктів господарювання в оборонних закупівлях за такими класифікаційними ознаками, зокрема: 1) номенклатура товарів, робіт, послуг оборонного призначення, що виробляється суб'єктом господарювання, робіт і послуг, що виконуються таким суб'єктом; 2) ціна на товари, роботи, послуги оборонного призначення, у тому числі, але не виключно, фіксована ціна на товари, роботи, послуги оборонного призначення, у тому числі за результатами попередніх закупівель, з додержанням законодавства про захист інформації; 3) фінансово-економічний стан підприємства; 4) наявність окремих видів виробничої діяльності підприємства; 5) наявність необхідних виробничих потужностей та технічної спроможності підприємства; 6) наявність необхідних об'єктів права інтелектуальної власності; 7) виконання або участь у виконанні науково-дослідних та інших робіт; 8) наявність потенційних підстав, передбачених

законом, для відмови в укладенні контракту (договору) за результатами торгів [226].

Обробка в Реєстрі інформації з обмеженим доступом та інформації, що становить державну таємницю, здійснюється відповідно до законів України "Про інформацію", "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах" та "Про державну таємницю". Порядок створення і ведення Реєстру учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів) затверджується Кабінетом Міністрів України. Відповідальність за адміністрування та забезпечення функціонування Реєстру покладається на головний орган у сфері планування оборонних закупівель. За неналежне адміністрування, неналежне забезпечення функціонування Реєстру службові (посадові) особи головного органу у сфері планування оборонних закупівель несуть відповідальність згідно із законами України [226].

Згідно Порядку створення, функціонування та ведення електронного реєстру учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів), внесення до нього суб'єктів господарювання від 17 березня 2021 р. № 233 Реєстр є системою накопичення, обробки, обліку, захисту та надання інформації про учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів). Реєстр є державним інформаційним ресурсом. Державні замовники отримують відомості з реєстру на безоплатній основі. Держателем реєстру є Мінстратегпром, який забезпечує його створення, функціонування, ведення та адміністрування. Адміністратором реєстру є Мінстратегпром. Адміністратор реєстру: здійснює заходи із створення, впровадження, супроводження програмного забезпечення реєстру з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій; відповідає за технічне і технологічне забезпечення, збереження та захист даних реєстру; здійснює технічні та технологічні заходи з надання, блокування та анулювання доступу до реєстру, ведення обліку користувачів; забезпечує проведення перевірки коректності даних, що надаються до реєстру, дотримання користувачами технологічної дисципліни та інформаційної безпеки, навчання щодо внесення даних і користування реєстром; здійснює систематизацію та

проводить ретроспективний аналіз даних щодо суб'єктів господарювання в оборонних закупівлях; формує аналітичну звітність за визначеними Мінстратегпромом показниками; забезпечує оприлюднення переліку суб'єктів господарювання, включених до реєстру; здійснює підтримку функціонування веб-сайту, на якому розміщується реєстр; здійснює підтримку публікації інформації на визначеному веб-сайті [221].

Загалом, роль інформаційно-аналітичного забезпечення державного оборонного замовлення в Україні є надзвичайно важливою і включає наступні аспекти:

1. Захист територіальної цілісності та суверенітету держави: інформаційно-аналітичне забезпечення державного оборонного замовлення в Україні спрямоване на підвищення ефективності та надійності національної оборонної системи, забезпечення безпеки та суверенітету країни.

2. Забезпечення прийняття обґрунтованих рішень: інформаційно-аналітичне забезпечення надає необхідну інформацію, аналіз та оцінку, які допомагають органам військового управління приймати обґрунтовані, законні та оптимальні рішення щодо державного оборонного замовлення, з дотриманням пріоритетів, вимог та стратегічних напрямків в розвитку оборонних сил та виробництва військової техніки.

3. Планування та координація: інформаційно-аналітичне забезпечення допомагає забезпечити ефективне планування та координацію державного оборонного замовлення (визначення потреб, розподіл ресурсів, встановлення термінів виконання та взаємозв'язок між різними суб'єктами, що залучені до реалізації замовлення).

4. Моніторинг та контроль: інформаційно-аналітичне забезпечення забезпечує систематичний моніторинг та контроль виконання державного оборонного замовлення.

5. Розвиток внутрішніх та зовнішніх потенціалів: інформаційно-аналітичне забезпечення сприяє розвитку внутрішніх та зовнішніх потенціалів державного оборонного замовлення, що включає пошук та аналіз нових технологій, наукових

досліджень, ринкових тенденцій та потенційних партнерів для підвищення ефективності та конкурентоспроможності оборонних програм.

6. Забезпечення безпеки інформації: розробка та застосування заходів для захисту конфіденційної, державної інформації, кібербезпеки та протидії витоку даних.

7. Розвиток інформаційної бази: інформаційно-аналітичне забезпечення сприяє розвитку інформаційної бази, яка включає дані державного оборонного замовлення (створення та управління базами даних, системами збору та аналізу інформації, а також розробку методик інформаційного моделювання та прогнозування).

8. Забезпечення ефективної комунікації: інформаційно-аналітичне забезпечення сприяє ефективній комунікації між різними суб'єктами, що залучені до реалізації державного оборонного замовлення (обмін інформацією, спільне розуміння та координацію дій, що сприяє ефективному виконанню завдань і досягненню поставлених цілей).

9. Підтримка наукових досліджень, інновацій та технологічного розвитку: інформаційно-аналітичне забезпечення забезпечує підтримку наукових досліджень та інновацій в галузі державного оборонного замовлення, сприяє технологічному розвитку в галузі державного оборонного замовлення (впровадження передових технологій та досліджень для підвищення ефективності та конкурентоспроможності оборонних програм).

Усе вищевикладене дозволяє сформулювати наступні висновки щодо інформаційно-аналітичного забезпечення державного оборонного замовлення:

- інформаційно-аналітичне забезпечення державного оборонного замовлення в Україні як комплекс організаційно-правових систематичних заходів, спрямованих на збір, обробку, аналіз та узагальнення інформаційних матеріалів з метою забезпечення ефективного планування, координації, моніторингу та контролю виконання державних оборонних замовлень, що включає використання сучасних інформаційних технологій, аналітичних методів та експертних оцінок, сприяючи ефективному управлінню в межах оборонного сектору держави

- інформаційно-аналітичне забезпечення є важливою складовою в механізмі адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення, оскільки воно дозволяє забезпечити своєчасне та обґрунтоване прийняття рішень у сфері державного оборонного замовлення, забезпечити прозорість та відкритість у сфері державного оборонного замовлення, забезпечити збір, аналіз та узагальнення інформації про потреби Збройних Сил України та інших військових формувань у озброєнні, військовій техніці та інших матеріальних засобах, забезпечити розробку інформаційно-аналітичних матеріалів для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які приймають рішення у сфері державного оборонного замовлення, забезпечити інформування громадськості та інших зацікавлених сторін про державне оборонне замовлення.

Отже, інформаційне забезпечення державного оборонного замовлення є важливим елементом системи державного управління обороною, оскільки воно забезпечує ефективне виконання державного оборонного замовлення, підвищення оборонного потенціалу держави та зміцнення її обороноздатності, основними завданнями якого є: надання органам державної влади, підприємствам оборонно-промислового комплексу та іншим учасникам оборонного замовлення інформації про поточні та перспективні потреби оборони, а також світові тенденції розвитку оборонної промисловості; проведення інформаційних кампаній з метою підвищення рівня обізнаності громадськості про державне оборонне замовлення; розроблення та впровадження інформаційних систем та технологій, які забезпечують ефективне управління державним оборонним замовленням, прозорість та відкритість інформації про державне оборонне замовлення, а також захист інформації, що становить державну таємницю.

Висновки до розділу 3

1. Визначено основні напрямки зовнішнього впливу суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення.

2. Розкрито, що видання нормативних актів щодо врегулювання сектору оборони та національної безпеки та видання індивідуальних актів із питань адміністрування оборонних закупівель є важливими формами адміністративної діяльності суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення, що відзначаються нормотворчою діяльністю таких суб'єктів у сфері оборони та національної безпеки, в тому числі у сфері забезпечення оборонних закупівель.

3. Акцентовано, що важливу роль відіграють адміністративні договори, які допомагають впорядкувати адміністративні правовідносини та більш ефективно вдосконалювати міжнародну та міждержавну співпрацю у сфері функціонування та забезпечення сектору безпеки та оборони.

4. Визначено, що планування у сфері забезпечення оборонних закупівель, як форма адміністративно-правового забезпечення оборонного замовлення України, є одним з найважливіших елементів цієї системи, адже вона дозволяє забезпечити ефективно та прозоре використання фінансових ресурсів, що виділяються на забезпечення потреб оборони.

5. Сформовано, що планування у сфері забезпечення оборонних закупівель здійснюється на основі таких принципів: 1) принципу цільового призначення (планування має бути спрямоване на досягнення конкретних цілей забезпечення потреб оборони); 2) принципу системності (планування має здійснюватися в рамках єдиної системи державного оборонного замовлення); 3) принципу прозорості (планування має бути відкритим та доступним для громадськості); 4) принципу ефективності (планування має забезпечувати ефективно використання фінансових ресурсів). Розкрито особливості планування у сфері забезпечення оборонних закупівель в умовах війни: 1) планування має бути більш гнучким та адаптивним, оскільки в умовах війни потреби Збройних Сил України та інших військових формувань є досить динамічними та можуть змінюватися досить швидко; 2) планування має бути більш спрямованим на забезпечення потреб оборони в найкоротші терміни, адже в умовах війни обороноздатність держави має бути забезпечена належним чином на найвищому рівні;

3) планування має бути більш спрямованим на залучення міжнародної допомоги, оскільки в умовах війни Україна потребує значної міжнародної допомоги для забезпечення потреб оборони.

6. Запропоновано, що для підвищення ефективності адміністративно-правового забезпечення державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення в Україні необхідно: 1) продовжувати удосконалювати законодавство у цій сфері (впровадження міжнародних стандартів якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, а також посилення контролю за їх виконанням); 2) розширити практику використання сучасних методів і засобів контролю якості (це дозволить забезпечити більш ефективне виявлення та усунення неякісних товарів, робіт і послуг); 3) посилити співпрацю між державними органами та суб'єктами, які беруть участь у забезпеченні якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що дозволить забезпечити більш ефективне управління; 4) зміцнити і вдосконалити контрольні та наглядові механізми; 5) залучати висококваліфікованих фахівців даної галузі; 6) забезпечити належне фінансування реформування гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення.

7. Визначено, що в загальному розумінні методи адміністративно-правового забезпечення – це способи впливу на суспільні відносини, які регулюються нормами адміністративного права та спрямовані на забезпечення виконання завдань і функцій держави у різних сферах життєдіяльності суспільства. Методи адміністративно-правового забезпечення представляють собою систему прийнятих підходів та інструментів, спрямованих на реалізацію та забезпечення ефективного функціонування адміністративно-правової системи.

8. Встановлено, що методи адміністративно-правового забезпечення орієнтовані на забезпечення взаємовідносин між органами державної влади, громадянами та іншими суб'єктами адміністративно-правових відносин. Методи адміністративно-правового забезпечення включають інструменти, що забезпечують виконання та визначення прав та обов'язків, а також механізми вирішення конфліктів та захисту інтересів учасників правовідносин. Сформовано

характерні ознаки методів адміністративно-правового забезпечення, до яких віднесено: вплив на суспільні відносини, що регулюються нормами адміністративного права; забезпечення виконання завдань і функцій держави в різних сферах життєдіяльності суспільства; правове регулювання нормами адміністративного права.

9. До методів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні віднесено заходи та інструменти координації, контролю та адміністративного примусу. Заходи та інструменти координації у сфері адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні є основними організаційними інструментами взаємодії суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення.

10. Встановлено, що в сфері адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні активно використовується метод контролю як інструмент контролюючого впливу різних за ієрархією суб'єктів, статус яких визначає вид такого контролю.

11. Визначено, що адміністративний примус є визначальним інструментом державного оборонного замовлення в Україні, оскільки він дозволяє забезпечити досягнення таких цілей, як: 1) забезпечення належної обороноздатності держави (адміністративний примус дозволяє забезпечити своєчасне та ефективне забезпечення потреб Збройних Сил України та інших військових формувань у озброєнні, військовій техніці та інших матеріальних засобах); 2) забезпечення прозорості та ефективності державного оборонного замовлення (адміністративний примус дозволяє забезпечити дотримання законодавства у сфері державного оборонного замовлення, а також запобігти корупції та іншим порушенням); 3) забезпечення координації дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері державного оборонного замовлення (адміністративний примус дозволяє забезпечити ефективну взаємодію між різними державними органами та органами місцевого самоврядування у сфері забезпечення потреб оборони).

12. Визначено, що в умовах війни роль адміністративного примусу у сфері державного оборонного замовлення в Україні посилюється, оскільки виникає необхідність в більш ефективному та швидкому забезпеченні потреб оборони, зокрема: забезпечення своєчасного виконання оборонних замовлень; забезпечення якості озброєння, військової техніки та інших матеріальних засобів, що закупаються в рамках державного оборонного замовлення; забезпечення дотримання законодавства у сфері державного оборонного замовлення, зокрема, у частині запобігання корупції.

13. Підкреслено, що впровадження ефективних механізмів адміністративного примусу у сфері державного оборонного замовлення в Україні сприятиме зміцненню обороноздатності держави та підвищенню ефективності системи державного оборонного замовлення.

14. Сформовано зміст, сутність та завдання новітнього інструменту механізму адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні.

15. Виявлено, що інформаційно-аналітичне забезпечення є важливою складовою в механізмі адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення, оскільки воно дозволяє забезпечити своєчасне та обґрунтоване прийняття рішень у сфері державного оборонного замовлення, забезпечити прозорість та відкритість у сфері державного оборонного замовлення, забезпечити збір, аналіз та узагальнення інформації про потреби Збройних Сил України та інших військових формувань у озброєнні, військовій техніці та інших матеріальних засобах, забезпечити розробку інформаційно-аналітичних матеріалів для органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які приймають рішення у сфері державного оборонного замовлення, забезпечити інформування громадськості та інших зацікавлених сторін про державне оборонне замовлення.

РОЗДІЛ 4.

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОГО ОБОРОННОГО ЗАМОВЛЕННЯ

4.1. Концептуальні засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення.

У зв'язку зі змінами в геополітичному середовищі та загостренням загроз національній безпеці, важливо вдосконалювати концептуальні засади адміністративної відповідальності для ефективного функціонування системи державного оборонного замовлення. Такі засади повинні враховувати потребу вдосконалення механізмів управління ризиками та забезпечення прозорості у сфері державного оборонного замовлення для запобігання корупції та неефективного використання ресурсів. З урахуванням технологічних та стратегічних змін в галузі оборони, концептуальні засади адміністративної відповідальності повинні адаптуватися до нових викликів та забезпечувати високий рівень готовності до реагування на них.

Концептуальні засади адміністративної відповідальності, а також найбільш суттєві характеристики нормативної конструкції, мають свою давню історію. Переживши безліч трансформацій, обумовлених особливостями функціонування в умовах існування різних форм державної організації суспільства, адміністративна відповідальність дійшла й до нашого часу. Але сучасні реалії української держави, прагнення долучитись до загальноєвропейських цінностей вимагають переосмислення місця цього інституту в системі вітчизняного права, переходу від поглядів на нього як на репресивно-фіскальний інструмент держави, до розуміння його як засобу забезпечення правопорядку у тих сферах суспільних відносин, де об'єктивно необхідним є державне регулювання і державне управління, засобу забезпечення, перш за все, прав і свобод людини і

громадянина, а також ефективний захист цих прав і свобод у випадку притягнення її до адміністративної відповідальності [116, с. 141].

Наприкінці XX – початку XXI століття під впливом кардинальних змін у суспільстві розпочався період формування нової, пострадянської парадигми адміністративного права, оскільки переміни у суспільстві неминуче зумовили якісне оновлення й зміну доктрини адміністративного права, орієнтацію його на права та інтереси людей, забезпечення гарантій їх ефективної реалізації та захисту [1, с. 11–12].

Не дарма авторами підкреслюється, що в забезпеченні правопорядку в суспільному житті серед інших видів відповідальності, адміністративна відповідальність відіграє важливу роль. Вважається, що саме адміністративна відповідальність є найбільш часто застосованим видом відповідальності. У відсотковому відношенні, порівнюючи з кримінальною та цивільно-правовою відповідальністю, адміністративна застосовується в державі найчастіше. Важливе значення адміністративної відповідальності пояснюється насамперед тим, що адміністративні правопорушення — одні з найпоширеніших серед усіх видів правопорушень. І хоча суспільна небезпека (шкідливість) кожного окремого адміністративного правопорушення є невеликою, але загальна сумарна кількість адміністративних правопорушень становить значну загрозу для держави і суспільства та потребує адекватного реагування. Адміністративна відповідальність також виконує важливу профілактичну роль [291]. На підтвердження вищезазначеного один із провідних українських учених-адміністративістів С.Т. Гончарук ще у 2007 році підкреслював, що заходами адміністративної відповідальності натепер захищається великий масив різноманітних суспільних відносин, що складаються під дією норм адміністративного права, а також інших правових галузей переважно в управлінській сфері, у тому числі у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки, боротьби з різними правопорушеннями на транспорті, в галузі охорони праці та здоров'я населення, охорони природи, заняття

підприємницькою діяльністю, у сфері забезпечення встановленого порядку управління, боротьби з корупційними проявами [44, с. 57].

Досліджуючи концептуальні засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення, перш за все необхідно дати визначення терміну адміністративна відповідальність, яку в свою чергу неможливо встановити без дослідження загальної юридичної відповідальності.

Вважається, що особливістю юридичної відповідальності, яка дозволяє її вирізнити серед інших видів соціальної відповідальності, є те, що вона у повному обсязі ґрунтується на такій специфічній рисі права, як примусовість, під якою розуміється забезпеченість юридичних норм можливістю застосування державного примусу у разі їх порушення. Теоретики права вирізняють й інші особливості юридичної відповідальності, зокрема нормативність, реалізацію у специфічних стосунках між державою та особою, яка порушила правову поведінку [265, с. 247].

Відсутність єдиного тлумачення поняття «юридична відповідальність» у сучасному вітчизняному правознавстві можна пояснити такими причинами: складністю сутності юридичної відповідальності як правової категорії; різноманітними підходами до визначення природи та змісту відповідальності; відсутністю єдності у розумінні функцій і мети юридичної відповідальності; суб'єктивністю вчених у підходах до визначення місця юридичної відповідальності у процесі регулювання суспільних відносин; нечіткістю характеристики місця юридичної відповідальності у системі правових категорій та у правовій системі взагалі [291].

В науковій літературі вважається, що юридична відповідальність є однією з форм, особливим різновидом соціальної відповідальності, засобом державного забезпечення, охорони і захисту як природного права, яке має загально-соціальне, людське походження, є основою невід'ємних природних прав людини на життя, свободу, забезпечення її потреб і інтересів, способу існування і розвитку, так і позитивного права, яке походить від держави і оформлене у вигляді правових

норм, що містяться в офіційних законодавчих і підзаконних актах. Традиційно юридичну відповідальність поділяють на: перспективну (позитивну) юридичну відповідальність, яка реалізується у правомірній, соціально корисній поведінці особи, і ретроспективну (негативну), яка являє собою відповідну реакцію держави на вчинення правопорушення, на минуле і противоправне винне діяння, має негативні наслідки для правопорушника і полягає у застосуванні до нього заходів державного примусу [86, с. 24]. Деякі науковці виокремлюють спільні риси, властиві і позитивній, і негативній концепціям юридичної відповідальності, а саме: встановлюється державою в заборонних / заохочувальних правових нормах; виступає засобом державного переконання і правового стимулювання; застосовується спеціально уповноваженими суб'єктами (державними органами, керівником організації тощо); пов'язана з позбавленням / наданням особі певних прав, можливостей та інших соціальних благ; виражається в певних негативних / позитивних наслідках майнового (штраф / грошова премія), організаційного (заборона займати певні посади / підвищення в посаді) й особистого (оголошення догани / подяки) характеру; виступає формою реалізації каральної / заохочувальної норми права в конкретному випадку і до конкретної особи, але не ототожнюється з нею; покладається в особливій процесуальній формі (здійснюється з дотриманням низки процедур як встановлення самого факту правопорушення / заслуги, так і реалізації покарання / заохочення); настає лише за вчинення правопорушення / заслуги [16, с. 77–81; 25]. Вчені О. Зайчук та Н. Оніщенко зазначають, що особливістю юридичної відповідальності як примусового засобу впливу є те, що вона застосовується від імені держави, державними органами, має правовий характер, здійснюється у визначених законом формах та на законних підставах [25; 266, с. 490].

Тобто, в загальному розумінні термін юридична відповідальність являє собою систему певних санкцій, які визначаються нормативно-правовими актами та застосовуються державою для регулювання поведінки суб'єктів, а також спрямована на забезпечення відповідності їхніх дій встановленим законом

стандартам. Такі заходи можуть включати в себе, як покарання за правопорушення так і заохочення до дотримання правових норм.

При цьому, юридична відповідальність є складним правовим інститутом, який має ряд характерних ознак, основними з яких є: - дотримання принципу законності, тобто юридична відповідальність завжди має правову основу, яка закріплена в нормативно-правових актах і лише за вчинення дій, які прямо передбачені законом як правопорушення, може бути застосована юридична відповідальність; - юридична відповідальність є об'єктивною, оскільки не залежить від суб'єктивних факторів, таких як мотиви, мету чи особистість правопорушника, а визначається лише характером і ступенем протиправності діяння; - юридична відповідальність завжди здійснюється за допомогою примусу, який застосовується державою, що в свою чергу, означає, що правопорушник не має права відмовитися від застосування до нього певного виду юридичної відповідальності; - юридична відповідальність має соціальну спрямованість, оскільки спрямована на забезпечення правопорядку і правомірної поведінки у суспільстві.

Варто зазначити, що в науковій літературі немає єдиного загальноприйнятого поняття «адміністративна відповідальність», оскільки різні вчені мають індивідуальну позицію щодо визначення цього терміну. Так, О.М. Щукін зазначає, що адміністративна відповідальність становить собою особливий різновид юридичної відповідальності, а також є специфічною формою адекватного реагування держави на протиправні дії з боку окремих громадян та юридичних осіб. Заходи юридичної відповідальності, які застосовують до правопорушника і які він зобов'язаний виконати, призводять останнього до обтяжливих майнових, моральних чи інших обмежень. Таким чином, правопорушник відповідає перед державою та суспільством за неправомірну поведінку [65; 291, с. 74]. В свою чергу, І.П. Голосніченко вважає, що, адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що

вчинили адміністративне порушення, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [7, с. 430–432; 65].

Вчена Т. Коломоєць термін «адміністративна відповідальність» розглядає як різновид правової відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (насамперед адміністративних проступків), згідно з якою особи, що скоїли ці правопорушення, повинні дати відповідь перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести за це адміністративні стягнення в установлених законом формах і порядку» [11, с. 17]. З точки зору С. В. Надобко, адміністративна відповідальність є різновидом правової відповідальності, суб'єктами якої є держава, її регіони, уповноважені ними юридичні особи – органи виконавчої та законодавчої влади, суди, наділені повноваженнями у сфері адміністративного правосуддя, посадові особи зазначених органів, а також фізичні особи [152, с. 226–227]. У свою чергу, Ю. О. Левенець зазначає, що адміністративна відповідальність є засобом охорони та захисту суспільних відносин, який використовується державою як адміністративний примус і полягає в застосуванні до суб'єкта адміністративного проступку адміністративних стягнень та заходів впливу, установлених Кодексом України про адміністративні правопорушення [134, с. 60]. Доволі об'ємним та доцільним є визначення Поштаренко О., яка стверджує, що «адміністративна відповідальність» – це формально закріплений в адміністративно-правових нормах (юридична підстава) різновид ретроспективної юридичної відповідальності – негативної адміністративно-правової реакції держави на порушення як адміністративно-правових норм, так і норм інших галузей права в різних сферах публічного адміністрування, яка виникає з моменту вчинення адміністративного правопорушення (фактична підстава) і знаходить своє відображення в конкретних матеріальних і процесуальних правовідносинах між правопорушником і державою, метою яких є понесення правопорушником в установлених законом формах і порядку заходів адміністративного стягнення [214, с. 174]. Дещо схожим та вартим уваги є трактування О. Ящук, яка вважає,

що «адміністративна відповідальність – це різновид юридичної відповідальності, що є специфічною формою реагування держави в особі уповноважених, компетентних органів на адміністративне правопорушення, і полягає в застосуванні до правопорушників адміністративних стягнень, які тягнуть за собою обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру, а у випадках, передбачених Кодексом України про адміністративні правопорушення і заходів впливу» [297, с. 243–244].

В залежності від функціонального призначення, тобто тієї ролі, яку повинен виконати інститут адміністративної відповідальності, Д.М. Лук'янець виділяє три її концепції: 1. Охоронну – адміністративна відповідальність виконує функцію охорони багатьох видів суспільних відносин від протиправних посягань, в основі, як зазначає вчений, положення закріплене у КУпАП, згідно з яким законодавство про адміністративні правопорушення має завданням охоронну суспільного ладу України, власності, соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод громадян, а також прав та законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого порядку управління, державного і громадського порядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством. 2. Каральну – стосується адміністративного стягнення, що накладається за вчинення адміністративного правопорушення і яке є мірою відповідальності та покаранням правопорушника за вчинення протиправного, карального та винного діяння. 3. Управлінську – адміністративна відповідальність виступає, з одного боку, як необхідний елемент механізму державного управління і є різновидом державно-управлінських відносин, а з іншого – засобом охорони всіх суспільних відносин, які відносяться до сфери державного управління [65; 266, с. 59–62].

Можна констатувати той факт, що українськими науковцями, а також вченими інших держав зроблена спроба проаналізувати та зрозуміти практичну і теоретичну важливість інституту адміністративної відповідальності. Протягом

тривалого періоду науковці проводили роботу з розробки проблеми адміністративної відповідальності і підготовки відповідної теоретичної бази для формування законодавства про адміністративні правопорушення та проекту Кодексу України про адміністративні проступки. У законодавстві про адміністративні правопорушення, на сьогодні, відсутня систематизація норм у рамках одного закону, що призводить до конкуренції норм, не відповідності їх вимогам, що висуваються до правової форми, часто норми мають двозначне тлумачення змісту диспозиції статті. Однак, з урахуванням бурхливого розвитку суспільних відносин унаслідок запровадження в Україні ринкових механізмів розширилась і сфера законодавства з адміністративно-деліктними елементами. Однак розширення нормативної бази не розширило доктринальне уявлення про обсяг і зміст поняття «адміністративна відповідальність», яке й досі у переважній кількості джерел (передусім навчально-методичного характеру) розглядається через такі притаманні їй ознаки: підставою для її настання є адміністративний проступок; вона реалізується за умов неслужбової непідлеглості; існує велика кількість уповноважених органів (посадових осіб), що накладають адміністративні стягнення; порядок накладання адміністративних стягнень визначається нормами адміністративного права [291].

Таким чином, аналізуючи позиції науковців щодо розуміння «адміністративна відповідальність» вважаємо, що таку правову категорію слід розглядати, як специфічну форму юридичної відповідальності, що визначається адміністративно-правовими нормами та передбачає систему адміністративних правовідносин. Вона є результатом реагування держави на адміністративні правопорушення, виражається у застосуванні адміністративних стягнень та заходів впливу (в тому числі примусу), спрямованих на забезпечення відповідності діяльності суб'єктів адміністративного права встановленим загальним законам та нормам.

Визначаючи головні ознаки адміністративної відповідальності ми розділяємо думку вчених, які зазначили, що до особливостей адміністративної відповідальності слід відносити [27, с. 40; 65]: 1. Адміністративна

відповідальність має публічний державно-обов'язковий характер. 2. Правом щодо накладення адміністративного стягнення наділені суди. 3. Це один із галузевих різновидів адміністративної відповідальності, що настає за адміністративні проступки. 4. Вона є специфічною формою правового реагування з боку держави в особі її компетентних органів на певну категорію протиправних проявів і є наслідком скоєння суспільно шкідливого діяння. 5. Вона є одним з видів державного примусу, становить державний примус у вигляді застосування встановлених законодавством адміністративних стягнень, визначених санкцією відповідної статті. 6. Фактичною підставою для настання адміністративної відповідальності є адміністративне правопорушення (проступок). 7. Суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути виключно державні службовці, службовці органів місцевого самоврядування та посадові особи підприємств, установ та організацій. 8. Реалізується у визначених процесуальних формах. 9. При повторюваності порушень більше одного разу протягом року застосовуються більш суворі адміністративні стягнення [27, с. 40; 65].

Що стосується адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення, то на підставі аналізу бачення вищевказаних вчених можна дійти висновку, що це форма юридичної відповідальності, що визначається адміністративно-правовими нормами та передбачає систему адміністративних заходів, спрямованих на забезпечення дотримання суб'єктами адміністративного права вимог законодавства з питань державного оборонного замовлення, задля ефективного функціонування інституту оборонних закупівель.

Варто підкреслити, що адміністративна відповідальність за порушення законодавства державного оборонного замовлення в Україні є одним із важливих інструментів забезпечення ефективності та прозорості таких закупівель, адже вона спрямована на запобігання та припинення порушень, а також на притягнення до відповідальності осіб, які їх вчинили.

Основним нормативно правовим актом в сфері оборонних закупівель є Закон України «Про оборонні закупівлі» від 17.07.2020 № 808-IX. Так, статтею 38

вищевказаного закону передбачено відповідальність за порушення вимог законодавства в сфері оборонних закупівель. Зокрема, законодавцем передбачена відповідальність [226]: 1) За нецільове та/або неефективне використання бюджетних коштів державні замовники несуть відповідальність згідно із законом. За придбання товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення видів (процедур) закупівель, визначених цим Законом або Законом України «Про публічні закупівлі», укладення державних контрактів (договорів), що передбачають оплату державним замовником у сфері оборони, товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення видів (процедур) закупівель, визначених цим Законом або Законом України «Про публічні закупівлі», розділення державним замовником предмета закупівлі на частини з метою уникнення застосування норм цього Закону службові (посадові) особи, уповноважена особа державного замовника, керівник державного замовника несуть відповідальність згідно із законами України. 2) У разі невиконання або неналежного виконання державного контракту (договору) виконавець відшкодовує державному замовнику завдані ним збитки в порядку, визначеному законом. 3) У разі ухилення від укладення державного контракту (договору) або договору про закупівлю учасник відбору несе відповідальність згідно із законами України. 4) Спори, що виникають між державними замовниками та учасниками відбору або виконавцями державних контрактів (договорів), вирішуються у порядку, визначеному статтею 23 Закону України «Про оборонні закупівлі» та в судовому порядку. 5) За порушення вимог, установлених Законом України «Про оборонні закупівлі» в частині прийнятих рішень вибору і застосування видів закупівель, члени тендерного комітету, уповноважена особа (особи), члени колегіального органу державного замовника несуть персонально відповідальність згідно із законами України [226].

Варто зауважити, що для підвищення ефективності адміністративної відповідальності за правопорушення пов'язаних із забезпеченням оборонного замовлення в Україні, необхідно розширювати перелік таких правопорушень, посилювати санкції за вчинення правопорушень у сфері оборонного замовлення,

забезпечувати більшу прозорість та ефективність їх застосування, підвищувати рівень правосвідомості суб'єктів господарювання, які беруть участь у виконанні оборонного замовлення, а також посилювати контроль за дотриманням законодавства у сфері забезпечення оборонного замовлення

При цьому, притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності за правопорушення законодавства в сфері оборонного замовлення, на нашу думку, повинно здійснюватися на загальних засадах, таких як законність, пропорційність, об'єктивність та інші, які передбачені нормами чинного законодавства. Так, законність адміністративної відповідальності полягає в тому, що вона може бути застосована лише на підставі закону, який встановлює склад правопорушення, види адміністративних стягнень та порядок їх застосування. Пропорційність адміністративної відповідальності означає, що адміністративне стягнення має бути співмірним з характером і наслідками правопорушення, тобто при визначенні виду та розміру адміністративного стягнення враховуються такі фактори, як: характер правопорушення; розмір шкоди, завданої правопорушенням; ступінь вини особи, яка вчинила правопорушення; наявність обставин, що пом'якшують або обтяжують відповідальність тощо. В свою чергу, об'єктивність адміністративної відповідальності полягає в тому, що вона має бути об'єктивною та неупередженою, тобто при притягненні до адміністративної відповідальності враховуються лише фактичні обставини справи, які встановлені у встановленому законом порядку.

Усе вищевикладене дозволяє сформулювати наступні висновки щодо концептуальних засад адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення:

- юридична відповідальність являє собою систему певних санкцій, які визначаються нормативно-правовими актами та застосовуються державою для регулювання поведінки суб'єктів, а також спрямована на забезпечення відповідності їхніх дій встановленим законом стандартам. Такі заходи можуть включати в себе, як покарання за правопорушення так і заохочення до дотримання правових норм.

- юридична відповідальність є складним правовим інститутом, який має ряд характерних ознак, основними з яких є: - дотримання принципу законності, тобто юридична відповідальність завжди має правову основу, яка закріплена в нормативно-правових актах і лише за вчинення дій, які прямо передбачені законом як правопорушення, може бути застосована юридична відповідальність; - юридична відповідальність є об'єктивною, оскільки не залежить від суб'єктивних факторів, таких як мотиви, мету чи особистість правопорушника, а визначається лише характером і ступенем протиправності діяння; - юридична відповідальність завжди здійснюється за допомогою примусу, який застосовується державою, що в свою чергу, означає, що правопорушник не має права відмовитися від застосування до нього певного виду юридичної відповідальності; - юридична відповідальність має соціальну спрямованість, оскільки спрямована на забезпечення правопорядку і правомірної поведінки у суспільстві.

- адміністративна відповідальність - це специфічна форма юридичної відповідальності, що визначається адміністративно-правовими нормами та передбачає систему адміністративних правовідносин, яка є результатом реагування держави на адміністративні правопорушення, виражається у застосуванні адміністративних стягнень та заходів впливу (в тому числі примусу), спрямованих на забезпечення відповідності діяльності суб'єктів адміністративного права встановленим загальним законам та нормам.

- адміністративна відповідальність за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення - це форма юридичної відповідальності, що визначається адміністративно-правовими нормами та передбачає систему адміністративних заходів, спрямованих на забезпечення дотримання суб'єктами адміністративного права вимог законодавства з питань державного оборонного замовлення, задля ефективного функціонування інституту оборонних закупівель.

Таким чином, новітні концептуальні засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення в Україні в умовах війни мають бути побудовані та функціонувати на основі чітких правил активного застосування заходів адміністративної

відповідальності, з мінімальним використанням попередження правопорушень, що обумовлено високим ризиком, та підвищення суворості визначення порушень та прозорості процесу застосування відповідальності, що дозволить сукупно гарантувати оптимальні оборонні закупівлі та зупинити прояви корупції та недобросовісності в цій площині.

4.2. Юридичний склад адміністративних правопорушень у сфері державного оборонного замовлення.

Важливе значення для притягнення особи до адміністративної відповідальності мають правильність та об'єктивність адміністративно-правової оцінки вчиненого нею протиправного діяння (дії чи бездіяльності), що передбачає обрання оптимального заходу для здійснення впливу на правопорушника. У свою чергу, кожному випадку вчинення адміністративного правопорушення притаманна наявність у сукупності певних характерних ознак, що дозволяє встановити якою юридичною нормою адміністративного законодавства вчинене діяння (дія чи бездіяльність) визнається як протиправне. Визначальною умовою застосування до особи адміністративної відповідальності є наявність в її діянні юридичного складу адміністративного правопорушення (проступку) [275].

На нашу думку, особливістю юридичного складу адміністративних правопорушень у сфері державного оборонного замовлення України є їхнє спрямування на порушення встановлених норм і правил, пов'язаних із забезпеченням оборони та національної безпеки. Ці правопорушення можуть включати неправомірне відхилення від встановлених процедур укладання та виконання контрактів у сфері оборонного замовлення, неправомірне використання коштів, порушення вимог щодо конфіденційності та захисту інформації, а також інші дії, що загрожують ефективності та безпеці держави у контексті оборони. Це відображає особливий характер порушень, які мають

потенційно серйозні національні наслідки і вимагають спеціалізованого юридичного врегулювання, а відтак потребують постійного дослідження.

Правопорушення є складним юридичним і суспільним феноменом, який виникає та існує у процесі економічного та політичного розвитку абсолютної більшості країн світу. Кожна держава шукає різні підходи для боротьби із цим явищем, розробляє методи подолання цієї проблеми. Не є винятком й українське суспільство. Проблематика правопорушень була й залишається однією з основних тем для об'єктів пошуку в юридичній науці України. Правопорушення є передусім актом особистісної поведінки, в якому проявляється та уточнюється конкретне посягання на соціальні відносини, його загроза суспільству та протизаконність. Правопорушення за своєю сутністю порушує юридичні норми-заборони, тобто встановлені державою законні норми поведінки [239].

Для правильної та точної кваліфікації адміністративного правопорушення як такого, що пов'язане із державним оборонним замовленням, обов'язково потрібно визначити юридичний склад такого правопорушення, а також саму правову природу адміністративного правопорушення.

Автори підручника про адміністративне право зазначають, що порушення норм адміністративного права – це є адміністративне правопорушення. Кожне правопорушення як явище реальної дійсності чиниться конкретною особою, у певному місці та часі, протирічить діючій правовій нормі, характеризується точно визначеними ознаками. Законодавче визначення поняття адміністративного правопорушення викладено у статті 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, власність, права та свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність. Ототожнення понять «адміністративне правопорушення» й «адміністративний проступок» означає і те, що адміністративна відповідальність може настати за порушення загальнообов'язкових правил, які регулюються нормами різних галузей права, але

за умови, що вони тягнуть адміністративні санкції, які містяться в статтях Особливої частини розділу II КУпАП. Зокрема, законодавець встановив відповідальність за те чи інше діяння. Відтак якщо за дане діяння (правопорушення) не встановлено відповідне покарання, воно не повинно вважатися адміністративним проступком. На думку авторів, необхідною його ознакою є також ступінь небезпеки правопорушення для суспільних відносин. Ця ознака є принциповою, оскільки тільки діяння, що є шкідливими, законодавець закріпив у Особливій частині розділу II КУпАП. Отже, поняття адміністративного проступку має специфічний зміст, що виокремлює його з усієї сукупності адміністративних правопорушень [3].

Поряд з цим, автори визначають загально – правові ознаки, які властиві адміністративному правопорушенню: – передусім, це дія чи бездіяльність, тобто – діяння, а не думки, бажання чи інші подібні прояви психічної діяльності людей; – суспільна шкідливість (цю ознаку дехто ототожнює з антигромадською спрямованістю або суспільною небезпекою); – протиправність (подібне діяння завжди посягає на загальнообов’язкові правила, встановлені тим чи іншим нормативним актом); – винуватість (таке діяння, як прояв волі і свідомості особи, повинно бути завжди винним, тобто вчиненим умисно або з необережності); – адміністративна карність (подібне протиправне, винне діяння буде визнане адміністративним проступком тільки тоді, коли за його вчинення законодавством передбачено адміністративну відповідальність). Підкреслюючи, що крім цього, адміністративним правопорушенням властивий ще цілий ряд характерних ознак, які утворюють їх юридичні склади. Слід зауважити, що залежно від юридичних властивостей розрізняють ознаки як такі, що мають юридичне значення, і які такого значення не мають. В свою чергу, юридично значущі ознаки можуть входити до юридичного складу правопорушення (так звані конструктивні ознаки), інші ж з них до такого складу не входять (наприклад обставини, що пом’якшують чи обтяжують відповідальність, тощо) [3].

Вчення про склад адміністративного правопорушення посідає одне з центральних місць в адміністративно-правовій науці та має велике практичне

значення, що обумовлене перш за все визначенню ознак протиправного діяння, розмежуванню з іншими видами правопорушень та застосуванню відповідних заходів відповідальності до винних осіб, по-друге, визначити правильну адміністративну-правову кваліфікацію правопорушень і нарешті по-третє, сприяє правильному застосуванню законів та визначенню сталої юридичної практики його застосування [66]. На думку Комлик В.В., сучасний зміст категорії «склад правопорушення» оцінюють як аксіоматичний (тобто як такий, в основу якого закладе-но сукупність положень теорії, що не потребують власного обґрунтування, оскільки їх достовірність вважається й так зрозумілою та прийнятною). Таким чином, наукове розуміння складу правопорушення, яке на сьогоднішній день сформувався у теорії права, без перебільшення, вважається науковою аксіомою. З цієї причини є проблематичним застосування до феномену «склад правопорушення» новітніх та прогресивних теоретичних напрацювань навіть філософсько-правового змісту, як і здійснення адекватної ідентифікації складу сучасного правопорушення в теорії права, у порівнянні зі здобутками галузевих доктрин [108]. Дрофич Ю.В. зазначає, що «юридичний склад» – це тільки опис передбачуваного чи можливого діяння, для якого використовуються лише юридично значущі ознаки, які характеризують діяння, як адміністративне правопорушення. Тобто склад адміністративного правопорушення становить собою сукупність основних, визначальних ознак, які виділені законодавцем як типові, необхідні і водночас достатні для притягнення особи до адміністративної відповідальності [66]. Що стосується складу адміністративного правопорушення, то Дрофич Ю.В. під останнім розуміє єдність об'єктивних і суб'єктивних ознак, що характеризують конкретне суспільне шкідливе діяння як адміністративне правопорушення. До об'єктивних елементів складу відносяться: об'єкт посягання, тобто врегульовані й такі, що охороняються адміністративним правом суспільні відносини, і об'єктивна сторона – зовнішні ознаки, що характеризують протиправність діяння, шкідливі наслідки посягання, причинний зв'язок між діянням і наслідками, що настали, місце, час, обстановку, спосіб, знаряддя і засоби вчинення порушення митних правил. До суб'єктивних елементів складу

відносяться ознаки, що характеризують суб'єкта правопорушення (вік, осудність, особливості адміністративно-правового статусу – громадянин, посадова особа підприємства), суб'єктивна сторона правопорушення, що охоплює вину у формі умислу або необережності, мотив і мету правопорушення [66]. В свою чергу, в загальному розумінні юридичний склад адміністративного правопорушення – це ті елементи, з яких складається саме правопорушення, його структура, результат системного аналізу правопорушення. На думку автора, «адміністративне правопорушення» і «склад адміністративного правопорушення» – це взаємопов'язані, але не тотожні поняття, оскільки співвідносяться між собою як явище та юридичне поняття про нього. Таким явищем, конкретним діянням, вчиненим у відповідній обстановці, часі та місці, скоєне відповідними способами та засобами є правопорушення, а склад правопорушення об'єднує найбільш істотні, типові та універсальні його ознаки [27, с. 77].

Досить велика кількість науковців сходяться в думці про те, що склад адміністративного правопорушення становить сукупність головних, визначальних ознак, які виділені законодавцем як типові, необхідні і водночас достатні для притягнення особи до юридичної відповідальності. Та визначають, що склад адміністративного правопорушення – це сукупність установлених законом об'єктивних і суб'єктивних ознак, які характеризують діяння як адміністративне правопорушення (проступок). Зазначаючи, що склад адміністративного правопорушення характеризують чотири елементи: 1) об'єкт; 2) об'єктивна сторона; 3) суб'єкт; 4) суб'єктивна сторона. На думку авторів, об'єктом посягання адміністративного проступку може бути і сама людина як живий організм, особа, її здоров'я, честь і гідність. Як адміністративний проступок розглядається й посягання на власні інтереси та блага винного суб'єкта. Об'єктивна сторона складу правопорушення характеризує це правопорушення як антигромадський акт зовнішньої поведінки порушника норми адміністративного права і проявляється в дії або бездіяльності, її наслідках і причинному зв'язку між вчиненим діянням і протиправним результатом, що настав. Об'єктивна сторона проступку – це те, в чому проступок проявляється назовні, відповідна поведінка особи, наслідки заподіяної шкоди

об'єкту посягання; це відповідний процес дії протягом визначеного часу [3]. Об'єктивну сторону характеризують такі ознаки: а) саме протиправне діяння (дія або бездіяльність); б) шкідливі наслідки проступку; в) причинний зв'язок між діянням і суспільно шкідливими наслідками. Суб'єктами адміністративного проступку є: 1) фізичні особи – громадяни України; 2) іноземці та особи без громадянства; 3) посадові особи; 4) фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності (суб'єкти господарювання); 5) юридичні особи; 6) громадські об'єднання. Суб'єкти адміністративної відповідальності – фізичні особи мають певні індивідуальні характеристики, які можна поділити на: – загальні, тобто властиві всім суб'єктам (вік, осудність); – спеціальні, що визначають індивідуальну характеристику суб'єкта, особливості його спеціального, фізичного, професійного, службового, статевого статусу, родинні зв'язки, відношення до власності, до військової служби, колишню протиправну поведінку тощо [3]. В свою чергу, суб'єктивна сторона адміністративного проступку проявляється у вині – внутрішньому психічному ставленні осудного дієздатного суб'єкта до вчиненого ним правопорушення та його шкідливих наслідків. Вина створює так званий внутрішній, психологічний чинник проступку, є обов'язковою умовою адміністративної відповідальності; підлягає цій відповідальності особа, що визнана винною. Адміністративна відповідальність без встановлення вини (так зване об'єктивне осудження) не є властивою сучасному адміністративному (і кримінальному) праву [3].

Дрозд О.Ю. аналізуючи об'єктивну сторону самовільного зайняття земельної ділянки основна увага зосереджується на характеристиці його обов'язкових (діяння в формі дії чи бездіяльності, шкідливі наслідки, причинний зв'язок між діянням і наслідками) та факультативних (спосіб, час, місце, обстановка, засоби вчинення адміністративного проступку) ознак [64].

Підсумовуючи думки вчених, погоджуємося із авторами, які стверджують, що юридичний склад адміністративного проступку юридичних осіб є єдиним і формальним. При притягненні юридичних осіб до адміністративної відповідальності суб'єкт публічної адміністрації не розкладає його на складові, а

формально-догматично фіксує порушення заборонних норм адміністративного права, за які законами України передбачено адміністративні санкції [9].

Тобто, юридичний склад адміністративних правопорушень - це комплекс юридичних елементів, що характеризують порушення норм адміністративного права. Він включає ознаки та елементи, які визначають законність чи незаконність поведінки, дії або бездіяльності певного суб'єкта, що призводять до порушення адміністративного правопорядку. Юридичний склад визначається нормами адміністративного права та включає такі елементи як: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, які в свою чергу також можуть мати індивідуальні ознаки в кожному окремому випадку.

Закупівля товарів, робіт і послуг здійснюється державними замовниками відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про оборонні закупівлі». Що стосується адміністративних правопорушень в цій сфері, то статтею 164¹⁴ Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлено, що Порушення порядку визначення предмета закупівлі; несвоєчасне надання або ненадання замовником роз'яснень щодо змісту тендерної документації; тендерна документація складена не у відповідності із вимогами закону; розмір забезпечення тендерної пропозиції, встановлений у тендерній документації, перевищує межі, визначені законом; неоприлюднення або порушення строків оприлюднення інформації про закупівлі; неоприлюднення або порушення порядку оприлюднення інформації про закупівлі, що здійснюються відповідно до положень Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)"; ненадання інформації, документів у випадках, передбачених законом; порушення строків розгляду тендерної пропозиції тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення тягнуть за собою

накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [99].

Придбання товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель відповідно до вимог закону; застосування конкурентного діалогу або торгів з обмеженою участю, або переговорної процедури закупівлі на умовах, не передбачених законом; невідхилення тендерних пропозицій, які підлягали відхиленню відповідно до закону; відхилення тендерних пропозицій на підставах, не передбачених законом або не у відповідності до вимог закону (безпідставне відхилення); укладення з учасником, який став переможцем процедури закупівлі, договору про закупівлю, умови якого не відповідають вимогам тендерної документації та/або тендерної пропозиції переможця процедури закупівлі; внесення змін до істотних умов договору про закупівлю у випадках, не передбачених законом; внесення недостовірних персональних даних до електронної системи закупівель та неоновлення у разі їх зміни; порушення строків оприлюднення тендерної документації тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від тисячі п'ятсот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [99].

Невиконання рішення Антимонопольного комітету України як органу оскарження за результатами розгляду скарг суб'єктів оскарження, подання яких передбачено законом тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від двох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Укладення договорів, які передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель, визначених законом тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від двох до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [99].

Вважаємо за потрібне відзначити, що законодавцем закріплено, що Закон України «Про оборонні закупівлі» застосовується за умови, що: вартість предмета закупівлі для товарів і послуг оборонного призначення, інших товарів і послуг для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони дорівнює або перевищує 200 тисяч гривень, для робіт оборонного призначення та робіт для гарантованого забезпечення потреб безпеки і оборони - 1,5 мільйона гривень, до визначених цим Законом державних замовників, які здійснюють оборонні закупівлі; закупівля товарів, робіт і послуг оборонного призначення містить відомості, що становлять державну таємницю, а також у разі закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення за закритими закупівлями незалежно від вартості такої закупівлі. Закупівля товарів, робіт і послуг здійснюється державними замовниками відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» з урахуванням особливостей. Поряд з цим, дія цього Закону не поширюється на: 1) закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення через міжнародні спеціалізовані організації, їх представництва, спеціалізовані фонди, підприємства, установи та організації, а також через програми міжнародних військових продажів, перелік яких визначений Кабінетом Міністрів України; 2) закупівлі в рамках програм співпраці щодо досліджень і розробок військового призначення, що проводяться Україною спільно з іншими державами згідно з міжнародними договорами; 3) закупівлі товарів, робіт і послуг оборонного призначення, що здійснюються на території іншої держави з метою використання за межами території України [226].

Забороняється придбання товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення видів (процедур) закупівель, визначених цим Законом або Законом України «Про публічні закупівлі», та укладення державних контрактів (договорів), що передбачають оплату державним замовником у сфері оборони, товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення видів (процедур) закупівель, визначених цим Законом або Законом України «Про публічні закупівлі». Державний замовник не має права ділити предмет закупівлі на частини з метою уникнення застосування норм цього Закону [226].

Як бачимо, профільним законом прямо передбачено, що при здійсненні державних оборонних закупівель завжди існує ризик розділення державним замовником предмета закупівлі на частини. Головна проблема розділення державним замовником предмета оборонної закупівлі на частини полягає в тому, що це може призвести до порушення принципів прозорості, конкуренції та недискримінації, які є основоположними для публічних закупівель. Підкреслено, що в разі недобросовісної поведінки державного замовника, розділення предмета закупівлі на частини може бути використано для уникнення конкуренції та дискримінації окремих учасників закупівлі.

З метою запобігання порушень щодо розділення державним замовником предмета закупівлі на частини необхідно забезпечити прозорість та ефективний контроль за процедурами розділення предмета закупівлі на частини. Для ефективного вирішення такої потенційної проблеми на законодавчому рівні необхідно запровадити такі заходи: державний замовник повинен обґрунтовувати необхідність розділення предмета закупівлі на частини; обсяг кожної частини закупівлі повинен бути достатнім для того, щоб бути цікавим для великих постачальників; частини закупівлі повинні бути сумісними між собою; державний замовник повинен забезпечити рівний доступ до інформації про закупівлі усім учасникам.

Усе вищевикладене дозволяє сформулювати наступні висновки:

- юридичний склад адміністративних правопорушень - це комплекс юридичних елементів, що характеризують порушення норм адміністративного права. Він включає ознаки та елементи, які визначають законність чи незаконність поведінки, дії або бездіяльності певного суб'єкта, що призводять до порушення адміністративного правопорядку. Юридичний склад визначається нормами адміністративного права та включає такі елементи як: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона, які в свою чергу також можуть мати індивідуальні ознаки в кожному окремому випадку.

- об'єктивна сторона адміністративних правопорушень у сфері державного оборонного замовлення виражається у вчиненні безпосередніх дії щодо

порушення процедури придбання товарів, робіт і послуг оборонного призначення, порушення або невиконання умов державних контрактів, порушення порядку розділення предмета закупівлі на частини та ухилення від укладення відповідних закупівельних договорів.

- при здійсненні державних оборонних закупівель завжди існує ризик розділення державним замовником предмета закупівлі на частини. Головна проблема розділення державним замовником предмета оборонної закупівлі на частини полягає в тому, що це може призвести до порушення принципів прозорості, конкуренції та недискримінації, які є основоположними для публічних закупівель. Підкреслено, що в разі недобросовісної поведінки державного замовника, розділення предмета закупівлі на частини може бути використано для уникнення конкуренції та дискримінації окремих учасників закупівлі.

- з метою запобігання порушень щодо розділення державним замовником предмета закупівлі на частини необхідно забезпечити прозорість та ефективний контроль за процедурами розділення предмета закупівлі на частини. Для ефективного вирішення такої потенційної проблеми на законодавчому рівні необхідно запровадити такі заходи: державний замовник повинен обґрунтовувати необхідність розділення предмета закупівлі на частини; обсяг кожної частини закупівлі повинен бути достатнім для того, щоб бути цікавим для великих постачальників; частини закупівлі повинні бути сумісними між собою; державний замовник повинен забезпечити рівний доступ до інформації про закупівлі усім учасникам.

Таким чином, об'єктом адміністративних правопорушень у сфері державного оборонного замовлення завжди будуть виступати правовідносини у сфері оборонних закупівель. Об'єктивну сторону таких правопорушень становлять безпосередні дії суб'єктів правопорушення, які полягають в такому: придбання товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення передбачених законодавством видів (процедур) закупівель; - укладення державних контрактів (договорів), що передбачають оплату державним

замовником у сфері оборони, товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення передбачених законодавством видів (процедур) закупівель; - розділення державним замовником предмета закупівлі на частини; - невиконання або неналежного виконання державного контракту (договору); - ухилення від укладення державного контракту (договору) або договору про закупівлю. Суб'єктами даного виду правопорушень можуть бути уповноважена особа державного замовника, керівник державного замовника, виконавець оборонного замовлення, учасник відбору, виконавці державних контрактів (договорів). Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так й у формі необережності.

4.3. Процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язаних із забезпеченням державного оборонного замовлення.

Стрімкий розвиток демократичної правової держави, пошук нових партнерів у сфері ринкових відносин, становлення та зміцнення країни, орієнтир на європейську точку зору, а також пріоритетність закордонних поглядів призводять до формування нових елементів, які дозволяють розкривати повному конституційні гарантії прав і свобод громадян та спонукають до необхідності переосмислення та нового дослідження правових інститутів, що становлять основу розвитку України як стабільної, сучасної правової держави. Серед них важливе місце посідає один із найважливіших інститутів адміністративного права – адміністративна відповідальність [102, с. 102].

Державне оборонне замовлення є системою заходів, спрямованих на забезпечення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів у озброєнні, військовій техніці, боєприпасах, матеріально-технічних засобах та інших видах матеріального забезпечення. Його виконання є важливим завданням для гарантування обороноздатності України.

Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані із забезпеченням оборонного замовлення, є одним із заходів, які використовуються для забезпечення дотримання законності у цій сфері. Вона застосовується до суб'єктів господарювання, які беруть участь у виконанні оборонного замовлення, у разі порушення ними встановлених правил та вимог. Дослідження та вдосконалення заходів адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із забезпеченням оборонного замовлення є важливим для вирішення таких потенційних завдань: - підвищення ефективності заходів адміністративної відповідальності, їх відповідності сучасним вимогам; - попередження правопорушень у сфері забезпечення оборонного замовлення; - забезпечення законності та правопорядку у цій сфері. А відтак існує потреба у вивченні теоретичних і практичних аспектів адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із забезпеченням оборонного замовлення та розробці пропозицій щодо її вдосконалення.

Адміністративна відповідальність виступає чинником ефективності правового регулювання. Продумана законодавцем система вимог і заборон окреслює міру можливого і ступінь допустимого для учасників суспільних відносин. Заборони адміністративно-деліктних норм окреслюють рамки суспільно бажаної або суспільно допустимої поведінки у сфері містобудівної діяльності. Вказуючи на неприпустимість виходу за ці рамки, адміністративно-деліктні норми формують певну поведінкову модель, якій треба слідувати, щоб не наразитись на негативну реакцію держави. Тим самим адміністративна відповідальність (і як інститут адміністративного права, і як напрям діяльності публічної адміністрації) робить вагомий внесок у стабільне функціонування відповідної сфери правовідносин [37].

На думку Т. О. Гуржій, заходи адміністративної відповідальності мають виражений репресивний (каральний) характер. Їх функція полягає не тільки у вихованні громадянської свідомості, забезпеченні правопорядку, відновленні порушених прав та усуненні негативних наслідків правопорушень, але й у відплаті суб'єктові протиправної поведінки, у завданні йому позбавлень,

співмірних тій шкоді, яку він заподіяв суспільним відносинам [52, с. 103]. Як зазначає Гарат М.Р., заходи адміністративної відповідальності слугують дієвим інструментом профілактики правопорушень, гарантією утвердження верховенства права та додержання законності. Адже покарання порушника – не самоціль. З точки зору профілактики правопорушень, важливий не стільки сам факт спричинення матеріальних чи нематеріальних позбавлень винній особі, скільки їх виховний вплив на порушника та інших громадян. Юридична відповідальність має на меті не лише відновлення соціальної справедливості, але й формування в людській свідомості сталої установки на дотримання загальнообов'язкових правил, вимог, норм і стандартів. На загальносуспільному рівні виховний вплив юридичної відповідальності проявляється в тому, що успішна боротьба з правопорушеннями, своєчасне та невідворотне покарання винних формують загальну впевненість у невисипності державного контролю, дієвості правосуддя, захищеності прав та інтересів громадян. Це, в свою чергу, сприяє підвищенню правової культури, укріпленню законності та зміцненню правопорядку [37]. В свою чергу, С.Т. Гончарук підкреслює, що заходами адміністративної відповідальності натепер захищається великий масив різноманітних суспільних відносин, що складаються під дією норм адміністративного права, а також інших правових галузей переважно в управлінській сфері, у тому числі у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки, боротьби з різними правопорушеннями на транспорті, в галузі охорони праці та здоров'я населення, охорони природи, заняття підприємницькою діяльністю, у сфері забезпечення встановленого порядку управління, боротьби з корупційними проявами та ін. [44; 45, с. 57; 102; 103]. Як зазначають деякі автори, адміністративна відповідальність може бути реалізована лише за наявності трьох взаємопов'язаних складників: 1) вчинення дій, що порушують встановлену Кодексом про адміністративні правопорушення або іншими нормативними актами заборону; 2) порушення, розслідування, розгляд справи й ухвалення рішення про застосування до особи, яка скоїла протиправну дію, санкції, передбаченої Кодексом про адміністративні

правопорушення або іншими нормативними актами, чи про звільнення від неї; 3) виконання прийнятого рішення [28, с. 39; 102; 103].

Таким чином, можна сказати, що адміністративна відповідальність має свої індивідуальні ознаки та особливості, які відрізняють такий вид відповідальності від інших видів юридичної відповідальності. У випадку адміністративної відповідальності, обов'язковою підставою для застосування такого виду відповідальності є безпосередньо вчинене адміністративне правопорушення, а заходом впливу та відповідно державного регулювання має бути адміністративне стягнення.

Відповідно до статті 23 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП), адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [99]. Статтею 24 КУпАП передбачено види адміністративних стягнень, до яких законодавець, зокрема, відносить: 1) попередження; 2) штраф; 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортними засобами, права полювання); позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; 5⁻¹) громадські роботи; 6) виправні роботи; 6⁻¹) суспільно корисні роботи; 7) адміністративний арешт; 8) арешт з утриманням на гауптвахті [99].

При цьому, відмічається, що Законами України може бути встановлено й інші, крім зазначених у цій статті, види адміністративних стягнень. Також Законами України може бути передбачено адміністративне видворення за межі України іноземців і осіб без громадянства за вчинення адміністративних правопорушень, які грубо порушують правопорядок [99].

Соціальна шкідливість правопорушення полягає в тому, що воно завдає майнової, соціальної, моральної, політичної та іншої шкоди суспільним відносинам. Шкода – це сукупність негативних наслідків правопорушення. Соціальною суттю шкоди є зменшення чи знищення будь-якого блага, цінності, суб'єктивного права тощо [4, с. 167]. Діяння визнають адміністративним правопорушенням за наявності такої ознаки, як суспільна шкідливість. Суспільна шкідливість дії чи бездіяльності означає, що вона заподіює або створює загрозу заподіяння шкоди об'єктам адміністративно-правової охорони [18, с. 175].

Аналізуючи законодавство України в сфері публічних та оборонних закупівель, можна сказати, що заходом адміністративної відповідальності, яка передбачена за вчинення адміністративних правопорушень у сфері оборонного замовлення полягає в накладенні на суб'єктів таких правопорушень адміністративних стягнень саме у вигляді штрафу, який є грошовим стягненням, що накладається на уповноважену особу державного замовника, керівника державного замовника, виконавця оборонного замовлення, учасник відбору, а також виконавця державного контракту (договору) за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених законодавством. Розмір штрафу може змінюватися в залежності від завданих збитків, а також з урахуванням того факту чи піддавалася особа, що вчинила адміністративне правопорушення адміністративному стягненню за такі ж порушення протягом року.

На нашу думку, для підвищення ефективності адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із забезпеченням оборонного замовлення необхідно вдосконалювати законодавче регулювання адміністративної відповідальності за правопорушення в цій сфері, зокрема, шляхом розширення переліку правопорушень, посилення санкцій, забезпечення більшої прозорості та ефективності їх застосування; підвищення рівня правосвідомості суб'єктів господарювання, які беруть участь у виконанні оборонного замовлення, посилення контролю за дотриманням законодавства у сфері забезпечення оборонного замовлення.

Усе вищевказане дає підстави сформувати, що:

- процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності становлять складний та важливий етап в адміністративному процесі, спрямованому на забезпечення додержання правопорядку та визначених законом норм. Процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності являють собою сукупність правил, які регулюють порядок застосування заходів адміністративної відповідальності, що встановлені в Кодексі України про адміністративні правопорушення та інших нормативно-правових актах. При цьому процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності повинні враховувати принципи справедливості, прозорості, ефективності та правової впевненості, забезпечуючи баланс між владними інтересами та правами осіб, які підлягають адміністративній відповідальності.

- процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності є предметом дослідження багатьох науковців, які постійно вдосконалюються з метою забезпечення ефективності та справедливості застосування адміністративної відповідальності. Виділено деякі з основних процесуальних особливостей реалізації заходів адміністративної відповідальності: 1) застосування заходів адміністративної відповідальності може бути здійснено лише за наявності адміністративного правопорушення (для того, щоб упевнитися в наявності адміністративного правопорушення, орган або особа, яка виявляє адміністративне правопорушення, повинна провести необхідні перевірки та зібрати докази); 2) застосування заходів адміністративної відповідальності має здійснюватися у відповідності до закону (орган або особа, яка застосовує заходи адміністративної відповідальності, повинна дотримуватися вимог закону, зокрема щодо порядку застосування таких заходів); 3) особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, має право на захист (тобто право на знання про свої права та обов'язки, право на захист своїх інтересів, право на захист від незаконного застосування заходів адміністративної відповідальності).

- процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із забезпеченням державного

оборонного замовлення в Україні, спрямовані на забезпечення ефективного захисту інтересів держави у цій сфері. Сформовано деякі конкретні приклади процесуальних особливостей реалізації заходів адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із забезпеченням державного оборонного замовлення в Україні: Антимонопольний комітет України має право розглядати справи про адміністративні правопорушення, пов'язані із порушенням законодавства про захист економічної конкуренції у сфері державного оборонного замовлення; Служба безпеки України має право розглядати справи про адміністративні правопорушення, пов'язані із порушенням законодавства про державну таємницю, в тому числі у сфері державного оборонного замовлення; Державна аудиторська служба України має право розглядати справи про адміністративні правопорушення, пов'язані із порушенням законодавства про фінансовий контроль у сфері державного оборонного замовлення.

Таким чином, захід адміністративної відповідальності, яка передбачена за вчинення адміністративних правопорушень у сфері оборонного замовлення полягає в накладенні на суб'єктів таких правопорушень адміністративних стягнень саме у вигляді штрафу, який є грошовим стягненням, що накладається на уповноважену особу державного замовника, керівника державного замовника, виконавця оборонного замовлення, учасника відбору, а також виконавця державного контракту (договору) за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених законодавством. Розмір штрафу може змінюватися в залежності від завданих збитків, а також з урахуванням того факту чи піддавалася особа, що вчинила адміністративне правопорушення адміністративному стягненню за такі ж порушення протягом року.

Висновки до розділу 4

1. Визначено, що в загальному розумінні термін юридична відповідальність являє собою систему певних санкцій, які визначаються нормативно-правовими актами та застосовуються державою для регулювання поведінки суб'єктів, а також

спрямована на забезпечення відповідності їхніх дій встановленим законом стандартам. При цьому заходи юридичної відповідальності можуть включати в себе як покарання за правопорушення, так і заохочення до дотримання правових норм.

2. Сформовано, що юридична відповідальність є складним правовим інститутом, який має ряд характерних ознак, основними з яких є: 1) дотримання принципу законності, тобто юридична відповідальність завжди має правову основу, яка закріплена в нормативно-правових актах і лише за вчинення дій, які прямо передбачені законом як правопорушення, може бути застосована юридична відповідальність; 2) є об'єктивною, оскільки не залежить від суб'єктивних факторів, таких як мотиви, мета чи особистість правопорушника, а визначається лише характером і ступенем протиправності діяння; 3) завжди здійснюється за допомогою примусу, який застосовується державою, що, в свою чергу, означає, що правопорушник не має права відмовитися від застосування до нього певного виду юридичної відповідальності; 4) має соціальну спрямованість, оскільки направлена на забезпечення правопорядку і правомірної поведінки у суспільстві.

3. Розкрито, що концептуальні засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення ґрунтуються на принципах ефективного функціонування та захисту національної безпеки. Концепція адміністративної відповідальності передбачає визначені та чіткі норми та правила, які стосуються державного оборонного замовлення. Підкреслено, що важливим аспектом концептуальних засад адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення є її спрямованість на попередження порушень, для чого необхідно забезпечити ефективність превентивних заходів, таких як профілактика, освіта та інформування. При цьому підкреслено, що суворість визначення порушень та прозорість процесу застосування відповідальності є ключовими для запобігання можливості прогресу корупції та недобросовісності.

4. Визначено, що при здійсненні державних оборонних закупівель завжди існує ризик розділення державним замовником предмета закупівлі на частини. Головна проблема розділення державним замовником предмета оборонної закупівлі

на частини полягає в тому, що це може призвести до порушення принципів прозорості, конкуренції та недискримінації, які є основоположними для публічних закупівель. Підкреслено, що в разі недобросовісної поведінки державного замовника, розділення предмета закупівлі на частини може бути використано для уникнення конкуренції та дискримінації окремих учасників закупівлі.

5.3 метою запобігання порушень щодо розділення державним замовником предмета закупівлі на частини запропоновано забезпечити прозорість та ефективний контроль за процедурами розділення предмета закупівлі на частини. Для ефективного вирішення такої потенційної проблеми на законодавчому рівні необхідно запровадити такі заходи: державний замовник повинен обґрунтовувати необхідність розділення предмета закупівлі на частини; обсяг кожної частини закупівлі повинен бути достатнім для того, щоб бути цікавим для великих постачальників; частини закупівлі повинні бути сумісними між собою; державний замовник повинен забезпечити рівний доступ до інформації про закупівлі усім учасникам.

6. Розкрито, що процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності становлять складний та важливий етап в адміністративному процесі, спрямованому на забезпечення додержання правопорядку та визначених законом норм. Процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності являють собою сукупність правил, які регулюють порядок застосування заходів адміністративної відповідальності, що встановлені в Кодексі України про адміністративні правопорушення та інших нормативно-правових актах. При цьому процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності повинні враховувати принципи справедливості, прозорості, ефективності та правової впевненості, забезпечуючи баланс між владними інтересами та правами осіб, які підлягають адміністративній відповідальності.

7. Визначено, що процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності є предметом дослідження багатьох науковців, які постійно вдосконалюються з метою забезпечення ефективності та справедливості застосування адміністративної відповідальності. Виділено деякі з

основних процесуальних особливостей реалізації заходів адміністративної відповідальності: 1) застосування заходів адміністративної відповідальності може бути здійснено лише за наявності адміністративного правопорушення (для того, щоб упевнитися в наявності адміністративного правопорушення, орган або особа, яка виявляє адміністративне правопорушення, повинна провести необхідні перевірки та зібрати докази); 2) застосування заходів адміністративної відповідальності має здійснюватися у відповідності до закону (орган або особа, яка застосовує заходи адміністративної відповідальності, повинна дотримуватися вимог закону, зокрема щодо порядку застосування таких заходів); 3) особа, яка притягується до адміністративної відповідальності, має право на захист (тобто право на знання про свої права та обов'язки, право на захист своїх інтересів, право на захист від незаконного застосування заходів адміністративної відповідальності).

8. Підкреслено, що процесуальні особливості реалізації заходів адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із забезпеченням державного оборонного замовлення в Україні, спрямовані на забезпечення ефективного захисту інтересів держави у цій сфері. Сформовано деякі конкретні приклади процесуальних особливостей реалізації заходів адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із забезпеченням державного оборонного замовлення в Україні: Антимонопольний комітет України має право розглядати справи про адміністративні правопорушення, пов'язані із порушенням законодавства про захист економічної конкуренції у сфері державного оборонного замовлення; Служба безпеки України має право розглядати справи про адміністративні правопорушення, пов'язані із порушенням законодавства про державну таємницю, в тому числі у сфері державного оборонного замовлення; Державна аудиторська служба України має право розглядати справи про адміністративні правопорушення, пов'язані із порушенням законодавства про фінансовий контроль у сфері державного оборонного замовлення.

РОЗДІЛ 5.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГАРАНТОВАНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТРЕБ ОБОРОНИ

5.1. Доктринальні засади оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення.

Значна роль сьогодення полягає у спрощенні, доступності, легкості застосування, «де бюрократизації» сфер суспільного життя, суспільних відносин та життєдіяльності збройних сил та інших утворених відповідно до чинного законодавства військових формувань. Важливий внесок у вирішенні зазначених проблем слід вважати досягнення технічного прогресу та перехід до світу віртуального - цифрового. Цифрові технології дозволяють здійснювати діяльність з будь-якого куточка світу, мінімізувати витрати (цифровізація документів, що призводить до загальної оптимізації процесу), децентралізації підвищення ефективності та продуктивності [119].

Технологічний розвиток, що характеризується карколомною зміною світових трендів, зумовлює відповідне реагування з боку традиційних суспільних інститутів – в першу чергу держави. У вітчизняних реаліях можливо спостерігати активність держави (її органів) у двох основних аспектах – державна підтримка розвитку та державне регулювання відносин. Зазначені аспекти характеризують державну політику і у сфері розвитку інформаційних технологій. Підтримка розвитку знаходить своє відображення у концептуальних документах стратегічного планування (концепціях, стратегіях, доктринах, державних програмах). Державне регулювання відносин, як правило, відбувається шляхом розробки нормативно-правових актів, що регламентуватимуть суспільні відносини. Мета державного регулювання у зазначеній сфері поступово переходить від тотальної регламентації у вигляді дозволів, до іншої крайності –

постійного збільшення бази оподаткування шляхом введення додаткових платежів за відсутності інших важелів реагування. Водночас інтереси забезпечення національної безпеки, незважаючи на постійну декларацію, як правило, при відповідному державному регулюванні не враховуються [62, с. 29–36].

Оновлення вітчизняного законодавства у сфері національної безпеки та в інформаційній сфері відбувається мало пов'язаними паралельними шляхами. За таких умов не досягається мета правового регулювання, а державне (стратегічне) планування має мало спільного з реальністю. Доволі складно диференціювати справжні наміри належного адекватного регулювання від заходів, спрямованих на отримання публічної підтримки політиків та політичних утворень. Численні напрацювання фахівців у сфері державного управління, корпоративного планування, інформаційних технологій, які враховуються при розробці відповідних документів стратегічного планування, розглядають проблему забезпечення безпеки суто в технічному ракурсі переважно як захист інформації, хоча трансформація загроз на сьогодні є досить широкою [62, с. 29–36].

«Цифровізація» («цифрова економіка»), що є останнім технологічним трендом, який зумовлює активність у сфері державного планування, є предметом деяких основних документів стратегічного планування, ухвалених останнім часом на рівні Кабінету Міністрів України, тому важливим є дослідити зазначені новації на предмет врахування усього комплексу сучасних викликів та загроз, у першу чергу в сфері національної безпеки та оборони. Останніми роками і поява новітніх технологій в інформаційній сфері зумовила зростання суспільного (а в подальшому – рекламного і політичного) інтересу та трансформацію окремих документів державного планування [62, с. 29–36].

Кабінетом міністрів України, від 17 січня 2018 р. № 67-р було ухвалено Розпорядження «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки. З цього часу закріплено визначення цифровізації. «Цифровізація» - насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно- комунікаційного

обміну між ними, що фактично уможлиблює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір. Основною метою цифровізації є досягнення цифрової трансформації існуючих та створенні нових галузей економіки, а також трансформації сфер життєдіяльності у нові більш ефективні та сучасні. Приріст можливий тоді, коли ідеї, дії, ініціативи та програми, які стосуються цифровізації, будуть інтегровані в національні, регіональні, галузеві стратегії і програми розвитку [237; 119].

Термінологічне визначення «цифровий» стосовно відносин, суспільства та його окремих інститутів не містить нового змісту порівняно з тими, що вживались до опису ідентичних процесів у минулому («електронний» та ін.), за винятком «цифрової економіки», яка полягає у виробництві та продажу товарів та послуг, які не існують у фізичному світі, але використовуються людьми [62, с. 29–36].

На наш погляд, цифровізація адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні представляє собою процес впровадження та використання цифрових технологій та інформаційних систем для оптимізації та покращення усіх аспектів управління та забезпечення державної оборони з метою підвищення ефективності, прозорості та доступності адміністративних процедур, а також забезпечення дотримання прав і законних інтересів учасників оборонних закупівель та підвищення безпеки всіх процесів, пов'язаних з забезпеченням національної оборони.

Державна підтримка у цій сфері перебуває на початковому етапі. Розроблено концептуальні документи, що спрямовані на надання відповідних переваг та інших стимулюючих заходів з метою розвитку відповідного сектору вітчизняної економіки. Водночас задекларовані на концептуальному рівні цілі потребують ретельного правового аналізу з огляду на існуючий стан правового регулювання та правозастосовчої практики. Питання нейтралізації загроз національній безпеці враховано при розробці відповідних концепцій та документів стратегічного планування дещо побіжно. Окремі технології, підтримка яких задекларована, вочевидь несуть реальні та потенційні загрози. Законодавча та нормативно-правова база, що склалась у сфері захисту інформації, потребує

певного оновлення, але лише на підставі ретельного аналізу суті та перспектив розвитку технологій та їх впливу на суспільні загрози. Важливим є врахування необхідності забезпечення національної безпеки в умовах протидії агресії проти нашої держави [62, с. 29–36].

О. Чеберяко було проаналізовано зв'язок між цифровізацією та формуванням фінансових ресурсів оборонної діяльності (фінансуванням оборони), та визначено, що цифровізація приводить до появи нових видів загроз і потреб у підвищенні оборонної могутності. Наразі інформаційні системи військових структур масово використовуються для збору та обробки великих обсягів даних, розробки програмного забезпечення та керування операціями. Але це також означає, що ці системи стають цільовими для кібератак та хакерських атак. Військові структури повинні інвестувати в цифрову безпеку, щоб захистити свої системи від вторгнень та забезпечити стійкість проти кіберзагроз. Це вимагає значних витрат на кіберзахист, а також на навчання та підготовку військових спеціалістів у галузі кібербезпеки. Крім того, вплив цифровізації на фінансування оборони полягає в зростанні вартості розвитку та впровадження новітніх технологій. Цифрові інновації, такі як штучний інтелект, безпілотні системи, кіберфізичні системи та інші, вимагають значних витрат на дослідження, розробку та впровадження. Це ставить перед військовими структурами складні завдання щодо забезпечення фінансування таких витрат [278, с. 12–17].

Основні проблемні питання щодо цифровізації та фінансування оборони стосуються питань забезпечення кібербезпеки і недостатнього обсягу фінансових ресурсів. Систематизуючи та узагальнюючи напрями зв'язку між цифровізацією та фінансуванням оборони, О. Чеберяко було сформовано їх розширений перелік: забезпечення кібербезпеки: цифровізація потребує збільшення фінансування для забезпечення цифрової безпеки військових систем та захисту від кібератак; 2) розвиток нових технологій: цифровізація зумовлює значне збільшення витрат на дослідження, розробку та впровадження цифрових інновацій, таких як штучний інтелект, безпілотні системи та кіберфізичні системи; 3) вдосконалення комунікаційних систем: постає потреба фінансування для розвитку та

впровадження високоефективних комунікаційних мереж для забезпечення швидкого та безперебійного обміну інформацією між військовими підрозділами; 4) аналітика та обробка даних: необхідність здійснювати інвестиції в системи аналізу та обробки великих обсягів даних для отримання розуміння та використання важливої інформації щодо оборонної діяльності; 5) впровадження військового Інтернету речей (IoT): потребує фінансування для розширення використання підключених пристроїв та датчиків у військових операціях для збору даних та покращення прийняття рішень; 6) розробка кіберфізичних систем: здійснення витрат на створення інтегрованих систем, які поєднують цифрові технології з фізичними засобами військового спорядження та устаткування для підвищення його ефективності та функціональності; 7) електронна війна: вимагає збільшення фінансування для розвитку та застосування електронних засобів бойової підтримки, таких як системи перешкод, системи виявлення та ін. [278, с. 12–17].

На наш погляд, цифровізація адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні має такі переваги: - покращення адміністративних процедур (автоматизація та електронний документообіг дозволяють скоротити час та витрати на виконання адміністративних процедур); - підвищення прозорості та доступності інформації (електронні сервіси дозволяють учасникам оборонних закупівель отримувати інформацію про поточні закупівлі та відстежувати стан виконання договорів); - забезпечення дотримання прав і законних інтересів учасників оборонних закупівель (електронні сервіси дозволяють учасникам закупівель подавати заявки та документи в електронній формі, що спрощує та прискорює процес участі в закупівлях).

Останнім часом співпраця у сфері безпеки і оборони виявилася однією з найбільш продуктивних сфер щодо майбутнього реформування Європейського Союзу. Серед причин, які спонукали ЄС до посилення безпекового та оборонного співробітництва, були невпевненість у дотриманні зобов'язань США в рамках НАТО, бажання більшої автономії у питаннях європейської безпеки та оборони, комбінація низки загроз – поява нових конфліктних зон у Східній Європі й на

Близькому Сході, міжнародний тероризм, міграційна криза, а також відсутність однакового розуміння ступеня цих загроз серед країн-членів ЄС та НАТО [175, с. 232-242].

Міжнародна безпека залишається центром уваги для національних парламентів, тим часом як уряди повинні адекватно реагувати на зростання рівня загальної нестабільності. Громадяни хочуть бути захищеними від зростаючого рівня насильства й жадають від своїх урядів забезпечення їхньої безпеки. Межі між внутрішньою і зовнішньою безпекою зникають, що вимагає нових заходів і координації між збройними силами, поліцією й іншими урядовими службами. Ділове співтовариство дало сильний поштовх утворенню спільного внутрішнього ринку як необхідної умови для збереження компетенції та конкурентоздатності на міжнародному рівні. Сьогодні подібне вбачається необхідним і для оборонного виробництва [48, с. 155–160].

В умовах сьогодення, на тлі терористичних актів, захист національної території набуває нових форм, і для багатьох країн він також виявляється у вигляді програми протиракетної оборони. В усіх країнах зв'язок між зовнішньою і внутрішньою безпекою стає тіснішими. Спільне застосування збройних сил стало важливим інструментом зовнішньої політики і політики безпеки, а також фактором впливу та престижу. мета цих дій змістилася у напрямі врегулювання конфліктів на етнічному та релігійному ґрунті, а також стабілізаційних та миротворчих операцій, однак в умовах нестабільності успіх цивільно-військових місій залежить і від силового захисту [48, с. 155–160].

Рішення, що стосуються безпеки і оборони, набувають більш вираженого характеру і, як наслідок, привертають до себе більше уваги з боку парламентів країн Європейського Союзу. Участь в операціях з підтримкою миру не відбувається автоматично. Рішення щодо участі в подібних заходах приймаються з урахуванням широкого спектру чинників. На перший план виходять питання стабільності, дотримання міжнародного права і правопорядку. Часто спостерігаються порушення прав людини, і навіть геноцид, що викликає необхідність міжнародного втручання з боку багатонаціональних організацій або

коаліцій за інтересами. Участь у них визначається власними уявленнями, пріоритетами і амбіціями європейських країн. До уваги беруться наступні питання: які внески у вартісному вираженні держави готові зробити; які ризики вони згодні розділити; яку частину державного бюджету вони готові виділити на вирішення проблем миру і безпеки, при тому що перед урядами стоїть ряд інших пріоритетних завдань, які прямо впливають на добробут їхніх громадян, наприклад, охорона здоров'я, освіта, соціальний захист. Зростаючий зв'язок між внутрішньою і зовнішньою безпекою також підвищує політичну пріоритетність цих питань. Однак, вкрай делікатним залишається питання пошуку компромісу [48, с. 155–160].

Міжнародне військове співробітництво з огляду на актуальність і значення для забезпечення безпеки на національному, регіональному та глобальному рівнях стало предметом багатьох наукових досліджень у різних галузях науки. Проблеми міжнародного військового та оборонного співробітництва досліджуються в межах правових, політичних, військових, історичних наук, а також у науці державного управління. Це зумовлено характером сучасних міжнародних воєнно-політичних, геополітичних, науково-технологічних процесів, у яких забезпечення національної безпеки окремих держав нерозривно пов'язане з їх міжнародним військовим співробітництвом на двосторонньому, багатосторонньому рівнях, тощо. Поряд із цим, результативність міжнародного військового співробітництва прямо пропорційна ефективності функціонування відповідних механізмів державного управління, управлінських рішень, організації їх прийняття і виконання, а також нормативно-правового забезпечення управлінського процесу [282].

Перед обличчям нових викликів, які постали перед європейською спільнотою, цілком очевидним є той факт, що для гарантування миру та безпеки необхідно об'єднати зусилля та можливості якомога більшої кількості держав-членів Євросоюзу. Жодна держава ЄС не здатна самотійно протистояти викликам, що постали перед ними, та забезпечити свою оборону на необхідному рівні. Враховуючи викладене, беручи до уваги прагнення відігравати на світовій

арені сильну та передусім єдину роль, співпраця є не просто можливістю, а обов'язком держав-членів ЄС. Формування архітектури європейської безпеки зумовлює виникнення невідомих до цього в практиці механізмів міждержавної співпраці у сфері оборони [175, с. 232-242].

Наразі в сфері оборони Європа рухається за принципом різношвидкісної інтеграції. Такий шлях, безумовно, дозволяє більш динамічно просувати вперед нові напрямки в названій галузі співробітництва, при цьому виключно на міждержавній основі й поза межами інституційних рамок ЄС. Наднаціональний метод регулювання правовідносин у сфері оборони поки що є неприйнятним для держав, які на сьогодні не готові до суттєвого обмеження суверенних прав на користь інституцій ЄС. Таким чином, завдяки різношвидкісній інтеграції вдається розвивати нові способи і форми співпраці держав-членів ЄС у сфері оборони, одночасно надаючи можливість незгодним державам-членам бути осторонь таких напрямів взаємодії [175, с. 232-242].

Необхідно зауважити, що в розвитку сучасного західного суспільства з'явився новий парадокс, пов'язаний протиріччями між вартісно-орієнтованим міжнародним співробітництвом, а також змішуванням понять цінностей і норм. У першу чергу формуються цінності, а на їх основі формуються норми. У західній структурі взаємне визнання суверенітету стало нормою, а спільна відповідальність за ризик - цінністю. Досягнення миру зараз являє собою скоріше процес, ніж результат. Парадокс полягає в тому, що тим часом як наше суспільство стало менш схильним до ризику, на місце великих ідеалів прийшов управлінський етнос. Результатом цього стали постійні дебати з приводу будь-якого рішення, ускладнені відсутністю точних критеріїв щодо підтримки рівня збройних сил і фінансових ресурсів, які виділяються країнами. Такі питання можуть підлягати переоцінці, і всі учасники ризикують пройти повз оперативних змін пріоритетів [48, с. 155–160].

На наш погляд, активне використання міжнародного досвіду, глобального та міждержавного військового співробітництва в сфері державного оборонного замовлення повинно розвиватися та впроваджуватися в Україні, адже це дозволяє:

- отримати доступ до передових технологій і рішень інших країн, що в свою чергу Україна зможе використовувати для розвитку свого оборонно-промислового комплексу, а також для закупівлі високотехнологічного озброєння та військової техніки; - сприяти розвитку міжнародного співробітництва в сфері оборони, адже активна участь України в міжнародних проектах і програмах сприяє зміцненню її обороноздатності та підвищенню рівня довіри до неї з боку інших країн; - підвищити ефективність державного оборонного замовлення, адже міжнародне співробітництво може допомогти Україні вдосконалити систему державного оборонного замовлення, зробити її більш прозорою і ефективною.

Агресивні дії РФ створили безпрецедентний рівень загрози безпеці в планетарному масштабі. Криза з якою зіткнулась Україна потребує негайного вирішення. Виклики на рівні державної безпеки України за останній рік набули максимальних значень, що в свою чергу актуалізує питання створення дієвих механізмів подолання кризових ситуацій. На перший план висувуються проблеми реформування системи забезпечення державної безпеки, швидкого реагування на виникнення кризових ситуацій в українському суспільстві. Діяльність сил безпеки з виконання поставлених державою завдань, передбачає використання низки різноманітних ресурсів, кількість яких може різнитись в залежності від рівня загрози та ступеня її розповсюженості. Відповідно, доволі важливим постає питання своєчасного забезпечення ресурсами сил безпеки [71, с. 40–49].

Якщо раніш оснащення сил безпеки проходило тільки до норм оснащеності, то зараз, згідно оборонних закупівель, ураховуються і інші показники, такі як: ефективність вирішення задач під час реагування на кризові ситуації (КС), масштаб та рівень складності оперативної обстановки КС, структура побудови угруповання сил безпеки (організаційно-штатна структура). Планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення є складовою оборонного планування та здійснюється відповідно до Законів України "Про національну безпеку України" та «Про оборонні закупівлі» з урахуванням обсягів видатків, необхідних для фінансування сектору безпеки і оборони. Основою планування закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення є

потреби, пріоритети сектору безпеки і оборони, обсяги фінансових ресурсів, необхідних для їх задоволення, передбачені стратегіями, іншими стратегічними документами та державними програмами у сферах національної безпеки і оборони, розвиток складових сектору безпеки і оборони, зокрема оснащення їх сучасним озброєнням і військовою технікою, створення необхідних запасів матеріально-технічних засобів та необхідних для цього потужностей оборонно-промислового комплексу, реалізація інших заходів з посилення обороноздатності держави [71, с. 40–49].

Механізми закупівель, що використовуються для вирішення широкого спектру поставлених задач, не достатньо оперативні. Під час виникнення кризових ситуацій сили безпеки мають потреби у матеріально-технічному забезпеченні. Ефективність дій сил безпеки буде залежати від оперативності поставок, особливо від поставок техніки та озброєння. Це диктує умови для необхідності впровадження об'єднаної системи управління логістичним забезпеченням усіх сил безпеки, що задіяні у вирішенні кризових ситуацій [71, с. 40–49].

У повоєнний період інноваційна діяльність України має інтегруватися з інвестуванням в інноваційні процеси на основі реалізації інноваційної політики. Ця політика має активізувати інновації та реалізовувати системні інструменти модернізації економіки в умовах кризи, на базі фундаментальних положень економічної науки та активізації внутрішніх і зовнішніх факторів соціально-економічного розвитку країни при взаємодії із європейською інноваційною екосистемою. Інноваційний розвиток України у повоєнний період, сприяє форсуванню нових і креативних ідей, які матимуть вирішальне значення для забезпечення економічного зростання країни, відновлення інфраструктури та бути конкурентоспроможними на світовому рівні [296, с. 128].

У післявоєнний період інноваційна політика повинна здійснюватися з метою досягнення довгострокових соціально-економічних цілей та завдань відтворення високоякісного основного капіталу шляхом обґрунтування цільового прогнозу науково-технологічного розвитку і застосування комплексної

методології розробки державних програм, інвестиційних та інноваційних проєктів та програм, у системній єдності з ринковими економічними механізмами формування сприятливого інноваційного клімату країни та державного стимулювання інвестиційних процесів у різних секторах, з урахуванням потреб ринку та безпеки країни [296, с. 128].

Представники влади у післявоєнний період повинні оптимізувати структуру інноваційної системи і прогресивні форми розвитку ринкових інститутів та формування фондового ринку для трансформації фінансових засобів в інвестиції з метою розвитку регіональної інноваційної інфраструктури, що забезпечує реалізацію механізмів ринкової інноваційної діяльності у регіонах країни. Державна і регіональна політика країни у повоєнний період має створювати рамкові умови функціонування економіки задля забезпечення інноваційного розвитку. Це стосується питань оподаткування, державних закупівель високотехнологічної продукції, технічного регулювання, захисту інтелектуальної власності, механізму створення військової безпеки країни [296, с. 128].

Військове вторгнення Російської Федерації на територію України, знищення український міст та селищ, постійна повітряна загроза для всієї України, а також постійні проблеми забезпечення системи національної безпеки України, інформаційні небезпеки та маніпулювання інформацією щодо загроз та висвітлення бойових дій вимагають формування ефективного професійного кадрового складу Збройних Сил України. Збройні Сили України повинні не лише забезпечувати військову безпеку на території України, а й прогнозувати можливі небезпеки та приймати важливі рішення щодо запобігання виникнення таких небезпек. Крім того, окремо стоїть питання формування довіри населення до Збройних Сил України, підвищення престижу діяльності та служби в Збройних Силах України [22].

Окрім того, для якісного забезпечення оборонних закупівель окрему увагу слід виділити розвитку кадрового потенціалу як напрямку оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в

Україні, що дозволить залучати професійні кадри у цю сферу, мінімізуючи розвиток недобросовісності та корупції.

Реалії сьогодення зумовлюють необхідність зосередження значних зусиль задля належного забезпечення діяльності оборонного комплексу України. Звісно, підготовка військовослужбовців, оснащення їх сучасною зброєю та військовою технікою, матеріальною базою вимагають витрачання значного обсягу бюджетних коштів та їх раціонального та ефективного витрачання. Доводиться констатувати про наявність фактів зайвого витрачання коштів унаслідок оплати завищених обсягів і вартості виконаних робіт, наданих послуг, придбаних товарів та інших фактів неефективного використання державних коштів, фактів порушення фінансового законодавства в процесі їх витрачання. Вплив таких дестабілізуючих факторів вимагає наявності належного державного контролю в окресленій сфері [240, с. 213].

Під час військової агресії РФ, на перший план, у сфері функціонування системи технічного забезпечення сил безпеки України вийшли питання забезпечення озброєнням, військовою та спеціальною технікою. Зросли потенційні корупційні ризики під час поставок озброєння та техніки. Саме тому і виникає потреба у удосконаленні механізмів урядового контролю за сферою функціонування системи технічного забезпечення сил безпеки України [70, с. 48].

Правильно організований контроль дозволяє мати оперативну інформацію щодо стану справ з технічного забезпечення сил безпеки України, дає можливість вчасно втрутитися в процес управління, вжити запобіжні заходи, забезпечити законність. Насамперед фінансовий контроль у сфері технічного забезпечення сил безпеки України дає змогу оптимізувати систему закупівель та поставок озброєння та техніки до сил безпеки України [70, с. 48].

На наш погляд, одним із напрямком оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні є трансформація контролю за якістю та безпекою державних оборонних замовлень, що має бути організованим та систематичним процесом з метою забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, уникнення корупційних ризиків та

гарантування якісних оборонних ресурсів. Загальною метою контролю у сфері державного оборонного замовлення в Україні є забезпечення національної безпеки через ефективне та раціональне використання ресурсів, уникнення корупції та забезпечення високого стандарту технічного забезпечення системи національної безпеки та оборони України.

Усе вищевикладене дозволяє сформулювати наступні висновки щодо доктринальних засад оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення:

– цифровізація адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні представляє собою процес впровадження та використання цифрових технологій та інформаційних систем для оптимізації та покращення усіх аспектів управління та забезпечення державної оборони з метою підвищення ефективності, прозорості та доступності адміністративних процедур, а також забезпечення дотримання прав і законних інтересів учасників оборонних закупівель та підвищення безпеки всіх процесів, пов'язаних з забезпеченням національної оборони;

– цифровізація адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні має такі переваги: - покращення адміністративних процедур (автоматизація та електронний документообіг дозволяють скоротити час та витрати на виконання адміністративних процедур); - підвищення прозорості та доступності інформації (електронні сервіси дозволяють учасникам оборонних закупівель отримувати інформацію про поточні закупівлі та відстежувати стан виконання договорів); - забезпечення дотримання прав і законних інтересів учасників оборонних закупівель (електронні сервіси дозволяють учасникам закупівель подавати заявки та документи в електронній формі, що спрощує та прискорює процес участі в закупівлях);

– активне використання міжнародного досвіду, глобального та міждержавного військового співробітництва в сфері державного оборонного замовлення повинно розвиватися та впроваджуватися в Україні, адже це дозволяє: - отримати доступ до передових технологій і рішень інших країн, що в свою чергу

Україна зможе використовувати для розвитку свого оборонно-промислового комплексу, а також для закупівлі високотехнологічного озброєння та військової техніки; - сприяти розвитку міжнародного співробітництва в сфері оборони, адже активна участь України в міжнародних проектах і програмах сприяє зміцненню її обороноздатності та підвищенню рівня довіри до неї з боку інших країн; - підвищити ефективність державного оборонного замовлення, адже міжнародне співробітництво може допомогти Україні вдосконалити систему державного оборонного замовлення, зробити її більш прозорою і ефективною;

– для якісного забезпечення оборонних закупівель окрему увагу слід виділити розвитку кадрового потенціалу як напрямку оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні, що дозволить залучати професійні кадри у цю сферу, мінімізуючи розвиток недобросовісності та корупції;

– одним із напрямком оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні є трансформація контролю за якістю та безпекою державних оборонних замовлень, що має бути організованим та систематичним процесом з метою забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, уникнення корупційних ризиків та гарантування якісних оборонних ресурсів. Загальною метою контролю у сфері державного оборонного замовлення в Україні є забезпечення національної безпеки через ефективне та раціональне використання ресурсів, уникнення корупції та забезпечення високого стандарту технічного забезпечення системи національної безпеки та оборони України;

Таким чином, доктринальні засади оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні можна визначити як основні напрямки створення комплексної, прозорої та ефективної системи державного оборонного замовлення в Україні, що включають цифровізацію адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення, інтеграцію штучного інтелекту, вдосконалення нормативної та фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони, активне використання міжнародного

досвіду, глобального та міждержавного військового співробітництва, стимулювання інновацій у сферу оборони, розвиток кадрового потенціалу, державно-приватного партнерства та взаємодії із громадськістю, трансформацію контролю за якістю та безпекою державних оборонних замовлень та впровадження інновацій щодо забезпечення державного оборонного замовлення.

5.2. Напрями удосконалення нормативної бази адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення.

Визначальну роль у виробництві і постачанні Збройним Силам та іншим військовим формуванням продукції військового призначення відіграє виробничий сектор оборонної економіки – особлива частина економіки держави, яка забезпечує його специфічні, воєнно-економічні потреби. Такими потребами є: озброєння, боєприпаси, військова техніка, інше військове майно, комплектуючі вироби і матеріали, виконання робіт і надання послуг, а також експортно-імпортно постачання в галузі військово-технічного співробітництва України з іноземними державами. Початок війни проти України 24 лютого 2022 року визначив проблеми з оснащенням Збройних Сил України сучасним озброєнням та військовою технікою для захисту своєї території: недостатній рівень укомплектованості ЗСУ основними зразками (комплексами, системами) та через втрату озброєння та військової техніки в перші місяці після початку агресії [310].

Потенціал вітчизняного оборонно-промислового комплексу за деякими позиціями не може повністю задовольнити потреби ЗСУ, зокрема, через відсутність конструкторських розробок та відсутності серійного виробництва (військова бойова авіація, зенітно-ракетні комплекси ППО, тощо). Крім того, в умовах війни виникла необхідність в ремонті великої номенклатури зразків озброєння іноземного виробництва, при відсутності документації та технологічної підготовки виробництва [232; 310]. Отже, повномасштабне російське вторгнення в Україну призвело до зниження функціональної спроможності оборонно-

промислового комплексу України щодо забезпечення збройних сил озброєнням та військовою технікою, а також експорту, якій майже не здійснюється, що є практичною проблемою. В свою чергу, загальна наукова проблема полягає у визначенні пріоритетів розвитку оборонно-промислового комплексу України з урахуванням загроз та можливостей, що виникають в умовах дії воєнного стану [310].

Вчені Кулагін К. К., Солонець О. І., Ведмідь О. І., Квіткін К. П., Борисенко М. В. пропонують спеціальну Дорожню карту створення та набуття оперативних спроможностей системи управління життєвим циклом озброєння та військової техніки, реалізація якої сприятиме в майбутньому таким результатам: – створенню передумов для реалізації Дорожньої карти створення оперативних спроможностей системи управління життєвим циклом озброєння та військової техніки (за стандартами НАТО), ефективного управління процесами життєвого циклу озброєння та військової техніки, узгодженості дій всіх суб'єктів управління, прийняття оптимальних технічних рішень, мінімізації витрат державного бюджету, зменшення строків і ризиків створення та прийняття на озброєння, збільшення строків експлуатації та стабільності логістичної підтримки на цій стадії, а також на стадії вилучення з експлуатації та утилізації; – забезпеченню сумісності з політикою та стандартами НАТО щодо управління життєвим циклом озброєнь та гарантування високої якості товарів, робіт та послуг оборонного призначення; – забезпеченню взаємного визнання системи управління життєвим циклом і системи державного регулювання якості з країнами-членами НАТО (як при імпорті, так і при експорті оборонної продукції); – підвищенню ефективності роботи національного оборонно-промислового комплексу та відповідальності виробників/постачальників за якість та терміни постачання оборонної продукції, робіт і послуг та логістичну підтримку протягом повного життєвого циклу; – підвищенню ефективності використання бюджетного ресурсу, створення механізмів взаємовигідних відносин між ринково-орієнтованими інтегральними структурами оборонно-промислового комплексу, приватними та міжнародними інвесторами,

замовниками, підрядниками і субпідрядниками;–зниженню рівня корупційних ризиків та недоброчесних відносин, створення умов для виключення можливостей використання контрафактних або неліцензійних комплектуючих та програмного забезпечення;–забезпеченню сприятливих умов для залучення інвестицій, інноваційних та проривних технологій в діяльність оборонно-промислового комплексу України;–забезпеченню умов для організації міждержавних підприємств (корпорацій) зі спільного розроблення, виробництва, ремонту та модернізації, а також утилізації озброєння та військової техніки;–створенню, узгодженню та оптимізації національної нормативно-правової бази та системи національних і військових стандартів для забезпечення переходу на стандарти НАТО у сфері системної інженерії та управління життєвим циклом озброєння та військової техніки;–забезпеченню умов для роботи органів з оцінки відповідності продукції оборонного призначення стандартам НАТО;–впровадженню ефективних систем менеджменту якості (за стандартами НАТО), їх сертифікації акредитованими органами з оцінки відповідності;–підготовці “критичної маси високо кваліфікованого персоналу та ефективних топ-менеджерів в оборонній сфері [125].

Для розвитку оборонно-промислового комплексу України в умовах дії воєнного стану В. Шемаєв пропонує змінити наявний підхід до розробки та виробництва оборонної продукції в межах замкненого циклу в напрямку збільшення коопераційних зав’язків із ТОП-100 світовими виробниками зброї та посилення міжнародних інтеграційних зав’язків. Пріоритетами та механізмами реалізації зазначеного нового підходу мають стати:–створення нової інституційної бази оборонно-промислового комплексу: -імплементация Закону України “Про особливості реформування підприємств оборонно-промислового комплексу державної форми власності”(акціонування ДК Укроборонпром) від 13.07.2021 № 1630-ІХ; -законодавче унормування можливості створення спільних підприємств оборонно-промислового комплексу України із іноземними партнерами), що відкриє можливості залучення та захисту внутрішніх та іноземних інвестицій;–удосконалення нормативно-правової бази функціонування державно-приватного

партнерства у напрямку забезпечення реалізації інтересів національної безпеки і оборони. Все це дозволить в українському оборонно-промисловому комплексі створювати спільні підприємства, здійснювати трансфер сучасних технологій та залучати додаткові ресурси, унеможливити прояви корупції;-створення спеціалізованої установи з розвитку оборонних технологій (за аналогом агентства DARPA, США), функціонування якого дозволить скоротити час від виникнення інноваційних наукових ідей до реалізації на їх основі конкретних систем нового високотехнологічного озброєння;-подальша активізація і розширення форм військово-технічного співробітництва з іноземними державами та компаніями-виробниками і постачальниками оборонної продукції, зокрема: -розширення договірно-правової бази у сфері міжнародної науково-технічної та виробничої кооперації; спільного обслуговування зразків іноземного озброєння; забезпечення локалізації виробництва продукції іноземного виробництва, що постачається;-удосконалення системи експортного контролю, зокрема: спрощення процедури отримання суб'єктами господарювання повноважень на здійснення експортно-імпорتنних операцій в оборонній сфері; впровадження системи електронного ліцензування в сфері державного експортного контролю для автоматизації процесів надання адміністративних послуг, звітності та нагляду в цій сфері; - активізація участі України у роботі міжнародних режимів експортного контролю тощо [310];-диверсифікація ринків збуту оборонно-промислового комплексу, зокрема, з використанням інструментів, що використовуються експортно-кредитними агентствами, розширення присутності України на міжнародних ринках озброєння та військової техніки; -забезпечення підтримки експорту нових та модернізованих зразків оборонної продукції;-адаптація до стандартів роботи західних виробників озброєння та військової техніки, отримання доступу до сучасних оборонних технологій, долучення до виконання коопераційних проєктів із провідними компаніями-виробниками озброєння та військової техніки тощо з урахуванням стандартів НАТО; Це дозволить вітчизняним підприємствам оборонно-промислового комплексу скоріше адаптуватися до стандартів роботи західних виробників, отримувати доступ до сучасних оборонних технологій,

долучитися до виконання коопераційних проєктів із провідними компаніями-виробниками озброєння та військової техніки тощо;-збереження кадрового потенціалу галузі, що дозволить вітчизняним підприємствам оборонно-промислового комплексу підвищити якість людського капіталу, подолати тенденцію до його повного втрачання в окремих сегментах та удосконалити систему професійно-технічного навчання [310].

На основі вищевикладеного, ми пропонуємо наступні шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання гарантованого забезпечення потреб оборони щодо розробки стратегічних документів та планів у сфері державного оборонного замовлення України, які полягають в: 1) залученні до розробки стратегічних документів та планів широкого кола зацікавлених сторін, зокрема представників оборонно-промислового комплексу, науковців, експертів та громадськості, що дозволить забезпечити більш повне та всебічне обґрунтування стратегічних документів та планів; 2) використання сучасних методів стратегічного планування, таких як сценарний аналіз, оцінка ризиків та багатокритеріальне оцінювання, що дозволить розробити більш ефективні стратегічні документи та плани, які будуть враховувати можливі ризики та виклики; 3) забезпечення прозорості та доступності інформації про розробку стратегічних документів та планів, що дозволить громадськості та іншим зацікавленим сторонам висловити свої пропозиції та зауваження; 4) залучення до розробки стратегічних документів та планів міжнародних експертів та організацій, що дозволить отримати доступ до передового досвіду та технологій інших країн; 5) запровадження системи моніторингу та оцінки виконання стратегічних документів та планів, що дозволить своєчасно виявляти недоліки та вносити необхідні корективи; 6) забезпечення ефективного виконання стратегічних документів та планів, що передбачає створення ефективної системи управління та контролю за їх виконанням.

Нажаль, Україна не здатна забезпечувати власні сили оборони відповідно до визначеної ними потреби, з огляду на фактичні спроможності вітчизняної економіки. Відсіч російської збройної агресії, воєнно-економічний потенціал якої

врази більший за український, зумовлює пошук додаткових джерел ресурсного забезпечення для підтримки адекватного протистояння ворогові. Таким важливим додатковим джерелом ресурсів є матеріальна та фінансова допомога, що надходить від країн-партнерів. Міжнародна допомога Україні складається із різної номенклатури військових предметів від ОВТ, ракет і боєприпасів, засобів індивідуального захисту, медикаментів, інших матеріалів та обладнання до запровадження навчальних програм для персоналу [303].

При цьому, у процесі тісної взаємодії з країнами-партнерами та враховуючи взятий курс Україною на євроатлантичну інтеграцію, виникає адекватне питання врахування найкращих практик (бізнес-практик) у сфері управління оборонними ресурсами. Основна вимога щодо удосконалення процесу управління оборонними ресурсами полягає в отриманні цілісної картини її готовності до безперервного функціонування та інформованості керівництва у будь-який час [303].

Досвід відсічі повномасштабної збройної агресії з боку російської федерації Силами оборони України показав, що існуючий підхід до всебічного забезпечення військ (сил) в ході проведення операцій не завжди сприяє ефективному освоєнню виділених ресурсів. Крім того, в умовах швидкої зміни обстановки у районах ведення бойових дій у зоні підвищеної вразливості можуть знаходитися підрозділи забезпечення, центри зберігання ресурсів. При цьому, їх здатність до виконання покладених завдань в умовах ворожого впливу на пряму залежить від злагодженості та ефективності функціонування усієї системи управління оборонними ресурсами. Будь-яка армія вважається сучасною і здатною на адекватну протидію ворогу та швидке реагування і мобільність у процесі розподілу ресурсів, якщо вона активно впроваджує передові технології (найкращі практики) у власну систему забезпечення [303].

Одним із ефективних напрямків вдосконалення є запозичення ефективного досвіду. На наш погляд, в Україні, в першу чергу, слід кардинально змінити систему контролю за оборонними закупівлями, вдосконаливши її.

Досвід США вказує на існування Агентства аудиту оборонних контрактів (Defense Contract Audit Agency або DCAA), що надає послуги з аудиту та

фінансових консультацій Міністерству оборони (DOD) та іншим федеральним установам, відповідальним за закупівлі та адміністрування контрактів. Роль DCAA у фінансовому нагляді за державними контрактами має вирішальне значення для того, щоб Міністерство оборони отримувало найкращу цінність за кожен долар, витрачений на оборонні контракти. DCAA діє під керівництвом, керівництвом і контролем заступника міністра оборони (контролера)/головного фінансового директора. Його робота приносить користь нашим чоловікам і жінкам у формі та американським платникам податків. Основною функцією Агентства є проведення аудиту контрактів та надання відповідних фінансових консультаційних послуг. Контрактні аудити — це незалежні професійні перевірки фінансових заяв, зроблених оборонними підрядниками, і DCAA допомагає визначити, чи є витрати за контрактом допустимими, розподіленими та обґрунтованими. Агентство аудиту оборонних контрактів (DCAA) діє під керівництвом і контролем заступника міністра оборони (контролера)/головного фінансового директора. DCAA має близько 300 офісів, розташованих у США, Європі та на Близькому Сході. Основною функцією Агентства є проведення аудиту контрактів і відповідних фінансових послуг для Міністерства оборони та інших федеральних установ, відповідальних за придбання та адміністрування контрактів. Зокрема, DCAA допомагає визначити, чи є витрати допустимими, розподіленими та обґрунтованими. DCAA надає рекомендації державним службовцям щодо затвердження вартості підрядників для конкретних продуктів і послуг. Завдяки цим рекомендаціям офіцери-підрядники зможуть краще вести переговори про ціни та укладати контракти на основні системи озброєння, послуги та постачання [298; 311].

Таким чином, досвід США показує про ефективність незалежного контролюючого органу, що є проміжною ланкою між державними замовниками та виконавцями оборонних контрактів. З врахуванням такого досвіду пропонує забезпечити в Україні ефективну систему контролю за дотриманням законодавства у сфері державного оборонного замовлення шляхом створення спеціалізованого органу, який буде відповідальним за контроль щодо дотримання

законодавства у сфері державного оборонного замовлення, який буде уповноважений проводити перевірки, та в майбутньому, розширення повноважень в разі ефективності, до виявлення порушень та застосування санкції до порушників. Таким суб'єктом має стати спеціально-створене Державне агентство оборонних закупівель та контролю, діяльність якого буде координуватися Міністерством оборони України.

Військова конкурентоздатність країни в сучасному світі характеризується наявністю випереджальних технологій у створенні нової зброї в поєднанні з можливістю збереження їх в якості таємниці. Відтак, до необхідних аспектів застосування людського потенціалу у військовій сфері постає інформаційно-наукова та освітня діяльність (розробка нових атакуючих та оборонних засобів, навчання щодо їх застосування та захисту від них), захист інформації державної ваги, яка може бути реалізована як в межах структур, що забезпечують національну безпеку, так і в якості окремих державних служб спеціального підпорядкування [293, с. 354].

Людський потенціал є головною складовою військово-економічного потенціалу країни. Водночас він є головним об'єктом, на який спрямовуються відкриті бойові дії, тероризм, шпіонаж та саботаж. Під людським потенціалом країни слід розуміти не лише усе наявне населення країни, яке складається з людей різного віку, роду занять, освіти, рівня здоров'я, матеріального добробуту тощо, а й сукупність їх економічних та суспільних здібностей, зокрема фізичного здоров'я, підприємницького хисту, спроможності виконувати інтелектуальні й творчі завдання в процесі реалізації виробничих функцій. Незважаючи на те, що в літературних наукових джерелах найчастіше застосовується термін „людські резерви військової економіки”, розглядати його відокремлено від сучасних наукових концепцій неприпустимо. Крім того, ця категорія розглядається лише як резерв, що спроможний приймати участь у бойових діях. Людський потенціал, є набагато ширшою категорією і враховує усі прошарки населення в тому числі й ті, що потребують піклування регулярної армії в умовах ведення бойових дій. Зі збільшенням у загальній структурі населення кількості осіб, придатних до

ведення бойових дій, і таких, що мають відповідну професійну підготовку – обороноздатність країни збільшується. Однак, революційні зміни в розвитку зброї викликають нові вимоги до військово-економічного потенціалу, ролі та місця в ньому людського потенціалу (існує точка зору, у відповідності до якої що б не робив вчений – він робить зброю) [293, с. 354].

Головною ланкою військової економіки є військова промисловість. Її ядро складає промисловість зброї: авіаракетна й атомна, військове суднобудування, виробництво військової радіоелектроніки, бронетанкової техніки, боєприпасів, артилерійсько-стрілецького озброєння та ін. В умовах військово-прикордонних криз, національна економіка та система налагоджених міжнародних зв'язків, таких відносин, які не були втрачені в процесі конфліктів, починає працювати на потреби військово-промислового комплексу. Таким чином в межах окремої національної економіки може бути сформований специфічний господарський механізм державно-монополістичного капіталізму, в умовах, якщо до цього в країні домінувала ринково орієнтована економічна система. В умовах командно-адміністративного управління економікою військові небезпеки призводять до авторитаризму або ж до військової поразки. Такі тенденції зумовлюються зростанням рівня диктату державного втручання, що викликається підвищенням ролі національних потреб та переважанням їх над потребами особистими (особистісними) [293, с. 354].

Одним із напрямів, які можуть сприяти удосконаленню нормативної бази адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні є розвиток людських ресурсів щодо забезпечення високого рівня кваліфікації фахівців у сфері оборонної промисловості, що має бути забезпечено через створення ефективних програм та курсів із застосуванням новітніх технологій, таких як штучний інтелект, кібербезпека та розумне виробництво, використання програм стажування та обміну фахівцями між виробничими компаніями та науковими установами в сфері оборонної техніки, забезпечення можливостей стажування для фахівців у передових оборонних компаніях та лабораторіях по всьому світу, розробки безкоштовних програм та семінарів для

фахівців із вивчення воєнно-політичних аспектів та їх впливу на розвиток оборонної промисловості, організації програм розвитку лідерства для підтримки та підвищення кваліфікацій тощо.

Загалом, іншими напрямками, які можуть сприяти удосконаленню нормативної бази адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні для забезпечення ефективності та прозорості в галузі оборонної промисловості, можуть стати: розширення транспарентності та відкритості процесів проведення державного оборонного замовлення, стимулювання інновацій та впровадження новітніх технологій, гнучкості нормативно-правової бази із здатністю адаптуватися до швидких змін у сучасному світі, ефективний контроль за витратами щодо державного оборонного замовлення, зміцнення співпраці із міжнародними партнерами у сфері оборонного замовлення тощо.

Відповідно, основними шляхами вдосконалення адміністративно-правового регулювання гарантованого забезпечення потреб оборони щодо створення прозорих та конкурентоспроможних умов для участі підприємств у виробництві військової техніки та озброєння в сфері державного оборонного замовлення України, до яких віднесено: 1) вдосконалення нормативно-правової бази державного оборонного замовлення (тобто внесення змін до законодавчих актів, які регулюють процедури державних закупівель, з метою підвищення прозорості та конкурентоспроможності цих процедур); 2) створення ефективної системи контролю за дотриманням законодавства у сфері державного оборонного замовлення (створення спеціалізованого органу, який буде відповідальним за контроль щодо дотримання законодавства у сфері державного оборонного замовлення, який буде уповноважений проводити перевірки, виявляти порушення та застосовувати санкції до порушників); 3) запровадження ефективних механізмів стимулювання розвитку оборонно-промислового комплексу України (надання державної підтримки підприємствам оборонно-промислового комплексу, а також створення сприятливих умов для їх розвитку, що може

полягати в певних податкових пільгах, дотаціях для підприємств оборонно-промислового комплексу, а також сприяти їх виходу на міжнародні ринки).

Національна безпека держави завжди є пріоритетною сферою для кожної держави, особливо в умовах збройного конфлікту. Корупція в оборонному секторі є проблемою, яка становить серйозну загрозу національній безпеці, економічній стабільності та суспільній довірі. Оборонний сектор, який охоплює військову сферу, оборонні закупівлі та суміжні галузі, відіграє вирішальну роль у захисті суверенітету країни та її громадян, особливо в умовах воєнного стану. Однак, коли корупція проникає в цей сектор, це може мати далекосяжні негативні наслідки [26].

Однією з основних проблем, пов'язаних з корупцією в оборонному секторі, є компрометація національної безпеки. Такі корупційні дії, як під-куп та розкрадання можуть послабити обороноздатність країни через погіршення якості та ефективності військового обладнання та послуг. Це, у свою чергу, ставить під загрозу життя військовослужбовців та безпеку всієї нації. Корупція також спотворює процеси оборонних закупівель, що призводить до завищених витрат, неякісного обладнання та обмеженої конкуренції. Неетичні практики, такі як «відкати» та фаворитизм, можуть підірвати справедливі та про-зорі процедури торгів, перешкоджаючи вибору найбільш спроможних та економічно ефективних постачальників. У результаті обмежені ресурси розподіляються неправильно, а гроші платників податків витрачаються даремно, відволікаючи кошти від основних потреб оборони та підриваючи довіру суспільства до державних установ [26].

Для боротьби з корупцією в оборонному секторі вкрай важливо визначали пріоритетність антикорупційних заходів і впроваджували комплексні стратегії. Це включає створення міцної законодавчої бази та регуляторних механізмів, забезпечення прозорості та розвиток напрямів міжнародного співробітництва [26].

Кодекс України про адміністративні правопорушення має одну комплексну статтю 164-14 «Порушення законодавства про закупівлі», якою встановлено, що порушення порядку визначення предмета закупівлі; несвоєчасне надання або

ненадання замовником роз'яснень щодо змісту тендерної документації; тендерна документація складена не у відповідності із вимогами закону; розмір забезпечення тендерної пропозиції, встановлений у тендерній документації, перевищує межі, визначені законом; неоприлюднення або порушення строків оприлюднення інформації про закупівлі; неоприлюднення або порушення порядку оприлюднення інформації про закупівлі, що здійснюються відповідно до положень Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)"; ненадання інформації, документів у випадках, передбачених законом; порушення строків розгляду тендерної пропозиції - тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Придбання товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель відповідно до вимог закону; застосування конкурентного діалогу або торгів з обмеженою участю, або переговорної процедури закупівлі на умовах, не передбачених законом; невідхилення тендерних пропозицій, які підлягали відхиленню відповідно до закону; відхилення тендерних пропозицій на підставах, не передбачених законом або не у відповідності до вимог закону (безпідставне відхилення); укладення з учасником, який став переможцем процедури закупівлі, договору про закупівлю, умови якого не відповідають вимогам тендерної документації та/або тендерної пропозиції переможця процедури закупівлі; внесення змін до істотних умов договору про закупівлю у випадках, не передбачених законом; внесення недостовірних персональних даних до електронної системи закупівель та неоновлення у разі їх зміни; порушення строків оприлюднення тендерної документації - тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб

замовника від тисячі п'ятсот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Невиконання рішення Антимонопольного комітету України як органу оскарження за результатами розгляду скарг суб'єктів оскарження, подання яких передбачено законом, - тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від двох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Укладення договорів, які передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель, визначених законом, - тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від двох до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [99].

На наш погляд, попередження корупції можна здійснити шляхом посилення адміністративної відповідальності, відповідно пропонуємо внести зміни до статті 164-14 «Порушення законодавства про закупівлі» Кодексу України про адміністративні правопорушення та передбачити наступне: «порушення порядку визначення предмета закупівлі; несвоєчасне надання або ненадання замовником роз'яснень щодо змісту тендерної документації; тендерна документація складена не у відповідності із вимогами закону; розмір забезпечення тендерної пропозиції, встановлений у тендерній документації, перевищує межі, визначені законом; неопрілюднення або порушення строків оприлюднення інформації про закупівлі; неопрілюднення або порушення порядку оприлюднення інформації про закупівлі, що здійснюються відповідно до положень Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)"; ненадання інформації, документів у випадках, передбачених законом; порушення строків розгляду тендерної пропозиції - тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою цієї статті,

вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі від тисячі п'ятсот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Придбання товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель відповідно до вимог закону; застосування конкурентного діалогу або торгів з обмеженою участю, або переговорної процедури закупівлі на умовах, не передбачених законом; невідхилення тендерних пропозицій, які підлягали відхиленню відповідно до закону; відхилення тендерних пропозицій на підставах, не передбачених законом або не у відповідності до вимог закону (безпідставне відхилення); укладення з учасником, який став переможцем процедури закупівлі, договору про закупівлю, умови якого не відповідають вимогам тендерної документації та/або тендерної пропозиції переможця процедури закупівлі; внесення змін до істотних умов договору про закупівлю у випадках, не передбачених законом; внесення недостовірних персональних даних до електронної системи закупівель та неоновлення у разі їх зміни; порушення строків оприлюднення тендерної документації - тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Невиконання рішення Антимонопольного комітету України як органу оскарження за результатами розгляду скарг суб'єктів оскарження, подання яких передбачено законом, - тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Укладення договорів, які передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель, визначених законом, -

тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [99].

Вищевикладене дає підстави зробити наступні висновки щодо напрямів удосконалення нормативної бази адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення:

– пропонуємо наступні шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання гарантованого забезпечення потреб оборони щодо розробки стратегічних документів та планів у сфері державного оборонного замовлення України, які полягають в: 1) залученні до розробки стратегічних документів та планів широкого кола зацікавлених сторін, зокрема представників оборонно-промислового комплексу, науковців, експертів та громадськості, що дозволить забезпечити більш повне та всебічне обґрунтування стратегічних документів та планів; 2) використання сучасних методів стратегічного планування, таких як сценарний аналіз, оцінка ризиків та багатокритеріальне оцінювання, що дозволить розробити більш ефективні стратегічні документи та плани, які будуть враховувати можливі ризики та виклики; 3) забезпечення прозорості та доступності інформації про розробку стратегічних документів та планів, що дозволить громадськості та іншим зацікавленим сторонам висловити свої пропозиції та зауваження; 4) залучення до розробки стратегічних документів та планів міжнародних експертів та організацій, що дозволить отримати доступ до передового досвіду та технологій інших країн; 5) запровадження системи моніторингу та оцінки виконання стратегічних документів та планів, що дозволить своєчасно виявляти недоліки та вносити необхідні корективи; 6) забезпечення ефективного виконання стратегічних документів та планів, що передбачає створення ефективної системи управління та контролю за їх виконанням.

– досвід США показує про ефективність незалежного контролюючого органу, що є проміжною ланкою між державними замовниками та виконавцями оборонних контрактів. З врахуванням такого досвіду пропонує забезпечити в Україні ефективну систему контролю за дотриманням законодавства у сфері

державного оборонного замовлення шляхом створення спеціалізованого органу, який буде відповідальним за контроль щодо дотримання законодавства у сфері державного оборонного замовлення, який буде уповноважений проводити перевірки, та в майбутньому, розширення повноважень в разі ефективності, до виявлення порушень та застосовування санкції до порушників. Таким суб'єктом має стати спеціально-створене Державне агентство оборонних закупівель та контролю, діяльність якого буде координуватися Міністерством оборони України.

– одним із напрямів, які можуть сприяти удосконаленню нормативної бази адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні є розвиток людських ресурсів щодо забезпечення високого рівня кваліфікації фахівців у сфері оборонної промисловості, що має бути забезпечено через створення ефективних програм та курсів із застосуванням новітніх технологій, таких як штучний інтелект, кібербезпека та розумне виробництво, використання програм стажування та обміну фахівцями між виробничими компаніями та науковими установами в сфері оборонної техніки, забезпечення можливостей стажування для фахівців у передових оборонних компаніях та лабораторіях по всьому світу, розробки безкоштовних програм та семінарів для фахівців із вивчення воєнно-політичних аспектів та їх впливу на розвиток оборонної промисловості, організації програм розвитку лідерства для підтримки та підвищення кваліфікацій тощо.

– іншими напрямками, які можуть сприяти удосконаленню нормативної бази адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні для забезпечення ефективності та прозорості в галузі оборонної промисловості, можуть стати: розширення транспарентності та відкритості процесів проведення державного оборонного замовлення, стимулювання інновацій та впровадження новітніх технологій, гнучкості нормативно-правової бази із здатністю адаптуватися до швидких змін у сучасному світі, ефективний контроль за витратами щодо державного оборонного замовлення, зміцнення співпраці із міжнародними партнерами у сфері оборонного замовлення тощо.

– основними шляхами вдосконалення адміністративно-правового регулювання гарантованого забезпечення потреб оборони щодо створення прозорих та конкурентоспроможних умов для участі підприємств у виробництві військової техніки та озброєння в сфері державного оборонного замовлення України, до яких віднесено: 1) вдосконалення нормативно-правової бази державного оборонного замовлення (тобто внесення змін до законодавчих актів, які регулюють процедури державних закупівель, з метою підвищення прозорості та конкурентоспроможності цих процедур); 2) створення ефективної системи контролю за дотриманням законодавства у сфері державного оборонного замовлення (створення спеціалізованого органу, який буде відповідальним за контроль щодо дотримання законодавства у сфері державного оборонного замовлення, який буде уповноважений проводити перевірки, виявляти порушення та застосовувати санкції до порушників); 3) запровадження ефективних механізмів стимулювання розвитку оборонно-промислового комплексу України (надання державної підтримки підприємствам оборонно-промислового комплексу, а також створення сприятливих умов для їх розвитку, що може полягати в певних податкових пільгах, дотаціях для підприємств оборонно-промислового комплексу, а також сприяти їх виходу на міжнародні ринки).

Загалом, удосконалення нормативної бази адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні спрямоване на створення ефективної та сучасної системи управління та регулювання в галузі державного оборонного замовлення, яка враховує вимоги сучасної безпекової ситуації та сприяє розвитку оборонно-промислового комплексу країни та включає ряд ключових напрямів, серед яких: - розробка та вдосконалення законодавчих актів, які регулюють процеси оборонного замовлення, визначення чітких та ефективних механізмів управління цими процесами; - створення прозорих та конкурентоспроможних умов для участі підприємств у виробництві військової техніки та озброєння, що включає забезпечення конфіденційності та захисту інформації, розробку стратегічних документів та планів у сфері оборонного замовлення, а також впровадження інноваційних технологій; - підтримка

відкритості та участі громадськості у вирішенні питань, пов'язаних з оборонним замовленням.

5.3. Напрями удосконалення фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони.

Сьогодні українське суспільство проходить через ряд випробувань воєнного часу, який спричинив розвиток кризових явищ у соціальній, економічній та політичній сферах. За таких умов держава демонструє обмежені можливості на фоні необмеженої кількості невирішених фінансово-економічних проблем [63].

Зокрема, реалії воєнного стану диктують алгоритм дій для ведення бізнесу. Переважна більшість підприємств України функціонує у повному обсязі, окрема частина функціонує не на повну потужність. Значна частина підприємства збільшили обсяги виробництва за рахунок держзамовлень та переорієнтації торгівельних мереж на товари регіональних виробників. Проте, виробничі потужності підприємств, в охоплених війною зонах, скоротилися в рази або перебувають в умовах вимушеного простою. В той час, як державні органи управління вживають контрольні заходи за встановленням суб'єктами господарювання роздрібних цін на соціально значущі товари. Враховуючи зазначене, одним із головних інструментів вирішення цих питань може бути державна підтримка бізнесу. Підтримка роботи українського бізнесу – важливе завдання для забезпечення економічної спроможності нашої країни протистояти викликам війни. Навіть у поточних надскладних умовах держава здійснює доступні кроки, аби підтримати підприємства, що опинились у скрутних умовах [63].

Під час війни держава має стати головною дійовою особою в економічній площині. Тимчасово потрібно перейти до практично ручного управління економікою, коли уряд вирішує, що саме є пріоритетом і на які напрями має бути націлена державна підтримка. Головними цілями держави є підтримка

виробництва, переведення діяльності підприємств у відносно безпечні регіони. Держава має максимально стимулювати переорієнтацію економіки на підтримку армії, забезпечення оборони, відновлення і підтримання інфраструктури, забезпечення продуктової безпеки [54; 63]. Для стимулювання розвитку економіки загалом та підприємництва, зокрема, під час війни, необхідно реформувати податкову політику держави, з метою спрощення всіх економічно значущих процедур [63].

Потрібно забезпечити рівномірне, протягом року, надходження фінансових ресурсів на виконання державних цільових оборонних програм розвитку Збройних сил. Це повинно забезпечити можливість планування робіт виконавцями замовлень і своєчасного освоєння ними виділених коштів у межах року. Надалі, будуючи нову демократичну державу, необхідним є надання прозорості оборонного бюджету і створення механізмів ефективного використання бюджетних коштів. Бюджет не можна розробляти без стратегічного планування, без розуміння суті воєнної стратегії. Крім того, для системи формування оборонного бюджету потрібні межі оцінок ефективності розподілу ресурсів при ухваленні оборонних рішень, наявність інформації відносно цілей і завдань, щоб своєчасно вжити необхідних заходів для недопущення негативних наслідків і досягнення кінцевої мети [263, с. 102].

Чимало в цьому контексті вже зроблено, зокрема Законом «Про внесення зміни до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [218; 63] введення новий тимчасовий механізм оподаткування суб'єктів господарювання. Компанії з обсягом доходу до 10 млрд грн мають право стати платниками єдиного податку 3-ї групи, дана система передбачає: – ставку податку 2% від доходу (замість 18% податку на прибуток); – ПДВ (20%) з операцій на території України не застосовується; – відсутнє обмеження кількості працівників. Крім того, зміни передбачають також зупинення перебігу строків визначених Податковим Кодексом на час воєнного стану. Також окремі статті закону передбачають податкові пільги для підприємств, які спрямовують діяльність на забезпечення держави товарами

першої необхідності: відсутність акцизного збору та ставку ПДВ 7 % на постачання та ввезення пального; відсутність оподаткування ПДВ та не включення до складу доходів для цілей оподаткування податком на прибуток чи єдиним податком при постачанні готової продукції на користь Збройних сил України та інших організацій, що утримуються за рахунок коштів державного бюджету [63; 123].

На наш погляд, головними проблемами фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони в Україні є: 1) недостатній рівень фінансування (обсяг видатків на оборону в Україні є одним з найнижчих у світі, що не дозволяє належним чином забезпечити потреби оборони країни, а обмежені бюджетні асигнування на оборону не завжди відповідають реальним потребам та завданням сил оборони); 2) неефективне використання фінансових ресурсів (недостатня ефективність у використанні виділених коштів, що може бути зумовлено корупцією, слабкою управлінською системою чи неспроможністю належним чином спрямовувати кошти на розвиток та підтримку сил оборони); 3) недосконалість законодавства та управління (відсутність чіткого та ефективного правового та управлінського механізму може призводити до неефективного використання ресурсів та порушень у системі закупівель); 4) високий рівень корупції (проблема корупції в Україні може значно впливати на ефективність використання бюджетних ресурсів для потреб оборони); 5) нестабільність бюджетного процесу (постійні зміни та невизначеність у плануванні та виділенні коштів можуть ускладнювати стратегічне планування та розвиток оборонного сектору); 6) відсутність прозорості та аудиту (недостатня відкритість та аудит фінансових процесів у сфері оборони може створювати умови для корупційних практик та неефективного використання коштів).

Уряд знизив податки, для підприємців першої та другої груп, сплата Єдиного соціального внеску стала добровільною. Таким чином, держава суттєво підтримує суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема: скасовано переліку критичного імпорту як суттєвої перепони для ведення розрахунків з постачальниками та покупцями; вжито заходів для поживленню імпорту та

експорту, логістичної підтримки та спрощення митних процедур. За даними Урядового порталу [270; 63], Кабінет Міністрів України запровадив три програми, які спрямовані на стимулювання підприємницької діяльності та створення нових робочих місць в рамках економіки воєнного часу. Відповідно до першої програми, уряд впроваджує мікро-гранти у розмірі до 250 тис. грн для кожного українця, який хоче започаткувати першу власну справу, або розвинути вже існуюче підприємство. Розмір мікро-гранту залежить від створених робочих місць підприємцем, зокрема: за умови створення одного робочого місця мікро-грант надається в сумі 150 тис. грн, двох робочих місць – 250 тис. грн. Окрім того, отримувачі мікро-грантів зможуть оформити додатковий інвестиційний кредит за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%» у сумі до 2,5 млн грн відповідно до умов цієї програми [159; 63].

Друга програма грантів спрямована на створення або розвиток садівництва, ягідництва та виноградарства. Вона передбачає державне співфінансування закладки саду спільно з підприємцем. Держава надає грант у розмірі 70 % від вартості проекту (без ПДВ), 30 % - за рахунок коштів отримувача. Згідно програми [270; 63], планується створення 10 тис. га садів. Третя програма державної підтримки розвитку підприємництва, передбачає надання грантів на створення або розвиток тепличного господарства. При цьому один заявник може отримати грант на будівництво одного тепличного модуля. Для перших 1000 заявників держава надасть грант у розмірі 70 % від вартості проекту, але не більше 7 млн грн, 30 % - за рахунок коштів отримувача. Всі наступні заявники отримують грант на 50 % вартості проекту, але не більше 5 млн грн, 50 % - за рахунок коштів отримувача. Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва» №521, від 29.04.2022 р. внесені зміни до попередніх рішень щодо надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва [217; 63]. Вказана постанова врегульовує термінологію раніше прийнятих постанов, пов'язаних із реалізацією державних програм «Доступні кредити «5-7-9%», «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%» та

надання кредитної підтримки на основі портфельних гарантій. За програмою «Доступні кредити «5-7-9%» держава надає кредит до 60 млн грн суб'єктам господарювання, де кінцевими бенефіціарами з часткою понад 50 % є українці. Протягом дії воєнного стану та місяць після його завершення ставка за користування кредитом складає 0 %. В подальшому відсоткова ставка за користування кредитом зростає та складе 5 %. Строк кредитування, за програмою, залежить від цільового призначення коштів. На реалізацію інвестиційного проекту та на рефінансування заборгованості кредит надається щонайбільше на 5 років. Для фінансування оборотного капіталу – на 3 роки [63].

Розвиток діяльності підприємств в Україні в умовах воєнного стану, потребує принципово нових підходів до побудови бізнес-процесів. Особливу увагу у цьому процесі займає фінансова державна підтримка суб'єктів господарювання. Таким чином, запровадження податкових пільг та надання державних кредитів (грантів) – єдиний шлях для ефективної діяльності підприємництва та розвитку економіки в умовах воєнного стану. Прийняті, на державному рівні, зміни вже демонструють свою ефективність. Однак для подальшого розвитку діяльності суб'єктів господарювання, потребує спрощення процедура та механізм отримання коштів за державними цільовими програми [63].

Організаційна структура органів системи державних оборонних закупівель досить розгалужена, вказана структура механізму за рівнем прийняття рішень має трирівневу побудову: макро- (загальнодержавний), мезо-(рівень окремого державного замовника, тобто відомчий) і мікрорівень (рівень окремого суб'єкта управління). Зазначена структура характеризується високим рівнем централізації прийняття управлінських рішень та недостатнім впливом окремих замовників як рівня окремого відомства (міністерства), так і відповідно рівня окремого суб'єкта управління (господарювання), при цьому рівень впливу останніх незначний. Виконавці державних оборонних закупівель, в обличчі Концерну, мають недостатньо впорядковану систему управління та ряд проблем функціонування, які потребують негайного вирішення [42].

Ми пропонуємо створення ефективної системи управління фінансовими ресурсами у сфері державного оборонного замовлення шляхом створення спеціального органу – Агентства фінансового управління оборонних закупівель, який буде відповідальним за управління фінансовими ресурсами та контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері державного оборонного замовлення, який повинен мати повноваження щодо аналізу ефективності використання фінансових ресурсів, розробляти рекомендації щодо їх підвищення, а також проводити перевірки, виявляти порушення та застосовувати санкції до порушників.

Система державного фінансового контролю України зараз знаходиться на стадії реформування з метою створення внутрішнього контролю заснованого на принципах ризик-менеджменту, що дозволить створити систему, яка налаштована на попередження порушень. Тому у розрізі функціонування системи державних оборонних закупівель надзвичайно важливим є постійна ідентифікація, оцінка факторів, які створюють ризики у зазначеній системі, створення належних заходів з реагування на виявлені ризики та моніторинг [42].

Наявність високих корупційних ризиків у процесах державних оборонних закупівель призводить до необхідності переосмислення теоретичних підходів контролю та обґрунтування нової довгострокової політики контролю у системі зазначених закупівель [42].

Однією з основних проблем, пов'язаних з корупцією в оборонному секторі, є компрометація національної безпеки. Такі корупційні дії, як підкуп та розкрадання можуть послабити обороноздатність країни через погіршення якості та ефективності військового обладнання та послуг. Це, у свою чергу, ставить під загрозу життя військовослужбовців та безпеку всієї нації. Корупція також спотворює процеси оборонних закупівель, що призводить до завищених витрат, неякісного обладнання та обмеженої конкуренції. Неетичні практики, такі як «відкати» та фаворитизм, можуть підірвати справедливі та прозорі процедури торгів, перешкоджаючи вибору найбільш спроможних та економічно ефективних постачальників. У результаті обмежені ресурси розподіляються неправильно, а

гроші платників податків витрачаються даремно, відволікаючи кошти від основних потреб оборони та підриваючи довіру суспільства до державних установ [26].

Корупція в оборонному секторі підриває довіру суспільства та послаблює демократичне управління. Коли службові особи сфери оборони беруть участь у корупційній діяльності, це підриває принципи підзвітності, прозорості та чесності. Це сприяє розвитку культури безкарності та нівелює верховенство права, зрештою підриваючи довіру громадян до державних інституцій та їх здатність захищати національні інтереси. Зусилля щодо протидії корупції в оборонному секторі вимагають багатогранного підходу, який стосується як системних проблем, так і індивідуальної відповідальності [26].

Враховуючи сучасні проблеми, на наш погляд, шляхами вдосконалення фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони України щодо неефективного використання фінансових ресурсів є: 1) удосконалення нормативно-правової бази державного оборонного замовлення (внесення змін до законодавчих актів, які регулюють фінансування державного оборонного замовлення з метою підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Як приклад, слід запровадити систему моніторингу та оцінки ефективності використання фінансових ресурсів, а також встановити відповідальність посадових осіб за неефективне використання фінансових ресурсів); 2) створення ефективної системи управління фінансовими ресурсами у сфері державного оборонного замовлення (створення спеціального органу, який буде відповідальним за управління фінансовими ресурсами у сфері державного оборонного замовлення, який повинен мати повноваження проводити аналіз ефективності використання фінансових ресурсів, а також розробляти рекомендації щодо їх підвищення); 3) запровадження ефективних механізмів контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері державного оборонного замовлення (створення спеціального органу, який буде відповідальним за контроль за використанням фінансових ресурсів в сфері державного оборонного замовлення, який матиме повноваження проводити перевірки, виявляти

порушення та застосовувати санкції до порушників; 4) встановлення відповідальності посадових осіб за неефективне використання фінансових ресурсів; 5) запровадження системи стимулювання ефективного використання фінансових ресурсів (надання пільг та стимулів підприємствам, які ефективно використовують фінансові ресурси); 6) розширення можливостей для залучення приватних інвестицій у сфері державного оборонного замовлення (дозволить залучити додаткові фінансові ресурси для забезпечення потреб державного оборонного замовлення).

Для вдосконалення фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони України та боротьби з високим рівнем корупції серед посадових осіб можна розглядати такі шляхи: зміцнення антикорупційного законодавства (розробка та удосконалення нормативно-правової бази з метою посилення відповідальності за корупційні дії в оборонному секторі, а також введення жорстких покарань для осіб, замішаних у корупційних схемах в галузі оборони); створення ефективних контрольних механізмів (зміцнення системи внутрішнього та зовнішнього аудиту для ефективного моніторингу використання оборонних фінансів, а також запровадження незалежних контрольних органів та організацій для перевірки фінансових процесів у сфері оборони); забезпечення прозорості та доступу до інформації (розробка механізмів публічного звітування та доступу до інформації про оборонні закупівлі та витрати, а також створення електронних платформ для публікації даних про фінансові операції у сфері оборони); проведення освітніх програм для посадових осіб у сфері державного оборонного замовлення щодо негативних наслідків корупції та важливості етичної поведінки; співпраця з міжнародними антикорупційними організаціями та партнерами для обміну досвідом та технічної підтримки, а також створення можливості залучення міжнародних експертів для оцінки та підтримки реформ в галузі антикорупційних заходів в оборонному секторі.

Забезпечення стабільної соціально-економічної ситуації в країні неможливо без ефективної системи державних матеріальних резервів. Завдяки налагодженій системі державного резервування можливо в критичних ситуаціях, особливо в

сучасних умовах проведення антитерористичної операції, здійснювати підтримку важливих галузей економіки, ефективно державне регулювання ринку для стабілізації ситуації в країні [97].

В сучасних умовах глобалізації, посилення конкуренції на світовому ринку, виникнення проблеми збереження територіальної цілісності та економічної незалежності країни при одночасному поглибленні її інтеграції у світове господарство виникла потреба переосмислення ролі і місця системи державного матеріального резерву, принципів її формування та використання [97].

Державний резерв є визначальним чинником економічної безпеки країни, відтак при формуванні перспективних напрямів його розвитку необхідно враховувати: стратегічні засади національної безпеки, ймовірність виникнення та потенційний масштаб природних катаклізмів і техногенних ситуацій, економічний та фінансовий стан держави, наукові досягнення та соціально-економічний, виробничий потенціал країни, а також можливості впровадження інновацій у систему державного матеріального резерву [145, с. 36–40].

Система фінансово-економічного забезпечення механізму функціонування державних оборонних закупівель хоча і характеризується збільшенням видатків на проведення зазначених закупівель за останні п'ять років є все ж таки недостатньою для масштабного переозброєння ЗСУ та потребує пошуку додаткових джерел фінансування [42].

Системи інформаційного, аналітичного та методичного забезпечення механізму функціонування державних оборонних закупівель є особливо тісно пов'язаними оскільки є підтримуючими у прийнятті рішень. Інформаційна складова знижує ступень невизначеності інформаційного поля для учасників закупівельних процесів щодо стану зазначених процесів, а при розробці відповідного аналітичного та методичного забезпечення досягається найбільший ефект від використання сучасних інформаційних технологій; Вдосконалення потребує методичне забезпечення усіх етапів (елементів) закупівельних процесів, а саме: прогнозування та планування закупівель, регламентування та проведення закупівельних процедур, формування та виконання державного контракту, а

також контроль закупівельних процедур і виконання контракту, особливої уваги заслуговує методичне забезпечення ціноутворення на оборонну продукцію. Технологічне забезпечення системи державних оборонних закупівель дозволяє прискорити, спростити та зробити процедури закупівель більш прозорими та відкритими [42].

До основних проблем на шляху ефективного розвитку державного резерву В. Мельником віднесено: використання державного резерву як поточного джерела забезпечення ресурсами; неузгодженості у сфері організації аутсорингу та управлінських процесів; недостатня забезпеченість надійності системи зберігання матеріальних цінностей; розпорошеність матеріальних цінностей та потреба оновлення потужностей для зберігання ресурсів державного резерву та використання потужностей зберігачів ресурсів державного резерву; необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів для покриття різниці між ціною реалізації матеріальних цінностей, що у результаті довготривалого зберігання втратили вартісні та якісні характеристики [145, с. 36–40].

В Україні особливо відчувається потреба в налагодженій системі державного резервування з метою подолання кризи та забезпечення національної безпеки. Отже, потрібно продовжувати реформування державного резерву з впровадженням зарубіжного досвіду, що надасть можливість визначити оптимальну модель державного резерву, яка забезпечить використання ринкових механізмів для врегулювання цінових коливань на нафтопродукти, метали, основні товари, що створюють основу розвитку промисловості країни, та яка буде спрямована на забезпечення стратегічних запасів товарів та грошових ресурсів. Виходячи з цього, С.О. Коваленко пропонує наступні шляхи підвищення ефективності функціонування системи державного матеріального резерву: 1) продовжити вивчення зарубіжного досвіду функціонування державного резерву з метою розробки оптимальної трирівневої системи державного резерву України, з подальшим її реформуванням; 2) удосконалити відповідні нормативно-правові акти з питань регулювання роботи державного матеріального резерву з урахуванням досвіду провідних іноземних держав; 3) періодично проводити

моніторинг загроз різного характеру та розробити на його основі методики визначення номенклатури запасів матеріальних цінностей і норм їх накопичення та визначення напрямів і граничних обсягів їх використання; 4) модернізувати підприємства, що входять до системи державного матеріального резерву з урахуванням можливості впровадження новітніх енерго- та ресурсозберігаючих технологій, та 5) посилити контроль за зберіганням матеріальних цінностей і впровадити автоматизовану систему обліку державних запасів, спростити процедуру закупівель [97].

На наш погляд, в умовах активного виникнення кризових явищ та ситуацій як напрямок удосконалення фінансово-правової бази для забезпечення потреб в обороні в Україні слід спланувати та впровадити систему фінансового «сталого» резерву як новітньої та ефективної системи фінансового гарантування найбільш необхідних оборонних замовлень у випадку екстрених ситуацій для швидкого мобілізаційного реагування на загрози національної безпеки.

Загалом, можна визначити наступні висновками щодо напрямків удосконалення фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони в Україні:

– головними проблемами фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони в Україні є: 1) недостатній рівень фінансування (обсяг видатків на оборону в Україні є одним з найнижчих у світі, що не дозволяє належним чином забезпечити потреби оборони країни, а обмежені бюджетні асигнування на оборону не завжди відповідають реальним потребам та завданням сил оборони); 2) неефективне використання фінансових ресурсів (недостатня ефективність у використанні виділених коштів, що може бути зумовлено корупцією, слабкою управлінською системою чи неспроможністю належним чином спрямовувати кошти на розвиток та підтримку сил оборони); 3) недосконалість законодавства та управління (відсутність чіткого та ефективного правового та управлінського механізму може призводити до неефективного використання ресурсів та порушень у системі закупівель); 4) високий рівень корупції (проблема корупції в Україні може значно впливати на ефективність використання бюджетних ресурсів

для потреб оборони); 5) нестабільність бюджетного процесу (постійні зміни та невизначеність у плануванні та виділенні коштів можуть ускладнювати стратегічне планування та розвиток оборонного сектору); 6) відсутність прозорості та аудиту (недостатня відкритість та аудит фінансових процесів у сфері оборони може створювати умови для корупційних практик та неефективного використання коштів).

– шляхами вдосконалення фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони України щодо неефективного використання фінансових ресурсів є: 1) удосконалення нормативно-правової бази державного оборонного замовлення (внесення змін до законодавчих актів, які регулюють фінансування державного оборонного замовлення з метою підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Як приклад, слід запровадити систему моніторингу та оцінки ефективності використання фінансових ресурсів, а також встановити відповідальність посадових осіб за неефективне використання фінансових ресурсів); 2) створення ефективної системи управління фінансовими ресурсами у сфері державного оборонного замовлення (створення спеціального органу, який буде відповідальним за управління фінансовими ресурсами у сфері державного оборонного замовлення, який повинен мати повноваження проводити аналіз ефективності використання фінансових ресурсів, а також розробляти рекомендації щодо їх підвищення); 3) запровадження ефективних механізмів контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері державного оборонного замовлення (створення спеціального органу, який буде відповідальним за контроль за використанням фінансових ресурсів в сфері державного оборонного замовлення, який матиме повноваження проводити перевірки, виявляти порушення та застосовувати санкції до порушників; 4) встановлення відповідальності посадових осіб за неефективне використання фінансових ресурсів; 5) запровадження системи стимулювання ефективного використання фінансових ресурсів (надання пільг та стимулів підприємствам, які ефективно використовують фінансові ресурси); 6) розширення можливостей для залучення приватних інвестицій у сфері державного оборонного замовлення (дозволить

залучити додаткові фінансові ресурси для забезпечення потреб державного оборонного замовлення).

– пропонуємо створення ефективної системи управління фінансовими ресурсами у сфері державного оборонного замовлення шляхом створення спеціального органу – Агентства фінансового управління оборонних закупівель, який буде відповідальним за управління фінансовими ресурсами та контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері державного оборонного замовлення, який повинен мати повноваження щодо аналізу ефективності використання фінансових ресурсів, розробляти рекомендації щодо їх підвищення, а також проводити перевірки, виявляти порушення та застосовувати санкції до порушників;

– для вдосконалення фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони України та боротьби з високим рівнем корупції серед посадових осіб можна розглядати такі шляхи: зміцнення антикорупційного законодавства (розробка та удосконалення нормативно-правової бази з метою посилення відповідальності за корупційні дії в оборонному секторі, а також введення жорстких покарань для осіб, замішаних у корупційних схемах в галузі оборони); створення ефективних контрольних механізмів (зміцнення системи внутрішнього та зовнішнього аудиту для ефективного моніторингу використання оборонних фінансів, а також запровадження незалежних контрольних органів та організацій для перевірки фінансових процесів у сфері оборони); забезпечення прозорості та доступу до інформації (розробка механізмів публічного звітування та доступу до інформації про оборонні закупівлі та витрати, а також створення електронних платформ для публікації даних про фінансові операції у сфері оборони); проведення освітніх програм для посадових осіб у сфері державного оборонного замовлення щодо негативних наслідків корупції та важливості етичної поведінки; співпраця з міжнародними антикорупційними організаціями та партнерами для обміну досвідом та технічної підтримки, а також створення можливості залучення міжнародних експертів для оцінки та підтримки реформ в галузі антикорупційних заходів в оборонному секторі.

– в умовах активного виникнення кризових явищ та ситуацій як напрямок удосконалення фінансово-правової бази для забезпечення потреб в обороні в Україні слід спланувати та впровадити систему фінансового «сталого» резерву як новітньої та ефективної системи фінансового гарантування найбільш необхідних оборонних замовлень у випадку екстрених ситуацій для швидкого мобілізаційного реагування на загрози національної безпеки.

Отже, загальними напрямками удосконалення фінансово-правової бази для забезпечення потреб у обороні в Україні можна віднести: 1) збільшення фінансування на потреби оборони до максимального рівня в умовах війни; 2) активне залучення інструменту фінансового моніторингу; 3) посилення відповідальності за порушення процедур фінансових операцій у сфері оборони; 4) фінансування наукових досліджень та інновацій; 5) планування системи фінансового «сталого» резерву.

5.4. Використання міжнародного досвіду дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони.

Визначення в Конституції України людини, її життя й здоров'я, честі та гідності як найвищої соціальної цінності стало вирішальним поштовхом до активізації процесів пошуку оптимальної моделі розбудови національної «публічно-сервісної» держави. Досягнення результату побудови функціонування держави на засадах «служіння людині» є неможливим без перегляду концептуальних засад адміністративного права як галузі права, норми якої спрямовані на врегулювання публічно-управлінських відносин у країні. Саме адміністративне право здатне своїми засобами нормативно-правового регулювання побудувати ефективну модель взаємодії держави й людини, визначити ефективні механізми виконання функцій і завдань системи публічного управління, змістовною характеристикою діяльності якої є досягнення балансу приватних та публічних інтересів, що тривалий час через особливості соціально-

історичного національного розвитку не було предметом комплексних наукових досліджень, які зосереджувалися переважно на визначенні механізмів реалізації й захисту виключно державних інтересів [78, с. 18].

Збереження конфліктного протистояння «державного», «суспільного» та «приватного» інтересів у тісному зв'язку з нормативною невизначеністю категорії «публічний інтерес» має своїм негативним наслідком відсутність дієвих механізмів його реалізації й захисту, що унеможлиблює здійснення функції участі громадськості у прийнятті управлінських рішень та контролі за їх виконанням. Натомість теорія публічного інтересу не є новою для сучасної правової європейської доктрини, вона на належному рівні правової ефективності успішно реалізується у країнах Європейського Союзу, зокрема Федеративній Республіці Німеччина, Республіці Польща, Французькій Республіці тощо [78, с. 18].

Публічний інтерес, який забезпечує публічна адміністрація, у своїй сукупності є невід'ємним чинником адміністративного права. Він є одним із найбільш складних для розуміння в адміністративному праві, адже: – по-перше, сутність публічно-правових відносин є суб'єктивно-об'єктивною – об'єктивно описується юридичною природою цього феномену та суб'єктивно закріплюється законодавцем у нормах адміністративного права; – по-друге, публічний інтерес є певною сукупністю приватних інтересів, коли множина приватних інтересів на певному етапі за законом діалектики «взаємного переходу кількісних і якісних змін» переростає в публічний інтерес; – по-третє, у загальному розумінні публічний інтерес означає інтерес людської спільноти, населення, народу тощо [10; 256; 274].

Тим самим межа між приватним і публічним інтересам є розмитою, її важко описати просто й за допомогою одного критерію. А. Єлістратов доводив, що змістом адміністративно-правових відносин між представниками державної влади і громадянами завжди є публічний інтерес. Що влада визнає як публічний інтерес – залежить від рівня її правової культури. І те, у чому влада бачить загальне благо, може насправді не відповідати інтересам значної частини населення. Проте в

будь-якому разі вимоги публічної влади, які висуваються до приватних осіб, мають за мету досягнення загального блага [10; 69].

В. Галуцько вважає, що публічний інтерес – це важливі для значної кількості фізичних і юридичних осіб цінності (потреби), які відповідно до законодавчо встановленої компетенції забезпечуються публічною адміністрацією [10; 36].

Під публічним інтересом Л. Золотухіна розуміє сукупність потреб, прагнень і цілей, які визнаються державою, їх реалізація гарантується засобами публічного управління та сприяє забезпеченню прав і свобод людини. Належне забезпечення реалізації публічного інтересу визначає рівень ефективності функціонування органів державної влади й місцевого самоврядування, характеризує рівень розвитку суспільства. Задоволення публічного інтересу є функціональною та змістовою характеристикою діяльності суб'єктів владних повноважень, що є безумовним підтвердженням адміністративно-правового характеру такої категорії як складника правової системи будь-якої країни, у тому числі України [78, с. 25].

О. Хамходера визначив, що публічний інтерес має соціальну природу і спрямований на задоволення потреб усього населення або його значних соціальних утворень; а потреба, що є об'єктом публічного інтересу, має найвищу соціальну цінність, внаслідок чого така потреба і, відповідно, похідний від неї публічний інтерес закріплюються в об'єктивному праві і підлягають правовій охороні. Характерною ознакою приватного інтересу є його спрямованість на задоволення егоїстичної потреби, тобто такої, яка або взагалі не представляє цінності суспільству, або/і не опосередковується публічною потребою. Ступінь правової охорони інтересу прямо пропорційно залежить від міцності його логічно-сміслового зв'язку із суб'єктивним правом, внаслідок чого охоронювані законом інтереси О. Хамходера поділяє на такі види: а) інтереси, що знаходяться в логічно-смісловому зв'язку із суб'єктивним правом і опосередковується ним; б) інтереси, котрі не опосередковується суб'єктивним правом, проте мають з ним логічно-смісловий зв'язок; в) інтереси, що не опосередковані суб'єктивним правом і не мають з ним логічно-сміслового зв'язку. Інтерес усього населення

можуть захищати та реалізовувати не лише публічні адміністратори, але і звичайні громадяни за допомогою такого правового інструменту як суб'єктивний публічний інтерес. Останній О. Хамходера поділяє на два види в залежності від того, який інтерес у його структурі є першочерговим (приватний чи публічний): 1) суб'єктивований публічний інтерес (публічний інтерес, екстрапольований на конкретну людину); 2) публіцизований суб'єктивний інтерес (інтерес окремої людини, що набув публічного значення) [272, с. 39].

Серед учених розповсюдженим також є погляд, що зміст публічного інтересу пов'язаний із суб'єктивною волею законодавця, закріпленою в нормах адміністративного права. Захист приватного інтересу відбувається за ініціативи самого суб'єкта інтересу через подання цивільного позову, а захист публічного інтересу – за ініціативи або безпосередньо здійснюється суб'єктом публічної адміністрації. Загалом публічний інтерес: 1) негативно – як відмежування його від приватного інтересу; 2) за сутністю – як об'єктивні різноманітні цінності всього суспільства; 3) за змістом – як визначені законодавцем у нормах адміністративного права цінності (інтереси), обов'язок забезпечувати які покладено на публічну адміністрацію [43; 2].

На наш погляд, публічний інтерес є важливим принципом адміністративного права, адже він є основою для формування та реалізації адміністративного законодавства, адміністративної діяльності органів державної влади та адміністративно-правового захисту. Публічний інтерес адміністративно-правового регулювання – це інтерес соціальної спільноти, задоволення якого є умовою та гарантією її існування і розвитку.

Публічний інтерес в сфері адміністративно-правового регулювання реалізується за допомогою різних засобів, зокрема: 1) нормативно-правового регулювання (публічний інтерес забезпечується шляхом прийняття законів, інших нормативно-правових актів, які встановлюють правила поведінки суб'єктів адміністративного права; 2) адміністративно-правової діяльності органів державної влади (публічний інтерес забезпечується шляхом здійснення органами державної влади управлінських функцій, зокрема шляхом видання індивідуальних

адміністративних актів, застосування адміністративних заходів впливу, надання адміністративних послуг; 3) адміністративно-правової охорони (публічний інтерес забезпечується шляхом захисту його від порушень через застосування адміністративно-правових засобів, зокрема, притягнення до адміністративної відповідальності, застосування заходів адміністративного примусу; 4) публічний інтерес є важливим принципом адміністративного права (тобто він є основою для формування та реалізації адміністративного законодавства, адміністративної діяльності органів державної влади та адміністративно-правового захисту).

Ескалація ситуації довкола України напередодні війни дала РФ можливість підвищити рівень воєнно-політичної напруженості в країнах Заходу, але формально не виходити за межі міжнародного права. Зокрема, і накопичення російських військ уздовж кордонів України, і вимоги до США та НАТО щодо «гарантій безпеки» багатьма державами були інтерпретовані як законні з погляду суверенних прав РФ як незалежної держави та суб'єкта міжнародних відносин. Цьому сприяла й запущена РФ інформаційна кампанія, яка акцентувала увагу урядів і громадськості країн Заходу на тім, що РФ – актор, на якого варто зважати, навіть якщо це офіційно не визнається. Не виключено, що саме така ситуація пояснює вичікувальну позицію переважної більшості держав світу та їхніх лідерів у перші дні війни та значну обережність у подальших діях і рішеннях цих держав [305].

Під час війни, що триває в Україні, певні плани, зв'язки, ідеї пройшли або не пройшли випробування на міцність і життєздатність. Вочевидь деякі стратегічні цілі України має бути переосмислено, оцінки – переглянуто, механізми забезпечення національної безпеки і стійкості – посилено або перебудовано. З огляду на значні зміни безпекового середовища, що тривають, в Україні після війни має бути започаткований новий процес стратегічного планування та оновлення стратегічних документів держави у сфері забезпечення національної безпеки й розвитку як незалежної, вільної, сильної демократичної держави. Важливе значення для забезпечення національної безпеки України в післявоєнний період матимуть такі напрями державної політики, як підвищення

рівня обороноздатності й готовності до реагування на кризові ситуації, отримання зовнішніх безпекових гарантій поза межами НАТО, розвиток двосторонніх відносин зі стратегічними партнерами, відновлення економічного і людського розвитку України, підвищення ефективності державного управління тощо [305].

Війна в Україні виявила неефективність низки міжнародних організацій та їхніх структурних підрозділів (зокрема, РБ ООН, Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця, ЮНІСЕФ, ОБСЄ, МАГАТЕ та ін.), які не змогли ані вирішувати складні питання щодо забезпечення безпеки і миру, ані оперативно зорієнтуватися в міжнародному безпековому середовищі та ідентифікувати події, зокрема відрізнити війну від конфлікту або спеціальної військової операції. Наведене ставить на порядок денний питання щодо проведення аудиту діяльності зазначених міжнародних організацій та їх глибинного реформування. Також викликає сумніви ефективність НАТО як політично-військового альянсу 30 держав Північної Америки і Європи зі складною бюрократичною системою ухвалення рішень та управління, надто в умовах швидких і непередбачуваних змін сучасного безпекового середовища. Вчені припускають, що після війни в Україні у світі сформується низка нових воєнних та/або політичних альянсів, які будуть меншими за розмірами, але більш гнучкими і зможуть запропонувати своїм членам ефективніші гарантії безпеки. Необхідність пошуку рішення щодо завершення війни в Україні та надання нашій державі надійних зовнішніх безпекових гарантій може стати стимулом для переформатування застарілої та неефективної системи міжнародної безпеки та її інститутів. Водночас через громіздку структуру провідних міжнародних організацій, передусім ООН, консенсусну систему ухвалення рішень і складність управління реформування таких інституцій вочевидь буде непростим і тривалим процесом [305].

Розвиток військового потенціалу та закупівлі передусім розуміються через фінансові витрати та громадську думку щодо витрат на оборону. Однак нещодавні зміни в глобальній оборонній політиці після російського вторгнення в Україну показують, що роль внутрішньої аудиторії в політиці оборони та

закупівель виходить за рамки думок про державні витрати. Джастін Накало вважає, що військова закупівля та оборонна політика країни керуються двома ключовими факторами: (1) характером і серйозністю зовнішньої загрози, яку представляє її основний суперник, і (2) сприйняттям цієї загрози внутрішньою аудиторією. Використовуючи аналіз як внутрішнього випадку, так і взаємоперехідного аналізу, вченим визначено, що уявлення про внутрішню загрозу формують державну оборонну політику та політику закупівель, а національна ідентичність і колективна пам'ять формують уявлення про внутрішню загрозу. Держави повинні збалансувати реальність загрози та внутрішнє сприйняття цієї загрози, проводячи політику, яка забезпечує безпеку та політичну життєздатність і заспокоює міжнародний тиск, такий як зобов'язання щодо альянсу [302].

При цьому, наша країна не може існувати відособлено, тому аналіз зарубіжного та міжнародного досвіду є важливим. Нормативно-правова база щодо оборонних закупівель значно змінилася з початку тисячоліття. На додаток до загальної Директиви про державні закупівлі та Директиви про оборонні закупівлі, Європейська Комісія нещодавно сформулювала пропозицію щодо Регламенту про іноземні субсидії. Тим не менш, особливості оборонного сектору продовжують створювати напругу в державних закупівлях, і залишаються значні сліпі плями. З огляду на цілі політики щодо зміцнення європейської оборонної технологічної та промислової бази, необхідно спочатку вивчити поточний стан оборонних закупівель ЄС [304].

Значна частина оборонних закупівель країн-членів ЄС здійснюється поза правилами внутрішнього ринку ЄС, відповідно до статті 296 Договору про заснування Європейського Співтовариства. З метою посилення внутрішньо-європейської конкуренції за це оборонне обладнання Керівна рада EDA вирішила на своєму засіданні 21 листопада 2005 року запровадити з 1 липня 2006 року режим, який діятиме на основі принципів і практики, викладених у в «Кодексі поведінки». Було також вирішено розробити єдиний портал для оголошення всіх нових можливостей укладання контрактів, розробити Кодекс найкращої практики

в ланцюжку поставок, зосередитися на безпеці поставок і гармонізації вимог компенсації на європейському рівні та вивчити впровадження більшої внутрішньоєвропейська конкуренція в рамках R&T. Зусилля, вжиті ЄС для роз'яснення існуючої правової бази (COM(2006) 779), є необхідним кроком до більшої відкритості європейських оборонних ринків і доповнюють режим, який регулюється Кодексом поведінки [314].

«Кодекс найкращої практики в ланцюзі постачання» («CoBPSC») є невід'ємною частиною «Кодексу поведінки». Його загальна мета полягає в тому, щоб заохочувати посилення конкуренції та справедливості для всіх постачальників прямо в ланцюжку постачання, зосереджуючись таким чином на малих і середніх підприємствах (МСП). «CoBPSC» сприяє прозорості та чесній конкуренції на договірному та субконтрактному рівнях шляхом впливу на поведінку в ланцюжку постачання. У цьому відношенні роль відповідних національних адміністрацій, головних підрядників та інших покупців у впровадженні належної практики вважається ключовою. Цілями "CoBPSC" є: заохочувати оцінку та відбір постачальників на справедливій та справедливій основі; забезпечити покращення якості, ефективності, своєчасності та узгодженості відносин у ланцюзі поставок; заохочувати спільний підхід усіх зацікавлених сторін у встановленні умов постачання та використовувати передовий досвід для досягнення спільних цілей [314].

Відповідно до положень адміністративного права Федеративної Республіки Німеччина та Республіки Польща встановлюється підхід до розуміння публічного інтересу як «генеральної клаузули» – норми, яка формулюється в досить узагальненому формулюванні та припускає наявність адміністративного розсуду під час прийняття рішень, що пояснюється самою природою цієї адміністративно-правової категорії та наявністю в ході її визначення можливого конфлікту різних приватних інтересів. У такому разі з'ясування сутності публічного інтересу в конкретній ситуації визначатиметься виключно наявними обставинами, що зумовлює такі пріоритетні характеристики цього явища, як ситуативність його формування та необхідність задоволення, що дає змогу застосовувати

адміністративний розсуд у вирішенні спірних питань правового регулювання суспільних відносин. Діалектика співвідношення публічного й приватного інтересів полягає в їх одночасній єдності та протилежності з позиції незалежного, неупередженого спостерігача, а також у якісних змінах у задоволенні приватних інтересів у результаті позитивних кількісних змін у реалізації публічних інтересів суспільства й держави. Вказано на очевидну пріоритетність прояву та реалізації задоволення публічного інтересу в контексті євроінтеграційних процесів, коли обмеження приватних інтересів задля реалізації публічних інтересів щодо адаптації національного законодавства до права Європейського Союзу приводить до поступового підвищення якості задоволення приватних інтересів усіх учасників відповідних правовідносин [79, с. 26].

Використання міжнародного досвіду дотримання публічного інтересу в забезпеченні потреб оборони є пріоритетним з огляду на таке: міжнародний досвід є цінним джерелом інформації про ефективні практики забезпечення публічного інтересу в сфері державного оборонного замовлення (країни світу мають різний досвід у цій сфері і вивчення цього досвіду може допомогти Україні розробити та впровадити більш ефективні механізми забезпечення публічного інтересу); міжнародний досвід може допомогти Україні уникнути помилок, які були допущені іншими країнами (вивчення досвіду країн, які пережили корупційні скандали в сфері державного оборонного замовлення може допомогти Україні запобігти таким скандалам); міжнародний досвід може допомогти Україні зміцнити співпрацю з іншими країнами в сфері забезпечення обороноздатності (тобто Україна може співпрацювати з іншими країнами в розробці спільних стандартів забезпечення публічного інтересу в сфері державного оборонного замовлення).

Механізм дії щодо оборонних закупівель держав-членів НАТО вимагає таких умінь і талантів виконавців, які більш поширені в бізнесі. Уряд безпосередньо визначає [299; 84]: - технічний процес щодо вибору того чи іншого зразку озброєння і військової техніки; - імпортувати чи закупляти зразки озброєння і військової техніки у власних підприємств; - обсяг вітчизняної

оборонної промисловості; - структуру, ефективність і володіння у сфері вітчизняної промисловості; - експорт, ціни, прибутки, входження, вихід з ринку. Оборонні закупівлі держави тісно пов'язані з промисловою політикою та спрямовані на найбільш раціональну закупівлю, перш за все, озброєння і військової техніки для національної оборони і мають більш широкі економічні та соціальні завдання. Разом з тим, оборонно-промислова стратегія поєднує: національний економічний розвиток; розвиток новітніх технологій; експорт, що пов'язаний зі сферою оборони; завдання оборонної політики [84].

Розширення НАТО служить не лише посиленню військового співробітництва між Північною Америкою та Європою, а й протистоянню вічно націоналістичній Росії під керівництвом президента Путіна. Розширення НАТО охопило сім країн, колись членів колишнього Варшавського договору, які протистояли НАТО під час холодної війни. Колишні радянські члени сучасного НАТО розглядають своє членство як засіб для забезпечення своєї безпеки від майбутньої російської загрози. Союзники по НАТО поклалися на оборонні витрати інших союзників або звільнялися від них за допомогою широкого спектру альтернативних уявлень про оборону, незважаючи на загрозу з боку Росії. Пов'язана з цим залежність від безнадійності є найбільш гострою для найближчих і передових союзників (суміжних з Росією). У 2010–2020 роках союзники по НАТО витратили на диво менше на озброєння, оскільки Росія збільшила свої витрати на оборону. Така реакція відбулася, незважаючи на зобов'язання союзників по НАТО в 2014 році виділити більшу частину свого ВВП на витрати на оборону та збільшити свої інвестиції в закупівлю зброї. Поведінка союзників по НАТО сигналізувала Путіну, що НАТО, ймовірно, не об'єднається проти російського вторгнення в Україну. Цей сигнал ще більш гострий, враховуючи залежність багатьох європейських союзників по НАТО від російської нафти та газу, що повинно було змусити таких союзників вагатися, щоб дратувати Москву. Наразі багато союзників по НАТО, схоже, вживають заходів, щоб виділити більшу частку свого ВВП на оборону та збільшити закупівлю нової зброї. Пов'язане з цим скорочення безкоштовних дій з боку головних союзників по

НАТО мотивується передбачуваною загрозою з боку Росії. Розширення сил сприятиме більшій співпраці ЄС у стримуванні майбутньої російської агресії, особливо у східних союзниках, таких як Польща чи країни Балтії. Такі збільшені сили будуть доповнювати оголошене розміщення більшої кількості військ США в східних союзниках по НАТО. Союзники по НАТО діяли в унісон, щоб відірвати Росію від світових ринків, незважаючи на погрози з боку Росії та супутні економічні наслідки дій союзників [301].

З закупівлею нової зброї в НАТО, очікується, що оборонна промисловість у Сполучених Штатах, Франції, Німеччині та Сполученому Королівстві значно зросте. Інші європейські країни-виробники зброї – Італія, Нідерланди, Іспанія, Швеція та Туреччина – ймовірно, побачать збільшення оборонного експорту та зростання оборонного сектора. Навпаки, очікується, що російська оборонна промисловість відмовиться від свого другого рангу постачальників зброї у світі, оскільки вони намагаються поповнити запаси втраченої російської зброї у світлі торговельного ембарго, яке негативно впливає на наявність необхідних комп'ютерних мікросхем. Через п'ять років повторна перевірка вільної їзди НАТО може виявити кардинальні зміни, якщо альянс продовжить курс щодо оновлених зобов'язань витратити більше ВВП союзників [301].

Хоча основна функція суверенної держави це захист національної безпеки, уряди не проводять оборонну політику без зовнішнього впливу та обмежень. Забезпечення зовнішньої безпеки вимагає належного оснащення збройних сил, але розподіл матеріальних ресурсів – оборонно-промислового потенціалу – для такого обладнання не рівномірний, а радше зосереджений у міжнародній системі. Як пов'язані між собою політика альянсу та оборонно-промислова політика? Раптовий сплеск попиту на військову техніку в результаті вторгнення Росії в Україну виявив лінії оборонно-промислового розлому в трансатлантичному альянсі. Існуючі залежності та взаємозалежності, компроміси та зв'язки між промисловою політикою та витратами на оборону формують новітню перспективу політичної економії безпеки, у якій переплетені промислова політика та стабільність альянсу [300].

Які ж завдання оборонної політики в державах-членах НАТО є? На сьогоднішній день можливо відмітити наступні завдання: держава приймає стратегію, яка розрахована на забезпечення функціонування державного оборонно-промислового комплексу; необхідно постійно рухатися в напрямку на найбільш гострі компроміси, що є ціною оптимальних промислових спроможностей; більша стратегічна незалежність від найбільших постачальників озброєнь. Існують фактори, що постійно впливають на напрям розвитку оборонних закупівель: - участь збройних сил у міжнародних операціях коаліції з кожним роком постійно зростає; - закупівля основних видів зразків озброєння і військової техніки, які відсутні на даний момент на балансі збройних сил; - підвищення попиту на запасні частини для озброєння і військової техніки військ; - наявність постійних змін у договорах на поточний і капітальний ремонт основних видів техніки; - зміни в бюджеті щодо фінансування основних видів озброєння і військової техніки [84].

Основні характеристики зацікавлених структур у сфері оборонних закупівель озброєння і військової техніки, які висвітлюють потребу в спеціалізованій закупівельній організації включають: широке розпорошення відповідальності та підзвітності; великий внутрішній ринок; значна кількість зовнішніх державних зацікавлених сторін; зовнішні зацікавлені сторони в оборонній промисловості залежать від федерального урядового ринку в збуті своєї військової техніки. Основні тенденції у сфері оборонних закупівель військової техніки: бюджетування, як правило, має тенденцію деякого запізнення відносно підвищення вартості зразків озброєння і військової техніки; потреба постійної реорганізації оборонної галузі; потреба постійної зміни чисельності та удосконалення організаційно-штатної структури військ виходячи з умов їх застосування в локальних або широкомасштабних збройних конфліктах сучасності; тенденції у сфері новітніх технологій суттєво впливають на вартість зразків озброєння і військової техніки; заміна застарілих зразків озброєння і військової техніки на нові на сьогодні коштує значно більше у декілька, а то і у десяток разів більше зразків попередніх поколінь. Для прикладу, експлуатація та

ремонт танка Leopard 1С2 на рік становить біля 24 млн.\$, а Leopard 2А6М – біля 50 млн.\$.

Щодо цінових пропозицій оборонних замовлень то вони застосовуються в такому порядку: - за вкладеними договорами вартістю від \$100000000 потребують комплексного Плану промислово-технологічних переваг включно з ціновою пропозицією; - оборонні закупівлі, які відповідають вимогам за вкладеними договорами вартістю від \$20000000 до \$100000000 оцінюються на предмет вирішення питання, буде чи ні застосовуватися цінова пропозиція. Крім того, усі оборонні закупівлі за договорами вартістю \$25000 – \$20000000 підлягатимуть обов'язковому розгляду у порядку, визначеному в переглянутій політиці [84].

Таким чином, аналізуючи досвід оборонних закупівель у НАТО, можна сформулювати наступні напрямки впровадження міжнародного досвіду дотримання публічного інтересу відносно системи забезпечення державного оборонного замовлення в Україні: публічне обговорення проектів державних оборонних замовлень; проведення конкурсних процедур з відкритим доступом для всіх зацікавлених учасників; публічне інформування про результати виконання державних оборонних замовлень; розробку та впровадження ефективних систем управління державними оборонними замовленнями; запровадження механізмів стимулювання інновацій та розвитку вітчизняного оборонно-промислового комплексу; запобігання корупції; державну підтримку підприємств оборонно-промислового комплексу; запровадження механізмів стимулювання співпраці між підприємствами оборонно-промислового комплексу та науковими установами; запровадження механізмів інтеграції оборонно-промислового комплексу в світову економіку.

Загалом, можна сформулювати такі висновки щодо використання міжнародного досвіду дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони:

– публічний інтерес є важливим принципом адміністративного права, адже він є основою для формування та реалізації адміністративного законодавства, адміністративної діяльності органів державної влади та адміністративно-

правового захисту. Публічний інтерес адміністративно-правового регулювання – це інтерес соціальної спільноти, задоволення якого є умовою та гарантією її існування і розвитку.

– публічний інтерес в сфері адміністративно-правового регулювання реалізується за допомогою різних засобів, зокрема: 1) нормативно-правового регулювання (публічний інтерес забезпечується шляхом прийняття законів, інших нормативно-правових актів, які встановлюють правила поведінки суб'єктів адміністративного права; 2) адміністративно-правової діяльності органів державної влади (публічний інтерес забезпечується шляхом здійснення органами державної влади управлінських функцій, зокрема шляхом видання індивідуальних адміністративних актів, застосування адміністративних заходів впливу, надання адміністративних послуг; 3) адміністративно-правової охорони (публічний інтерес забезпечується шляхом захисту його від порушень через застосування адміністративно-правових засобів, зокрема, притягнення до адміністративної відповідальності, застосування заходів адміністративного примусу; 4) публічний інтерес є важливим принципом адміністративного права (тобто він є основою для формування та реалізації адміністративного законодавства, адміністративної діяльності органів державної влади та адміністративно-правового захисту).

– використання міжнародного досвіду дотримання публічного інтересу в забезпеченні потреб оборони є пріоритетним з огляду на таке: міжнародний досвід є цінним джерелом інформації про ефективні практики забезпечення публічного інтересу в сфері державного оборонного замовлення (країни світу мають різний досвід у цій сфері і вивчення цього досвіду може допомогти Україні розробити та впровадити більш ефективні механізми забезпечення публічного інтересу); міжнародний досвід може допомогти Україні уникнути помилок, які були допущені іншими країнами (вивчення досвіду країн, які пережили корупційні скандали в сфері державного оборонного замовлення може допомогти Україні запобігти таким скандалам); міжнародний досвід може допомогти Україні зміцнити співпрацю з іншими країнами в сфері забезпечення обороноздатності (тобто Україна може співпрацювати з іншими країнами в розробці спільних

стандартів забезпечення публічного інтересу в сфері державного оборонного замовлення).

– аналізуючи досвід оборонних закупівель у НАТО, можна сформулювати наступні напрямки впровадження міжнародного досвіду дотримання публічного інтересу відносно системи забезпечення державного оборонного замовлення в Україні: публічне обговорення проектів державних оборонних замовлень; проведення конкурсних процедур з відкритим доступом для всіх зацікавлених учасників; публічне інформування про результати виконання державних оборонних замовлень; розробку та впровадження ефективних систем управління державними оборонними замовленнями; запровадження механізмів стимулювання інновацій та розвитку вітчизняного оборонно-промислового комплексу; запобігання корупції; державну підтримку підприємств оборонно-промислового комплексу; запровадження механізмів стимулювання співпраці між підприємствами оборонно-промислового комплексу та науковими установами; запровадження механізмів інтеграції оборонно-промислового комплексу в світову економіку.

Отже, для формування новітніх та ефективних шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання гарантованого забезпечення потреб оборони в Україні необхідно використовувати міжнародний досвід дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони в аспекті попередження корупційних проявів, використання балансу принципів прозорості та державної таємниці в оборонних закупівлях, залучення активної позиції громадськості, розвитку інновацій, технологій та системи стимулів оборонно-промислового комплексу, формування системи глобальної співпраці щодо розвитку оборони та безпеки для підтримки миру в світі.

Висновки до розділу 5

1. Розкрито, що цифровізація адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні представляє собою процес

впровадження та використання цифрових технологій та інформаційних систем для оптимізації та покращення усіх аспектів управління та забезпечення державної оборони з метою підвищення ефективності, прозорості та доступності адміністративних процедур, а також забезпечення дотримання прав і законних інтересів учасників оборонних закупівель та підвищення безпеки всіх процесів, пов'язаних із забезпеченням національної оборони.

2. Підкреслено, що цифровізація адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні має такі переваги: 1) покращення адміністративних процедур (автоматизація та електронний документообіг дозволяють скоротити час та витрати на виконання адміністративних процедур); 2) підвищення прозорості та доступності інформації (електронні сервіси дозволяють учасникам оборонних закупівель отримувати інформацію про поточні закупівлі та відстежувати стан виконання договорів); 3) забезпечення дотримання прав і законних інтересів учасників оборонних закупівель (електронні сервіси дозволяють учасникам закупівель подавати заявки та документи в електронній формі, що спрощує та прискорює процес участі в закупівлях).

3. Визначено, що активне використання міжнародного досвіду, глобального та міждержавного військового співробітництва в сфері державного оборонного замовлення повинно розвиватися та впроваджуватися в Україні, адже це дозволяє: отримати доступ до передових технологій і рішень інших країн, що Україна зможе використовувати для розвитку свого оборонно-промислового комплексу, а також для закупівлі високотехнологічного озброєння та військової техніки; сприяти розвитку міжнародного співробітництва в сфері оборони, адже активна участь України в міжнародних проектах і програмах сприяє зміцненню її обороноздатності та підвищенню рівня довіри до неї з боку інших країн; підвищити ефективність державного оборонного замовлення, адже міжнародне співробітництво може допомогти Україні вдосконалити систему державного оборонного замовлення, зробити її більш прозорою і ефективною.

4. Запропоновано шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання гарантованого забезпечення потреб оборони щодо створення

прозорих та конкурентоспроможних умов для участі підприємств у виробництві військової техніки та озброєння в сфері державного оборонного замовлення України, до яких віднесено: 1) вдосконалення нормативно-правової бази державного оборонного замовлення (тобто внесення змін до законодавчих актів, які регулюють процедури державних закупівель, з метою підвищення прозорості та конкурентоспроможності цих процедур); 2) створення ефективної системи контролю за дотриманням законодавства у сфері державного оборонного замовлення (створення спеціалізованого органу, який буде відповідальним за контроль щодо дотримання законодавства у сфері державного оборонного замовлення, який буде уповноважений проводити перевірки, виявляти порушення та застосовувати санкції до порушників); 3) запровадження ефективних механізмів стимулювання розвитку оборонно-промислового комплексу України (надання державної підтримки підприємствам оборонно-промислового комплексу, а також створення сприятливих умов для їх розвитку, що може полягати в певних податкових пільгах, дотаціях для підприємств оборонно-промислового комплексу, а також сприяти їх виходу на міжнародні ринки).

5. Сформовано шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання гарантованого забезпечення потреб оборони щодо розробки стратегічних документів та планів у сфері державного оборонного замовлення України, які полягають в: 1) залученні до розробки стратегічних документів та планів широкого кола зацікавлених сторін, зокрема представників оборонно-промислового комплексу, науковців, експертів та громадськості, що дозволить забезпечити більш повне та всебічне обґрунтування стратегічних документів та планів; 2) використання сучасних методів стратегічного планування, таких як сценарний аналіз, оцінка ризиків та багатокритеріальне оцінювання, що дозволить розробити більш ефективні стратегічні документи та плани, які будуть враховувати можливі ризики та виклики; 3) забезпечення прозорості та доступності інформації про розробку стратегічних документів та планів, що дозволить громадськості та іншим зацікавленим сторонам висловити свої пропозиції та зауваження; 4) залучення до розробки стратегічних документів та

планів міжнародних експертів та організацій, що дозволить отримати доступ до передового досвіду та технологій інших країн; 5) запровадження системи моніторингу та оцінки виконання стратегічних документів та планів, що дозволить своєчасно виявляти недоліки та вносити необхідні корективи; б) забезпечення ефективного виконання стратегічних документів та планів, що передбачає створення ефективної системи управління та контролю за їх виконанням.

6. Визначено, що головними проблемами фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони в Україні є: 1) недостатній рівень фінансування (обсяг видатків на оборону в Україні є одним з найнижчих у світі, що не дозволяє належним чином забезпечити потреби оборони країни, а обмежені бюджетні асигнування на оборону не завжди відповідають реальним потребам та завданням сил оборони); 2) неефективне використання фінансових ресурсів (недостатня ефективність у використанні виділених коштів, що може бути зумовлено корупцією, слабкою управлінською системою чи неспроможністю належним чином спрямовувати кошти на розвиток та підтримку сил оборони); 3) недосконалість законодавства та управління (відсутність чіткого та ефективного правового та управлінського механізму може призводити до неефективного використання ресурсів та порушень у системі закупівель); 4) високий рівень корупції (проблема корупції в Україні може значно впливати на ефективність використання бюджетних ресурсів для потреб оборони); 5) нестабільність бюджетного процесу (постійні зміни та невизначеність у плануванні та виділенні коштів можуть ускладнювати стратегічне планування та розвиток оборонного сектору); 6) відсутність прозорості та аудиту (недостатня відкритість та аудит фінансових процесів у сфері оборони може створювати умови для корупційних практик та неефективного використання коштів).

7. Запропоновано шляхи вдосконалення фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони України щодо неефективного використання фінансових ресурсів: 1) удосконалення нормативно-правової бази державного оборонного замовлення (внесення змін до законодавчих актів, які регулюють

фінансування державного оборонного замовлення з метою підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Як приклад, слід запровадити систему моніторингу та оцінки ефективності використання фінансових ресурсів, а також встановити відповідальність посадових осіб за неефективне використання фінансових ресурсів); 2) створення ефективної системи управління фінансовими ресурсами у сфері державного оборонного замовлення (створення спеціального органу, який буде відповідальним за управління фінансовими ресурсами у сфері державного оборонного замовлення, який повинен мати повноваження проводити аналіз ефективності використання фінансових ресурсів, а також розробляти рекомендації щодо їх підвищення); 3) запровадження ефективних механізмів контролю за використанням фінансових ресурсів у сфері державного оборонного замовлення (створення спеціального органу, який буде відповідальним за контроль за використанням фінансових ресурсів в сфері державного оборонного замовлення, який матиме повноваження проводити перевірки, виявляти порушення та застосовувати санкції до порушників; 4) встановлення відповідальності посадових осіб за неефективне використання фінансових ресурсів; 5) запровадження системи стимулювання ефективного використання фінансових ресурсів (надання пільг та стимулів підприємствам, які ефективно використовують фінансові ресурси); б) розширення можливостей для залучення приватних інвестицій у сфері державного оборонного замовлення (дозволить залучити додаткові фінансові ресурси для забезпечення потреб державного оборонного замовлення).

8. Визначено, що для вдосконалення фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони України та боротьби з високим рівнем корупції серед посадових осіб можна розглядати такі шляхи: зміцнення антикорупційного законодавства (розробка та удосконалення нормативно-правової бази з метою посилення відповідальності за корупційні дії в оборонному секторі, а також введення жорстких покарань для осіб, замішаних у корупційних схемах в галузі оборони); створення ефективних контрольних механізмів (зміцнення системи внутрішнього та зовнішнього аудиту для ефективного моніторингу використання оборонних

фінансів, а також запровадження незалежних контрольних органів та організацій для перевірки фінансових процесів у сфері оборони); забезпечення прозорості та доступу до інформації (розробка механізмів публічного звітування та доступу до інформації про оборонні закупівлі та витрати, а також створення електронних платформ для публікації даних про фінансові операції у сфері оборони); проведення освітніх програм для посадових осіб у сфері державного оборонного замовлення щодо негативних наслідків корупції та важливості етичної поведінки; співпраця з міжнародними антикорупційними організаціями та партнерами для обміну досвідом та технічної підтримки, а також створення можливості залучення міжнародних експертів для оцінки та підтримки реформ в галузі антикорупційних заходів в оборонному секторі.

9. Здійснено загальний аналіз сутності публічного інтересу, який став основою для формування новітніх напрямків упровадження міжнародних моделей дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони.

10. Встановлено, що публічний інтерес є важливим принципом адміністративного права, адже він є основою для формування та реалізації адміністративного законодавства, адміністративної діяльності органів державної влади та адміністративно-правового захисту. Розкрито, що публічний інтерес адміністративно-правового регулювання – це інтерес соціальної спільноти, задоволення якого є умовою та гарантією її існування і розвитку.

11. Розкрито, що використання міжнародного досвіду дотримання публічного інтересу в забезпеченні потреб оборони є пріоритетним з огляду на таке: міжнародний досвід є цінним джерелом інформації про ефективні практики забезпечення публічного інтересу в сфері державного оборонного замовлення (країни світу мають різний досвід у цій сфері і вивчення цього досвіду може допомогти Україні розробити та впровадити більш ефективні механізми забезпечення публічного інтересу); міжнародний досвід може допомогти Україні уникнути помилок, які були допущені іншими країнами (вивчення досвіду країн, які пережили корупційні скандали в сфері державного оборонного замовлення може допомогти Україні запобігти таким скандалам); міжнародний досвід може

допомогти Україні зміцнити співпрацю з іншими країнами в сфері забезпечення обороноздатності (тобто Україна може співпрацювати з іншими країнами в розробці спільних стандартів забезпечення публічного інтересу в сфері державного оборонного замовлення).

12. Визначено, що публічний інтерес в сфері адміністративно-правового регулювання реалізується за допомогою різних засобів, зокрема: 1) нормативно-правового регулювання (публічний інтерес забезпечується шляхом прийняття законів, інших нормативно-правових актів, які встановлюють правила поведінки суб'єктів адміністративного права; 2) адміністративно-правової діяльності органів державної влади (публічний інтерес забезпечується шляхом здійснення органами державної влади управлінських функцій, зокрема шляхом видання індивідуальних адміністративних актів, застосування адміністративних заходів впливу, надання адміністративних послуг; 3) адміністративно-правової охорони (публічний інтерес забезпечується шляхом захисту його від порушень через застосування адміністративно-правових засобів, зокрема, притягнення до адміністративної відповідальності, застосування заходів адміністративного примусу; 4) публічний інтерес є важливим принципом адміністративного права (тобто він є основою для формування та реалізації адміністративного законодавства, адміністративної діяльності органів державної влади та адміністративно-правового захисту).

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі аналізу теорії та практики адміністративного права, норм національного та інтегрованого законодавства, здійснено теоретичне узагальнення щодо визначення сутності, змісту та особливостей адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України. В результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків та пропозицій. Основними з яких є такі:

1. Встановлено, що адміністративно правові засади формування державного оборонного замовлення в Україні – це основні ідеї, принципи та норми, які визначають та регулюють організацію діяльності суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення, функціонування системи державного замовлення та інституту адміністративної відповідальності, процес створення засад оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення задля гарантованого забезпечення потреб оборони та дотримання публічного інтересу як пріоритету держави та суспільства.

2. Визначено, що генеза адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні визначається комплексом факторів та детермінантів. Поряд з цим підкреслено, що вивчення детермінантів генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні дозволяє краще зрозуміти особливості його формування та розвитку, що, в свою чергу, може бути корисним для розробки заходів щодо подальшого удосконалення такої системи. Зазначено, що такі детермінанти взаємодіють і формують систему адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні, а також піддаються змінам відповідно до політичних, економічних та технологічних зрушень в країні та світі.

3. Розкрито, що зміст адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні в загальному розумінні являє собою взаємодію між державними органами, підприємствами оборонно-

промислового комплексу, науковими установами, а також іншими суб'єктами, що спрямована на забезпечення ефективної реалізації стратегічних завдань у сфері оборони України. Зміст адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні охоплює права та обов'язки учасників таких правовідносин, що у комплексній взаємодії формують такий склад: потреби оборони (визначення обсягів та номенклатури продукції, робіт і послуг, що закуповуються за державним оборонним замовленням); суб'єкти (визначення виконавців державного оборонного замовлення, інших учасників таких правовідносин); діяльність щодо укладення та виконання державних контрактів (договорів); контроль за виконанням державних контрактів (договорів); адміністративна відповідальність за порушення встановлених правил та умов.

4. Визначено, що державне оборонне замовлення як об'єкт адміністративно-правового забезпечення є матеріальною дією та результатом діяльності суб'єктів права, що виникає, змінюється та припиняється на основі та в інтересах публічного інтересу та підлягає регулюванню, забезпеченню та охороні в рамках адміністративно-правової та спеціальної оборонно-військової діяльності.

5. Розкрито систему суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні як взаємозалежну сукупність інституційних суб'єктів, діяльність яких спрямована на здійснення законного, належного та оптимального забезпечення оборонних закупівель для гарантованого забезпечення потреб оборони. До системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні віднесено такі ключові суб'єкти: 1) Кабінет Міністрів України; 2) головний орган у сфері планування оборонних закупівель; 3) головний орган у сфері планування оборонних закупівель; 4) головний орган у сфері здійснення оборонних закупівель; 5) уповноважений орган з державного гарантування якості; 6) Антимонопольний комітет України; 7) державні замовники; 8) міжнародні спеціалізовані організації; 9) в деяких окремих випадках – громадськість.

6. Сформовано, що законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні – це комплексна система нормативних та підзаконних актів, що трансформуються у відповідний механізм правового регулювання, врегульовують аспекти оборонних закупівель та забезпечення обороноздатності в Україні, включаючи правовий статус суб'єктів, процедури оборонних закупівель, адміністративну відповідальність та впровадження міжнародних стандартів з метою забезпечення національної безпеки та відповідності публічному інтересу.

7. Визначено, що Уряд України відіграє велике значення для національної безпеки та обороноздатності країни шляхом виконання таких завдань: 1) забезпечення національної безпеки; 2) координація оборонних заходів; 3) управління розвитком Збройних Сил України; 4) забезпечення соціального захисту військовослужбовців; 5) господарська діяльність військового сектору; 6) управління щодо озброєння та військової техніки; 7) міжнародна співпраця. Уряд України відіграє важливу роль у забезпеченні оборони України, забезпечуючи координацію та виконання оборонних заходів, фінансову підтримку, розвиток військових сил та забезпечення соціального захисту військовослужбовців, сприяння міжнародній співпраці та участі в миротворчих місіях, що загалом спрямоване на забезпечення національної безпеки та стабільності не лише в Україні, а й у європейському регіоні та світі загалом.

8. Сформовано, що правовий статус Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України у сфері забезпечення державного оборонного замовлення – це комплексне правове становище суб'єкта забезпечення системи оборонних закупівель, що об'єднує трьохелементний статус центрального органу виконавчої влади, головного органу у сфері планування оборонних закупівель та державного замовника у сфері оборони та включає структурні елементи (функції, мету, завдання, повноваження, відповідальність, умови взаємодії), що інтегруються у відповідну галузеву компетенцію щодо забезпечення національної безпеки та оборонно-промислового розвитку країни.

9. Визначено форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні: 1) видання нормативних актів щодо врегулювання сектору оборони та національної безпеки; 2) видання індивідуальних актів із питань адміністрування оборонних закупівель; 3) планування у сфері забезпечення оборонних закупівель; 4) укладення адміністративних договорів щодо функціонування системи оборонних закупівель; 5) організаційні форми, що полягають у здійсненні організаційних заходів та вчиненні матеріально-технічних операцій.

10. Розкрито, що методи адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення являють собою інструменти та заходи адміністративного, організаційного та контролюючого впливу суб'єктів системи адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення та включають заходи та інструменти координації, контролю та адміністративного примусу, що застосовуються окремо для реалізації та забезпечення ефективного функціонування адміністративно-правової системи.

11. Визначено особливу роль застосування адміністративного примусу як визначального інструменту державного оборонного замовлення в Україні в умовах війни, що дозволяє гарантувати виконання оборонних закупівель шляхом посилення дії адміністративного впливу суб'єктів адміністративно-правового регулювання державного замовлення на процес здійснення, виконання та забезпечення оборонних закупівель, що в надскладних умовах війни є об'єктивно-зумовленим та необхідним інструментом механізму адміністративно-правового забезпечення державного замовлення для обороноздатності України.

12. Встановлено, що інформаційне забезпечення державного оборонного замовлення є важливим елементом системи державного управління обороною, оскільки воно забезпечує ефективне виконання державного оборонного замовлення, підвищення оборонного потенціалу держави та зміцнення її обороноздатності, основними завданнями якого є: надання органам державної влади, підприємствам оборонно-промислового комплексу та іншим учасникам оборонного замовлення інформації про поточні та перспективні потреби оборони,

а також світові тенденції розвитку оборонної промисловості; проведення інформаційних кампаній з метою підвищення рівня обізнаності громадськості про державне оборонне замовлення; розроблення та впровадження інформаційних систем та технологій, які забезпечують ефективне управління державним оборонним замовленням, прозорість та відкритість інформації про державне оборонне замовлення, а також захист інформації, що становить державну таємницю.

13. Розкрито, що новітні концептуальні засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення в Україні в умовах війни мають бути побудовані та функціонувати на основі чітких правил активного застосування заходів адміністративної відповідальності, з мінімальним використанням попередження правопорушень, що обумовлено високим ризиком, та підвищення суворості визначення порушень та прозорості процесу застосування відповідальності, що дозволить сукупно гарантувати оптимальні оборонні закупівлі та зупинити прояви корупції та недобросовісності в цій площині.

14. Розкрито, що об'єктом адміністративних правопорушень у сфері державного оборонного замовлення завжди будуть виступати правовідносини у сфері оборонних закупівель. Об'єктивну сторону таких правопорушень становлять безпосередні дії суб'єктів правопорушення, які полягають в такому: придбання товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення передбачених законодавством видів (процедур) закупівель; - укладення державних контрактів (договорів), що передбачають оплату державним замовником у сфері оборони, товарів, робіт і послуг оборонного призначення до/без проведення передбачених законодавством видів (процедур) закупівель; - розділення державним замовником предмета закупівлі на частини; - невиконання або неналежного виконання державного контракту (договору); - ухилення від укладення державного контракту (договору) або договору про закупівлю. Суб'єктами даного виду правопорушень можуть бути уповноважена особа державного замовника, керівник державного замовника, виконавець оборонного

замовлення, учасник відбору, виконавці державних контрактів (договорів). Суб'єктивна сторона правопорушення визначається ставленням до наслідків і характеризується наявністю вини як у формі умислу, так й у формі необережності.

15. Встановлено, що захід адміністративної відповідальності, яка передбачена за вчинення адміністративних правопорушень у сфері оборонного замовлення полягає в накладенні на суб'єктів таких правопорушень адміністративних стягнень саме у вигляді штрафу, який є грошовим стягненням, що накладається на уповноважену особу державного замовника, керівника державного замовника, виконавця оборонного замовлення, учасника відбору, а також виконавця державного контракту (договору) за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених законодавством. Розмір штрафу може змінюватися в залежності від завданих збитків, а також з урахуванням того факту чи піддавалася особа, що вчинила адміністративне правопорушення адміністративному стягненню за такі ж порушення протягом року.

16. Визначено доктринальні засади оптимізації адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні як основні напрямки створення комплексної, прозорої та ефективної системи державного оборонного замовлення в Україні, що включають цифровізацію адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення, інтеграцію штучного інтелекту, вдосконалення нормативної та фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони, активне використання міжнародного досвіду, глобального та міждержавного військового співробітництва, стимулювання інновацій у сферу оборони, розвиток кадрового потенціалу, державно-приватного партнерства та взаємодії із громадськістю, трансформацію контролю за якістю та безпекою державних оборонних замовлень та впровадження інновацій щодо забезпечення державного оборонного замовлення.

17. Визначено, що удосконалення нормативної бази адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні спрямоване на створення ефективної та сучасної системи управління та регулювання в галузі

державного оборонного замовлення, яка враховує вимоги сучасної безпекової ситуації та сприяє розвитку оборонно-промислового комплексу країни та включає ряд ключових напрямів, серед яких: - розробка та вдосконалення законодавчих актів, які регулюють процеси оборонного замовлення, визначення чітких та ефективних механізмів управління цими процесами; - створення прозорих та конкурентоспроможних умов для участі підприємств у виробництві військової техніки та озброєння, що включає забезпечення конфіденційності та захисту інформації, розробку стратегічних документів та планів у сфері оборонного замовлення, а також впровадження інноваційних технологій; - підтримка відкритості та участі громадськості у вирішенні питань, пов'язаних з оборонним замовленням.

18. Сформовано загальні напрями удосконалення фінансово-правової бази для забезпечення потреб у обороні в Україні, до яких віднесено: 1) збільшення фінансування на потреби оборони до максимального рівня в умовах війни; 2) активне залучення інструменту фінансового моніторингу; 3) посилення відповідальності за порушення процедур фінансових операцій у сфері оборони; 4) фінансування наукових досліджень та інновацій; 5) планування системи фінансового «сталого» резерву.

19. Встановлено, що для формування новітніх та ефективних шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання гарантованого забезпечення потреб оборони в Україні необхідно використовувати міжнародний досвід дотримання публічного інтересу як пріоритету у забезпеченні потреб оборони в аспекті попередження корупційних проявів, використання балансу принципів транспарентності та державної таємниці в оборонних закупівлях, залучення активної позиції громадськості, розвитку інновацій, технологій та системи стимулів оборонно-промислового комплексу, формування системи глобальної співпраці щодо розвитку оборони та безпеки для підтримки миру в світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції. *Право України*. 2006. № 5. С. 11–17.
2. Авер'янов В. та ін. Виконавча влада і адміністративне право. Київ: *Видавничий Дім «Ін-Юре»*, 2002. 668 с.
3. Адміністративне право України (загальна частина): навчальний посібник / О. І. Остапенко, М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, Л. С. Гулак., Н. Я. Отчак, Л. О. Остапенко. Львів: *НУ «Львівська політехніка»*, 2019. 504 с.
4. Адміністративне право України / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ : *Істина*, 2011. 480 с.
5. Адміністративне право України: навчальний посібник / за ред. Т.О. Коломоєць, Г.Ю. Гулевської. Київ : *Істина*, 2007. 216 с.
6. Адміністративне право України: підручник / за ред. Ю. П. Битяка. Київ. *Юрінком Інтер*, 2006. 588 с.
7. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. у двох томах. Том 1: Загальна частина. / голова ред. кол. В. Авер'янов. Київ: *Юридична думка*, 2004. 591 с.
8. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: у 2-х томах. Том 2: Особлива частина / голова ред. кол. В. Авер'янов. Київ: *Юридична думка*, 2009. 600 с.
9. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : *ОЛДІ-ПЛЮС*, 2018. 446 с.
10. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, Т. Коломоєць, В. Курило, С. Стеценко та ін.; за ред. В. Галуцька та О. Правоторової. Видання четверте. Херсон: *ОЛДІ-ПЛЮС*, 2021. 592 с.
11. Адміністративне судочинство: підруч. / Т. О. Коломоєць, Ю. В. Пирожкова, О. О. Газенко та ін.; Державний вищий навчальний заклад

«Запорізький національний ун-т» Міністерства освіти і науки України. Запоріжжя: *Істина*, 2009. 344 с.

12. Андрушко І. П. Категорія «публічний інтерес» у конституційному праві: поняття та зміст. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 137-142.

13. Армаш Н. О. Поняття і сутність компетенції як елементу адміністративно-правового статусу керівника органу виконавчої влади. *Вісник Академії митної служби України*. Серія «Право». 2009. №2 (3). С. 48-53.

14. Барсуков К.В. Адміністративно-правове забезпечення проходження служби працівниками органів внутрішніх справ у складі міжнародних миротворчих підрозділів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 20 с.

15. Бериславська О.М. Адміністративно-правовий статус Міністерства інформаційної політики України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 227 с.

16. Берлач Н. А. Перспективи розвитку позитивної юридичної відповідальності в демократичному суспільстві. *Форум права*. 2012. № 1. С. 77–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2012_1_13

17. Беспалько І. Л. Визначення поняття загальних засад кримінального провадження. *Підприємство, господарство і право*, 2018. № 5. С. 242–247.

18. Битяк Ю. П. Адміністративне право України : підручник. Київ : *Юрінком Інтер*, 2005. 544 с.

19. Битяк Ю. П. Адміністративне право України. Харків. *Право*, 2001. 550 с.

20. Битяк Ю.П., Зуй В.В., Комзюк А.Т. Переконавання і примус у державному управлінні. Адміністративна відповідальність: Конспект лекцій. Харків: *Укр. юрид. акад.*, 1994. 34 с.

21. Біла В. Р. Правові форми публічного адміністрування в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. *Національний авіаційний університет*, Київ, 2020. 44 с.

22. Біліченко В. М. Теоретичні засади формування кадрового потенціалу збройних сил в США. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Публічне управління та адміністрування. (2). 2022. С. 17-24. <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.2.3>
23. Білодід І. К. Словник української мови. *Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. 2022. URL: <http://sum.in.ua/s/zasada>
24. Білошицька Н. М. Генезис адміністративного закону як базису розвитку системи стратегічного планування. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v2-2_2019/7.pdf
25. Бліхар М. Сутність юридичної відповідальності в правовій доктрині України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2020. № 4(28). С. 161–168.
26. Бондаренко О. С. Корупційні прояви в оборонному секторі в умовах воєнного стану та післявоєнний період: характеристика та заходи нівелювання. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 323–327. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.59>.
27. Борисова Ю.В. Адміністративна відповідальність за порушення, пов'язані з корупцією: дис...канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2021. 190 с.
28. Бородін Л.І., Круглов В.А. До питання про дефініцію «Адміністративна відповідальність». *Юридичний вісник*. 2012. № 1 (22). С. 39–44.
29. Борщевський І. В., Гринь О. Д. Правова компетенція в загальнотеоретичній юриспруденції: поняття й особливості. *Baltijapublishing.lv*. 2022. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/84/2167/4703-1?inline=1>
30. Бусел В. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: *Перун*, 2005. 1728 с.
31. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність: навч. посіб. Київ: *Університет «Україна»*, 2014. 417 с.
32. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додатками. і доповненнями.) / уклад. та голов. ред. В.Т. Бусела. Київ: *Перун*, 2005. 1728 с.

33. Воротін В.Є., Шинкарьов А.М. Публічна економічна політика України: виклики воєнного стану. *Вісник національного університету цивільного захисту України*. Серія «Державне управління». Серія/номер 1(16). 2022. С. 67–75.
34. Гаєвська Ю.С. Конституційно-правові засади права власності у системі засад конституційного ладу. *Форум права*. 2014. № 3. С. 51–54.
35. Галунько В. В. Теорія держави та права: конспект лекцій/ В. В. Галунько, Г. О. Пономаренко, В. К. Шкарупа; за заг. ред. В. К. Шкарупи. Херсон: ВАТ «ХМД», 2008. 280 с.
36. Галунько В. Публічний інтерес в адміністративному праві. *Форум права*. 2010. № 4. С. 178-182.
37. Гарат М. Р. Відповідальність за адміністративні правопорушення у сфері містобудівної діяльності: дис. докт. філос. 081 Право. *Державний торговельно-економічний університет*. 2023. URL: <https://knute.edu.ua/file/MzA3OTY=/9aa16f8a3f4a53b265cbf2ec52a0537a.pdf>
38. Гаращук В. М. Контроль та нагляд у державному управлінні : навчальний посібник. Харків : Вид-во Національної юридичної академії України ім. Я. Мудрого, 1999. 53 с.
39. Георгієвський Ю. В. Конституційно-правова природа компетенції органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 2. С. 70-74.2.
40. Голосніченко І. П. Адміністративне право України: основні поняття. Загальна та основна частина: навчальний посібник. Київ. 2005. 300 с.
41. Голота О. П. Нормативно-правове забезпечення як підсистема організаційно-економічного механізму функціонування системи державних оборонних закупівель. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7882>
42. Голота О. П. Організаційно-економічний механізм функціонування системи державних оборонних закупівель України. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7986> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.6.73

43. Гончарук С. Адміністративне право України. Київ, 2002. С.77.
44. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність: Сутність та окремі проблеми трансформації на сучасному етапі. *Юридичний вісник*. Серія «Повітряне і космічне право». 2007. Т. 3. № 4. С. 57–60.
45. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність: Сутність та окремі проблеми трансформації на сучасному етапі. *Юридичний вісник*. Серія «Повітряне і космічне право». 2007. Том. 3. № 4. С. 57–60.
46. Горбач М. І. Адміністративно-правовий статус суб'єктів адміністративного права: теорія і практика. : дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. *НДІ публічного права*. Київ. 2017. 202 с.
47. Горбачук В. М., Дунаєвський М. С., Сирку А. А., Сулейманов С.-Б. Особливості державних оборонних замовлень. Глобальні виміри захисту економічної конкуренції : II Міжнародна науково-практична конференція, (28 лютого 2018 року). Київ : *Тенар*, 2018. С. 36-39.
48. Горячева К. С. Аналіз парламентського контролю за сферою оборонних закупівель в країнах Євросоюзу. *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. Вип. 58. С. 155-160.
49. Грек М. В. Методи адміністративної діяльності служби безпеки України. Актуальні проблеми права: теорія і практика. 2012. № 25. С.233-241.
50. Гресько В.І. Поняття та елементи адміністративно-правового забезпечення охорони здоров'я в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 6. 2021. С.123–127.
51. Гумін О. М., Пряхін Є. В. Адміністративно-правове забезпечення: поняття та структура. *Наше право*. 2014. № 4. С. 46–50.
52. Гуржій Т. О. Адміністративне право України. Київ: *КНТ*, 2011. 680 с.
53. Генеза адміністративно-правового забезпечення оборони України. 2022. URL: <https://vpu7.lg.ua/w/8342194>

54. Данилишин Б. Як держава може підтримати бізнес в умовах війни. *Економічна правда*. 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/20/684363/>
55. Дембіцька С. Л. Державний та адміністративний примус: загальнотеоретичні поняття та ознаки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2016. № 845. С. 250-256.
56. Дембіцька С.Л. Адміністративний примус як беззаперечний метод здійснення державної влади. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. С. 130–134.
57. Дембіцька С.Л. Застосування адміністративних стягнень як засобу покарання правопорушників. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 2. С. 213–216.
58. Деменев О. М., Луцик Ю. О., Панасенко Л. І., Пархоменко П. П., & Сазонов С. М. Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості (Мінстратегпром), його стратегія реформування українського опк та, зокрема, - авіабудування для задоволення потреб безпеки та оборони держави. *Повітряна міць України*. 1(1). 2021. С. 107–111. <https://doi.org/10.33099/2786-7714-2021-1-1-107-111>
59. Державне регулювання закупівель в умовах реалізації адміністративної реформи. *Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації*. Івано-Франківськ, 2012. 138 с.
60. Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 року №1275. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#n3>
61. Діденко С. В. Адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. *Відкрит. міжнар. ун-т розвитку людини «Україна»*. Київ, 2016. 36 с.
62. Доронін І. М. Цифровий розвиток та національна безпека у контексті правових проблем. *Інформація і право*. 2019. № 1. С. 29-36.

63. Доценко І. Фінансова державна підтримка суб'єктів підприємництва в умовах війни. Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції ВНУ ім. Лесі Українки, (27-29 червня 2022 року), м. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. 418 с.

64. Дрозд О. Ю. Адміністративна відповідальність за самовільне зайняття земельної ділянки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; *Акад. упр. М-ва внутр. справ*. Київ, 2010. 20 с.

65. Дрофич Ю. Поняття та основні ознаки адміністративної відповідальності: аналіз сучасної адміністративно-правової літератури. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.73.34>

66. Дрофич Ю.В. Особливості юридичного складу адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/267658/263504>

67. ДСТУ В 8821-1:2018. Стандартизація у сфері озброєння та військової техніки. Частина 1. Основні терміни та визначення понять. Київ. 2018. 44 с

68. Дьомін І.А. Адміністративна відповідальність як засіб адміністративної діяльності міліції щодо запобігання та протидії корупції. *Держава і право*. 2010. № 47. С. 301–304.

69. Єлістратов А. Адміністративне право: лекції / ред. та упоряд. В. Галунько, С. Діденко. Херсон: ХЮІ ХНУВС, 2007. 268 с.

70. Єманов В. В. Механізми урядового контролю у сфері функціонування системи технічного забезпечення сил безпеки Україні під час кризових ситуацій. *Наукові перспективи. Державне управління*. 2023. Вип. 3 (33). С. 48 – 57.

71. Єманов В. В. Механізми формування раціональних оборонних закупівель при реагуванні сил безпеки на кризові ситуації. *Наукові інновації та передові технології*. Державне управління. 2023. Вип. 3 (17). С. 40 – 49.

72. Забарний Г. Г. Адміністративне право України : навчальний посібник. Київ: Вид-во Паливода А.В., 2003. 300 с.
73. Заброта Д.Г. Адміністративно-правові засади: сутність та зміст категорії. *Адміністративне право і процес*. 2013. № 2(4). С. 45-51.
74. Загальна теорія держави і права / Л.Л. Богачова, О.В. Петришин, В.Д. Ткаченко та ін.; за ред. М.В. Цвіка. Харків: *Право*, 2002. 432 с.
75. Загальна теорія права: підруч. за заг. ред. М.І. Козюбри. Київ. *ВАІТЕ*, 2015. 392 с.
76. Залужний В.Ф. Адміністративно-правові засади дисциплінарної відповідальності військовослужбовців Збройних Сил України: Поняття, особливості юридичної природи та змісту. *Право та державне управління*. 2022. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2022/12.pdf
77. Запровадження стратегічного планування в Україні: збірка документів і матеріалів / Укл. В.Тертичка. Київ : *Центр досліджень адміністративної реформи НАДУ*, 2004. 401 с.
78. Золотухіна Л. Публічний інтерес як адміністративно-правова категорія: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07; *Запоріж. нац. ун-т*. Запоріжжя, 2019. 486 с.
79. Золотухіна Л. Публічний інтерес як адміністративно-правова категорія : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07; *Запоріж. нац. ун-т*. Запоріжжя, 2019. 36 с.
80. Зубко А. Адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері космічної оборони України. *Advanced Space Law*. 2018. Volume 1. P. 98-107.
81. Зубко О. М. Адміністративно-правове регулювання оборонно-промислового комплексу України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. *Науково-дослідний інститут публічного права*, Київ, 2018. 22 с.
82. Зьолка В.Л. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері оборони: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07; *Нац. акад. внутр. справ України*. Київ, 2004. 18 с.

83. Іваник О. М. Адміністративно-правовий статус публічної адміністрації, яка здійснює адміністративно-правове регулювання у сфері оборонно-промислового комплексу в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Випуск 3. С. 107-114.

84. Іваницький М.Г., Ярема В.В. Оборонні закупівлі у державах-членах НАТО. Фінансові інструменти сталого розвитку економіки : матер. 5-ої міжнар. наук.-практ. конференції (Чернівці, 27 квітня 2023 р.). Чернівці : *Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича*, 2023. 496 с.

85. Іванова Н., Лисенко Ю. Євроінтеграційне спрямування зовнішньої політики України на сучасному етапі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Випуск 32. С. 50–55.

86. Іванова О. І. Юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. № 3 (25). С. 26–21.

87. Іванський А. Й. Фінансово-правова відповідальність та фінансово-правовий примус. *Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ*. 2010. № 4. С.157–166.

88. Історія держави і права України: підруч. / А. С. Чайковський (кер. авт. кол.), В. І. Батрименко, Л. О. Зайцев, О. Л. Копиленко та ін.; за ред. А. С. Чайковського. Київ: *Юрінком Інтер*, 2006. 512 с.

89. Історія держави і права України: підруч. У 2-х т. / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. Т. 1. Київ: Вид. Дім «*Ін юре*», 2003. 656 с.

90. Історія держави і права України: підруч. У 2-х т. / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка. Т. 2. Кол. авторів: В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький та ін. Київ: Вид. Дім «*Ін юре*», 2003. 580 с.

91. Карабін Т. О. Розподіл повноважень публічної адміністрації: монографія. Ужгород: *Гражда*, 2016. 220 с.

92. Карелін В. Щодо координації діяльності суб'єктів застосування адміністративно-правових режимів у сфері організації виконання покарань.

Підприємництво, господарство і право. Київ: ТОВ «Гарантія». 2018. № 6. С. 162-167

93. Карпенко М. І. Правове забезпечення діяльності військ (сил): сьогодення та шляхи удосконалення. *Право військової сфери*. Київ, 2007. № 1. С. 16–18.

94. Кіндзерський Ю. Інститут державного замовлення в Україні: причини та наслідки функціональної деградації. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2014. № 2. С. 28-50.

95. Кісіль З.Р. Адміністративне право: навчальний посібник. Київ. 2011. 700 с.

96. Кліменко Ю.Ю. Поняття та особливості правових відносин, що виникають у сфері адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері праці. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. № 1 (35), 2018. С. 189–195.

97. Коваленко С.О. Державний матеріальний резерв України: проблеми та перспективи функціонування. 2016. № 1. С. 100.

98. Кодекс адміністративного судочинства України. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.

99. Кодекс України про адміністративні правопорушення 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

100. Кожура Л. О. Адміністративний примус як метод забезпечення права на охорону здоров'я осіб з інвалідністю. *Право та державне управління*. 2020. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/48.pdf

101. Колесников Є.Є. Поняття та особливості адміністративно-правового забезпечення захисту прав споживачів. *Форум права*. 2011. № 2. С. 432-438.

102. Колеснікова М., Калініченко Л. Теоретико-правові засади адміністративної відповідальності. *Адміністративне право і процес*. 2019. С. 102-107. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/1/20.pdf>

103. Колеснікова М., Калініченко Л. Теоретико-правові засади адміністративної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/1/20.pdf>

104. Колодій А. М. Принципи права України: монографія. Київ: *Юрінком Інтер*, 1998. 208 с.

105. Коломоєць Т. О. Адміністративний примус у публічному праві України: теорія, досвід, та практика реалізації. Запоріжжя. 2004. 500 с.

106. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підручн. Київ: *Юрінком Інтер*, 2003. 544 с.

107. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: Монографія / За заг. ред. проф. О.М. Бандурки. Харків: *вид. Нац. ун-ту внутр. справ*, 2002. 336 с.

108. Комлик В.В. Склад правопорушення: теоретичні підходи та практичні виміри: автореф дис. к.ю.н.: 12.00.01. Київ, 2017. 18 с.

109. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

110. Кондратенко О. Криза східного вектора зовнішньої політики України. Політичні дослідження. *Political Studies*. № 3. 2022. С. 138–163.

111. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.

112. Концепція створення системи державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 листопада 2022 р. № 976-р. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2022-p#Text>

113. Копанчук В.О. Нормативно-правове забезпечення державної політики національної безпеки та громадського порядку України. *Державне управління:*

удосконалення та розвиток. № 12. 2017. URL:
<http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1610>

114. Копиленко О. Л. Держава і право України. 1917-1920: навч. посіб. Київ: *Либідь*, 1997. 208 с.

115. Кордун О. О. Особливості виконавчої влади в пострадянській Україні: монографія. Київ: *МАУП*, 2000. 248 с.

116. Коробцова Д. В. Перспективи розвитку інституту адміністративної відповідальності. *Сучасні проблеми адміністративного права та процесу*. Харків. 2017. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/30_06_2017/pdf/48.pdf

117. Костюченко О. Є. Визначення поняття «правове забезпечення». *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України*. 2015. № 1 (68). С. 11–16.

118. Красников Є. В. Генезис та структура нормативно-правового регулювання державного оборонного замовлення в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України*. Серія : Державне управління. 2016. Вип. 1. С. 6-17.

119. Красота-Мороз Г., Горбачевський С. Полторак М. Трансформація системи наукової та науково-технічної діяльності в системі Міністерства Оборони України шляхом цифровізації. *Військова освіта*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.33099/2617-1783/2022-46/150-160>

120. Криволапчук В.О., Клименко В.М. Аналіз адміністративно-правових засад діяльності державної служби охорони при МВС України. *Наука і правоохорона*. 2014. № 1. С. 5–11.

121. Кримінальний процес України: навч. посіб. / В.В. Назаров, Г.М. Омеляненко. Київ: *Атіка*, 2008. 584 с.

122. Крупчан О. Д. Організація виконавчої влади в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук. : 12.00.07. Харків, 2013. 497 с.

123. Кузьменко А. Бізнес у воєнний час: як змінилося законодавство. *Економічна правда* 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/03/28/684801/>

124. Кузьменко О. В. Курс адміністративного права України: підручник. Київ: *Юрінком Інтер*, 2018. 904 с.
125. Кулагін К. К., Солонець О. І., Ведмідь О. І., Квіткін К. П., Борисенко М. В. Реформування національної системи управління життєвим циклом озброєння та військової техніки за стандартами НАТО. *Системи озброєння і військова техніка*. 2022. № 3 (71). С. 24-34. <https://doi.org/10.30748/soivt.2022.71.04>
126. Куницька-Іляш М. Критичний аналіз державної політики забезпечення розвитку та фінансової безпеки пріоритетних галузей національної економіки України. *Modeling the development of the economic systems*, (2). 2022. С. 40–45. <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-4-5>
127. Курінний Є.В. Окремі питання вдосконалення правового інструментарію запобігання корупції. *Вісник Академії митної служби України*. Серія: «Право». 2014. № 2 (13). С. 71–75.
128. Куркова К. М. Адміністративно-правове забезпечення науково-технологічного розвитку в Україні: автореф. дис. докт. юрид. наук: 12.00.07. *Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*, Дніпро, 2021. 42 с.
129. Куркова К. М. Технологія як об'єкт правового регулювання. *Наукові записки*: Серія «Право». 2019. Вип. 7. Спецвипуск. С. 150–155.
130. Куркова К.М. Науково-технологічний розвиток як об'єкт адміністративно-правового забезпечення. *Наукові записки*. Серія: Право| Scientific notes. Series: Law. 2020. URL: <https://pravo.cuspu.edu.ua/index.php/pravo/article/view/21/11>
131. Кучинський Ю. Д. Адміністративні правовідносини у сфері використання військового майна: поняття, види, особливості. *Юридичний вісник*. Повітряне і космічне право. 2017. № 2. С. 77-81.
132. Лазур Я. В. Поняття, сутність та елементи адміністративно-правового механізму забезпечення прав і свобод громадян у державному управлінні. *Форум права*. 2009. № 3. С. 392-398.

133. Лебедєв П. Нова українська армія – мета реальна і економічно вигідна. *Урядовий кур'єр: інформаційний веб-портал*. 2013. URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/articles/pavlo-lebedyev-nova-ukrayinska-armiya-meta-realna/>

134. Левенець Ю. О. Поняття адміністративної відповідальності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2012. Вип. 3. С. 54–62.

135. Лемак О. В. Конституційно-правові основи забезпечення національної безпеки в Угорщині: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. *Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»*. Ужгород, 2017. 221 с.

136. Литовченко Г. Д. Аналіз процесів управління інформаційним забезпеченням інформаційних систем у сфері управління оборонними ресурсами. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2021. № 1. С. 123-127.

137. Литовченко О. В. Поняття та види адміністративно-правових відносин, які виникають у судовій системі. *Право.ua*. 2015. № 3. С. 73-78.

138. Ліпкан В. А. Систематизація інформаційного законодавства України : монографія. Київ : *Ліпкан О. С.*, 2012. 304 с.

139. Локк Дж. Избранные философские произведения: у 2-х томах М.: *Мысль*, 1960. Т. 2. 200 с.

140. Лук'янець Д.М. Розвиток інституту адміністративної відповідальності: концептуальні засади та проблеми право реалізації: дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2007. 406 с.

141. Майстро С.В. Розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування. *Державне будівництво*. 2012. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2012_1_33.

142. Маланчук Т. В. Органи галузевої компетенції як суб'єкти адміністративно-правового регулювання торговельної діяльності (роздрібної торгівлі). *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 2. С. 39-43.

143. Марцеляк О.В. Конституційні засади виборчого права України (загальнотеоретична характеристика). *Право України*. 2013. № 5. С. 38–45.
144. Мацелик Т. О. Суб'єкти адміністративного права: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07. *Ірпінь*, 2014. 463 с.
145. Мельник В. І. Організаційно-економічні засади перспективного розвитку державного резерву України. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Економіка. 2020. Вип. 1. С. 36-40.
146. Міністерство оборони України. Історія. *Міністерство оборони України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <http://www.mil.gov.ua/ministry/istoriya.html>
147. Мовчан П. М., Німчук В. В., Клічак В. Й. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: *Видавництво «Дніпро»*, 2009. 1332 с.
148. Мозгова В.А. поняття та рівні координації діяльності правоохоронних органів із протидії злочинності й корупції. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 2. С. 290-294.
149. Молдован В. В. Правознавство: цікаве і мудре : навч. посіб. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: *Алерта*, 2012. 255 с.
150. Мулявка Д.Г. Об'єкт адміністративно-правового забезпечення недержавної охоронної діяльності. *Право і суспільство*. 2020. № 1. Ч. 2. С. 62–66.
151. Нагребельний В.П. Форма. *Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: «Укр. енцикл.»*, 1998. URL: <https://leksika.com.ua/17590201/legal/forma>
152. Надобко С. В. Поняття та ознаки адміністративної відповідальності: сучасні концепції та підходи. *Право і суспільство*. 2014. № 5.2. С. 223–228.
153. Настюк В. Я., Белевцева В. В. Адміністративно-правові режими в Україні: монографія. Харків: *Право*, 2009. 128 с.
154. Невзоров І. Л. Принцип законності в правозастосувальній діяльності: дис. канд. юрид. наук: 12.00.01 *Національний ун-т внутрішніх справ*. Київ, 2003. 196 с.

155. Неугодніков А. О. Громадський контроль за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації: наближення до міжнародних стандартів. *Lex portus*. 2019. № 6. С. 66–80.

156. Нижник Н., Якушик І. Контроль – ефективна складова соціально-економічного розвитку держави. Президентський контроль: *Інформ-аналіт., наук-метод. бюл. Адміністрації Президента України*. 2004. № 1. С. 41–45.

157. Нікітін Ю. В. Національна безпека України в сучасних умовах: ризики і фактори впливу. *Юридична наука*. 2015. № 2. С. 141-147.

158. Ніронка Ю. Сутність громадського контролю за діяльністю органів публічної влади. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 2. С. 67–71.

159. Нові можливості державних програм «Доступні кредити 5-7-9%» та «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%». *Міністерство фінансів України*. 2023. URL:

https://mof.gov.ua/uk/news/novi_mozhливosti_derzhavnikh_program_dostupni_krediti_5-7-9_ta_dostupnii_finansovii_lizing_5-7-9-3436

160. Об'єкт. Словник української мови: в 11 томах. Том 5, 1974. 2022. С. 495. 2022. URL: <http://sum.in.ua/s/ob.jekt>

161. Окунєв І.С. Правовий статус суб'єкта права: поняття та ознаки. *Правова держава: щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*. Київ. 2005. С. 583–590.

162. Олійник А. Ю. Теорія держави і права : навчальний посібник. Київ : *Юрінком Інтер*, 2001. 176 с.

163. Ортинський В.Л. Основи держави і права України: підручник. Київ: «Знання», 2008. 583 с. С. 25.

164. Осауленко С. В. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; *Нац. ун.-т «Одеська юридична академія»*. Одеса, 2010. 19 с.

165. Офсетна політика держав в умовах глобалізації. Оцінки та прогнози. монографія / В.М. Бегма, С.П. Мокляк, О.О. Свергунов, Ю.В. Толочний; за заг. ред. В.М. Бегми. Київ : *НІСД*, 2011. 352 с.

166. Очеретний М.В. Генезис нормативно-правового регулювання оборонних закупівель України. *Науковий вісник публічного та приватного права: Збірник наукових праць*. 2021. №2. 152 с.

167. Панова Н. С. Адміністративно-правові засади розвитку державного управління в сучасній Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2008. 24 с.

168. Панова О. О. Суб'єкти забезпечення публічної безпеки в Україні. Правова наука і державотворення в Україні в контексті правової інтеграції: матеріали XII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 24-25 трав. 2019 р.) / МВС України, Сум. філія Харків. нац. ун-ту внутр. справ. Суми: Видав. дім «Ельдорадо», 2019. С. 95-97.

169. Патерило І. В. Інститут інструментів діяльності публічної адміністрації у системі адміністративного права України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. №1. С. 283-289.

170. Пашинський В. Адміністративно-правове забезпечення оборони України: історичний розвиток та сучасні тенденції. *Baltijapublishing.Lv*. 2022. URL:
<http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/256/7169/14924-1?inline=1>

171. Пашинський В. Й. Адміністративно-правове забезпечення оборони України: теорія і практика: дис. докт. юрид. наук: 12.00.07. *Київський національний університет імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України*. Київ. 2020. URL: https://scc.knu.ua/upload/iblock/ee5/dis_Pashynskiy_V.Yo..pdf

172. Пашинський В. Й. Адміністративно-правові аспекти забезпечення оборони України в новітній період. *Nauka i Studia*. 2017. № 2 (163).

173. Пашинський В.Й. Суб'єкти адміністративно-правового забезпечення оборони України: поняття та класифікація. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 47. С. 148–151.

174. Пендюра М. М. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика. Київ: *КНТ*, 2006. 740 с.

175. Петренко Ю. В. Європейська ініціатива з інтенвенції – міждержавна співпраця у сфері оборони поза рамками структур ЄС і НАТО. Держава і право. *Юридичні і політичні науки*. 2019. Вип. 86. С. 232-242.

176. Питання оборонних закупівель: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 363. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2021-п#Text>

177. Підмогильний О. О. Історико-правовий генезис регулювання закупівель за державні кошти в Україні. *Державне управління*. 2012. № 4 (40). С. 61–65.

178. Повидиш В. В. Адміністративний примус як метод забезпечення державного оборонного замовлення. *Юридична наука*. 2020. № 6(108). С. 433–435.

179. Повидиш В. В. Адміністративно-правове забезпечення державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення в Україні. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 122–126.

180. Повидиш В. В. Адміністративно-правові засади формування державного оборонного замовлення в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Випуск 4. С. 166–169.

181. Повидиш В. В. Аналіз сучасних наукових підходів до формування поняття адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 лют. 2023 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2023. С. 127–130.

182. Повидиш В. В. Виокремлення повноважень суб'єкта загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 4(106). Т. 1. С. 272–278.

183. Повидиш В. В. Війна та її вплив на формування адміністративно-правових засад державного оборонного замовлення в Україні. Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–22 лют. 2022 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2022. С. 39–41.

184. Повидиш В. В. Громадський контроль як інструмент адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 9(111). С. 329–334.

185. Повидиш В. В. Державне оборонне замовлення як системний інструмент адміністративно-правового забезпечення: сучасне формування сутності. Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12–13 серп. 2020 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2020. С. 77–80.

186. Повидиш В. В. Законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні. *Правові новели*. 2022. № 17. С. 245–251.

187. Повидиш В. В. Заходи адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із забезпеченням державного оборонного замовлення. *Юридична наука*. 2020. № 8(110). С. 336–340.

188. Повидиш В. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2022. Т. 33(72). № 4. С. 58–64.

189. Повидиш В. В. Концептуальні засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення. *Юридична наука*. 2020. № 7(109). С. 378–384.

190. Повидиш В. В. Напрямки оновлення адміністративного примусу як методу забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. Актуальні проблеми взаємодії правової науки та практики її застосування: матеріали

Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 берез. 2022 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2022. С. 118–120.

191. Повидиш В. В. Новітнє поняття інформаційно-аналітичного забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 жовт. 2022 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2022. С. 121–123.

192. Повидиш В. В. Новітній зміст державного оборонного замовлення як об'єкту адміністративно-правового забезпечення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 3(105). С. 531–535.

193. Повидиш В. В. Новітній зміст законодавчого забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні. Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2021. С. 51–55.

194. Повидиш В. В. Оновлена роль інформаційно-аналітичного забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 січ. 2022 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2022. С. 72–75.

195. Повидиш В. В. Оновлені наукові виклики до формулювання змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2023. С. 44–46.

196. Повидиш В. В. Основні детермінанти сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 1(103). Т. 2. С. 138–142.

197. Повидиш В. В. Основні напрямки впливу на формування сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення

в Україні. Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2023. С. 31–33.

198. Повидиш В. В. Планування як інструмент адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 10(112). С. 209–215.

199. Повидиш В. В. Повноваження суб'єктів галузевої та спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення. *Правова позиція*. 2021. № 3(32). С. 135–139.

200. Повидиш В. В. Правовий статус міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України у сфері забезпечення державного оборонного замовлення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 588–590.

201. Повидиш В. В. Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 327–332.

202. Повидиш В. В. Сучасне поняття адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 2(104). Т. 2. С. 210–215.

203. Повидиш В. В. Сучасні проблеми фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони в Україні. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 407–411.

204. Повидиш В. В. Сучасні форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. Перспективні напрями розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–15 черв. 2022 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2022. С. 47–51.

205. Повидиш В. В. Теоретичні підходи до формулювання змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2021. № 4(74). С. 195–199.

206. Повидиш В. В. Форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 5(107). С. 256–261.

207. Повидиш В. В. Юридичний склад адміністративних правопорушень у сфері державного оборонного замовлення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 475–477.

208. Положення про Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2020 р. № 819. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2020-п#Text>

209. Положення про Міністерство оборони України: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671 (у редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 р. № 730). *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-п#Text>

210. Поляков С. Ю. Адміністративно-правові засади забезпечення законності та правопорядку у Збройних Силах України: монографія. Харків: *Право*, 2012. 256 с.

211. Популярна юридична енциклопедія / В. К. Гіжевський, В. В. Головченко, В. С. Ковальський (кер.). Київ: *Юрінком Інтер*, 2003 528 с.

212. Порядок проведення випробувань зразків озброєння та військової техніки: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 р. № 159. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/159-2021-п#n9>

213. Починок К. Б. Правове регулювання розвитку державних закупівель в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Юридичні науки. Вип. 6. Том 1. 2013. С. 72–75.

214. Поштаренко О. Поняття, сутність та зміст адміністративної відповідальності в умовах нової парадигми адміністративного права.

Підприємництво, господарство і право. 2020. № 3. С. 174–179. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/3/30.pdf>

215. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 № 3659-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472.

216. Про виконання резолюцій Ради Безпеки ООН щодо Лівійської Арабської Джамагирії: постанова Кабінету Міністрів України від 18 квітня 2012 р. № 302. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2012-п#Text>

217. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.04.2022 р. № 521. *Урядовий портал*. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-deyakih-postanov-kabinetu-ministriv-ukrayini-z-pitan-nadannya-finansovoyi-t290422>

218. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

219. Про Державну програму будівництва та розвитку Збройних Сил України на період до 2005 року. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/209/92>

220. Про затвердження Порядку здійснення контролю за якістю товарів, робіт і послуг оборонного призначення на всіх етапах їх розроблення, виробництва, модернізації, ремонту та утилізації, а також за цільовим використанням коштів: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 липня 2021 року №781. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/781-2021-п>

221. Про затвердження Порядку створення, функціонування та ведення електронного реєстру учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів), внесення до нього суб'єктів господарювання: постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2021 р. № 233. *Урядовий кур'єр*. 2021. № 56.

222. Про затвердження Порядку укладення компенсаційних (офсетних) договорів та видів компенсацій, що можуть надаватися за компенсаційними (офсетними) договорами: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року № 432. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2011-%D0%BF#Text>

223. Про заходи щодо підвищення ефективності діяльності оборонно-промислового комплексу України: Указ Президента України від 28 грудня 2010 р. № 1245. *Офіційний вісник Президента України*. 2011. № 1.

224. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 13. Ст. 222.

225. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 31.

226. Про оборонні закупівлі: Закон України від 17.07.2020 № 808-IX. *Голос України*. 2020. № 144.

227. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 106.

228. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 9. Ст. 89.

229. Про реалізацію експериментального проекту щодо виробництва, закупівлі та постачання боєприпасів до безпілотних систем та бойових частин безпілотних систем: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2023 року №763. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/763-2023-п>

230. Про схвалення Концепції створення системи державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.11.2022 №976-р. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2022-%D1%80#Text>

231. Про уповноважений орган з державного гарантування якості: постанова Кабінету Міністрів України від 16 червня 2021 р. № 622. *Офіційний вісник України*. 2021. № 50.

232. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи “Розвиток військово-промислового комплексу”, липень 2022. *Урядовий портал*. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/development-of-the-military-industrial%20complex.pdf/>

233. Прокурорський нагляд в Україні: курс лекцій / Нор В.Т., Береський Я.О., Когутич І.І., Котик З.Д., Гузела М.В. та ін. Львів: *Триада плюс*, 2002. 280 с.

234. Пророченко В. В. Адміністративний примус як метод державного управління. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2020. Вип. 47(1). С. 158-161.

235. Прохоренко М. М. Правове забезпечення: теоретико-правовий аналіз. Стан та перспективи реформування сектору безпеки і оборони України: матеріали наук.-практ. конф. Київ. 2016. 363 с.

236. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посібник. Вид. 9-е, зі змін. Львів: *Край*, 2007. 188 с.

237. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 67-р «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації». *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>.

238. Руснак Л.М. Адміністративно-правове забезпечення права на охорону здоров'я в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 207 с.

239. Самофалов Л.П., Самофалов О.Л. Теоретичні аспекти знань про склад правопорушення та їх практичне значення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. С. 56-60.

240. Самсін Р. І. Фінансовий контроль за витратами на національну оборону. *Право і суспільство*. 2019. № 5. С. 213-218.

241. Саричев Ю. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення як вид інформаційного забезпечення в системі державного управління. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія : Державне управління. 2017. № 3. С. 120-126.

242. Семенишин А. В. Оборонно-промисловий комплекс України: господарсько-правові аспекти реформування : монографія. Харків : *Юрайт*, 2015. 191 с.
243. Сидорова Е. О. Форми адміністративно-правового забезпечення реалізації державної політики в гуманітарній сфері. *Юридична наука*. № 8 (110). 2020. С. 329–335. <https://doi.org/10.32844/2222-5374-2020-110-8.42>
244. Сірко В. С. Поняття адміністративно-правового забезпечення волонтерської діяльності в Україні. *Право і наука*. 2018. URL: http://www.pravo.nauka.com.ua/pdf/8_2018/102.pdf
245. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підруч. Харків: *Еспада*, 2006. 776 с.
246. Сквірський І. О. Громадський контроль у публічному управлінні: теоретико-правові та праксеологічні аспекти: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя: *ДВНЗ «Запорізький національний університет»*, 2013. 413 с.
247. Сливка С. Об'єкт і предмет філософії права. *Проблеми філософії права*. 2008-2009. Том VI-VII. 2022. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/38342619.pdf>
248. Сліпущко О. М., Яременко В. В. Новий тлумачний словник української мови: у 3 т. Т. 3: П–Я. 2-ге вид. Київ: *АКОНІТ*, 2005. 862 с.
249. Слободяник С. П. Український оборонно-промисловий комплекс у системі міжнародних економічних зв'язків. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2014. Вип. 38. С. 95-101.
250. Словник української мови: в 11 томах. АН УРСР; Ін-т мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. Київ: *Наук. думка*, 1970–1980. Т. 9. 1978. 896 с.
251. Сніцаренко П. М. Інформаційно-аналітичне забезпечення державного управління: воєнний аспект. *Науковий часопис Академії національної безпеки*. 2017. № 3-4. С. 75-87.
252. Сокуренко В. В. Публічне адміністрування сферою оборони в Україні : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. *Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого*. Харків, 2016. 40 с.

253. Солонар А.В. Окремі аспекти розкриття змісту поняття «повноваження». *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 2. С. 253–256.
254. Сошникова Ю. О. Адміністративний примус як вид державного (публічного) примусу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2013. Вип.3. Т.2. С. 61–66.
255. Спасенко В. О. Компетенція суб'єкта публічного адміністрування: поняття і структура. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2022. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/download/2022-4-01-05/2022-4-01-05/422>
256. Спасибо-Фатєєва І. Бачення дій української влади крізь призму публічних і приватних інтересів. *Юридична газета*. 2005. № 22.
257. Стариков Ю. Н. Курс общего административного права. В 3 т. М. : НОРМА (Издательская группа НОРМА–ИНФРА–М), 2002 Т. 1 : История. Наука. Предмет. Нормы. Субъекты. 2002. 728 с.
258. Стеценко С.Г. Адміністративне право України. Київ: *Атіка*, 2007. 670 с.
259. Столбовий В.М. Регулювання зовнішньої міграції адміністративно-примусовими методами: дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.07. Київ: *Київський національний університет внутрішніх справ*, 2007. 216 с.
260. Стратегії розвитку України: теорії і практика/ за заг. ред. О. С. Власюка. Київ : *НІСД*, 2002. 864 с.
261. Стратегія воєнної безпеки України: затверджено Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021. *Урядовий кур'єр*. 2021. № 59.
262. Стратегія національної безпеки України : затверджено Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. *Президент України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
263. Телюк К. Ф. Фінансування національної оборони України. *Вісник Університету банківської справи*. 2015. № 1. С. 96–102.
264. Теорії держави і права: підручник / за ред. О. Петришина. Харків: *Право*, 2015 368 с.

265. Теорія держави і права: навч. посіб. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.; За заг. ред. С. Л. Лисенкова, В. В. Копейчикова. Київ: *Юрінком Інтер*, 2002. 500 с.

266. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенка. Київ: *Юрінком Інтер*, 2008. 688 с.

267. Терещук В. В. Компетенція суб'єкта публічного адміністрування в Україні та її структура. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 4. Т. 3. С. 19–22.

268. Ткаченко В. І. Шляхи формування системи забезпечення національної безпеки. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2015. № 2(43). С.3-8.

269. Токарева К.С. Питання об'єкта адміністративно-правового регулювання медіації. *Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право. Часопис Київського університету права*. 2020. С. 120–125.

270. Уряд запускає систему грантів для розвитку підприємництва. *Урядовий портал*. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zapuskaye-sistemu-grantiv-dlya-rozvitku-pidpriyemnictva>

271. Усаченко О. О. Особливості формування державного оборонного замовлення в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 95-98.

272. Хамходера О. П. Суб'єктивний публічний інтерес: теорія та прикладні перспективи. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Юридичні науки. 2021. № 1. С. 27-39.

273. Харитонова О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07; *Нац. ун.-т «Одеська юридична академія»*. Одеса, 2004. 36 с.

274. Харитонова О., Харитонов Є. Дихотомія «Публічне-приватне» та деякі питання визначення структури національного права. *Університетські наукові записки*. 2005. №3. С. 6-11.

275. Цабека К.Є. Юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Держава та регіони*. 2020 №2. URL: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/2_2020/21.pdf

276. Цвік М. В., Петришин О. В., Авраменко Л. В. та ін. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів. Харків: *Право*, 2009. 584 с.

277. Чанишева Г.І. Окремі теоретичні проблеми сучасного трудового права України. *Право України*. 1999. № 9. С. 12–19.

278. Чеберяко О. В. Цифровізація та її вплив на формування фінансових ресурсів оборонної діяльності в умовах воєнного стану. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2023. № 12. С. 12-17.

279. Чумаченко С. В. Адміністративно-правовий статус суб'єктів забезпечення національної безпеки України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. *Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна*, Харків, 2017. 20 с.

280. Шаповал Р. В. Інформаційно-правова складова діяльності органів національної поліції України: порівняльний аспект. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія : Юридичні науки. 2022. № 6. С. 21-28.

281. Шаповал Р.В., Солнцева Х.В. Структурно-системний аналіз суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення. *Юридичний науковий електронний журнал*. №6. 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/67>

282. Шаповалов Г. Основні наукові підходи в дослідженні державно-управлінських механізмів забезпечення міжнародного військового співробітництва. *Scientific Perspectives*. 2023. № 12(30). [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-12\(30\)-81-94](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-12(30)-81-94)

283. Шевченко Е. Визначення поняття адміністративно-правових відносин з урахуванням пріоритетного значення та ролі в них суб'єкта адміністративного права (на прикладі адміністративного суду). *Форум права*. 2011. № 1. С. 1116–1122.

284. Шемшученко Ю. С. Юридична енциклопедія : [в 6 т.]. Київ: «Укр. енцикл.», 1998. Т. 5: П-С. 2003. 736 с.
285. Шестак Л.В. Адміністративне право: навчальний посібник. Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці. 2011. 256 с.
286. Школьник І.О. Державне замовлення як інструмент регулювання економічних процесів. *Вісник Української академії банківської справи*. 2009. № 2. С. 3-7.
287. Шопіна І.М. Феномен адміністративно-правового забезпечення в адміністративному праві України. *Наука і правоохорона*. 2018. № 4. С. 141–145.
288. Шульгін В. В. Конспект лекцій з курсу «Актуальні питання правового забезпечення військової діяльності» для підготовки слухачів юридичного профілю навчання за програмою магістрів Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ: РВЦ «Військовий інститут», 2008. 364 с.
289. Щербина В.С., Боднар Т.В. Державний контракт (договір) у сфері оборонних закупівель. *Господарське право та процес*. 2021. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/1_2021/15.pdf
290. Що таке Державне гарантування якості оборонної продукції і чому Міноборони активно його впроваджує? *Офіційний веб-сайт Міністерства оборони України*. 2020. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/zmi-pro-nas/2020/03/02/shho-take-derzhavne-garantuvannya-yakosti-oboronnoi-produkczii-i-chomu-minoboroni-aktivno-jogo-vprovadzhue>
291. Щукін О.М. До питання концептуалізації поняття адміністративної відповідальності. *Юридичний вісник*. 2014. №3(32). С. 73–78.
292. Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол.: Ю. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: *Укр. енцикл.*, 1998. Т. 4: Н–П. 2003. С 566.
293. Яковенко Р. В. Людський потенціал. Військово-економічний аспект. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2010. Вип. 17. С. 350-360.

294. Яковлєв П. Форми адміністративно-правового регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки України. *Правові новели*. № 10/2020. С. 242–247.

295. Яремко В., Сліпушко О. Новий словник української мови. Київ: *Аконіт*, 2008. 928 с.

296. Яцкевич І. Інвестиційна стратегія у повоєнний період. Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції ВНУ ім. Лесі Українки, (27-29 червня 2022 року), м. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. 418 с.

297. Ящук О. Поняття адміністративної відповідальності та її особливості. *Право України*. 2009. № 12. С. 242–246.

298. ABOUT DCAA. *Defense Contract Audit Agency*. 2023. URL: <https://www.dcaa.mil/Media/Biographies/>

299. Defence resource management course. 2021. Kyiv: *NUOU*. 120 pp.

300. Jade Guiberteau, Lucas Hellemeier & Kaija Schilde. Defense industrial policy in a changing international order: rethinking transatlantic burden-sharing. 2023. <https://doi.org/10.1080/14702436.2023.2279615>

301. Justin George & Todd Sandler. NATO defense demand, free riding, and the Russo-Ukrainian war in 2022. *Journal of Industrial and Business Economics*. volume 49. 2022. pages 783–806.

302. Justin Nakao. Military Capabilities Development and Procurement: The Reason States Differ in Policy Through a Domestic Threat Perception Model. *ResPublica: Undergraduate Journal of Political Science*. 2023. Vol. 6.

303. Kosaretskyi, Y., Boiko, R., Loishyn, A., & Zakharchenko, N. Identifying the peculiarities of the management of defense resources of individual countries of the world in order to improve a similar process in Ukraine. *Social Development and Security*, 13(2). 2023. 54-64 pp. <https://doi.org/10.33445/sds.2023.13.2.6>

304. Laurens Vandercruysse & Cind Du Bois & Caroline Buts, 2023. «Governing defense procurement: Strengthening the EU's defense technological &

industrial base,» *Economics of Peace and Security Journal*, EPS Publishing, vol. 18(1), pages 35-52.

305. Olga Reznikova. Strategic Analysis Of Ukraine's security environment. 2022. DOI: 10.53679/2616-9460.specialissue.2022.05

306. Panova O., Tanko A., Povydysh V. & Aliexsieieva O. (2020). Law Enforcement Agencies in the System of Entities of Protection and Defense of Human Rights. *Amazonia Investiga*. Vol. 9. Issue 30. pp. 77–83. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.30.06.8> (Web of Science).

307. Povydysh V., Kobko Y., Svyrydenko S., Nironka I., & Dobroskok A. (2023). Information and analytical support of the state defense order in Ukraine. *Amazonia Investiga*. Vol 12. № 65. pp. 59–67. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.65.05.6> (Web of Science).

308. Povydysh V., Makarchuk V., Nakonechna I., Tsybulnyk N., & Kobko Y. (2023). Administrative coercion as the method for providing State defense order. *Cuestiones Politicas*. Vol. 41. № 78. pp. 579–594. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4178.40> (Web of Science).

309. Povydysh V., Truba R., Skakun, I., Hryha, M., & Demenko, D. (2023). Types of administrative and legal support for the State defense order in Ukraine. *Amazonia Investiga*. Vol. 12. № 66. pp. 155–162. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.66.06.15> (Web of Science).

310. Shemaev, V., Onofriychuk, A., & Tolok, P. Status and priorities of the development of the Ukraine's arms under the conditions of martial law. *Social Development and Security*, 12(4). 2022. 46-55 pp. <https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.4.5>

311. Strategic plan DCAA. *Defense Contract Audit Agency*. 2023. URL: <https://www.dcaa.mil/Portals/88/Documents/About%20DCAA/508%20compliant%20docs/DCAAStrategicPlan20212025ONLINE.pdf?ver=tgYpwyZN1cQTrvlNwJg5Tw%3d%3d>

312. The National Security Strategy of the United States of America. Washington, 2006. 54 p.

313. The NATO Industrial Advisory Group: official website. 2018. URL: https://diweb.hq.nato.int/niag/Pages_Anonymous/Generic_description.aspx

314. The Code of Conduct on defence procurement. *EUR-LEX*. 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/the-code-of-conduct-on-defence-procurement.html>

315. Yevdokimenko S., Naumova A. Yakymchuk S. & Povydysh V. (2020). Foreign experience of administrative and legal support of citizens' rights by prosecutor's offices and possibilities of its use in Ukraine. *Amazonia Investiga*. Vol. 9. Issue 27. pp. 544–551. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.27.03.58> (Web of Science).

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

Статті в періодичних наукових фахових виданнях України:

1. Повидиш В. В. Основні детермінанти сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 1(103). Т. 2. С. 138–142.
2. Повидиш В. В. Сучасне поняття адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 2(104). Т. 2. С. 210–215.
3. Повидиш В. В. Новітній зміст державного оборонного замовлення як об'єкту адміністративно-правового забезпечення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 3(105). С. 531–535.
4. Повидиш В. В. Виокремлення повноважень суб'єкта загальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 4(106). Т. 1. С. 272–278.
5. Повидиш В. В. Форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 5(107). С. 256–261.
6. Повидиш В. В. Адміністративний примус як метод забезпечення державного оборонного замовлення. *Юридична наука*. 2020. № 6(108). С. 433–435.
7. Повидиш В. В. Концептуальні засади адміністративної відповідальності за порушення законодавства з питань державного оборонного замовлення. *Юридична наука*. 2020. № 7(109). С. 378–384.

8. Повидиш В. В. Заходи адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані із забезпеченням державного оборонного замовлення. *Юридична наука*. 2020. № 8(110). С. 336–340.

9. Повидиш В. В. Громадський контроль як інструмент адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 9(111). С. 329–334.

10. Повидиш В. В. Планування як інструмент адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 10(112). С. 209–215.

11. Повидиш В. В. Повноваження суб'єктів галузевої та спеціальної компетенції щодо адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення. *Правова позиція*. 2021. № 3(32). С. 135–139.

12. Повидиш В. В. Теоретичні підходи до формулювання змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2021. № 4(74). С. 195–199.

13. Повидиш В. В. Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 327–332.

14. Повидиш В. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2022. Т. 33(72). № 4. С. 58–64.

15. Повидиш В. В. Правовий статус міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України у сфері забезпечення державного оборонного замовлення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 588–590.

16. Повидиш В. В. Законодавче забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні. *Правові новели*. 2022. № 17. С. 245–251.

17. Повидиш В. В. Адміністративно-правове забезпечення державного гарантування якості товарів, робіт і послуг оборонного призначення в Україні. *Право та державне управління*. 2023. № 3. С. 122–126.

18. Повидиш В. В. Сучасні проблеми фінансово-правової бази забезпечення потреб оборони в Україні. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 407–411.

19. Повидиш В. В. Юридичний склад адміністративних правопорушень у сфері державного оборонного замовлення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 475–477.

20. Повидиш В. В. Адміністративно-правові засади формування державного оборонного замовлення в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 4. С. 166–169.

Статті в наукових періодичних виданнях інших держав:

21. Yevdokimenko S., Naumova A. Yakymchuk S. & **Povydysh V.** (2020). Foreign experience of administrative and legal support of citizens' rights by prosecutor's offices and possibilities of its use in Ukraine. *Amazonia Investiga*. Vol. 9. Issue 27. pp. 544–551. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.27.03.58> (***Web of Science***).

22. Panova O., Tanko A., **Povydysh V.** & Aliksieieva O. (2020). Law Enforcement Agencies in the System of Entities of Protection and Defense of Human Rights. *Amazonia Investiga*. Vol. 9. Issue 30. pp. 77–83. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.30.06.8> (***Web of Science***).

23. **Povydysh V.**, Makarchuk V., Nakonechna I., Tsybulnyk N., & Kobko Y. (2023). Administrative coercion as the method for providing State defense order. *Cuestiones Politicas*. Vol. 41. № 78. pp. 579–594. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4178.40> (***Web of Science***).

24. **Povydysh V.**, Kobko Y., Svyrydenko S., Nironka I., & Dobroskok A. (2023). Information and analytical support of the state defense order in Ukraine. *Amazonia Investiga*. Vol 12. № 65. pp. 59–67. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.65.05.6> (***Web of Science***).

25. **Povydysh V.**, Truba R., Skakun, I., Hryha, M., & Demenko, D. (2023). Types of administrative and legal support for the State defense order in Ukraine. *Amazonia Investiga*. Vol. 12. № 66. pp. 155–162. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2023.66.06.15> (*Web of Science*).

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

26. Повидиш В. В. Державне оборонне замовлення як системний інструмент адміністративно-правового забезпечення: сучасне формування сутності. *Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 12–13 серп. 2020 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 77–80.

27. Повидиш В. В. Новітній зміст законодавчого забезпечення функціонування суб'єктів державного оборонного замовлення в Україні. *Науково-практичні засади розвитку наукової думки на сучасному етапі державотворення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 22–23 верес. 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 51–55.

28. Повидиш В. В. Оновлена роль інформаційно-аналітичного забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 січ. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 72–75.

29. Повидиш В. В. Війна та її вплив на формування адміністративно-правових засад державного оборонного замовлення в Україні. *Взаємодія публічного та приватного права: сучасні проблеми та виклики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21–22 лют. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 39–41.

30. Повидиш В. В. Напрямки оновлення адміністративного примусу як методу забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Актуальні проблеми взаємодії правової науки та практики її застосування*: матеріали

Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 16–17 берез. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 118–120.

31. Повидиш В. В. Сучасні форми адміністративно-правового забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у 21-му сторіччі*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 14–15 черв. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 47–51.

32. Повидиш В. В. Новітнє поняття інформаційно-аналітичного забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 жовт. 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 121–123.

33. Повидиш В. В. Аналіз сучасних наукових підходів до формування поняття адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. *Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 лют. 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 127–130.

34. Повидиш В. В. Основні напрямки впливу на формування сучасної генези адміністративно-правового забезпечення державно-оборонного замовлення в Україні. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 31–33.

35. Повидиш В. В. Оновлені наукові виклики до формулювання змісту адміністративних правовідносин щодо забезпечення та реалізації державного оборонного замовлення в Україні. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2023. С. 44–46.

БЛАНК
соціологічного опитування громадян з питань забезпечення державного оборонного замовлення в Україні

Шановний респонденте! Вашій увазі надається бланк соціологічного опитування щодо проблемних питань забезпечення державного оборонного замовлення в Україні. Опитування є анонімним, відповідно просимо Вас надати правдиві відповіді. На кожне питання треба надати відповідь – наприклад, «Так» або «Ні» у графі навпроти шляхом постановлення позначки (наприклад, «+», або «V»). Результати вашої активної громадянської позиції буде використано для розроблення рекомендацій щодо покращення забезпечення державного оборонного замовлення в Україні.

Дякуємо Вам за участь.

Як Ви оцінюєте рівень забезпечення Збройних Сил України?			
Відмінно	Добре	Задовільно	Незадовільно
Як Ви оцінюєте діяльність Міністерства оборони України щодо здійснення оборонних закупівель?			
Відмінно	Добре	Задовільно	Незадовільно
Як Ви оцінюєте ефективність системи оборонних закупівель в Україні?			
Відмінно	Добре	Задовільно	Незадовільно
Чи належить посилити відповідальність за порушення законодавства у сфері оборонних закупівель в Україні?			
Так		Ні	
Чи варто зробити систему оборонних закупівель більш відкритою для			

громадськості в Україні?	
Так	Ні

РЕЗУЛЬТАТИ
соціологічного опитування громадян України з питань забезпечення
державного оборонного замовлення в Україні

Вибірковим анкетуванням було охоплено 540 респондентів. Час проведення анкетування – перший квартал 2023 року. 23% респондентів відмовилися відповідати на питання з причин браку часу, особистих причин та роздратованості, викликаной складною ситуацією в державі.

Як Ви оцінюєте рівень забезпечення Збройних Сил України?			
Відмінно	Добре	Задовільно	Незадовільно
2%	34%	47%	17%
Як Ви оцінюєте діяльність Міністерства оборони України щодо здійснення оборонних закупівель?			
Відмінно	Добре	Задовільно	Незадовільно
5%	25%	48%	22%
Як Ви оцінюєте ефективність системи оборонних закупівель в Україні?			
Відмінно	Добре	Задовільно	Незадовільно
15%	34%	36%	15%
Чи належить посилити відповідальність за порушення законодавства у сфері оборонних закупівель в Україні?			
Так		Ні	
91%		9%	
Чи варто зробити систему оборонних закупівель більш відкритою для громадськості в Україні?			
Так		Ні	
84%		16%	

ЗАКОН УКРАЇНИ**Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення
щодо посилення адміністративної відповідальності за порушення
законодавства про закупівлі****Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:**

І. Внести до Кодексу України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.) такі зміни:

– внести зміни до статті 164-14 «Порушення законодавства про закупівлі» та викласти в такій редакції:

«Порушення порядку визначення предмета закупівлі; несвоєчасне надання або ненадання замовником роз'яснень щодо змісту тендерної документації; тендерна документація складена не у відповідності із вимогами закону; розмір забезпечення тендерної пропозиції, встановлений у тендерній документації, перевищує межі, визначені законом; неоприлюднення або порушення строків оприлюднення інформації про закупівлі; неоприлюднення або порушення порядку оприлюднення інформації про закупівлі, що здійснюються відповідно до положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)»; ненадання інформації, документів у випадках, передбачених законом; порушення строків розгляду тендерної пропозиції -

тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі від тисячі п'ятсот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Придбання товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель відповідно до вимог закону; застосування конкурентного діалогу або торгів з обмеженою участю, або переговорної процедури закупівлі на умовах, не передбачених законом; невідхилення тендерних пропозицій, які підлягали відхиленню відповідно до закону; відхилення тендерних пропозицій на підставах, не передбачених законом або не у відповідності до вимог закону (безпідставне відхилення); укладення з учасником, який став переможцем процедури закупівлі, договору про закупівлю, умови якого

не відповідають вимогам тендерної документації та/або тендерної пропозиції переможця процедури закупівлі; внесення змін до істотних умов договору про закупівлю у випадках, не передбачених законом; внесення недостовірних персональних даних до електронної системи закупівель та неоновлення у разі їх зміни; порушення строків оприлюднення тендерної документації -

тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Невиконання рішення Антимонопольного комітету України як органу оскарження за результатами розгляду скарг суб'єктів оскарження, подання яких передбачено законом, -

тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Укладення договорів, які передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель, визначених законом, -

тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.».

III. Цей закон набирає чинності з дня його опублікування.

Голова
Верховної Ради України

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності за порушення законодавства про закупівлі»

1. Обґрунтування потреби ухвалення акта

В умовах активної війни закупівлі є ключовим елементом національної безпеки та оборони. Забезпечення ефективних закупівель дозволяє забезпечити Збройні Сили України сучасним та високотехнологічним устаткуванням, зброєю та технікою, що в житті стає вирішальним фактором у здатності військ відповідати на загрози та ведення ефективних оборонних операцій. Ефективні закупівлі також дозволяють створювати необхідні резерви та запаси матеріальних ресурсів, що гарантує здатність ведення довготривалих військових операцій. Оптимальні закупівлі визначають успіх військової стратегії країни та грають ключову роль у збереженні національної безпеки в умовах війни.

При цьому, закупівлі державних товарів і послуг становлять значну частину державних витрат. Забезпечення ефективності та економічності витрат державних коштів є ключовим завданням управління. Одним із інструментів управління є примус, що дозволяє запобігти порушенням правового регулювання. Відповідно, посилення адміністративної відповідальності за порушення законодавства про закупівлі може слугувати ефективним інструментом для зменшення корупційних проявів у цій сфері, а також попередити недобросовісні практики у визначенні переможців тендерів, та інші форми корупційних чи недобросовісних проявів.

2. Мета законопроекту

Метою і завданням законопроекту є посилення адміністративної відповідальності за порушення законодавства про закупівлі.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Законопроектом пропонується внести такі зміни й доповнення – внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.) до статті 164-14 «Порушення законодавства про закупівлі» та викласти в такій редакції:

«Порушення порядку визначення предмета закупівлі; несвоєчасне надання або ненадання замовником роз'яснень щодо змісту тендерної документації; тендерна документація складена не у відповідності із вимогами закону; розмір забезпечення тендерної пропозиції, встановлений у тендерній документації, перевищує межі, визначені законом; неоприлюднення або порушення строків оприлюднення інформації про закупівлі; неоприлюднення або порушення порядку оприлюднення інформації про закупівлі, що здійснюються відповідно до

положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)»; ненадання інформації, документів у випадках, передбачених законом; порушення строків розгляду тендерної пропозиції -

тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі п'ятсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі від тисячі п'ятсот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Придбання товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель відповідно до вимог закону; застосування конкурентного діалогу або торгів з обмеженою участю, або переговорної процедури закупівлі на умовах, не передбачених законом; невідхилення тендерних пропозицій, які підлягали відхиленню відповідно до закону; відхилення тендерних пропозицій на підставах, не передбачених законом або не у відповідності до вимог закону (безпідставне відхилення); укладення з учасником, який став переможцем процедури закупівлі, договору про закупівлю, умови якого не відповідають вимогам тендерної документації та/або тендерної пропозиції переможця процедури закупівлі; внесення змін до істотних умов договору про закупівлю у випадках, не передбачених законом; внесення недостовірних персональних даних до електронної системи закупівель та неоновлення у разі їх зміни; порушення строків оприлюднення тендерної документації -

тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Невиконання рішення Антимонопольного комітету України як органу оскарження за результатами розгляду скарг суб'єктів оскарження, подання яких передбачено законом, -

тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Укладення договорів, які передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель, визначених законом, -

тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.».

4. Стан нормативно-правової бази в зазначеній сфері правового регулювання

Нормативною основою зазначеної сфери є Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, закони України «Про оборонні закупівлі», «Про публічні закупівлі», «Про національну безпеку України», «Про оборону України», «Про державну таємницю», «Про Збройні Сили України», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», «Про правовий режим воєнного стану», «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», інші законодавчі та підзаконні акти.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Ухвалення цього проекту Закону не потребує додаткових видатків державного бюджету.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків ухвалення законопроекту

Ухвалення Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної відповідальності за порушення законодавства про закупівлі» дозволить зменшити корупцію та підвищити ефективність оборонних закупівель, а також стимулювати якісну конкуренцію між учасниками оборонних закупівель.

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про
адміністративні правопорушення щодо посилення адміністративної
відповідальності за порушення законодавства про закупівлі»

Зміст положення (норми) чинного акта законодавства	Зміст положення (норми) проєкту акта
Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х	
<p><i>Стаття 164-14. Порушення законодавства про закупівлі</i></p> <p>Порушення порядку визначення предмета закупівлі; несвоєчасне надання або ненадання замовником роз'яснень щодо змісту тендерної документації; тендерна документація складена не у відповідності із вимогами закону; розмір забезпечення тендерної пропозиції, встановлений у тендерній документації, перевищує межі, визначені законом; неоприлюднення або порушення строків оприлюднення інформації про закупівлі; неоприлюднення або порушення порядку оприлюднення інформації про закупівлі, що здійснюються відповідно до положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)»; ненадання інформації, документів у випадках, передбачених законом; порушення строків розгляду тендерної пропозиції -</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p><i>Стаття 164-14. Порушення законодавства про закупівлі</i></p> <p>Порушення порядку визначення предмета закупівлі; несвоєчасне надання або ненадання замовником роз'яснень щодо змісту тендерної документації; тендерна документація складена не у відповідності із вимогами закону; розмір забезпечення тендерної пропозиції, встановлений у тендерній документації, перевищує межі, визначені законом; неоприлюднення або порушення строків оприлюднення інформації про закупівлі; неоприлюднення або порушення порядку оприлюднення інформації про закупівлі, що здійснюються відповідно до положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)»; ненадання інформації, документів у випадках, передбачених законом; порушення строків розгляду тендерної пропозиції -</p> <p>тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі <i>п'ятсот</i> неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Придбання товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель відповідно до вимог закону; застосування конкурентного діалогу або торгів з обмеженою участю, або переговорної процедури закупівлі на умовах, не передбачених законом; невідхилення тендерних пропозицій, які підлягали відхиленню відповідно до закону; відхилення тендерних пропозицій на підставах, не передбачених законом або не у відповідності до вимог закону (безпідставне відхилення); укладення з учасником, який став переможцем процедури закупівлі, договору про закупівлю, умови якого не відповідають вимогам тендерної документації та/або тендерної пропозиції переможця процедури закупівлі; внесення змін до істотних умов договору про закупівлю у випадках, не передбачених законом; внесення недостовірних персональних даних до електронної системи закупівель та неоновлення у разі їх зміни; порушення строків оприлюднення тендерної документації -

тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від тисячі п'ятсот до трьох тисяч

Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -

тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника у розмірі від **тисячі п'ятсот до трьох тисяч** неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Придбання товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель відповідно до вимог закону; застосування конкурентного діалогу або торгів з обмеженою участю, або переговорної процедури закупівлі на умовах, не передбачених законом; невідхилення тендерних пропозицій, які підлягали відхиленню відповідно до закону; відхилення тендерних пропозицій на підставах, не передбачених законом або не у відповідності до вимог закону (безпідставне відхилення); укладення з учасником, який став переможцем процедури закупівлі, договору про закупівлю, умови якого не відповідають вимогам тендерної документації та/або тендерної пропозиції переможця процедури закупівлі; внесення змін до істотних умов договору про закупівлю у випадках, не передбачених законом; внесення недостовірних персональних даних до електронної системи закупівель та неоновлення у разі їх зміни; порушення строків оприлюднення тендерної документації -

тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від

<p>неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p><i>трьох тисяч до п'яти тисяч</i> неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -</p>	<p>Дії, передбачені частиною третьою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, -</p>
<p>тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від <i>трьох тисяч до п'яти тисяч</i> неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>тягнуть за собою накладення штрафу на службових (посадових), уповноважених осіб замовника від <i>п'яти тисяч до десяти тисяч</i> неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>Невиконання рішення Антимонопольного комітету України як органу оскарження за результатами розгляду скарг суб'єктів оскарження, подання яких передбачено законом, -</p>	<p>Невиконання рішення Антимонопольного комітету України як органу оскарження за результатами розгляду скарг суб'єктів оскарження, подання яких передбачено законом, -</p>
<p>тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від <i>двох до п'яти тисяч</i> неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від <i>п'яти тисяч до десяти тисяч</i> неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>
<p>Укладення договорів, які передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель, визначених законом, -</p>	<p>Укладення договорів, які передбачають оплату замовником товарів, робіт і послуг до/без проведення процедур закупівель/спрощених закупівель, визначених законом, -</p>
<p>тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від <i>двох до десяти тисяч</i> неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>	<p>тягне за собою накладення штрафу на керівника замовника від <i>п'яти тисяч до десяти тисяч</i> неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.</p>

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. Президента Науково-дослідного інституту публічного права,
доктор юридичних наук, професор

Сергій КОРОЄД

14.08.2023 р.

А К Т

впровадження результатів дисертаційного дослідження докторанта Науково-дослідного інституту публічного права Повидиша Владислава Володимировича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення державного замовлення для обороноздатності України» у науково-дослідну роботу Науково-дослідного інституту публічного права

Комісія в складі: заступника директора Інституту з наукової роботи, доктора юридичних наук, професора (голова комісії) Гаруста Юрія Віталійовича (голова комісії), завідувача аспірантури, доктора юридичних наук, професора Сороки Лариси Володимирівни, завідувача відділу проблем публічного права, доктора юридичних наук, професора Овчарука Сергія Станіславовича, склала цей акт про те, що матеріали дисертації докторанта Науково-дослідного інституту публічного права Повидиша Владислава Володимировича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення державного замовлення для обороноздатності України» (на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права, та використовуються Інститутом в межах реалізації тем наукових досліджень «Правове забезпечення прав, свобод та законних

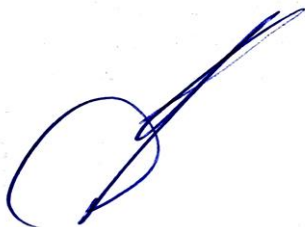
інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0120U105390).

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової роботи працівників відділів та аспірантів Науково-дослідного інституту публічного права.

ВИСНОВОК

Результати дисертації докторанта Науково-дослідного інституту публічного права Повидиша Владислава Володимировича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення державного замовлення для обороноздатності України» вважати впровадженими у науково-дослідну роботу Науково-дослідного інституту публічного права, під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права.

Голова комісії:

Юрій ГАРУСТ

Члени комісії:

Лариса СОРОКА

Сергій ОВЧАРУК

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. Президента Науково-дослідного
інституту публічного права,
доктор юридичних наук, професор

Сергій КОРОЄД

14.08.2023 р.

АКТ

упровадження результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук Повидиша Владислава Володимировича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення державного замовлення для обороноздатності України» в освітній процес Науково-дослідного інституту публічного права

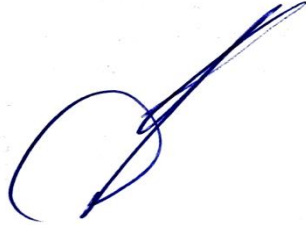
Комісія в складі: заступника директора Інституту з наукової роботи, доктора юридичних наук, професора (голова комісії) Гаруста Юрія Віталійовича (голова комісії), завідувача аспірантури, доктора юридичних наук, професора Сороки Лариси Володимирівни, завідувача відділу проблем публічного права, доктора юридичних наук, професора Овчарука Сергія Станіславовича, склала цей акт про те, що матеріали дисертації на тему: «Адміністративно-правове забезпечення державного замовлення для обороноздатності України» докторанта Науково-дослідного інституту публічного права Повидиша Владислава Володимировича (на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються в освітньому процесі. Під час обговорення наданих матеріалів комісією було констатовано, що окремі положення дослідження було використано при розробленні лекційних курсів з дисципліни, яка викладається у Науково-дослідному інституті публічного права, а саме «Актуальні проблеми теорії адміністративного права та адміністративного процесу», при підготовці відповідних підручників, навчальних посібників, а також у контексті інших дисциплін, які викладаються в Інституті. Лекційний курс окремих тем навчальних дисциплін увібрав положення цього дисертаційного дослідження.

ВИСНОВОК:

результати дисертаційного дослідження Повидиша Владислава Володимировича на тему: «Адміністративно-правове забезпечення державного замовлення для обороноздатності України» вважати впровадженими в освітній процес Науково-дослідного інституту публічного права з дисципліни «Актуальні проблеми теорії адміністративного права та адміністративного процесу».

Голова комісії:

Юрій ГАРУСТ

Члени комісії:

Лариса СОРОКА

Сергій ОВЧАРУК